

PÁZMÁNY

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Jog- és Államtudományi Kar

POGÁCSÁS ANETT – UJHELYI DÁVID

SZELLEMI
ALKOTÁSOK
JOGA

PÁZMÁNY PRESS

A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM JOG- ÉS
ÁLLAMTUDOMÁNYI KARÁNAK TANKÖNYVEI

Sorozatszerkesztő: Erdődy János

Pogácsás Anett – Ujhelyi Dávid

SZELLEMI ALKOTÁSOK JOGA

2., átdolgozott kiadás

Jelen publikáció

a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar,
Polgári Jogi Tanszékének

[Szellemi Tulajdonjogi Kutatócsoportja](#) keretében készült, és
a »Lósy Imre Alapítvány a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Karáért« támogatásával jelent meg.

A kötet szerzői:

Előszó és I. rész – Pogácsás Anett, Ujhelyi Dávid

II. rész 1–3. és 5. fejezet, III. rész 2. fejezet – Pogácsás Anett

II. rész 4, 6-8. fejezet, III. rész 1. és 3–4. fejezet – Ujhelyi Dávid

Lektorálta: Gubicz Flóra Anna és Takó Sándor

© Szerzők, 2025

©PPKE JÁK, 2025

ISSN 2062-0837

ISBN 978-963-308-529-5

Kiadja:

a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kara,
Budapest, Szentkirályi u. 28–30. • www.jak.ppke.hu

Felelős kiadó: Dr. Komáromi László dékán

TARTALOMJEGYZÉK

<u>ELŐSZÓ</u>	9
<u>RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE</u>	10
<u>JELMAGYARÁZAT</u>	12

I. RÉSZ

BEVEZETÉS A SZELLEMI ALKOTÁSOK JOGÁBA

<u>1. fejezet: A körülöttünk lévő szellemi tulajdonjog</u>	14
<u>2. fejezet: Fogalom-meghatározás és értékválasztás</u>	17
<u>3. Fejezet: A nemzetközi jog és az Európai Unió jogának kiemelt jelentősége</u>	26
<u>3.1. Nemzetközi jogfejlődés</u>	26
<u>3.2. Az Európai Unió joga</u>	30
<u>4. fejezet: Interdiszciplináris kapcsolódások</u>	36
<u>Ismétlő kérdések</u>	42

II. RÉSZ

SZERZŐI JOG

<u>1. fejezet: A szerzői jogi védelemről általában</u>	44
<u>1.1. A szerzői jogviszony közvetett tárgya</u>	45
<u>1.1.1. Az alkotások oltalomképességének feltételei</u>	45
<u>1.1.2. A szerzői alkotások fajtái</u>	50
<u>1.1.3. A szerzői jogi védelmet kizáró esetek</u>	51
<u>1.2. Sajátos műtípusok</u>	53
<u>Ismétlő kérdések</u>	54
<u>2. fejezet: A szerző és más jogosultak</u>	55
<u>2.1. A szerző</u>	55
<u>2.2. Több szerző – egy mű</u>	58
<u>2.2.1. Közös művek</u>	59
<u>2.2.2. Összekapcsolt művek</u>	59
<u>2.2.3. Együttes művek</u>	60
<u>2.2.4. Gyűjteményes művek</u>	60
<u>2.3. A származékos alkotások szerzői</u>	61
<u>2.4. A szerzői jog elsődleges és másodlagos jogosultjai</u>	62
<u>Ismétlő kérdések</u>	64
<u>3. fejezet: Kizárólagos jogok</u>	65
<u>3.1. Személyhez fűződő jogok</u>	66
<u>3.1.1. A személyhez fűződő jogok általános jellemzői</u>	66
<u>3.1.2. A személyhez fűződő jogok rendszere</u>	67
<u>3.1.3. A mű nyilvánosságra hozatala</u>	69
<u>3.1.4. A visszavonás joga és a további felhasználás megtiltása</u>	71
<u>3.1.5. A szerzői minőség elismerése</u>	72
<u>3.1.6. A név feltüntetése</u>	74
<u>3.1.7. A mű egységének védelme</u>	75
<u>3.2. Vagyoni jogok</u>	77
<u>3.2.1. Felhasználási és engedélyezési jogok</u>	78
<u>3.2.2. Díjazáshoz (díjigényhez) való jog</u>	90
<u>Ismétlő kérdések</u>	93

4. fejezet: A szerzői jog korlátai	95
<u>4.1. A szerzői jog korlátairól általában</u>	95
<u>4.2. A szerző díjigényre szorítása</u>	96
<u>4.3. A szerző engedélye és díjfizetés nélküli felhasználás</u>	97
4.3.1. A szabad felhasználás	98
4.3.2. Jogkimerülés	117
<u>4.4. Védelmi idő</u>	118
<u>Ismétlő kérdések</u>	121
5. fejezet: Felhasználási szerződés	123
<u>5.1. A felhasználási szerződések általános szabályai</u>	123
5.1.1. A felhasználási szerződés írásba foglalása	124
5.1.2. Diszpozitivitás/kógencia, és a típuszabadság hiánya	125
5.1.3. Kizárólagosság, terjedelem, életműszerződés tilalma	125
5.1.4. Változtatás a művön, módosítás a szerződésen	128
5.1.5. A felhasználási engedély átruházásának tilalma, az átszállás	129
5.1.6. A felhasználó tájékoztatási kötelezettsége	130
5.1.7. A felhasználási szerződés megszűnése és megszüntetése	131
<u>5.2. Egyes speciális felhasználási szerződések</u>	134
5.2.1. Kiadói szerződés	134
5.2.2. Szoftverek felhasználása	134
5.2.3. Adatbázisok felhasználása	141
5.2.4. Filmek felhasználása	143
<u>5.3. A tartalommegosztó szolgáltatók által megszerzett felhasználási engedély</u>	148
5.3.1. Tartalommegosztó szolgáltató fogalma	148
5.3.2. A tartalommegosztó szolgáltató mint felhasználó	149
5.3.3. A tartalommegosztó szolgáltató felelőssége	149
<u>Ismétlő kérdések</u>	151
6. fejezet: Szomszédos és kapcsolódó jogok	152
<u>6.1. Szomszédos jogok</u>	153
6.1.1. Az előadóművészek védelme	154
6.1.2. A hangfelvétel-előállítók védelme	157
6.1.3. A rádió- és televízió-szervezetek védelme	158
6.1.4. A filmelőállítók védelme	160
6.1.5. A sajtókiadványok kiadóinak védelme	161
<u>6.2. Kapcsolódó jogok – Az adatbázis-előállító sui generis védelme</u>	163
<u>Ismétlő kérdések</u>	165
7. fejezet: Jogkezelés és közös jogkezelés	166
<u>7.1. A jogkezelésről általában</u>	166
<u>7.2. Közös jogkezelés</u>	170
7.2.1. A közös jogkezelés általános szabályai	170
7.2.2. A közös jogkezelő szervezetek létrejötte	174
7.2.3. A jogkezelő szervezetek tevékenysége	175
7.2.4. A díjszabás jóváhagyása	177
7.2.5. A közös jogkezelő szervezetek felügyelete és átláthatósága	179
<u>Ismétlő kérdések</u>	182
8. fejezet: A szerzői jog megsértésének jogkövetkezményei	183
<u>8.1. A szerzői jogi jogsértésekről általában</u>	183
<u>8.2. A szerzői jog megsértésének polgári jogi szankciói</u>	185
<u>8.3. Eljárási kérdések, ideiglenes intézkedés</u>	188
<u>Ismétlő kérdések</u>	190

III. RÉSZ IPARJOGVÉDELEM

1. fejezet: Szabadalom és használatiminta-oltalom	192
1.1. Az oltalom tárgya	192
1.1.1. A szabadalmi- és használatiminta-oltalomról általában	192
1.1.2. Az oltalom feltételei	193
1.1.3. Kivételek az oltalom alól	195
1.2. Az oltalom jogosultja	197
1.2.1. Feltaláló, szabadalmas	197
1.2.2. Munkaviszonyban létrehozott találmányok	197
1.3. Kizárólagos jogok	198
1.3.1. Személyhez fűződő jogok	198
1.3.2. Vagyoni jogok	199
1.4. A találmány hasznosítása	200
1.5. Az oltalom korlátai	201
1.5.1. Tárgyi és területi hatály	201
1.5.2. A bejelentői és jogosulti státuszból fakadó korlátok	202
1.5.3. Hasznosítási korlátozások	203
1.5.4. Jogkimerülés	205
1.5.5. Szabadalmi kényszerengedély	206
1.5.6. Oltalmi idő	212
1.6. A szabadalmi lajstromozási eljárás	212
1.6.1. Bejelentési szakasz	205
1.6.2. A benyújtást követő- és alaki vizsgálat	207
1.6.3. Újdonságkutatói szakasz	207
1.6.4. Érdemi vizsgálati szakasz	208
1.6.5. Megadási szakasz	208
1.6.6. Jogorvoslati szakasz (megváltoztatási kérelem)	208
1.7. A szabadalom megszűnése	209
1.8. Bitorlás és jogérvényesítés	209
Ismétlő kérdések	212
2. fejezet: Védjegy és földrajzi árujelző	214
2.1. Védjegy	214
2.1.1. A védjegyvoltalom tárgya	214
2.1.2. Oltalom feltételei	217
2.1.3. Kizárólagos jogok	222
2.1.4. Az oltalom korlátai	225
2.1.5. A védjegy-lajstromozási eljárás	227
2.1.6. A védjegyvoltalom megszűnése	230
2.1.7. A védjegybitorlás	230
2.2. Földrajzi árujelzők	231
2.2.1. A földrajzi árujelzők fogalma és jellemzői	231
2.2.2. A földrajzi árujelzők fajtái és szabályozási rendszere	232
2.2.3. Kizáró okok	235
2.2.4. A földrajzi árujelző oltalom tartalma	236
Ismétlő kérdések	238

<u>3. fejezet: Formatervezési mintaoltalom</u>	240
<u>3.1. Az oltalom tárgya és feltételei</u>	240
<u>3.2. Kizáró okok</u>	242
<u>3.3. Az oltalom jogosultja</u>	243
<u>3.4. Kizárólagos jogok, hasznosítás</u>	244
<u>3.4.1. Személyhez fűződő jogok</u>	244
<u>3.4.2. Vagyoni jogok</u>	244
<u>3.4.3 A minta hasznosítása</u>	244
<u>3.5. Az oltalom korlátai</u>	245
<u>3.5.1. Tárgyi és területi hatály</u>	245
<u>3.5.2. Hasznosítási korlátozások</u>	245
<u>3.5.3. Jogkimerülés</u>	246
<u>3.5.4. Oltalmi idő</u>	246
<u>3.6. A lajstromozási eljárás</u>	247
<u>3.7. Az oltalom megszűnése</u>	248
<u>3.8. A bitorlás és jogérvényesítés</u>	248
<u>Ismétlő kérdések</u>	250
<u>4. fejezet: Az üzleti titok</u>	251
<u>4.1. Az üzleti titokról általában</u>	251
<u>4.1.1. Az üzleti titok helye a magánjogi szabályozásban</u>	251
<u>4.1.2. Az üzleti titok és más szellemi tulajdonjogok kapcsolata</u>	252
<u>4.2. Az üzleti titok fogalma</u>	253
<u>4.3. Az üzleti titok jogosultja, az üzleti titokból fakadó vagyoni jogok</u>	255
<u>4.4. Az üzleti titok hasznosítása</u>	255
<u>4.5. Az üzleti titok védelmének korlátai</u>	256
<u>4.6. Bitorlás és jogérvényesítés</u>	258
<u>4.6.1. A bitorlás esetei</u>	258
<u>4.6.2. Az üzleti titok bitorlásának polgári jogi jogkövetkezményei</u>	259
<u>Ismétlő kérdések</u>	261
<u>TÁRGYMUTATÓ</u>	262
<u>AJÁNLOTT IRODALOM</u>	265

ELŐSZÓ

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán a szellemi alkotások jogának oktatása a „Polgári jog” tantárgy szerves részét képezi, így a hallgatók – számos más egyetemmel ellentétben – nem egy szabadon vagy kötelezően választható tárgy keretei között találkozhatnak a diszciplínával, hanem egy kötelező tantárgy keretében sajátítják el a jogterülettel kapcsolatos alapvető ismerteket.

Ez a megoldás a szellemi alkotások oktatásában koránt sem a véletlen műve: Tattay Levente Professzor Úr Karunk 1995. évi alapításakor csatlakozott a Polgári Jogi Tanszék állományához, ahol 2021-ig aktívan oktatott. Tevékenységének és kitartásának köszönhetően a szellemi alkotások oktatása is kiemelkedő helyet foglalt el a jogi alapképzésben, kabátujjából pedig a jogterülettel foglalkozó szakértők egész generációja „bújt elő”. Volt hallgatói között találhatók a szellemi tulajdonjogi kérdésekre szakosodott ügyvédek vagy szabadalmi ügyvivők, gyógyszergyárak iparjogvédelmi főosztályainak vezetői, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala és az Igazságügyi Minisztérium szellemi tulajdonjogi szakterületének ügyintézői, vezetői és számos további kiváló szakember is. Jelen tankönyv szerzői oktatási és tehetséggondozó tevékenységük során ugyancsak közreműködnek a szellemi alkotásokkal foglalkozó jogászok új generációinak útnak indításában. Egyetemünk Jog- és Államtudományi Karának volt hallgatói ezáltal nem csak jelen vannak a jogterületen, hanem munkájukkal aktívan és érdemben hozzájárulnak annak fejlesztéséhez, továbbépítéséhez is.

† Prof. Tattay Levente, 1943-2021
Forrás: PPKE VM Szűdió.

Bár a Pázmány ezen adottsága vagy oktatási sajátossága a hallgatók szemében a képzés során néha inkább tehernek tűnhet, a szellemi alkotásokkal kapcsolatos ismeretek megszerzésének lehetősége – ha más nem, a fenti eredményekből láthatóan – a Tattay Professzor Úr szellemi hagyatékát továbbvivők szemében olyan érték, amelynek megőrzése, ápolása, fejlesztése és a jogászgenerációk közötti átadása kérdésesen felüli jelentőséggel bír.

Jelen kötet szerzői így arra biztatják az Olvasót – legyen joghallgató, végzett jogász vagy a jogterület iránt érdeklődő szakember –, hogy e tankönyvet ne csak az alapvető szellemi tulajdonjogi ismertek elsajátításának, hanem ezen, a már generációkon átívelő hagyomány és érték gondozásának, az igazságosság és a közjó szolgálatának eszközeként forgassák. Annak érdekében, hogy ehhez naprakész, és jól használható muníció lehessen, 2025 nyarán az első felülvizsgálaton, érdemi frissítésen is átesett a könyv, így mind az online elérhető, mind a nyomtatásra tördelt verzió hiteles pillanatképet mutat a szellemi alkotások védelmének alapjairól.

Budapest, 2025. augusztus 31.

A szerzők

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Btk.	a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
BUE	Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény (Berni Unió Egyezmény)
CDSM	a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló (EU) 2019/790 irányelv
DSA	A digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról szóló, 2022. október 19-i (EU) 2022/2065 európai parlamenti és tanácsi rendelet (<i>Digital Services Act</i>)
EJI	Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület
Ektv.	Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény
ESZE	Európai Szabadalmi Egyezmény (<i>European Patent Convention</i>)
EUB	Az Európai Unió Bírósága
EUIPO	Az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (<i>European Union Intellectual Property Office</i>)
EUMSZ	Az Európai Unió működéséről szóló szerződés
Filmtörvény	A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény
Fmtv.	A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény
Fttv.	A mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról szóló 1991. évi XXXIX. törvény
Hmtv.	A használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény
Kjkt.	A szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény
Madridi Megállapodás	Madridi Megállapodás és az ahhoz kapcsolódó 1989. évi jegyzőkönyv (<i>Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks</i> és <i>Madrid Protocol</i>)
MAHASZ	Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Egyesület
Marrakeshi Szerződés	A vak, látáskárosult és olvasási képességükben akadályozott személyeknek a kiadott szerzői művekhez való könnyebb hozzáférésről szóló Marrakeshi Szerződés (<i>Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print Disabled</i> , röviden <i>Marrakesh VIP Treaty</i>)
MI	mesterséges intelligencia

Mttv.	A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény
OEM	oltalom alatt álló eredetmegjelölés
OFJ	oltalom alatt álló földrajzi jelzés
PCT	A Szabadalmi Együttműködési Szerződés (<i>Patent Cooperation Treaty</i>)
Pekingi Szerződés	Az audiovizuális előadásokról szóló Pekingi Szerződés (<i>Beijing Treaty on Audiovisual Performances</i> , röviden <i>Beijing Treaty</i>)
Pp.	A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
Ptk.	A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
PUE	Az ipari tulajdon oltalmáról szóló Párizsi Unió Egyezmény
Smtv.	A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény
SPC	kiegészítő oltalmi tanúsítvány (<i>supplementary protection certificate</i>)
SZJSZT	Szerzői Jogi Szakértő Testület
Szjt.	A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény
Szt.	A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény
SZTNH	Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (<i>Hungarian Intellectual Property Office</i>)
TRIPS megállapodás	A Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatkozásairól Szóló Megállapodás (<i>WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights</i> , röviden <i>TRIPS Agreement</i>)
ÜHD	üreshordozói díj
Üztv.	Az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvény
Vt.	A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény
WCT	WIPO Szerzői Jogi Szerződés (<i>WIPO Copyright Treaty</i>)
WIPO	A Szellemi Tulajdonjog Világszervezete (<i>World Intellectual Property Organization</i>)
WPPT	WIPO Szerződés az előadásokról és hangfelvételekről (<i>WIPO Performances and Phonograms Treaty</i>)
WTO	Kereskedelmi Világszervezet (<i>World Trade Organization</i>)

JELMAGYARÁZAT

A tankönyv QR-kódokat tartalmaz. A QR kód egy kétdimenziós vonalkód, amely linkek kódolására alkalmas és mobiltelefonos applikációval olvasható a könnyebb hozzáférhetőség érdekében. A QR-kódok jelen tankönyv online elérhető verziójában „kattinthatók” is.

Forrás: freepik.com

A villanykörtével jelzett információk nem képezik a törzsanyag részét, ugyanakkor – érdekes, kiegészítő információk útján – jelentősen hozzájárulnak a jogterület átfogó megértéséhez.

Forrás: commons.wikimedia.org

A jogesetek az angolszász jogból ismert bírói kalapácsot (*gavel*) jelképező ikonnal kerültek megjelölésre.

Forrás: pixabay.com

A tanulást segítő, ismétlő kérdések felkiáltójellel kerültek megjelölésre, az online verzióban a válaszhoz navigáló, kattintható kereszthivatkozással.

**BEVEZETÉS
A SZELLEMI ALKOTÁSOK
JOGÁBA**

1. fejezet

A körülöttünk lévő szellemi tulajdonjog

Bár laikusként ritkán gondolunk bele, de a **SZELLEMI ALKOTÁSOK JOGA** (*intellectual property law, IP*) – a kapcsolódó oltalmi formák és az általuk védett oltalmi tárgyak útján – folyamatosan körülvesz bennünket.

A kezünkbe vett irodalmi alkotást, a parkban látott szobrot, a kiállításon megtekintett festményeket, a YouTube-ra feltöltött videoklipet, a Spotify-on meghallgatott zenét, a moziban vetített filmet, a Netflix-en streamelt sorozatot például jellemzően **SZERZŐI JOG** (*copyright law*, ©) védi. Ezen jogterület egyik klasszikus célja az alkotómunka ösztönzése, amely a szerzők és felhasználók érdekei közötti egyensúly kialakítása – és folyamatos újralibrálása – útján valósul meg.

Gyógyszerek és szabadalmi jog
Forrás: pixabay.com

SZABADALMI JOG (*patent law*) (és bizonyos esetekben a „kis szabadalomként” is ismert használatiminta-oltalom), az új, feltalálói tevékenységen alapuló és műszakilag alkalmazható megoldások – vagy röviden találmányok – jogi oltalmát megvalósító jogterület oltalmazhatja például a nyáron szedett allergia-gyógyszerünk hatóanyagát, a kertben használt növényvédő szer összetételét, a napszemüvegünk gyártásához használt gyártósor műszaki felépítését vagy a laptopunkba beépített videokártya hűtési megoldását.

Szerzői jogi oltalmat élvező szoftverek
védjegyoltalmat élvező megjelölései
Forrás: pixabay.com

A **VÉDJEGYJOG** (*trademark law*, TM, ®) ugyancsak mindennapjaink részét képezi: az ásványvíztől az üdítőig, a termelői méztől a diabetikus mézpótlóig, az áruháztól az étteremig, a hosteltől a szállodáig számos termék illetve szolgáltatás alkalmaz olyan megkülönböztető képességgel rendelkező, megfelelően ábrázolható megjelölést, amely egyúttal védjegyoltalmat is élvez vagy élvezhet. A védjegyekkel egy törvényben szabályozott **FÖLDRAJZI ÁRUJELZŐK** (*geographical indications, GI's*) számos nemzet hagyományos értékeinek védelmét szolgálják, hazánkban ilyen oltalmat élvez a makói hagyma, a szegedi szalámi, a tokaji bor, a herendi porcelán és halasi csipke is.

A védjegyhez hasonlóan, a kereskedelmi forgalomban számos olyan termékkel lehet találkozni, amelynek külső megjelenése **FORMATERVEZÉSI MINTAOLTALMAT** (*design*) élvez, ilyen lehet egy üdítő palack, egy új autó vagy láthatósági mellény külső kialakítása is.

Az **ÜZLETI TITOK** (*trade secret*) – és az altípusaként azonosítható védett ismeret (*know-how*) – azon gazdasági tevékenységhez kapcsolódó, vagyoni értékkel bíró, titkos ismeretek védelmét szolgálja, amelyek (pl. szabadalmi bejelentés útján) nyilvánosságra kerülése a jogosultnak nem érdeke. Ilyen lehet például az élelmiszeriparban a Coca-Cola, a Big-Mac szósz, az Unicum vagy a KFC fűszerkeverék receptje. De az üzleti titok más iparágakban is

kiemelt jelentőséggel bírhat, ilyen védelmet élvez pl. a Google keresési algoritmus vagy a WD-40 kenőspray összetétele.

Bár ezen oltalmak jogi, dogmatikai szempontból – törvényi definíciójuk útján – jellemzően élesen elválaszthatók egymástól, a gyakorlatban gyakran előfordul, hogy egy termékben több oltalom is összpontosul, **egy oltalmi tárgyban több oltalom is testet ölt**, például a lenti ábrán látható mobiltelefon esetében.

*Több szellemi alkotás, egy termékben
Forrás: pixabay.com*

Egy ilyen, összetett termék gyakran több, szellemi tulajdonjogi oltalmat is magában foglal, jelen esetben

1. a gyártó termékeit egy **márkanév** alatt egyesítő logó (megjelölés), amely védjegyjogi úton lajstromozható,
2. a terméket **működtető szoftver**, amely szerzői jogi védelem alatt állhat,
3. a termék **külső kialakítása**, amely formatervezési mintaoltalmat élvezhet, és
4. a termék egyes **műszaki megoldásai** – pl. a processzor működési elve, vagy a chippek műszaki megoldása, esetleg a teljes termék előállítási folyamata –, amely szabadalmi, vagy bizonyos esetekben használati minta oltalomban részesülhet.

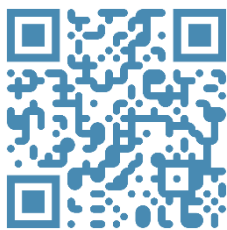
Ugyanakkor előfordul az is, hogy egy alkotás önmagában alkalmas lesz arra, hogy több oltalomnak is alapját képezze, ezt nevezzük a szellemi tulajdonjogban **párhuzamos oltalomnak**. A párhuzamos oltalom elve valósul meg például akkor, ha egy védjegy alapját képező megjelölés (pl. egy logó) egy időben szerzői jogi oltalomban is részesül (pl. mint grafikai mű).

A szellemi alkotások jogának testközelsége igazán a kapcsolódó **jogeseteken keresztül** mutatható be. Bár jelen tankönyv igyekszik a releváns eseteket a kapcsolódó jogintézményeknél bemutatni, jelen, bevezető fejezet a szemléltetés érdekében ezen a ponton is felvázol egy szerzői jogi és egy iparjogvédelmi esetet.

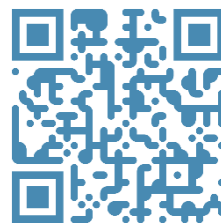

SZERZŐI JOG

Presser Gábor és Adamis Anna – mint zeneszerző és szövegíró – 1969-ben született közös műve, a Gyöngyhajú lány számos későbbi alkotót ihletett meg. Néhányuk azonban az ihleten túl magát a művet, illetve annak egy részletét is fel kívánták használni. Így például 1995-ben a Scorpions dolgozta át a művet White Dove címmel – lényegében a zenét átvéve, azonban új szöveget írva hozzá. Egy szerzői jogi védelem alatt mű átdolgozása engedélyköteles tevékenység, amellyel a Scorpions rendelkezett is. Jópár évvel később azonban újra felcsendült a dal, pontosabban annak egy részlete Kanye West 2013-ban megjelent, New Slaves című felvételén (ld. a belinkelt videó 2 perc 55 másodpercétől). A híres előadóművész magából az eredeti műből vett át egy részletet, a zene végén Kóbor János, az Omega énekeseinek a hangja is hallható. A híres amerikai rapper azonban engedély – és jogdíjfizetés – nélkül használta fel a zeneművet. A nyilvánvaló jogsértésre (szolgai átvételre) tekintettel a magyar jogosultak végül bírósághoz fordultak szerzői jogi igényeik érvényesítése érdekében, amely jogvita egyezséggel zárult: Kanye West elismerte a jogsértést, és megállapodtak egy összegben, amely az elmaradt jogdíjakért kárpótolhatta a szerzőket.

Kanye West –
New Slaves (2013)

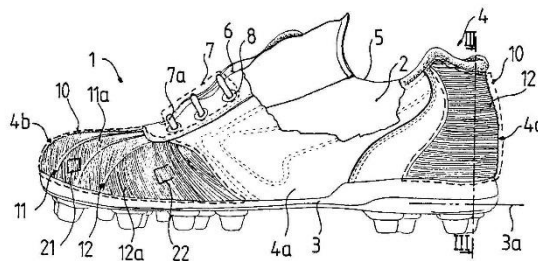

Omega – Gyöngyhajú
lány (1969)

IPARJOGVÉDELEM

Oroszi László feltaláló és az Adidas közötti jogvitát már a Kúria zárta le. A magyar feltaláló még 1995 körül dolgozta ki saját ötlete alapján az 'irányítósávós futballcipő' találmányát, amelyre 1996-ban szabadalmi bejelentést tett. Szabadalmi bejelentése alapján megkapta a szabadalmat, azonban (az eljárás során vétett hiba miatt végül sajnos) kizárólag Magyarország területére vonatkozóan, ráadásul később már ezt a szabadalmat sem hosszabbította meg. Az Adidas felfigyelt a pontosabb rúgást lehetővé tevő megoldásra, tárgyalt is a feltalálóval, de a számos világsztár (mint Zidane vagy Beckham) által viselt Adidas Predator Precision, majd a Predator Mania cipők rúgófelületén megjelenő finoman bordázott kialakítás már Oroszi kihagyásával – és értelemszerűen részeltetése nélkül – került a piacra. A jogvita több mint egy évtizedig húzódott, és végül ugyan a Kúria 60 473 237 millió forint megfizetésére kötelezte az Adidas Budapest Kft.-t (amely nagyjából az eljárás költségeinek fedezésére volt elengedő), az ügy kiválóan világít rá a szabadalmi oltalom jelentőségére.

Oroszi László találmánya, az
irányítósávós sportcipő
Forrás: [SZTNH adatbázisa](#)

2. fejezet

Fogalom-meghatározás és értékválasztás

A figyelmes Olvasó már minden bizonnyal észrevette, hogy jelen tankönyv a **szellemi alkotások joga** és **szellemi tulajdonjog** fogalmakat felváltva használja. Ennek magyarázata az, hogy a két fogalom között – jogi szempontból – érdemi különbség nincsen, azok szinonimaként használhatóak. Ugyanakkor **elvi különbség** mégis feszül a két fogalom között. A „szellemi tulajdonjog” terminus elterjedtebb, a jogterület megnevezésének külföldi megfelelői (*intellectual property*, *propriété intellectuelle*) jellemzően ezt használják. Ez a megközelítés érhető tetten a diszciplínával foglalkozó nemzetközi, uniós és hazai szervezetek neveiben is, ld. a Szellemi Tulajdon Világszervezetét (*World Intellectual Property Organization*, WIPO), az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalát (*European Union Intellectual Property Office*, EUIPO), a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalát (*Hungarian Intellectual Property Office*) vagy az Igazságügyi Minisztérium Versenyjogi és Szellemi Tulajdonjogi Főosztályát (*Department of Competition Law and Intellectual Property Law*). Ugyanakkor a szellemi tulajdonjog fogalom azt a téves benyomást kelti, hogy a szellemi tulajdon a dologi tulajdonjog egy alfaja, egyúttal túlzott hangsúlyt helyez a kizárólagos jogok vagyoni oldalára. A „szellemi alkotások joga” fogalom bár kevésbé elterjedt, de dogmatikai szempontból pontosabb, a hangsúlyt – álláspontunk szerint helyesen – az emberi alkotó tevékenységre helyezi, amely ezen jogterület központjában áll. **Így jelen tankönyv – egyfajta értékválasztásként – címében a szellemi alkotások joga fogalmat használja,** törzsszövegében viszont, praktikus okokból és a gyakorlathoz igazodva a két fogalmakat szinonimaként alkalmazza.

Mindezek alapján a SZELLEMI ALKOTÁSOK JOGA 1. a polgári jog önálló, 2. kiemelkedő gazdasági jelentőséggel bíró területe, amely 3. a nemzetközi és uniós környezet által befolyásoltan 4. kizárólagos jogok – nevesen személyhez fűződő és vagyoni jogok – hálóján keresztül 5. védi a személyes alkotómunkát, 6. célja pedig ezen alkotómunka ösztönzése. +1. **KÉT TERÜLETRE** osztható, ezek a **sz szerzői jog** és az **iparjogvédelem**. Ezen, 6+1 elemből álló definíció egyes elemei, röviden az alábbiak szerint bonthatók ki.

1. A szellemi alkotások joga alapvetően a **magánjog** szövedékén belül helyezhető el, ennek minden dogmatikai következményével együtt (*pl. mellérendelt jogviszonyok, jellemzően diszpozitív szabályozás*). A magánjog közjogiasodása természetesen ezen a jogterületen is tetten érhető, egyik legtisztább példája ennek a szerzői jog területén belül a közös jogkezelőkre vonatkozó szabályozás, amely – részben pont emiatt – külön törvényben került szabályozásra. A polgári jogtól való önállóság azt jelenti, hogy bár a magánjogi kódexünk, a Ptk. érintőlegesen szól a szerzői jogról és iparjogvédelemről – ld. a Ptk. 2:55. §-át, amely alapján a Ptk. továbbra is szubszidiárius joganyagát képezi a jogterületnek –,¹ a szellemi tulajdonjogra vonatkozó anyagi jogi (és eljárási) rendelkezések alapvetően önálló jogforrásokban kerültek elhelyezésre, ezeket **ágazati törvényeknek** nevezzük. A szellemi alkotások jogán belül a **legfontosabb ágazati törvények** és rövidítései a következők:

¹ Ptk. 2:55. § „E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről, valamint az üzleti titok védelméről rendelkező törvények nem szabályoznak.”

- a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.),
- a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény (Kjkt.),
- a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.),
- a használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény (Hmtv.),
- a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (Fmtv.),
- a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (Vt.), és
- az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvény (Üztv.).

2. A szellemi alkotások jogának **kiemelkedő gazdasági jelentősége** nehezen vitatható, ugyanakkor példákon keresztül könnyen szemléltethető. Az EUIPO 2022. évi ágazati elemző jelentése alapján az Európai Unióban, a 2017–2019-es időszakban a szellemitulajdon-intenzív ágazatok adták az összes munkahely 29,7%-át, amely 61,5 millió ember foglalkoztatását segítette elő. Ezen ágazatok az EU GDP-jének több mint 47%-át biztosították, mintegy 6,4 billió EUR értékben.²

A szellemitulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása a GDP-hez, 2014–2016-os átlag

(Forrás: EUIPO 2022 évi ágazati elemző jelentése)

Szellemitulajdon-intenzív ágazatok	Hozzáadott érték/GDP (millió EUR)	Az összes uniós GDP-n belüli részesedés
Védjegyintenzív	5 217 903	38,5%
Formatervezésminta-intenzív	2 101 305	15,5%
Szabadalomintenzív	2 361 457	17,4%
Szerzőijog-intenzív	934 176	6,9%
Földrajzijelzés-intenzív	15 011	0,1%
Növényfajtaoltalom-intenzív	187 774	1,4%
Szellemitulajdon-intenzív ágazatok összesen	6 375 796	47,1%
EU GDP összesen	13 541 581	

Magyarország a 2024. évi WIPO globális innovációs indexe szerint a világszintű innovációs rangsorban 36. helyen állt,³ ebben az évben 50.242 nemzeti és 66.984 nemzetközi védjegyoltalom, 907 nemzeti úton megadott szabadalom és 35.043 Magyarországon hatályosított európai szabadalom, továbbá 7.004 nemzeti formatervezési minta volt hatályban.⁴

² EUIPO: A szellemitulajdon-intenzív ágazatok és a gazdasági teljesítmény az Európai Unióban. EPO-EUIPO, 2022. Elérhető: https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/IPR-intensive_industries_and_economic_in_EU_2022/2022_IPR_Intensive_Industries_FullR_en.pdf.

³ Soumitra DUTTA – Bruno LANVIN – Lorena Rivera LEÓN – Sacha WUNSCH-VINCENT (szerk.): *Global Innovation Index 2024 – Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship*. WIPO, 2024. Elérhető: https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/assets/67729/2000%20Global%20Innovation%20Index%202024_WEB3lite.pdf.

⁴ SZTNH: Tények & adatok 2024. Az SZTNH éves beszámolója. Elérhető: https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/sztnh_eves_jelentes_digitalis_2024_tomoritt.pdf.

3. A **nemzetközi és uniós jog meghatározó jelentősége** nehezen lenne vitatható a szellemi alkotások jogának területén. Ez a szempont olyan befolyásoló erővel bír, hogy részletes bemutatását külön rész, az [I. rész 3. fejezete](#) tárgyalja.

4. A szellemi tulajdonjog területén a jogi védelem jellemzően – az ún. alkotó oltalmi formák esetében – **személyhez fűződő és vagyoni jogok hálóján keresztül valósul meg**. Kivételt képeznek ez alól azon oltalmi formák, amely vagy nem (vagy nem feltétlenül) személyiségi jellegűek (pl. az üzleti titok), vagy nem kizárólag az adott teljesítmény alkotóját ruházhatják fel kizárólagos jogokkal (pl. a védjegy). Ezekben az esetekben személyhez fűződő jogokat nem, csak vagyoni jogokat biztosít a törvény a jogosultnak.

Az egyes jogrendszerekben a kizárólagos jogok szabályozására két megoldás alakult ki, ezeket **monista** és **dualista rendszereknek** nevezzük. A monista szabályozási megoldás a kizárólagos jogokat egységesen szabályozza, amelyek elidegenítésére nem ad lehetőséget, azok kiaknázására felhasználási, hasznosítási szerződés útján van lehetőség. Ezzel szemben a dualista rendszerek eltérően kezelik a személyhez fűződő és vagyoni jogokat, az elidegenítés lehetőségét megnyitják a vagyoni jogok tekintetében. A személyhez fűződő jogok a dualista rendszerekben sem átruházhatók, azok mindig az alkotó természetes személy elválaszthatatlan alanyi jogainak körébe tartoznak. A hazai szabályozási koncepció jellemzően monista alapokon nyugszik, bár a szerző jog [megoldása](#) e tekintetben egyedinek tekinthető.

A **személyhez fűződő jogok** törvényi biztosítása az alkotók részére sokat elárul a jogterület természetéről: a szellemi alkotás ugyanis **nem a tulajdon egy alfaja, hanem egy személyiségi természetű jog**. Balás P. Elemér szavaival élve „*a szellemi alkotások joga nem egyéb, mint a személyiségnek dologi joga*”, mondhatni a szellemi tulajdonjogok személyiségi jogok, dologi jogi köntösbe bújva. A személyhez fűződő jogok kizárólag az alkotó oltalmi formákhoz (pl. szerzői jog, szabadalom) kapcsolódnak, jogosultjuk pedig csak természetes személy lehet. Ilyen pl. a szerző vagy feltaláló névjoga, a mű integritásához (egységéhez) fűződő jog, a feltalálói minőség elismeréséhez való jog.

Az általános polgári jogi dogmatika és a szellemi tulajdonjogi megközelítés a személyhez fűződő és személyiségi jogok elhatárolása tekintetében különböző pontból indul, és eltérő terminológiát használ. Míg a szellemi tulajdonjogi megközelítésben a személyhez fűződő jogok (pl. a mű integritásához való jog) csak a természetes személyhez tapadhatnak, addig a polgári jogi megközelítés alapján az embert megillető személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni a jogi személy személyhez fűződő jogaira is (pl. egy gazdasági társaság titokhoz való jogára).

A **vagyoni jogok** ezzel szemben minden szellemi tulajdonjogi oltalmi formánál megtalálhatók, alapvető funkciójuk az adott oltalmi forma **gazdasági kiaknázhatóságának** és az oltalmi tárgy feletti **kontrollnak a lehetővé tétele**, annak érdekében, hogy biztosítsák a jogosultnak az alkotásba fektetett **szellemi munkájának megtérülését, közvetetten az alkotómunka ösztönzését**. A vagyoni jogoknál fogva az oltalom jogosultja kizárólagosan lesz jogosult az adott oltalmi tárgy kiaknázására, másnak kizárólagosan lesz jogosult erre engedélyt adni és ezért cserébe díjigénye is keletkezik (kivételt képeznek ez alól az üzleti titokhoz fűződő vagyoni jogok, amelyek nem kizárólagos jellegűek, mivel a titokhoz többen is hozzájuthatnak jogszerűen, pl. egymástól független fejlesztés útján). Az adott oltalmi tárgy kiaknázása igen sokrétű lehet, így az ágazati törvények jellemzően kifejezetten nevesítik is, hogy tipikusan

milyen kiaknázásra terjednek ki a jogosult vagyoni jogai (pl. a mű nyilvánosságához közvetítése, a találmány előállítása, védjeggyel azonos megjelölés elhelyezése az árun vagy csomagoláson).

Az egyes ágazati törvények külön terminus útján nevesítik a kiaknázás általános módját, pl. az Szt. a mű felhasználásáról, az Szt. a találmány hasznosításától, a Vt. a védjeggyel azonos megjelölés használatáról beszél, majd ezt konkretizálja nevesített vagyoni jogok útján. A vagyoni jogok kiaknázását biztosító szerződések elnevezése is ehhez igazodik, a szerzői jogban felhasználási szerződésről, a szabadalmi jogban hasznosítási szerződésről, a védjegyjogban védjegyhasználati szerződésről beszélünk.

5. A **személyes alkotómunka jogi védelme** a fent ismertetett kizárólagos jogokon keresztül valósul meg. A szellemi tulajdonjog – a dologi tulajdonhoz hasonlóan – jellemzően **abszolút jellegű** (mindenkivel szemben hatályos), **negatív tartalmú** (a jogalanyok tartózkodni kötelesek a kizárólagos jogok megsértésétől) jogviszonyt hoz létre. Ez az abszolút jellegű védelem a konkrét jogok megsértése esetén relatív jogviszonnyá fókuszálódik a jogosult és a jogsértő között. A védelem másik „lábát” a kizárólagos jogok megsértése esetén alkalmazható **szankciórendszer** képezi. A **szellemi tulajdonjogi szankciók több jogágban is megtalálhatóak** (pl. vámjogi, szabálysértési jog, büntetőjog). A **polgári jogi jogkövetkezmények** a Ptk. személyiségi jogi szankciórendszerének átvétele, esetenként adaptációja útján jöttek létre, ezzel mutatva a szellemi alkotások jogának személyiségi jogi gyökereit. Ennek megfelelően a polgári jogi szankciók között megtalálhatóak a **felróhatóságtól független szankciók** (pl. jogsértés megállapítása, a jogsértés abbahagyására való kötelezés, nyilvános elégtétel adása), a **felróhatóságról függő** (szubjektív) **kártérítési igény** és az alkotó jellegű oltalmi formák esetében a **sérelemdíj** jogintézménye is (nem alkotó oltalmi formáknál, pl. a védjegyjog megsértése esetén sérelemdíj nem követelhető). A szellemi tulajdonjogi szankciórendszer jellemzően a felróhatóságtól független (objektív) jogkövetkezményeket egészíti ki speciális szankciókkal, mint pl. az adatszolgáltatási kötelezettség, amely a jogsértő termékek disztribúciós láncolatának felderítését szolgálja. Az üzleti titok védelme több ponton eltér a klasszikus szellemi tulajdonjogi szabályoktól, ez az Üztv. szankciórendszerében is kiütöközik.

6. A személyes alkotómunka védelmének – és általánosságban a szellemi tulajdonjogi területének – alapvető célja az **alkotómunka ösztönzése**. Bár a szellemi tulajdonjog axiómaként kezeli azt, hogy az alkotómunka értékes, és így ösztönzésre méltó, ugyanakkor érdemes rávilágítani arra, hogy ez az axióma alapvetően a modern kor terméke, az alkotásra és így az alkotó emberre pedig az emberiség története során sokféleképpen tekintettek. Jó példa erre a romantika kora, amikor az alkotás folyamatát *ex nihilo*, vagyis semmiből alkotásként értelmezték. Ennek az alkotói értelmezésnek alfája és omegája az alkotó ember, aki mindenféle előzmény vagy külső befolyás nélkül, csupán saját kreativitására támaszkodva, arra építve hozza létre az alkotást. Ez az alkotókép napjainkra értelemszerűen meghaladottá vált, az alkotás folyamatát sokkal inkább érdemes úgy elképzelni, hogy az alkotó természetes személy támaszkodik az emberiség közös örökségére – pl. egy klasszikus verselési formára vagy egy, a fizikai valóságot magyarázó tudományos elméletre – alkotási tevékenysége során (ilyen pl. Indiana Jones karaktere, akit Spielberg számos más karakter ötvözéséből hozott létre). Ennek az alkotóképnek a szellemi tulajdonjogban kettős joghatása van. Egyrésről az alkotási folyamat során a jog azt a mozzanatot keresi és védi, amely a **konkrét alkotó személy**

személyiségének lecsapódásában nyilvánul meg (legyen az egy egyéni, eredeti festmény, vagy egy találmány kidolgozása során megvalósuló feltalálói tevékenység). Másrészt az alkotásért „cserébe” létrehozott **kizárólagos jogok** – tekintettel arra, hogy az alkotás során az emberiség közös öröksége is szükségszerűen felhasználásra kerül – **nem lehetnek korlátlanok**, a társadalmi igények kielégítése érdekében a szellemi tulajdon jogi korlátokat hoz létre, ilyen pl. a kizárólagos jogokat megszüntető védelmi idő lejártá, a szerzői jogi szabad felhasználások vagy a szabadalmi hasznosítási korlátozások.⁵

A szerzői jogi jogirodalomban megjelent az a megközelítés, amely a társadalom igényeit szolgáló korlátokat felhasználói jogokként (ún. user rights) fogja fel. Ugyanakkor a fentiek alapján ez a jogosultak és a társadalom közötti egyensúlynak az alapoktól való újraértelmezését, a jogi szabályozás paradigmaváltását előfeltételezné. Jelenleg tehát még nem világos – a jogterület nemzetközi és uniós jogi beágyazottságára tekintettel sem –, hogy ennek milyen dogmatikai következményei lehetnek, még ha az EUB értelmezési körében meg is jelenik egy-egy eset kapcsán.

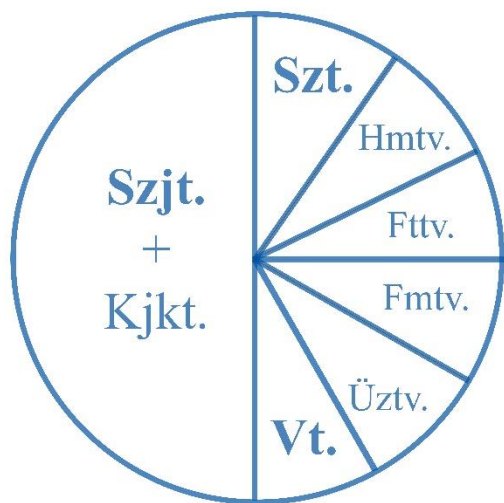
+1. A szellemi alkotások joga – eltérő sajátosságai alapján – két további területre bontható, ezek a szerzői jog és az iparjogvédelem.

A **SZERZŐI JOG** a szellemi alkotások jogának elkülönült területe, amely **az irodalom, a tudomány és a művészetek területén egyéni, eredeti alkotások** létrehozására **ösztönzi** a szerzőket, **védi** a létrehozott alkotásokat, és **egyensúlyt teremt** és tart fenn a szerzők, a felhasználók és szélesebb értelemben a társadalom érdekei között.

Az **IPARJOGVÉDELEM** ugyancsak a szellemi alkotások jogának elkülönült területe, amely egy komplex, **heterogén rendszeren** keresztül valósítja meg az **ipari tulajdon tárgyi védelmét**, **ösztönzi** a műszaki alkotások létrehozását és értékesítését.

⁵ UJHELYI Dávid: A szerzői jog célja és emberképe a szellemi alkotásokat megalapozó elméletek tükrében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2014/5.

SZERZŐI JOG

IPARJOGVÉDELEM

Szerzői jog és iparjogvédelem

A szellemi alkotások jogának ezen két területe – ahogyan a jogterület [definíciója](#) is mutatja számos **közös tulajdonsággal** rendelkezik, ilyen a szabályozásnak a Ptk.-tól való önállósága, a nemzetközi és uniós jog meghatározó jellege, a kizárólagos jogok útján megvalósuló védelem, a védett és ösztönzött alkotómunka.

Ugyanakkor a két részterület, **különbségei** okán számos szempont alapján elhatárolható egymástól, ezek *a)* a **szabályozás jellege**, *b)* az **új oltalmi tárgyak megjelenése**, *c)* az adott oltalom legfontosabb **védett tulajdonsága**, *d)* az **oltalom keletkezése**, *e)* a **védelmi idő hossza**, és *f)* a **jogosult és az oltalom tárgya közötti kapcsolat természete**.

a) A **szabályozás jellegét** tekintve elmondható, hogy míg a szerzői jog **homogén** jellegű normákat tartalmaz, addig az oltalmi formák sokszínűsége okán az iparjogvédelem sokkal inkább **heterogén** jellegű. A szerzői jog homogenitását jól példázza, hogy a részterület anyagi jogi rendelkezései egységesen az Szjt.-ben kerültek szabályozásra (azzal, hogy a Kjkt. is tartalmaz szerzői jogi normákat, ugyanakkor azok sokkal inkább hatósági, eljárási jellegűek), míg az iparjogvédelem területén az egyes oltalmi formák önálló ágazati törvényben (pl. Szt., Hmtv., Vt., Fmtv. és Üztv.) kerülnek szabályozásra.

b) Az **új oltalmi tárgyaknak** a szabályozásban való megjelenése tekintetében a szerzői jog **rugalmasnak** tekinthető, míg az iparjogvédelem sokkal inkább **merev**. Jól látszik ez a szoftver szellemi tulajdonjogi védelmének szabályozásán: bár a számítógépi programok védelme elképzelhető – sőt, egyes álláspontok szerint egyenesen előnyösebb – lenne a szabadalmi jog keretei között, a szerzői jog, a mű definíciójának nyitottsága okán a jogi szabályozás módosítása nélkül is védelmet tudott biztosítani az ilyen jellegű teljesítményeknek. Ezzel szemben az iparjogvédelem – az egyes oltalmi tárgyak, mint pl. a találmány egzakt körülhatárolása okán – a nemzetközi, uniós, illetve nemzeti rendelkezések módosítása hiányában új oltalmi tárgyak befogadására csak rendkívül korlátozott mértékben alkalmas.

c) A szellemi tulajdonjog részterületei által **védett központi tulajdonság** szintén elemi különbséggként azonosítható. A szerzői jog az **egyéni, eredeti** alkotásokat részesíti jogi védelemben. Az iparjogvédelem területén az oltalmak között két archetípus azonosítható, amelyre a későbbiekben több más oltalmi forma szabályozását is alapozták: a szabadalom területén – amelyből a használatiminta-oltalom, növényfajta-oltalom, formatervezési mintaoltalom származik – a központi, védett tulajdonságnak az **újdomság** tekinthető. A szintén

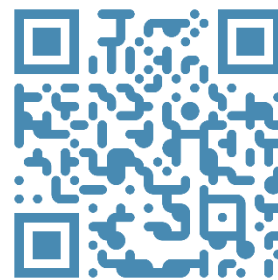
az iparjogvédelem alá sorolható védjegyjog – amelyre a földrajzi árujelzők oltalmi rendszerét alapították – területén ezzel szemben nem az újdonság, hanem a **megkülönböztető képesség** bír meghatározó jelentőséggel.

d) Az **oltalom keletkezését** szemlélve szintén fontos különbséget láthatunk. A szerzői jogi védelem **a mű létrehozásával, ipso iure keletkezik**, további jogcselekményre a védelem létrejöttéhez nincs szükség.

A szerzői jogban az oltalom keletkezésének ezen sajátossága a későbbiekben ismertetett, 1886. évi Berni Uniói Egyezményre vezethető vissza, amely szabályozza a formakényszer tilalmának az elvét. Az Egyesült Államokban pl. ismert volt az ún. szerzői jogi regiszter, amely bár az oltalom keletkezésére nem volt befolyással, a szerzői jogok bíróság előtt való érvényesítése csak olyan művek tekintetében volt lehetséges, amelyeket ebbe a regiszterbe előzetesen felvettek. A széles körben ismert, ún. „copyright jel” (©) azokon a műveken volt feltüntethető, amelyek a regiszterben szerepeltek, jelezve a felhasználóknak, hogy szerzői művel van dolguk, és a jogosult kizárólagos jogait szükség esetén bíróság előtt is képes érvényesíteni. Az Egyesült Államoknak a Berni Uniói Egyezményhez való, 1989. évi csatlakozását követően a regiszter ezen joghatását meg kellett szüntetni, ugyanakkor a „copyright jel” alkalmazása nemzetközi szinten is elterjedt. Ma a „©” szimbólum külön joghatást nem hordoz, csupán a felhasználót tájékoztatja arról, hogy az adott mű tekintetében a szerzői kizárólagos jogokkal feltehetően számolnia kell. Az Szjt. ismeri az önkéntes műnyilvántartás intézményét is, ugyanakkor ennek a jogi védelem keletkezése szempontjából jogi relevanciája nincsen, csupán a bizonyítás megkönnyítését szolgálja.

Az iparjogvédelem területén ebben a tekintetben is eltérés látható, a jogi oltalom jellemzően a – nemzeti, uniós vagy nemzetközi – **lajstromozó hatóság előtti lajstromozással**, főszabály szerint az ezzel kapcsolatos kérelem benyújtásának napjára visszamenőleges hatállyal keletkezik (kivétel ez alól az üzleti titok, ahol az oltalom lajstromozás nélkül jön létre). A szerzői joggal szemben a magadott iparjogvédelmi oltalmak – pl. egy szabadalom vagy védjegy – jogosultja, tárgyi és időbeli hatálya a lajstromozás miatt nagyon jól nyomon követhető és könnyen megismerhető, a lajstromkivonatokat a lajstromozó hatóságok jellemzően online is hozzáférhetővé teszik. Ugyanakkor a lajstromozás szükségessége egy addicionális költségfaktort is jelent a jogosultra nézve, amely egyes oltalmi formáknál (pl. a szabadalomnál) jelentős költségterhet jelent, ezzel nehezítve a jogi oltalom megszerzését.

*Az SZTNH online lajstroma
(E-kutatás)*

A SZTNH előtt szerezhető nemzeti oltalmakkal kapcsolatos díjakat a Magyar Szabadalmi Hivatal előtti iparjogvédelmi eljárások igazgatási szolgáltatási díjairól szóló 19/2005. (IV. 12.) GKM rendelet szabályozza, amely alapján a szabadalom vonatkozásában a lajstromozási kérelem alapidója 50.000 forint, az írásos véleménnyel kiegészített kutatási jelentés díja 41.500 forint, a vizsgálati díj 86.000 forint, a megadási díj 47.500, amit az évenként szabályozott fenntartási díjak követnek.

e) A **védelmi idő** tekintetében a szerzői jogi szabályozás viszonylag egységes, az iparjogvédelmi szabályozás vegyes képet mutat. A **szerzői jogi** védelmi idő a szerzőt egész életében, és a halálát követő hetven évben illeti meg (*post mortem auctoris*, röviden **PMA 70**

év). A szerzői joggal [szomszédos vagy kapcsolódó jogok](#) védelmi ideje a két év és a PMA 70 éves védelmi idő között mozog.

Az első modern szerzői jogi jogforrás (Statute of Anne, 1709) 14 évre biztosított védelmet, amelyet újabb 14 vére meg lehetett hosszabbítani. Ez később 28+14, vagy 28+28 évre módosult. A nemzetközi jog fejlődésének köszönhetően került általánosan bevezetésre a PMA 50, majd később PMA 70 év. A leghosszabb védelmi idő jelenleg PMA 100 év a mexikói szabályozásban.

Az iparjogvédelem területén az oltalmi idő az adott oltalmi formától függ. A **szabadalmi jogban** – ha a jogosult fizeti az évente esedékes fenntartási díjakat – a védelmi idő **20 év**, ami gyógyszer szabadalmak esetén az ún. kiegészítő oltalmi tanúsítvány (*supplementary protection certificate*, SPC) útján további öt évvel meghosszabbítható. A szabadalomhoz legközelebb álló **használatiminta-oltalom** esetén a védelmi idő **10 év**, míg az Szt.-ben szabályozott **növényfajta-oltalom** védelmi ideje szőlők és fák esetében **30 év**, minden más – pl. lágyszárú – növények esetén **25 év**. A **formatervezési mintaoltalom** oltalmi ideje 5 év, amelyet négy alkalommal újabb öt évre meg lehet hosszabbítani, így **összesen 25 év**. A **védjegyjogban 10 éves** oltalmi idővel lehet számolni, amely viszont újabb tíz évvel korlátlan alkalommal meghosszabbítható. A **földrajzi árujelzők** esetében védelmi időről nem beszélhetünk, a lajstromozást követően a törvényi feltételeknek megfelelő földrajzi árujelző **korlátlanul védelemben részesül**. Végezetül az **üzleti titok** mindaddig oltalomban részesül, **amíg a jogosultja titokban tudja tartani** (a jogellenes nyilvánosságra kerülés nem feltétlenül befolyásolja a védelmet).

f) Végezetül érdemes megemlíteni, hogy a szerzői jogban a szerző és a mű közötti viszonyt hagyományosan **szoros** kapcsolatként értékeljük, míg az iparjogvédelemben előfordul, hogy ez a kapcsolat inkább **lazább, közvetett** jellegű. Példának okáért egy fénykép, szobor vagy diplomamunka szerzője a műve irányába könnyen komoly érzelmi kapcsolatot alakíthat ki.

Szépen érzékelteti a szerző és műve közötti szoros kapcsolatot a plágium kifejezés, amelyet ma arra az esetre (jogsértésre) használunk, ha valaki más művét a sajátjaként tünteti fel, az eredeti latin kifejezés ugyanakkor gyermekrablást jelent.

Ezzel szemben egy védjegyként lajstromozott megjelölés, logó vonatkozásában a lajstromozást kérelmező jogosult – tegyük fel egy ügyvédi iroda vagy gazdasági társaság – alkotóként nem is vesz részt a megjelölés létrehozásában, így az oltalom tárgyával való kapcsolata a szerzőhöz képest közvetettebb.

A szerző jog és iparjogvédelem közötti főbb különbségeket az alábbi, szemléltető táblázat foglalja össze.

	Szerzői jog	Iparjogvédelem
A szabályozás jellege	Homogén	Heterogén
Új oltalmi tárgyak megjelenése	Rugalmas	Merev
Védett tulajdonság	Egyéni, eredeti jelleg	Újdonság, megkülönböztető képesség
Oltalom keletkezése	A mű létrejöttétől	Lajstromba vételtől

Védelmi idő	PMA 70 év	5, 10, 20, 25, 30 év vagy határidő nélkül
A jogosult és az oltalom tárgya közötti kapcsolat természete	Szoros	Közvetett

3. fejezet

A nemzetközi jog és az Európai Unió jogának kiemelt jelentősége

3.1. Nemzetközi jogfejlődés

Kevés olyan jogterület van – vagy talán nincs is –, amelyre ne lenne valamilyen szinten hatással a nemzetközi jog, illetve az Európai Unió joga. **A szellemi alkotások joga területén ugyanakkor a nemzeti szinten felüli jogforrások példátlan jelentőséggel bírnak.** Ezen sajátosság megértéséhez érdemes röviden visszautalni a jogterület gyökereihez.

Bár az alkotótevékenység egyidős az emberiséggel, a természetes személy alkotásának absztrakt jogi elismerése sokáig váratott magára. A szabadalmi jog gyökerei egészen a 15. századig nyúlnak vissza, **1416-ban, Velencében** adtak először szabadalmi jellegű oltalmat. Ugyanakkor az oltalom ekkor még egyedi aktus útján, **privilegiumként, monopóliumként** keletkezett, kifejezetten a találmány oltalmára vonatkozó, önálló jogszabály – pl. szabadalmi törvény – még nem került kodifikálásra.

A szerzői jog gyökereit **1709-ig** szokás visszavezetni, ekkorra került elfogadásra a mai Egyesült Királyságban **Stuart Anna királyné statútuma** (*Statute of Anne*), amely jogforrás lehetőséget biztosított a kiadóknak arra, hogy megvásárolhassák a szerzőktől az engedélyezés jogát (*author's copyright*). Ez a jogforrás átmenetnek tekinthető a privilegiumok és a modern szabályozás között, mivel bár nem egyedi jogi aktus útján kerül létrehozásra az oltalom, az oltalmi tárgy – itt elsősorban a kiadói teljesítmények – megközelítése még kezdetleges.

A modern, *sui generis* **szellemi tulajdonjogi szabályozást** jellemzően **1790-hez** kötjük, ebben az évben fogadták el az Egyesült Államok szerzői jogi és szabadalmi törvényét is. Ezen jogforrások már nem egy-egy specifikus teljesítményhez kötődően, egyedi jogi dokumentum útján rendelkeznek az oltalom létrejöttéről, hanem absztraktnak nevesítik az oltalmi tárgyakat és a jogi oltalomból fakadó kizárólagos jogokat.

A nemzeti jogfejlődés eredményeként tehát az 1800-as évek elejére már számos ország rendelkezett modernnek tekinthető szellemi tulajdonjogi szabályozással.

Magyarországon az 1800-as években az osztrák jogforrások kiterjesztése útján jelent meg a szellemi tulajdonjogi szabályozás, ezt követte csak a hazai kodifikációs munka, az alábbiak szerint. Szerzői jog: a szerzői jogról szóló 1884. évi XVI. törvénycikk volt az első magyar szerzői jogi törvény, a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk, a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény. Szabadalmi jog: a találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. törvénycikk, a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1969. évi II. törvény. Védjegyjog: a védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. törvénycikk, a védjegyről szóló 1969. évi IX. törvény.

Ugyanakkor ezek a jogforrások – értelemszerűen – az adott ország határain belüli hatállyal szabályoztak, ezt hívjuk a szellemi alkotások jogában a **territorialitás** vagy **területiség elvének**. Ez ugyanakkor – tekintettel arra, hogy az alkotások forgalma nem állt meg a határoknál – a gyakorlatban számos nehézséget eredményezett: a jogosultak műveik tekintetében külföldön gyakran egyáltalán nem rendelkeztek kizárólagos jogokkal, lehetőséget adva ezzel a teljesítményekkel való visszaélésekre (itt szándékosan nem a jogsértés kifejezést alkalmazva).

A problémát az egyes országok pragmatikusan oldották meg, **bilaterális** vagyis **kétoldalú megállapodások** formájában elismerték egymás jogosultjait, illetve vállalták, hogy olyan védelemben részesítik a velük szerződő fél állampolgárait, amilyen védelmet saját állampolgáraiknak is biztosítanak, ezt nevezzük a **nemzeti elbánás elvének**. Ez a megoldás ugyanakkor – a nemzetközi jogforrások megszorodásával – idővel tarthatatlanná vált, mivel a kétoldalú megállapodások olyan hálózatának kialakulását eredményezte, amely a jogalanyok számára nehezen volt átlátható. Jól példázza ezt, hogy az akkor fejlettnek minősülő különböző országok 1883-ig 69 kétoldalú egyezményt kötöttek egymással.

Franciaország a francia szerzők érdekvédelme biztosítására a XIX. század második felében 23 állammal kötött bilaterális szerződést, köztük az Osztrák-Magyar Monarchiával. A Monarchia is aktívan részt vett a kétoldalú nemzetközi együttműködésekben, így a szabadalmi jog terén nyolc állammal volt kétoldalú megállapodása, köztük az Egyesült Királysággal (1876), Ausztriával (1878) és Németországgal (1881).

A probléma feloldása az együttműködés szintjének emelésében volt keresendő, **többoldalú**, vagyis **multilaterális nemzetközi megállapodások** létrehozásában. Mind az iparjogvédelem, mind a szerzői jog területén közel egy időben került elfogadásra egy-egy nemzetközi egyezmény, amelyek mind a mai napig kiemelkedő jelentőséggel bírnak, ezek az **1883. évi, az ipari tulajdon oltalmáról szóló Párizsi Unió Egyezmény (PUE)**, amelyhez Magyarország 1909-ben csatlakozott) és az **1886. évi, a szerzői alkotások oltalmáról szóló Berni Unió Egyezmény (BUE)**, amelyhez Magyarország 1922-ben csatlakozott).

A BUE-t létrehozó nemzetközi konferencia nyitóbeszédét Victor Hugo tartotta 1878. június 17. napján, ahol az alábbi szavakkal hívta munkára a kodifikátorokat: „You are going to create a foundation for literary property. This is what is right, and you are going to embody it in law. I assure you that your suggestions and advice will be taken into account. You will persuade legislators trying to confine the writer that literature has no boundaries. Literature is the mind leading humanity. Literary property is open to everyone. Royal decrees denied and still deny literary property. And why? For purposes of enslavement. The writer who owns his work is the writer who is free. Deny ownership and you deny him independence.”⁶

Ezen nemzetközi egyezmények azért kiemelkedőek, mert **lefektették, illetve megerősítették a modern szellemi tulajdonjogi védelem sztenderdjeit** – mint a nemzeti elbánás elve, a legnagyobb kedvezmény elve, a szerzői jogi formakényszer tilalma –, továbbá **rögzítették a minimális védelem szintjét, előírták a nemzeti lajstromozással foglalkozó nemzeti hivatalok felállításának kötelezettségét** is. Elfogadottságukat és jelentőségüket jól tükrözi, hogy a jogforrások aláíróinak száma más nemzetközi egyezményekhez viszonyítva is példátlanul magas, 2025-ben a PUE-nek és a BUE-nek is 181 tagja volt.

Ezen **két nemzetközi egyezmény naprakészen tartása** sokáig aktuális volt, és alapvetően meghatározta a globális védelmi szint alakulását. Az PUE-t hatszor vizsgálták felül (ezen ún. jegyzőkönyves módosítások voltak), 1900-ban Brüsszelben, 1911-ben Washingtonban, 1925-ben Hágában, 1934-ben Londonban, 1958-ban Lisszabonban, és 1967-

⁶ Brian FITZGERALD – John GILCHRIST (szerk.): *Copyright Perspectives, Past, Present and Prospect*. Springer, 2015. 3. Az eredeti francia szöveget Benedict Atkinson fordította angolra.

ben Stockholmban. Az BUE-t is többször módosították, elsőként 1908-ban Berlinben, legutóbb pedig 1971-ben Párizsban.

Az 1970-es évektől ugyanakkor a PUE és a BUE frissítésére, naprakészen tartására tett törekvések – alapvetően a fejlődő országok obstrukciójának köszönhetően, amelyek ellenérdekeltek voltak a védelmi szint további növelésében – **megakadtak**. Az egyezmények gondozására 1967-ben életre hívott WIPO csak korlátozottan tudta ezt megfelelően ellensúlyozni. Bár számos, jelentős további egyezmény kidolgozására került sor – ilyenek pl. az Európai Unió jogára is hatást gyakorló, a WIPO 1996. évi, ún. internet szerződése: a WIPO Szerzői Jogi Szerződés (*WIPO Copyright Treaty*, **WCT**) és a WIPO Szerződés az Előadásokról és Hangfelvételekről (*WIPO Performances and Phonograms Treaty*, **WPPT**) –, ám a két alapvető egyezmény frissítésére a mai napig nem került sor. A WIPO jogalkotási eredményei közül még kiemelhető az audiovizuális előadásokról szóló **Pekingi Szerződés** (2012, *Beijing Treaty on Audiovisual Performances*, Beijing Treaty,) és a vak, látáskárosult és olvasási képességükben akadályozott személyeknek a kiadott szerzői művekhez való könnyebb hozzáférésről szóló **Marrakeshi Szerződés** (2013, *Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print Disabled*, Marrakesh VIP Treaty). A Pekingi Szerződésnek 2025-ben 48, a Marrakeshi Szerződésnek 100 tagja volt.

A Pekingi Szerződés és a Marrakeshi Szerződés egyaránt olyan időszakban került elfogadásra, amikor Magyarország már az EU tagja volt. Ennek megfelelően, bár Magyarország önállóan aláírhatta a szerződéseket, a hazai jognak a nemzetközi kötelezettségeknek való megfeleltetése – az EU szellemi tulajdonjogi hatásköréből fakadóan – nem közvetlenül, ratifikációs és módosító törvény, hanem uniós jogi aktusok útján kell, hogy megvalósuljon. A Marrakeshi Szerződésnek való megfelelést így a szerzői és szomszédos jogi védelemben részesülő egyes műveknek és más teljesítményeknek a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek érdekét szolgáló egyes megengedett felhasználási módjairól, valamint az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló (EU) 2017/1564 irányelv valósítja meg, amelyet értelemszerűen hazai átültetés követett. A Pekingi Szerződésnek való megfelelésről az EU 2025-ig még nem gondoskodott.

A védelmi szint egységesítése és fokozatos emelése mellett, ezzel párhuzamosan megkezdődött – 1967-től szintén a WIPO keretében – a nemzeti szint feletti, nemzetközi oltalomszerzési szerződések kidolgozása is. Ezen erőfeszítések egyik legfontosabb eredménye az 1970. évi **Szabadalmi Együtműködési Szerződés** (*Patent Cooperation Treaty*, **PCT**), amely segítségével egyetlen nyelven, egyetlen helyen benyújtott bejelentéssel megindítható a szabadalom megadására irányuló eljárás akár valamennyi szerződő államban (az oltalomszerzés itt még nem egységes, az újdonságkutatás és az azzal kapcsolatos érdemi döntés már a nemzeti lajstromozó hatóságok feladata). Hasonló célt szolgál európai szinten az 1973. évi **Európai Szabadalmi Egyezmény** (*European Patent Convention*, **ESZE** vagy Müncheni Egyezmény), amely egységesíti a szabadalmaztatás anyagi jogi és eljárási feltételeit (az oltalomszerzés itt sem egységes, ugyanakkor az újdonságkutatás már nem a nemzeti lajstromozó hatóságok feladata, csupán a végső döntés hatályosítása marad ezen a szinten).

Ugyancsak a nemzetközi oltalom kereteit szabályozza a védjegyjogban a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló **Madridi Megállapodás** és az ahhoz kapcsolódó 1989. évi jegyzőkönyv (*Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks* és

Madrid Protocol), a madridi rendszer alapján egyetlen, ún. nemzetközi bejelentéssel akár valamennyi tagországban igényelhető a védjegyoltalom. A nemzetközi védjegybejelentés feltétele egy korábbi nemzeti (vagy európai uniós) védjegybejelentés vagy lajstromozott védjegy, amelynek az adatait a nemzeti hivatal (vagy európai uniós védjegy esetében az EUIPO) igazolja a Nemzetközi Iroda felé.

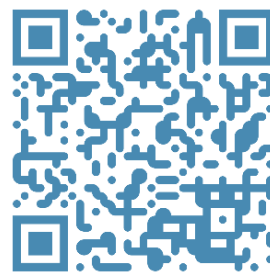
A földrajzi árujelzők nemzetközi lajstromozásának keretrendszerét az 1958. évi, az eredetmegjelölések oltalmáról és nemzetközi lajstromozásáról szóló **Lisszaboni Megállapodás** teremtette meg. A Lisszaboni Megállapodás felülvizsgálatát a Lisszaboni Megállapodás eredetmegjelölésekről és a földrajzi jelzésekről szóló **genfi szövege** valósította meg, amelyet 2015-ben fogadtak el.

A fejlett országok a PUE és BUE fejlesztésének megakadása miatt egy másik, olyan fórumot kerestek, ahol a szellemi tulajdonjogi védelem további erősítése reálisnak mutatkozik. Ennek eredménye lett 1995-ben a Kereskedelmi Világszervezet (*World Trade Organization*, WTO) keretében kidolgozott **TRIPS megállapodás** (a **Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatkozásairól Szóló Megállapodás**, *WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*, TRIPS Agreement), amely jogforrás rendelkezései mind a szerzői jog, mind az iparjogvédelem területét érintik. A TRIPS megállapodás (nevéből is láthatóan) alapvetően kereskedelmi, jogérvényesítési aspektusokra koncentrál, ennek körében rögzíti a **legnagyobb kedvezmény elvét** – amely szerint a tagok bármelyike által, bármely más tag állampolgárainak biztosított előnyt, kedvezményt, kiváltságot vagy mentességet azonnal és feltétlenül meg kell adni valamennyi többi tag állampolgárainak is – és a **szabadalmi technológiasemlegesség elvét** – amely szerint bármely jellegű termék szabadalmi oltalomban részesíthető, ha megfelel az oltalmi feltételeknek, egyes iparterületeket, pl. a gyógyszeripari találmányokat nem lehet kizárni az oltalomból. Emellett kiemelt figyelmet fordít a **közegészségügyi**, közéletmezési kérdésekre és **versenyellenes gyakorlatok** elleni fellépésre is.

A nemzetközi jogfejlődésnek egy speciális ágát jelentik az **iparjogvédelmi osztályozási megállapodások**, amelyek az iparjogvédelmi oltalmi formák tárgyi hatályának meghatározását vagy kereshetőségét könnyítik meg. Ilyen például a védjegyekkel ellátható termékek és szolgáltatások nemzetközi osztályozására vonatkozó, 1957. évi **Nizzai Megállapodás**, a védjegyek ábrás elemeinek osztályozását létrehozó, 1973. évi **Bécsi Megállapodás**, az ipari minták nemzetközi osztályozásáról szóló, 1968. évi **Locarnói Megállapodás**, és a nemzetközi szabadalmi osztályozásról szóló, 1971. évi **Strasbourg-i Megállapodás**.

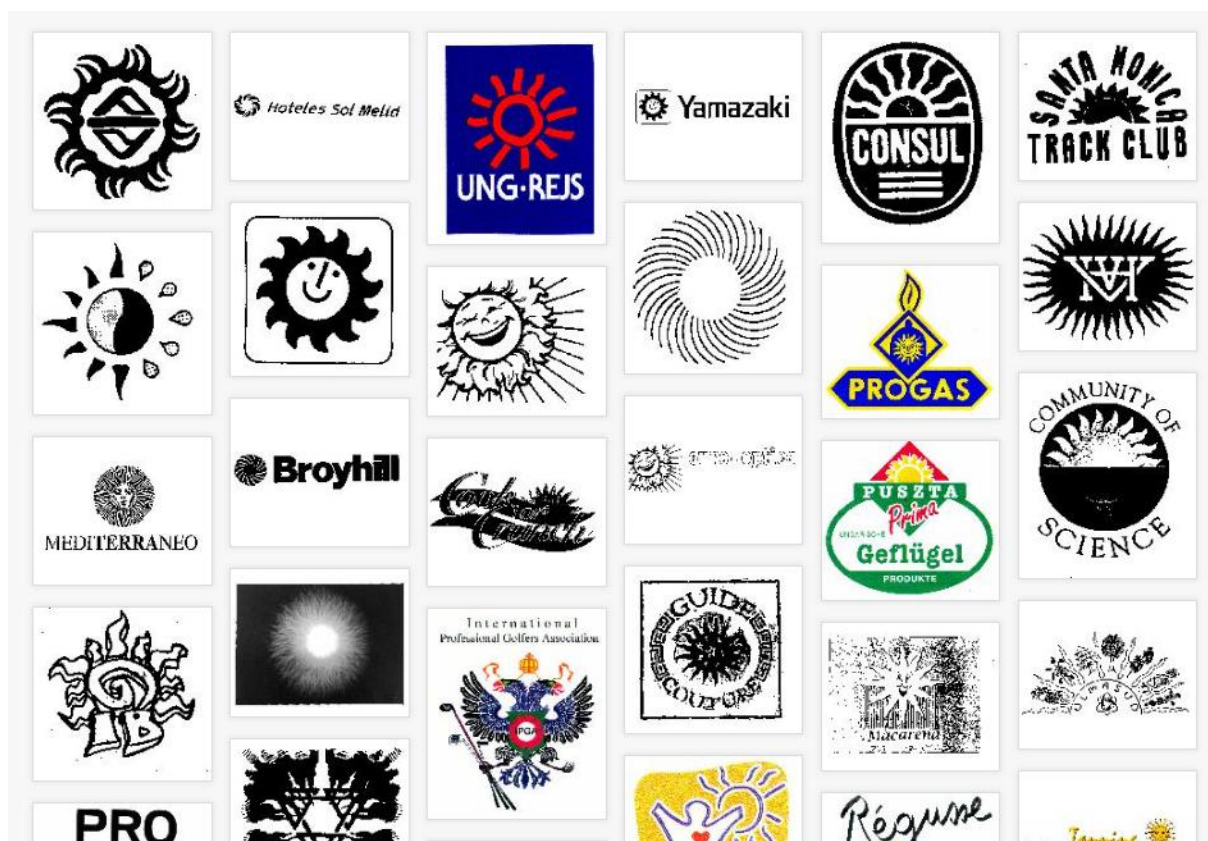
A **tárgyi hatály** szempontjából például a nizzai osztályozás (*Nice Classification*, *NCL*) lehet releváns: a védjegybejelentés során a bejelentőnek meg kell adnia, hogy a megjelölés tekintetében milyen áruosztályokra kíván oltalmat szerezni. Ilyen lehet a 25. áruosztály, amely ruházati cikkek, cipők, kalapárúk, vagy a 15. áruosztály, amely a hangszerek tekintetében ad oltalmat. Az egyes áruosztályok további sorozatszámokra osztott terméktípusokra oszlanak, a 250031 sorozatszám az öveket, míg a 150039 sorozatszám a gitárokat fedi.

A **kereshetőség** tekintetében például bécsi osztályozást (*Vienna Classification*, *VCL*) lehet alkalmazni: ha valaki egy csillag alakú védjegyet szeretne lajstromoztatni, akkor a nemzeti vagy uniós védjegy-lajstromban a bécsi rendszer szerinti 1.

A nizzai osztályozás
online rendszere

égitestek, természeti jelenségek, térképek, 1.3. nap, A1.3.16. nap lángokból vagy hullámos vonalakból, vonalnyalákból vagy sávokból álló sugarakkal áruosztályra tudja szűkíteni a keresését, ezzel kiszűrve a potenciálisan ütköző védjegyeket.

Keresési eredmények a bécsi osztályozás
A1.3.16. áruosztályára az EUIPO adatbázisában

3.2. Az Európai Unió joga

A nemzetközi jogfejlődés az európai kontinensen különleges irányba folytatódott az **Európai Unió** létrehozásának és jogalkotásának, illetve az EUB jogfejlesztő tevékenységének köszönhetően. Az EUMSZ 118. cikke felhatalmazza az EU-t a szellemi tulajdonjog területén való jogalkotásra, az alábbiak szerint: „A belső piac létrehozása, illetve működése keretében az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében intézkedéseket fogad el a szellemi tulajdonjogok Unión belüli egységes oltalmát biztosító európai oltalmi jogcímek létrehozására, valamint egy uniós szintű központi engedélyezési, koordinációs és ellenőrzési rendszer megteremtésére.” Az uniós jogalkotás tehát a jogharmonizáción túlmenően elsősorban a belső piac megfelelő működését és uniós szintű oltalmi formák létrehozását szolgálja. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 17. cikk (2) bekezdése a tulajdonhoz való jog rögzítését követően lakonikusan deklarálja, hogy „A szellemi tulajdon védelmet élvez.”

Az EU mind a szerzői jog, mind az iparjogvédelem területén **igen aktív kodifikációs munkát folytat**, amit sok esetben az EUB ítéletei töltenek meg további tartalommal. A szerzői jog vonatkozásában többnyire irányelvi formában valósul meg a jogharmonizáció, míg az iparjogvédelem esetében irányelvi harmonizáció a tagállami szintű oltalmi szabályok

harmonizációja során valósul meg, az uniós szintű oltalmi formák szabályait rendeleti szintű jogforrások tartalmazzák.

A **szerzői jog területén** az alábbi főbb jogforrások születtek:

- a műholdas műsorsugárzásra és a vezetékes továbbközvetítésre alkalmazandó egyes szerzői jogi és szomszédos jogi szabályokról szóló, 1993. szeptember 27-i 93/83/EGK tanácsi irányelv (**SatCab I irányelv**),
- az adatbázisok jogi oltalmáról szóló, 1996. március 11-i 96/9/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (**Adatbázis irányelv**),
- az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben való összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Infosoc irányelv**),
- az eredeti szerzői jogi alkotások szerzőit megillető követő jogról szóló, 2001. szeptember 27-i 2001/84/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Követőjogi irányelv**),
- a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelméről szóló, 2006. december 12-i 2006/116/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Védelmi idő irányelv**),
- a bérleti jogról és a haszonkölesznzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról szóló, 2006. december 12-i 2006/115/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Bérlet irányelv**),
- a számítógépi programok jogi védelméről szóló, 2009. április 23-i 2009/24/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Szoftver irányelv**),
- az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló, 2012. október 25-i 2012/28/EU európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Árva mű irányelv**),
- a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló, 2014. február 26-i 2014/26/EU európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**KJK irányelv**),
- a szerzői és szomszédos jogi védelemben részesülő egyes műveknek és más teljesítményeknek a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek érdekét szolgáló egyes megengedett felhasználási módjairól, valamint az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló, 2017. szeptember 13-i (EU) 2017/1564 európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Marrakesh irányelv**),
- az online tartalomszolgáltatásoknak a belső piacon való, határokon átnyúló hordozhatóságáról szóló, 2017. június 14-i (EU) 2017/1128 európai parlamenti és a tanácsi rendelet (**Portability** vagy **Hordozhatósági rendelet**),
- a műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról valamint a 93/83/EGK tanácsi

irányelv módosításáról szóló, 2019. április 17-i (EU) 2019/789 európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**SatCab II irányelv**), és

- a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló, 2019. április 17-i (EU) 2019/790 irányelv (**CDSM irányelv**).

Kiemelést érdemel, hogy a fenti irányelvek jellemzően **vertikális harmonizációt** valósítanak meg, vagyis egy-egy részterület mélyreható egységesítését tűzik ki célul (ilyen pl. a SatCab I és II irányelv vagy a Védelmi idő irányelv). Sokkal ritkább, ugyanakkor nagyobb horderejű a **horizontális harmonizáció**, amely során nem egy adott jogintézmény, hanem a szerzői jog területének átfogó, jellemzően vagyoni jogokat, szabad felhasználásokat és más szabályokat egyaránt érintő egységesítés valósul meg. Ilyen irányelvből ez idáig kettőt fogadtak el az EU-ban, ezek a 2001-es Infosoc és a 2019-es CDSM irányelvek.

A szerzői jogi jogharmonizáció kifejezetten eredményesnek mondható, az egyes jogintézmények tartalmának egységesítése széleskörűnek tekinthető, ezen túlmenően pedig az uniós jogalkotó – gyakran az EUB megelőző jogfejlesztő ítéleteire alapozva – pl. a vagyoni jogok tartalmának értelmezése és új szabad felhasználási esetek beépítése útján figyelmet fordít a jogfejlesztésre, és a szerzői jogi egyensúly időszakonkénti újralibrálására is.

A szabadalmi jog területén az alábbi főbb jogforrások születtek:

- a **biotechnológiai találmányok** jogi oltalmáról szóló, 1998. július 6-i 98/44/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv,
- a közegészségügyi problémákkal küzdő országokba történő kivitelre szánt gyógyszeripari termékek előállításával kapcsolatos szabadalmak **kényszerengedélyezéséről** szóló, 2006. május 17-i 816/2006/EK európai parlamenti és a tanácsi rendelet,
- a növényvédő szerek kiegészítő oltalmi tanúsítványának bevezetéséről szóló, 1996. július 23-i 1610/96/EK európai parlamenti és a tanácsi rendelet,
- a gyógyszerek kiegészítő oltalmi tanúsítványáról szóló, 2009. május 6-i 469/2009/EK európai parlamenti és a tanácsi rendelet (**SPC rendelet**),
- a gyógyszerek kiegészítő oltalmi tanúsítványáról szóló 469/2009/EK rendelet módosításáról szóló, 2019. május 20-i (EU) 2019/933 európai parlamenti és a tanácsi rendelet (**SPC mód. rendelet**),
- a **közösségi növényfajta-oltalmi jogokról** szóló, 1994. július 27-i 2100/94/EK tanácsi rendelet,
- az **egységes szabadalmi oltalom** létrehozásának területén megvalósítandó **megerősített együttműködés végrehajtásáról** szóló, 2012. december 17-i 1257/2012/EU európai parlamenti és a tanácsi rendelet, és
- az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén megvalósítandó megerősített együttműködésnek az alkalmazandó fordítási szabályok tekintetében történő végrehajtásáról szóló, 2012. december 17-i 1260/2012/EU tanácsi rendelet.

Szükséges leszögezni, hogy míg pl. a védjegyjog területén sikerült az olyan, uniós oltalmi forma létrehozása, amelyben egy, központi hatóság előtt zajlik le a teljes lajstromozási eljárás, addig **a szabadalmi jogban az egységes hatályú, uniós szintű szabadalmi oltalom (Unitary Patent, UP) megalkotására tett erőfeszítések csak részben vezettek eredményre.** Az ESZE szerinti európai szabadalom nem uniós jogforráson, hanem nemzetközi szerződésen

alapul, és a lajstromozási eljárás a hatályosítási szakaszban a nemzeti hatóságok elé kerül, így nem egységes. A 1257/2012/EU rendelet alapján, megerősített együttműködés keretében, ugyancsak nemzetközi szerződés útján került elfogadásra **az Egységes Szabadalmi Bíróság létrehozásáról szóló megállapodás** (ESZB-megállapodás, *Unified Patent Court*, UPC), amely alkalmazása 2023. június 1. napján indult meg, bár a nemzetközi jogforrást nem minden uniós tagállam ratifikálta (köztük egyelőre Magyarország sem). Ugyanakkor a **kiegészítő oltalmi tanúsítványra** (*supplementary protection certificate*, SPC) vonatkozó joganyag megalkotása az uniós jogharmonizáció kiemelkedő eredményének tekinthető.

A **védjegyjog és földrajzi árujelzők területén** az alábbi főbb jogforrások születtek:

- a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló (EU) 2015/2436 európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Védjegy irányelv, EUTMD**),
- az európai uniós védjegyről szóló, 2017. június 14-i (EU) 2017/1001 európai parlamenti és a tanácsi rendelet (**EUTMR**),
- az ízesített borászati termékek meghatározásáról, megnevezéséről, kiszereléséről, jelöléséről és földrajzi árujelzőinek oltalmáról és az 1601/91/EGK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2014. február 26-i 251/2014/EU európai parlamenti és a tanácsi rendelet, és
- szeszes italok meghatározásáról, leírásáról, megjelenítéséről, jelöléséről, a szeszes italok elnevezésének használatáról az egyéb élelmiszerek megjelenítése és jelölése során, a szeszes italok földrajzi árujelzőinek oltalmáról, a mezőgazdasági eredetű etil-alkohol és desztillátumok használatáról az alkoholtartalmú italokban, valamint a 110/2008/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2019. április 17-i (EU) 2019/787 európai parlamenti és a tanácsi rendelet,
- a kézműves és ipari termékek földrajzi jelzéseinek oltalmáról, valamint az (EU) 2017/1001 és az (EU) 2019/1753 rendelet módosításáról szóló, 2023. október 18-i (EU) 2023/2411 európai parlamenti és tanácsi rendelet (Craft and Industrial Geographical Indication, **CIGI rendelet**).

Az uniós jogharmonizáció egyik legnagyobb eredménye az **uniós szintű, egységes hatályú védjegyoltalom** kidolgozása, amelynek köszönhetően egy lajstromozó hatóság (EUIPO) előtt, egységes eljárásban, az egész EU területére kiterjedő hatállyal lehet védjegyoltalmat szerezni.

A földrajzi árujelzők tekintetében jelenleg is komoly jogegységesítési munka zajlik, ennek keretében az EU csatlakozott a Lisszaboni Megállapodás genfi szövegéhez – ezt 2021-

ben Magyarország is ratifikálta –, továbbá 2022-ben két rendeletjavaslatot tett közzé az nemzetközi jogi kötelezettségeinek való megfelelés érdekében.

Az **iparjogvédelem egyéb területein** az alábbi főbb jogforrások születtek:

- a közösségi formatervezési mintáról szóló 6/2002/EK tanácsi rendelet módosításáról és a 2246/2002/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2024. október 23-i (EU) 2024/2822 európai parlamenti és tanácsi rendelet (**Design rendelet**),
- a formatervezési minták oltalmáról szóló, 2024. október 23-i (EU) 2024/2823 európai parlamenti és tanácsi irányelv (**Desing irányelv**)
- a **formatervezési minták oltalmáról** szóló, 1998. október 13-i 98/71/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv,
- a **közösségi formatervezési mintáról** szóló, 2001. december 12-i 6/2002/EK tanácsi rendelet, és
- a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, hasznosításával és felfedésével szembeni védelemről szóló, 2016. június 8-i (EU) 2016/943 európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**ÜT irányelv**).

A **szerzői jog és az iparjogvédelem területét egyaránt érintik** a következő jogforrások:

- a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól szóló, 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Elker irányelv**),
- a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló, 2004. április 29-i 2004/48/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv (**Jogérvényesítési irányelv** vagy más néven **IPRED**),
- a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról szóló, 2024. június 13-i (EU) 2024/1689 európai parlamenti és a tanácsi rendelet (**A mesterséges intelligenciáról szóló rendelet** vagy más néven **AI Act**).

A jogforrásokon túlmenően szükséges utalni az **EUB jogfejlesztő tevékenységére** is. A szellemi tulajdon jog területén, ahol a rendeleti szabályozás mellett az irányelvi jogharmonizáció is gyakran további értelmezést igényel, kiemelt jelentőséggel bír a bírói jogfejlesztés. Példának okáért a szerzői jogban az nyilvánossághoz közvetítés joga vonatkozásában az „új nyilvánosság”, a védjegyjogban az abszolút és relatív kizáró okok tekintetében egyaránt releváns „szokásosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó”, az SPC oltalom tekintetében pedig a „termék” és az „alapszabadalom” fogalmak (illetve tartalmuk) egyaránt az EUB ítéleteinek sorozatán keresztül öltöttek testet vagy nyertek tartalmat.

A fentiek alapján látható, hogy a szellemi tulajdon jog fogalmába foglalt definíciós elem – miszerint mind a nemzetközi jog, mind az Európai Unió joga kiemelt jelentőséggel bír – nagyon komoly mélységet hordoz. A nemzetközi és uniós szabályozás olyan szinten gyökeret

vert a szellemi alkotások jogában, hogy azok **utólagos „szétszalazása”, vagy akár egymástól független értelmezése a mai napra lehetetlenné vált.**

Nem túlzás azt állítani, hogy az igen komoly múltra visszatekintő nemzetközi és uniós jogfejlődés hosszú időn keresztül **szükségszerű eleme** volt – és domináns részben most is az – a szellemi tulajdonjog területének, a nemzetközi szerződések és uniós jogfejlődés hiányában az összetett, határokon átívelő értékesítési láncok nem alakulhattak volna ki. A szellemi alkotás jogának ezen sajátossága **számtalan előnyt hordoz magában** – pl. a szabályozás viszonylagos uniformitása, stabilitása rendkívül kedvező a piaci szereplőknek. Ugyanakkor szükséges utalni rá, hogy a nehezen módosítható nemzetközi és uniós joghoz való kötöttség bizonyos kérdésekben a **jogterület rugalmasságának rovására hatott**, hiszen a nemzeti hatáskörből *de facto* vagy *de jure* kikerült területeken egy-egy új jogintézmény – pl. a hazánkban 2021-ben megjelent sajtókiadáói szomszédos jog – bevezetése legalább uniós szintű jogalkotást igényel.

4. fejezet

Interdiszciplináris kapcsolódások

Bár a szellemi alkotások joga önálló diszciplinának tekinthető, a jog szövedékén belül szükségszerűen számos kapcsolódási ponttal rendelkezik. Jelen fejezet célja, hogy áttekintő képet adjon a szellemi tulajdonjognak más jogterületekbe való, legfontosabb bekötődéseiről.

1. Alkotmányjog. Magyarország Alaptörvénye értelemszerűen minden jogterületre, így a szellemi tulajdonjogra is hatással van. A Nemzeti Hitvallás előkelő helyen rögzíti, hogy „*Büszkék vagyunk a magyar emberek nagyszerű szellemi alkotásaira.*” Ezen túlmenően az Alaptörvény már nem tesz említést a szellemi alkotásokról, ugyanakkor az Alkotmánybíróság korábban már megteremtette a kapcsolatot a tulajdonhoz való jog és a szellemi tulajdon között. Továbbá, az Alaptörvény X. cikk (1) bekezdés első mondata szerint „*Magyarország biztosítja a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát*”.

A szellemi tulajdonjognak a tulajdonhoz való jogból való levezetését az Alkotmánybíróság a szabadalmi oltalom tekintetében a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1969. évi II. törvénynek a fenntartási illeték meg nem fizetésére és az ezzel kapcsolatos újra érvénybe helyezési kérelemre vonatkozó rendelkezései alkotmányellenességének vizsgálatáról szóló 1338/B/1992. AB határozatban, a szerzői jogi oltalom tekintetében pedig a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény végrehajtására kiadott 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet 39. § (2) bekezdése, továbbá a Szerzői Jogvédő Hivatal létesítéséről szóló 106/1952. (XII. 31.) MT rendelet 10. § (2) bekezdése alkotmányellenességének vizsgálatáról szóló 382/B/1995. AB határozat mondta ki.

Mind a jogdogmatikában, mind a gyakorlatban előfordul, hogy egyes, az Alaptörvényben rögzített (vagy abból levezetett) jogok ütköznek egymással, ilyen lehet például az épület tervezőjének szerzői joga és az épület tulajdonosának tulajdonhoz való joga, a parodizáló véleménysszabadsághoz fűződő joga és a parodizált mű szerzőjének szerző joga, a beteg egészséghez való joga és a gyógyszer szabadalom jogosultjának szabadalmi joga közötti ütközés. Az alapjogok ilyen ütközése gondos mérlegelést kíván mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazó részéről.

2. Polgári jog. Ahogyan azt a korábbiakban tisztáztuk, a szellemi alkotások joga a magánjog szövedékén belül helyezhető el, ennek minden dogmatikai következményével együtt (pl. mellérendelt jogviszonyok, jellemzően diszpozitív szabályozás). A Ptk. csupán érintőlegesen szól a szerzői jogról és iparjogvédelemről – 2:55. §-ában –, amely alapján a Ptk. szubszidiárius joganyagát képezi a jogterületnek. A szellemi tulajdonjogra vonatkozó anyagi jogi és eljárásjogi rendelkezések ugyanakkor alapvetően önálló jogforrásokban, ágazati törvényekben kerültek elhelyezésre. A fentiekből fakadóan számos jogintézményt nem csak az adott ágazati törvény keretében, hanem a Ptk.-ban foglaltakra is tekintettel kell értelmezni.

Jó példa erre a szerzői jogi felhasználási szerződés, amely három szinten szabályozott: 1. az Szt. tartalmazza a felhasználási szerződés általános szabályait, amit kiegészítenek 2. az egyes speciális felhasználási szerződések (pl. kiadói szerződés, megfilmesítési szerződés) különös szabályai, mindezek mellett pedig 3. irányadóak a Ptk. kötelmi jogi rendelkezései is.

3. Polgári eljárásjog. *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény* (a továbbiakban: Pp.) több szempontból is releváns a szellemi tulajdonjog területén. A szerzői jogi, a szomszédos jogi és az iparjogvédelmi jogvitákkal kapcsolatos polgári perek elbírálásra a Pp. 20. § (1) bekezdése és (3) bekezdés *a)* pont *aa)* alpontja alapján a törvényszékek hatáskörébe tartoznak, a Pp. 103-109. §-aiban szabályozott ideiglenes intézkedés szabályai szintén közvetlenül relevánsak a jogérvényesítés tekintetében. Ugyanakkor ki kell emelni, hogy több ágazati törvény is a Pp.-hez képest speciális rendelkezéseket tartalmaz a szellemi tulajdonjogi jogvitás ügyek tekintetében. Jó példa erre az Szt., amely pl. az SZTNH döntéseinek megváltoztatására irányuló eljárás lefolytatása tekintetében a Fővárosi Törvényszék kizárólagosan illetékességét köti ki, és az ideiglenes intézkedés tekintetében is eltérő rendelkezéseket állapít meg. Így tehát **a polgári eljárásjogi szabályokat mindig az adott ágazati törvény rendelkezéseivel együttesen kell alkalmazni.**

A peres bizonyítás tekintetében kiemelkedő jelentőséggel bírnak a szellemi tulajdonjog területén létrehozott **szakértő(i) testületek**, konkrétan a **Szerzői Jogi Szakértő Testület** (a továbbiakban: **SZJSZT**) és az **Iparjogvédelmi Szakértői Testület** (a továbbiakban: **ISZT**). A szakértő(i) testületek létrehozására az Szt. és az Szt. ad felhatalmazást, a konkrét ügyrendi szabályokat külön korm. rendeletek tartalmazzák (*a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet* és az *Iparjogvédelmi Szakértői Testület szervezetéről és működéséről szóló 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet*). A szakértő(i) testületek feladata, hogy folyamatban lévő eljárásokban a bíróság vagy hatóság megkeresésére, vagy megbízás alapján **az adott szakterületre vonatkozó szakkérdésekben szakvéleményeket adjanak, ezzel segítve a jogvita eldöntését és a bizonyítást.**

4. Versenyjog. A versenyjog és szellemi tulajdonjog diszciplínáit nem kell mélyreható vizsgálatnak alávetni ahhoz, hogy **a két jogterület közötti eltérések** – és ezáltal a potenciális konfliktusforrások – felszínre bukkanjának. Magáért beszél, hogy a versenyjog alapvetően közjogi természetű, míg a szellemi tulajdonjog polgári jogi (magánjogi) gyökerei vitathatatlanok. Míg a versenyjog igyekszik a verseny lehetőségének megóvása érdekében a piaci erő koncentrációját – de legalábbis az azzal való visszaélést – megakadályozni, a verseny szabadságát biztosítani, addig a szellemi tulajdonjog központi eleme a kizárólagosság: annak érdekében, hogy az alkotó természetes személy teljesítményét elismerje, mindenki mást kizár az adott oltalmi tárgy felhasználásából, használatából vagy hasznosításából. Ezen túlmenően a versenyjog igyekszik a piacra lépési korlátokat visszaszorítani, kontrollálni, míg a szellemi tulajdonjogok akár komoly akadályát és képezhetik a versenybe való bekapcsolódásnak. A versenyjog alapvetően olyan piaci beavatkozást tesz lehetővé, amit rövidtávon fejt ki előnyös hatásait, míg a szellemi tulajdonjog a befektetett munka hosszú távú megtérülésére koncentrál.

Ugyanakkor **kapcsolódási pontból is számos azonosítható. A versenyjog céljai** közül talán az innováció támogatása az, amely szembeötlően kötődik a szellemi tulajdonjog céljaihoz. Mind a tisztességes verseny feltételeinek biztosítása, mind pedig az ösztönző szellemi tulajdonjogi védelmi rendszer megfelelő és termékeny táptalaját képezheti a kreativitásnak, ezen belül pedig az innovációnak, bár a versenyjog elsősorban a vállalkozások innovációjára fókuszál, míg a szellemi tulajdonjog a természetes személy alkotó tevékenységét, annak ösztönzését tartja szem előtt.

A versenyjog minőségvédelmi és fogyasztóvédelmi céljai szintén közvetlenül összeköthetők pl. a védjegy jog minőségjelző és fogyasztóvédelmi funkcióival. A hatékony verseny biztosítja, hogy a vállalkozások érdekelték legyenek abban, hogy versenytársaiknál jobb minőségű termékek előállítására útján versenyelőnybe kerüljenek, a védjegy jog pedig gondoskodik arról, hogy a fogyasztók mind a minőség, mind az áru egyéb tulajdonságai tekintetében megfelelő információt kapjanak a jogi oltalomban részesített megjelölés útján.

A versenyjog gazdasági hatékonyság biztosításával kapcsolatos célja párhuzamba állítható a szellemi tulajdon jog ösztönző funkciójával. A kizárólagos jogok ugyanis a védett jogtárgyak hatékony kiaknázhatóságát célozzák, ezek pedig gyakran olyan erőforrásként jelentkeznek a vállalkozások oldalán, amelyek felhasználása, hasznosítása vagy használata kiemelt jelentőségű lehet a versenytársakkal szembeni versenyelőny megszerzése céljából, ez különösen igaz a kreatív iparágakra és az innovációra fókuszáló vállalkozásokra.

Végezetül szükséges utalni arra, hogy a szellemi tulajdon jog ösztönző célja és a jogosultak és felhasználók közötti egyensúly a fogyasztói jólét védelmével és a választék növelésével is kapcsolatba hozható: a kreatív alkotómunka elismerése, a kiaknázhatóságával kapcsolatos jogi keretek megfelelő biztosítása hozzájárul az alkotások létrehozásának ösztönzéséhez. Minél intenzívebb egy adott társadalom egyéni kreativitása, annál több és sokrétűbb alkotás juthat el a fogyasztókhoz, és annál több eszköz és lehetőség áll a vállalkozások rendelkezésére ahhoz, hogy versenyelőnyre tegyenek szert. Így a versenyjog és a szellemi tulajdon jog egymás katalizátoraként is funkcionálhatnak, erősíthetik egymás pozitív hatásait, ha ezeket a kérdéseket a jogalkotó és a jogalkalmazó egyaránt szem előtt tartja.

A konkrét uniós versenyjogi rendelkezésekre áttérve kiemelendő, hogy az EUMSZ 101. cikkében foglalt **versenykorlátozó megállapodásokra** vonatkozó tilalomhoz kapcsolódó szakosítási, K+F és vertikális megállapodások tekintetében irányadó, ún. **csoportmentességi rendeletek** és az ezekhez kötődő iránymutatások egyaránt tartalmaznak rendelkezéseket a szellemi tulajdon jog tekintetében. Az EUMSZ 102. cikkében foglalt **erőfölénnyel való visszaélés tilalma** megvalósulhat a szerződéskötéstől – akár licencia szerződés megkötésétől – való elzárkózás útján is, a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló 139/2004/EK tanácsi rendelet (**EUMR**) által szabályozott uniós **fúziókontroll** tekintetében pedig a releváns iránymutatás szintén kitér a szellemi tulajdon jog relevanciájára.

A hazai versenyjogi rendelkezések alapvetően *a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról* szóló 1996. évi LVII. törvényben (**Tpvt.**) találhatóak, ugyanakkor szellemi tulajdon jogi szempontból relevanciával bírhat *a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról* szóló 2008. évi XLVII. törvény (**Fttv.**) is. A Tpvt. az uniós jognál már említett tilalmak és rendelkezések nemzeti szintű szabályain túl – ideértve a hazai csoportmentességi rendeleteket is – szabályozza a **jellegbitorlást** (Tpvt. 6. §) és az **összehasonlító reklám tilalmát** (Tpvt. 6/A. §), amelynek szoros védjegy jogi kapcsolódásai azonosíthatók.

Végezetül érdemes megemlíteni, hogy az **EUB gyakorlatában** gyakran látható, hogy a versenyjogi és szellemi tulajdon jogi kérdések egy jogeseten belül, egymással párhuzamosan merülnek fel, és kerülnek elbírálásra (ld. pl. a növényfajta-oltalom tekintetében releváns C-27/87. *Erauw* döntést, a filmalkotások kizárólagos felhasználási jogával kapcsolatos C-262/81. *Coditel II.* döntést vagy a nyilvánossághoz közvetítési és továbbközvetítési jogot érintő C-403/08. *Premier League* döntést). Ugyancsak említést érdemel, hogy bizonyos esetekben a bíróságok jogfejlesztő munkája hatással van a két terület által egyaránt alkalmazott fogalmak tartalmának értelmezésére (ld. pl. a fogyasztó fogalma, amely mind a versenyjogban, mind

pedig a védjegyjogban kiemelt jelentőséggel és a polgári jogi bevett jelentéstől eltérő, speciális tartalommal bír).⁷

5. Médiajog. A szerzői jogi szabályozás több ponton is szoros kapcsolatban van a médiajoggal. A **véleménynyilvánítás**, a művészi önkifejezés igen gyakran valamilyen szerzői alkotás létrehozása útján történik, és a média igen nagy szerepet játszik az egyes szerzői művek **közönséghez való közvetítésében** is. Az egyes **médiatartalom-szolgáltatók** az esetek nagy részében maguk is **szerzői vagy szomszédos jogi jogosultnak** minősülnek, de más szerzők műveinek és szomszédos jogi teljesítményeknek általuk történő **felhasználása** is tömegesen jelen van a média világában.

A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (Smtv.) és a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.) számos, a szerzői jogi felhasználási hálózat szempontjából is releváns rendelkezést tartalmaz, és az Szjt. is jelentős számú, a **sajtótermékek, a médiaszolgáltatók és a műsorterjesztők sajátos szerzői jogi szerepére**, meghatározó tevékenységükre tekintettel született szabályt tartalmaz (például a hírek, tények, illetve a médiafigyelés szerzői jogi megítélése, a speciális, tájékoztatási célhoz kötődő szabad felhasználási lehetőségek, a sajtókiadók új szomszédos joga, a műsorformátumok helyzete, a folyóiratokra vonatkozó felhasználási szerződések sajátos szabályai, a műsorsugárzás és a nyilvánossághoz közvetítés modern formái, a közös jogkezelés rádió- és televízió-szervezetekhez köthető esetei stb.). Az **információs jogok**, és a különféle **platformok megváltozott szerepe és felelősségi helyzete** mindkét jogterületet kihívások elé állította az utóbbi évtizedben, új megközelítésre sarkallva a jogalkotót (ld. a **CDSM irányelv** alapján végrehajtott nagyszabású Szjt. módosítást, és az információs társadalommal összefüggő, új digitális szolgáltatások megjelenésére tekintettel 2024 januárjától végrehajtott változásokat a **DSA (Digital Services Act)** uniós rendelet alapján).

6. Szabálysértési és büntetőjog. *A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabstv.), és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.)* is tartalmaz olyan szabálysértéseket, valamint bűncselekményeket, amelyek célja a szellemi alkotásokhoz kapcsolódó kizárólagos jogok védelme.

Mind a Szabstv., mind pedig a Btk. tartalmazza a **szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése** és az **iparjogvédelmi jogok megsértése** elnevezésű tényállásokat. A szabálysértési és a büntetőjogi alakzatok egyaránt **keretdispozíciók** – vagyis az adott ágazati törvény tölti ki őket érdemi tartalommal –, ebből fakadóan azok teljes körű értelmezéséhez szükséges a releváns szellemi tulajdonjogi területek ismerete is. A Szabstv. és a Btk. alkalmazandósága tekintetében a **vagyoni hátrány** ad eligazítást, 100.000,- Ft vagyoni hátrányig a szabálysértési alakzat, míg 100.000,- Ft felett a büntetőjogi alakzat valósul meg. A gyakorlatban a vagyoni hátrány megállapítása gyakran nyugszik szakértő igénybevételén vagy jogvédői szervezetek, jogosultak nyilatkozatain (utóbbiak álláspontunk szerint a büntetési tételre való közvetlen ráhatás okán az eljáró szervek különösen gondos mérlegelését igénylik). A fenti tényállások büntetőjogi formái legfeljebb **tíz év szabadságvesztéssel** sújthatók.

⁷ UJHELYI Dávid: A versenyjog és szellemi tulajdon jog kapcsolódási pontjai, különös tekintettel a közös jogkezelésre. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2021/5.

A Btk. a fentiekén felül nevesíti még a bitorlás, a védelmet biztosító műszaki intézkedés kijátszása és a jogkezelési adat meghamisítása elnevezésű tényállásokat is. **Bitorlás** alatt a Btk. azt az esetet érti, amikor valaki más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak vagyoni hátrányt okoz.

A bitorlás fogalma az adott jogforrás szerint változhat: van, ahol a jogsértés szinonimájaként alkalmazzák (pl. jogbitorlás), a szabadalmi jogban két külön jelentése is van (szabadalom-bitorlás és találmánybitorlás).

A **védelmet biztosító műszaki intézkedés kijátszása** szerzői jogi specifikus tényállás célja, az Sztj. által meghatározott hatásos műszaki intézkedések (pl. *digital rights management*, röviden DRM szoftverek alkalmazása) hasznoszerzés végett való megkerülésének visszaszorítása. A **jogkezelési adat meghamisítása** tényállás a hamis jogkezelési adatok készítésének, illetve a helyes jogkezelési adatok eltávolításának és megváltoztatásának esetére ír elő két évig terjedő szabadságvesztést, tekintettel arra, hogy a jogosultak a közös jogkezelő szervezet napi, operatív működésébe, napi tevékenységébe nehezen látnak bele, így fokozottan kitettek az ilyen, számukra potenciálisan komoly vagyoni hátrányt is okozó cselekményeknek (bár a vagyoni hátrány megvalósulása nem feltétele a tényállás megvalósulásának).⁸

7. Agrárjog. A szellemi tulajdonjog és az agrárjog kapcsolata két kiemelkedő területen ragadható meg, egyrészt az Szt.-ben elhelyezett növényfajta-oltalmi rendelkezésekben, másrészt pedig a mezőgazdasági jellegű földrajzi árujelzőkben.⁹ A jelen tankönyvben részletesen nem elemzett **növényfajta-oltalom** célja a nemesítés útján létrejött, megkülönböztethető, egynemű, állandó és új növényfajták jogi védelmének biztosítása. Az oltalom elsődleges jogosultja a nemesítő, a kizárólagos jogok a szaporítóanyag előállítására, szaporítás céljából való előkészítésére, forgalomba hozatalára, exportjára és importjára, raktározására terjednek ki. Az kérdésesen felül áll, hogy a mezőgazdaságban alkalmazott növényfajták és azok vetőmagjai alapjaiban határozzák meg a termelés eredményességét az adott növény biológiai sajátosságaiból (pl. hőtűrés, termés hozam, vízigény) fakadóan.

Magyarország hagyományosan gazdag a magas minőséget képviselő és jó hírnévnek örvendő mezőgazdasági, valamint kézművesipari termékekben. Nemzetgazdasági szempontból is fontos érdek fűződik ahhoz, hogy az e termékeket jelölő **földrajzi árujelzők** (földrajzi jelzések és eredetmegjelölések) hatékony jogi oltalma biztosítható legyen. 2025-ben 58 magyar eredetmegjelölés áll uniós eredetmegjelölés alatt a mezőgazdasági termékek, borok és szeszes italok kategóriában (pl. Szomolyai fekete cseresznyepálinka, Etyeki Pezsgő), a kézműves és ipari termékek (pl. halasi csipke,) tekintetében 2026. decemberétől lép az uniós oltalom a nemzeti helyébe, 2025. december 1-től kezdve a termékek megnevezése az egész EU-ban oltalom alá helyezhető. A földrajzi árujelzők védelmét elsősorban a Vt. biztosítja, ugyanakkor egyes meghatározott termékcsoporthoz nem szerzhető nemzeti, kizárólag uniós oltalom. Ennek újraszabályozott kereteit a borokra, szeszes italokra és mezőgazdasági termékekre vonatkozó földrajzi árujelzőkre 2024-ben elfogadott rendelet határozza meg. Emellett

⁸ UJHELYI Dávid: Megjegyzések a büntető törvénykönyv szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése tényállásához. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2015/6.

⁹ Részletesen ld. KÓKAI-KUNNÉ SZABÓ Ágnes Katalin: *A növényfajta-oltalomtól az eredetvédelemig: Az agrártermelést érintő szellemi tulajdonvédelmi kérdések*. Budapest, KRE, 2021.

nemzetközi oltalom is létezik: az EU csatlakozott a Lisszaboni Megállapodás genfi szövegéhez, amelyet 2021-ben Magyarország is ratifikált.

8. Vámjog. A gyakorlatban a szellemi tulajdonjogi jogsértések egy jelentős része esetén a jogosultnak nem az az elsődleges érdeke, hogy az anyagilag nehezen felelősségre vonható jogsértővel szemben szabálysértési-, büntető- vagy polgári peres eljárást kezdeményezzen, hanem az, hogy a gyakran komoly mennyiséget képviselő jogsértő áruk megsemmisítését a lehető leggyorsabban elérje. Ezt a célt szolgálja a Magyarországon is közvetlenül hatályos, a szellemi tulajdonjogok vámhatósági érvényesítéséről és az 1383/2003/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló **608/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet**.

A jogforrás alapján a szellemi tulajdonjog jogosultja nemzeti vagy uniós szintű kérelemmel fordulhat a vámhatóság felé, amelyben kéri a kizárólagos jogait feltehetően sértő áruk figyelését. Ha a vámhatóság a kérelemben foglalt jogokat feltehetően sértő árut észlel a vámkezelés során, akkor áruk kiadását felfüggeszti, vagy visszatartja, amelyről egy munkanapon belül értesíti az áru birtokosát és a jogosultat is. A jogosultnak lehetőséget kell biztosítani az áru megtekintésére, az abból való mintavételre. Amennyiben a jogosult tíz munkanapon belül – romlandó áru esetén három munkanapon belül – megerősíti, hogy az adott áru jogsértő, és ezen időn belül mind a jogosult, mind pedig az áru birtokosa hozzájárul, akkor a vámhatóság a visszatartott árut megsemmisíti. A rendelet az utazók személyes poggyászában található nem kereskedelmi jellegű árukra nem vonatkozik.

Ismétlő kérdések

1. Mi a különbség a „szellemi alkotások joga” és a „szellemi tulajdonjog” fogalmak között?
2. Mi a szellemi alkotások jogának fogalma?
3. Mi a szerzői jog fogalma?
4. Mi az iparjogvédelem fogalma?
5. Mit jelent a párhuzamos oltalom elve?
6. Melyek a szellemi alkotások joga két területének közös vonásai?
7. Melyek a szellemi alkotások joga két területének eltérő vonásai?
8. Melyek a főbb ágazati törvények (Szjt., Szt., Vt., Fmtv., Üzvtv.) által védett legfontosabb tulajdonságok?
9. Miben nyilvánul meg a szellemi alkotások jogának gazdasági jelentősége?
10. Miért bír különös jelentőséggel a nemzetközi és uniós jog a szellemi alkotások joga területén?
11. Milyen más jogterületekhez való kapcsolódási pontok azonosíthatók a szellemi alkotások joga területén?

SZERZŐI JOG

1. fejezet

A szerzői jogi védelemről általában

Filmek, fotók, dalok, videók, szobrok, grafikák, szoftverek, épületek, újságcikkek, könyvek, divatcikkek – hosszan sorolhatnánk, hogy mindennapjaink során milyen **szerzői alkotások vesznek körül bennünket**. Mind alkotóik, mind felhasználóik, mind a műélvező közönség alapvető érdeke, hogy ezek az alkotások gördülékenyen jussanak el a nyilvánosság tagjaihoz, a legkülönbözőbb módon felhasználhatóak legyenek, miközben alkotóik eszmei elismerésben részesülnek és

a művek által termelt profit igazságosan kerül elosztásra. A kreatív iparágak bővülésével mindezek biztosítása egyre összetettebb feladatnak bizonyul. Első szerzői jogi törvényünk, az 1884. évi XVI. törvény, majd a második (1921. évi LIV. törvény) és harmadik (1969. évi III. törvény) szerzői jogi törvényünk után ma **a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.)** igyekszik biztosítani az **egyensúlyt** a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között.

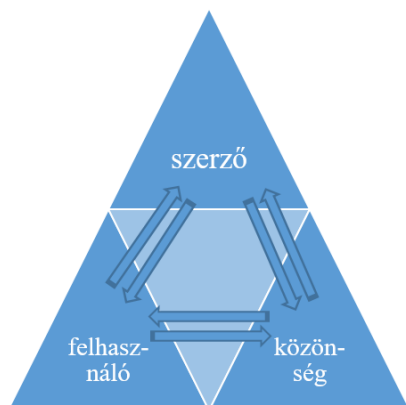
Szerzői jog
Forrás: pixabay.com

Mára messze nem arról van szó, hogy egy maroknyi, gondosan kiválasztott alkotó néhány művét szigorúan kontrollált közvetítő csatornákon keresztül ismerhetik meg a közönség tagjai. A korábban felhasználói láncolatként leírható, lényegében egyirányú folyamat mára egy komplex, interaktív, kreatív hálózattá alakult, melynek összetettsége önmagában is kihívások elé állította a szerzői jog rendszerét. A **'közönség'** már nem egy, az alkotói folyamattól elkülönülő, passzív szereplő; tagjai hol maguk is szerzői jogi értelemben vett **felhasználók** – azaz érzékelhetővé tesznek egy adott művet mások számára –, hol maguk is **alkotók** és **'újraalkotók'** egyúttal. A **felhasználók által generált tartalmak** (user generated content, UGC) korát éljük – amelyeknek persze bizonyos szerzői alkotások esetében nagyobb, némelyek esetében kisebb szerepük mutatkozik, de meghatározzák nagy tartalomszolgáltató platformjainkat. A QR-kód Lawrence Lessig egyik korai, de – már csak prezentációs technikája miatt is – kihagyhatatlan, a jog és a kreativitás kapcsolatáról szóló előadásához navigál.

Lawrence Lessig –
Laws that choke creativity

A lineáris, egyirányú felhasználási láncolat mellett egy összetett, komplex és **számos ponton egymásba kapaszkodó, kölcsönhatások sorozatából álló felhasználási hálózat** bontakozott ki. A szerzői jogvédelem és a szerzői alkotások jogviszonyai *közvetlen tárgyának* a jogosultakat megillető jogokat és köteleességeket tekintjük, amelyek a szerzői műre, vagy más néven a szerzői alkotásra mint a szerzői jogviszony *közvetett tárgyára* vonatkoznak.

1.1. A szerzői jogviszony közvetett tárgya

Az Szjt. a szerzői jogviszony közvetett tárgyát, a **szerzői alkotás (szerzői mű) fogalmát** **hármass rendszerben** adja meg:

1. meghatározza az **oltalomképesség fő feltételeit**, amelyek
 - a) tisztázzák, hogy **milyen területeken** lehet szerzői művet létrehozni,
 - b) megadják, hogy az alkotótevékenységnek **milyen minőségi szintet** kell elérnie, és
 - c) biztosítják a **cenzúra tilalmának** megfelelő érvényesülését az alkotótevékenység során;
2. a teljesség igénye nélkül **felsorolja** azokat a tipikus műfajokat, amelyekben a szerzői alkotás testet ölthet;
3. kijelöli azokat a tárgyakat, **amelyek nem** részesülhetnek szerzői jogi oltalomban (kizárás).

1.1.1. Az alkotások oltalomképességének feltételei

Az Szjt. 1. § (1)–(3) bekezdése alapján szerzői jogi védelem alatt áll **az irodalom, a tudomány és a művészetek területén** létrehozott, a szerző **szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellegű** alkotás. A védelem **nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől, vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől.**

Azaz az oltalomképesség feltételei, vagyis a szerzői alkotás ismérvei:

- a) az irodalom, a tudomány és a művészet területén létrehozott,
- b) a szerző szellemi tevékenységéből eredő alkotás, amely egyéni és eredeti jellegű, és
- c) a további követelmények hiánya.

a) Az irodalom, a tudomány és a művészet területén létrehozott

A szerzői alkotásoknál eleve fontos az érintett területekhez tartozás a kiszámíthatóság szempontjából, ugyanakkor *az elhatárolás nem szigorú* (pl. maga az Szjt. 1. § (2) bek. 1) pontja említi a védett művek körében a műszaki létesítmények terveit). A kijelölt kategóriák ráadásul *gyakran egymást átfedők*, és szerzői alkotások lehetnek a gazdaság területén széles körben felhasználható, sajátos művek is, pl. egy könyvelés lebonyolításához használható [szoftver](#) (a Szoftver irányelv 1. cikke maga is úgy fogalmaz, hogy a tagállamok a számítógépi programokat

a BUE szerinti *irodalmi műként* szerzői jogi védelemben részesítik – azaz nem sorolja az irodalmi művek közé, de az azokra vonatkozó védelmet kiterjeszti a szoftverekre is).

b) A szerző szellemi tevékenységéből eredő, egyéni és eredeti jellegű alkotás

Az alkotás mint fogalmi ismerv kettős követelményt állít fel. Egyrészt **szellemi munkát** kell a szerzőnek kifejtene, másrészt az alkotás eredményének valamilyen módon **ki kell fejeződnie** (annak rögzítettsége viszont nem fogalmi elem, így pl. egy koncerten rögtönzött, de le nem kottázott és más módon sem rögzített dal is védett mű lehet).

Amennyiben tehát a szellemi alkotás létrehozatala nem követel meg értékelhető szellemi munkát, nem beszélhetünk szerzői alkotásról. Az alkotó tevékenység szükséges küszöbének értékelése szakkérdés, egyszerű másolás esetében azonban nyilvánvalóan hiányzik a szellemi tevékenység:

„A felperes által készített kicsinyített vörösréz domborítás minimális szellemi munkával járó szolgai másolás. A felperes [...] szerzői jogi védelemre jogszerűen igényt nem tarthat.” (Legfelsőbb Bíróság; Pf.III.20.680./1967.)

A szellemi alkotás **elkülöníthető szakaszai is** szerzői jogi oltalomban részesülhetnek. Egy építészeti terv külön-külön fázisai (vázlat terv, kivitelezési terv, engedélyezési terv), vagy egy szoftver fejlesztési folyamat különböző részei (BH1993. 545.) egyaránt lehetnek a szerzői jogi oltalom önálló tárgyai.

Az egyéniség követelménye azt jelenti, hogy szerzői jogi védelemben részesülő alkotásnak a **gondolatot másoktól elhatárolható, egyéni módon kifejező mű** minősülhet. Az alkotás egyéni jellege abban áll, hogy a rendelkezésre álló kifejezésmódok közötti választás valamilyen formában visszatükrözi a szerző tulajdonságait, jó vagy rossz karakterét, szubjektivitását, értelmi képességeit, intellektualitását, azaz magán viseli a szerző személyiségjegyeit.

Az egyéni jelleg kifejezhetőségéhez szükség van egy **minimális alkotói mozgástérre**, amely más és más az egyes műfajták esetében.

Az alkotói mozgástér egy, a körülmények által erősebben meghatározott funkcionális mű, pl. egy kerékpár terve esetében szűkebb, egy szépirodalmi mű esetében viszont jóval tágabb. Ahogyan az SZJSZT egy építészeti terv kapcsán kifejtette, a tervműveknek a folyamatosan változó, rendszerint külső tényezőkhöz (pl. pénzügyi forrás) is értelemszerűen alkalmazkodó megrendelői igényekhez is igazodniuk kell, amelyek olyan épülethasznosítási funkciók meghatározásához vezethetnek, amelyek meghatározzák, illetve behatárolják a tervező mozgásterét. Amennyiben a kialakítás kizárólag egy műszaki feladat ellátására szolgál, nagy valószínűséggel nem érhető benne tetten egyéni, eredeti jelleg. Azaz az olyan műszaki megoldások, amelyek az egyéni jelleget nélkülöző módon kizárólag műszaki funkciót töltenek be, szerzői jogi szempontból védelmet nem élvezhetnek.

SZJSZT-03/17.

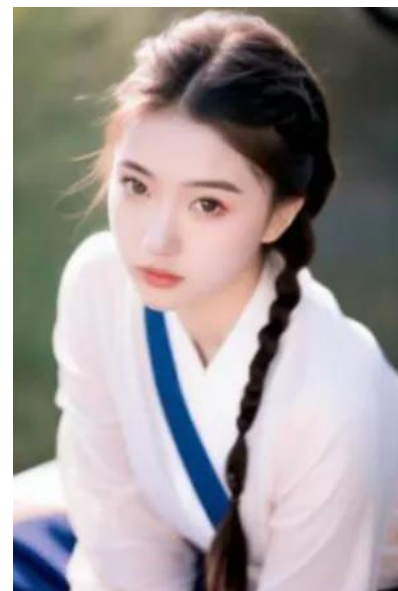
Az eredetiség (originalitás) követelménye az alkotás önállóságát, különlegességét, más művektől való különbözőségét, elhatárolhatóságát, az alkotás által okozott benyomás megismételhetetlenségét fejezi ki. Az eredetiség a szerző kreativitásából, intuitivitásából ered.

Az a feltétel, hogy az alkotás „tükrözze a szerzője személyiségét” (ld. pl. [EUB – Painer ügy \[881\]](#)), nem jelenti, hogy csak akkor minősül eredetinek, azaz szerzői műnek, ha „ránézésre” bárki meg tudja állapítani, kinek a személyisége „csillog” benne. Sőt, még az is szakkérdés lehet, hogy egy produktum valóban megugorja-e az eredetiség – egyébként rendkívül alacsony – küszöbét. Miután csak esetről esetre dönthető el egy ilyen kérdés, a kulturális piac „tömegtermelésében” ez önmagában komoly kérdéseket vetett fel az utóbbi évtizedekben. Ezt élezi ki méginkább a **mesterséges intelligencia (MI) által, vagy segítségével** előállított produktumok léte, hiszen esetükben sokszor az sem állapítható meg elsősre, hogy egyáltalán az alkotási folyamatban azonosítható-e emberi alkotótévékenység – a kreatívnak tűnő alkotás mögött ugyanis egyáltalán nem biztos, hogy valóban van is a szerzői jogi védelem alapját képező eredetiség.

A bíróságok az utóbbi néhány évben híressé vált esetekben ugyanazokat az alapvető kérdéseket járják körül a világ különböző pontjain: ha nem pusztán MI generált, hanem MI asszisztált folyamatról van szó, az abban résztvevő természetes személy szerzőként azonosítható-e, végezhet-e védelemre alapot adó alkotótévékenységet, és ha igen, mindez hogyan detektálható, mutatható ki. A Li v. Liu ügyben a kínai bíróság úgy látta, hogy megnyilvánult az eredetiség az MI alkalmazást használó Li személyes döntéseiben és esztétikai megítélésében, nem csak a több mint 150 prompt megadásában, hanem a paraméterek kiválasztásában és elrendezésében, valamint a végeredmény finomításában is, azaz nem mechanikus teljesítményről volt szó. Mindez azonban nem az itt látható fotórealisztikus végeredményből volt feltárható, hanem az alkotó által benyújtott, az alkotói folyamatot részletesen bemutató leírásból (ld. a kép alatti linken). A Pekingi Internetbíróság úgy fogalmazott, hogy bár világos, hogy minél jobban fejlődik a technológia és minél okosabbá válnak az eszközeink, annál kevesebb emberi közreműködés szükséges, ez nem akadályozhat meg bennünket abban, hogy a szerzői jog rendszerét továbbra is úgy használjuk, hogy az alkotások létrehozására ösztönözzön, hiszen a kreativitás ösztönzése az egész szerzői jog alapvető célja. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján úgy találta, hogy az MI eszközként került használatra, azaz emberi alkotótévékenységről beszélhetünk.

Li v. Liu

Az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatala is nyilván a meglévő szerzői jogi keretein belül és hagyományos bizonyítási eszközök révén tud építkezni – a Suryast-ügyben is maga a megkereső nyújtott be egy tizenhét oldalas dokumentumot, amiben taglalta az adott alkalmazás működését és azt, hogy ő pontosan hogyan használta a technológiát a mű létrehozása során.

A Suryast ügyben alapul fekvő eredeti fotó, Van Gogh Csillagos éj c. festménye, amely alapján a RAGHAV alkalmazás a fotó készítőjének kérése alapján a harmadik képet hozta létre.

Hogy ez produktumok tömegei esetében hogyan lesz kivitelezhető, ki és mi alapján fogja ellenőrizni, még az AI Act átláthatóságra vonatkozó előírásai fényében sem világos (ennek nehézségeire ld. itthon például az Artisjus műbejelentését: nagyon előremutató módon ugyan létezik egy külön formanyomtatvány az MI-vel készült zenei művek bejelentésére, ám sem annak ellenőrzésére nincs eszköz, hogy az így bejelentett produktum esetében nem egyszerű MI generált, hanem MI asszisztált, azaz valóban a bejelentő személyiségét tükröző műről van szó, sem annak egyszerű eldöntésére, hogy valóban mindenki ezt a bejelentő lapot használja akkor, ha a zenemű elkészítéséhez MI segítségét vette igénybe.

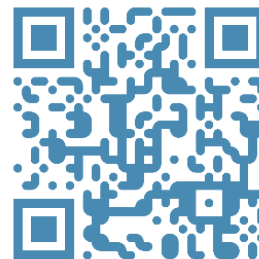

Artisjus műbejelentés

Fontos annak hangsúlyozása, hogy a szerzői műnek nem tartalmában, hanem **kifejezőmódjában** kell eredetinek lennie. Ezt szemlélteti az a jelenség, hogy például a „Robin Hood,” vagy a „Három testőr” különböző filmváltozatai önálló védett alkotások lehetnek, annak ellenére, hogy a tartalom e filmeknél lényegében ugyanaz. Az újdonság tehát nem követelmény a szerzői művek esetében, azok egyéni, eredeti jellege a legmeghatározóbb követelmény. Az SZJSZT következetesen utal arra, hogy az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának **minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolata** (pl. [SZJSZT-23/20.](#)).

Bár az egyéni, eredeti jelleg tekintetében a joggyakorlat által támasztott „léc” relatíve könnyen „megugorható” – szabatosabban fogalmazva ezen védelmi feltétel tekintetében a szerzői jogi dogmatika és a kapcsolódó bírói gyakorlat nem támasztott szigorú követelményeket –, az egy adott alkotás egyéni, eredeti jellegének megítélésének nehézségét jól példázza a jobb oldalon elhelyezett QR-kód útján elérhető videó. A felvételen az Axis of Awesome nevű, ausztráliai komikus-zenészekből álló együttes egyik tagja felveti, hogy azért nem tettek szert világhírré, mivel sosem írtak egy „négyakkordos” számot. Az együttes többi tagjainak értetlenségére bemutatásra került, hogy a legtöbb igazán híres dal ugyanarra a négy akkordra épül fel. Bár nyilván a kijelentés erősen túlzó (és a művek is át lettek dolgozva), a bemutatott dalok jól mutatják az originalitás gyakorlati megítélésének nehézségeit: ha a dalokat egyenként szemléljük, fel sem merül kétség az egyéni, eredeti jelleg meglétével kapcsolatban. Ha ugyanakkor egymás mellé tesszük őket, a zenei elemek valóban egyeznek, az originalitás benyomása így elhalványulni látszik.

Axis of Awesome – 4 Four Chord Song

c) További követelmények hiánya

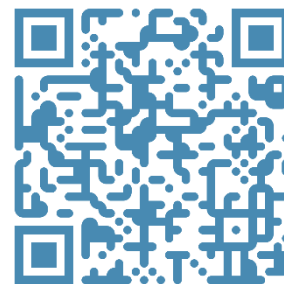
Az utolsó fontos feltétel, hogy egy mű szerzői alkotásként való elismeréséhez további követelményeket nem lehet támasztani, amely biztosítja a **cenzúra tilalmának** megfelelő érvényesülését az alkotótevékenység során. Ezt az Szjt. 1. § (3) bekezdésének második fordulata az alábbiakkal fejezi ki: a védelem **nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai** jellemzőktől vagy az alkotás **színvonalára** vonatkozó, szubjektív értékítélettől. Ez azt jelenti, hogy például egy versnél nem lehet megkövetelni, hogy legalább négysoros legyen és rímeket is tartalmazzon. Nem követelhető meg továbbá:

- magas művészeti színvonal megléte,
- pozitív esztétikai értékelés jelenléte, vagy
- valamely társadalmilag elfogadott, irodalmi vagy művészeti szervezet értékelése.

A fentiek alapján nyilvánvalónak tűnik, hogy a mű szerzői alkotásként való elismerése nem függ attól, hogy az adott kor szakértői, kritikusai, továbbá közönsége hogyan viszonyul az alkotáshoz. A francia impresszionisták, Monet, Van Gogh, Gauguin és mások képeit a maguk idejében általában viszolyogva, rosszzallóan, nemtetszés kinyilvánításával fogadták. E képeket, amelyekért dollármilliókat adnak napjainkban a múzeumok és a műkedvelők, csak néhány száz frankért tudták értékesíteni (pl. Claude Monet 'Charing Cross Bridge' című képe 27,6 millió dollárért kelt el 2019 novemberében). Manet Reggeli a szabadban című alkotása komoly megbotránkozást váltott ki – az 1863-ban készített festményén egy erdei tisztáson két férfi és két nő piknikezik, társalog, mégpedig úgy, hogy az előtérben ülő hölgy teljesen meztelen. A párizsi Szalon csupán egy napra engedélyezte a festmény kiállítását.

A megállapítás fordítva is igaz: önmagában egy kedvező esztétikai értékelés nem jelenti azt, hogy az adott mű biztosan szerzői műnek minősül. Így például a Képző- és Iparművészeti Lektorátusnak a művészeti alkotásról kiadott értékelése önmagában nem alapítja meg a szerzői jogvédelmet (BH1990. 420.), mint ahogyan egy esztétikailag izléeses bútordarab még nem biztos, hogy egyéni, eredeti jelleggel bír ([SZJSZT-30/16.](#)).

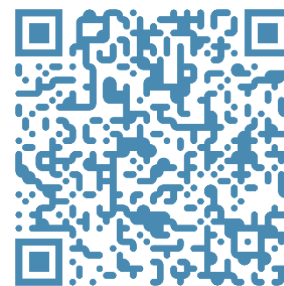
Édouard Manet –
Le Déjeuner sur l'herbe

A **formalitásmentes oltalom** – a BUE által nemzetközi sztenderddé vált – elve szerint a szerzői alkotások oltalomképeségét a formai követelmények teljes hiánya jellemzi, vagyis a szerzői jogi oltalomnak nem feltétele sem minősítés, sem hivatalos eljárás lefolytatása, sem lajstromozás.¹⁰ Így a szerzői alkotások **megalkotásuk pillanatától** kezdve védelemben részesülnek. Sőt, a jogi oltalomnak **nem feltétele a mű befejezettsége** sem (például a hangszerelési hiányosságok egy egyéni, eredeti jellegű zenemű szerzői jogi védelmére nincsenek kihatással, ld. [SZJSZT-14/12.](#)).

¹⁰ A formalitásmentes oltalom kialakulásának okairól, továbbá következményeiről részletesen lásd: POGÁCSÁS Anett: Formalitásmentes oltalom elve a szerzői jogban – pusztá hagyománytisztelet vagy a modern szerzői jog kiindulópontja? In: Juhász Ágnes (szerk.): *Elmélet és praktikum: Hagománytisztelet és modernitás*. Miskolc, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2022.

Egy alkotó fiókjában, vagy a számítógépén tárolt művek tehát védelemben részesülnek, függetlenül attól, hogy azokat alkotójuk (még) nem hozta nyilvánosságra, vagy nem is a nyilvánosság számára szánja/szánta. Ahogyan egy oktató számítógépén talált oktatási anyagoknak egykori tanítványa általi felhasználása kapcsán indult perben a szakértőként kirendelt SZJSZT tanács hangsúlyozta, abban az esetben, ha a felhasználó maga sem biztos egy adott szöveg szerzőségében (lévén a néhai oktatója számítógépén találta a művet), a mű felhasználását kellő körültekintés mellett nem kezdhetette volna meg e körülmény tisztázása nélkül.

SZJSZT-21/19.

1.1.2. A szerzői alkotások fajtái

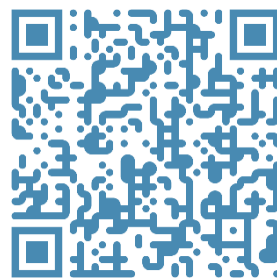
A Szjt. **példálózó módon** felsorolja a szerzői alkotások fajait. A szerzői művek fő típusainak különösen az alábbiakat tekinthetjük:

- a) irodalmi művek. Ezek lehetnek szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos és publicisztikai művek és mások;
- b) nyilvánosan tartott beszédek;
- c) szoftver, azaz számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció. E két tényező összességében adja ki a szoftvert, ideértve annak akár forráskódban, akár tárgykódban, vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtáját, valamint a felhasználói programot és az operációs rendszert is;
- d) színmű, zenés színmű, táncjáték és némajáték;
- e) zenemű szöveggel vagy a nélkül;
- f) rádió- és televíziójáték;
- g) filmalkotás és más audiovizuális mű (ezek együttesen filmalkotásnak minősülnek);
- h) rajzolás, festés, szobrászat, metszet, könyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve;
- i) fotóművészeti alkotás;
- j) térképmű és más térképészeti alkotás;
- k) építészeti alkotás és annak terve, épületegyüttes, illetve városépítészeti együttes terve;
- l) műszaki létesítmény terve;
- m) az iparművészeti alkotás és annak terve;
- n) jelmez, a díszlet és azok terve;
- o) ipari tervezőművészeti alkotás;
- p) gyűjteményes műnek minősülő adatbázis.

Tekintve, hogy példálózó felsorolásról van szó, a jogvédelem megilleti a szerzők minden – az oltalomképeség feltételeinek megfelelő – alkotását, attól függetlenül, hogy az Szjt.-ben említést nyertek-e vagy sem. Így például a weblapok, kiállítási installációk, bábjátékok, plakátok, kispasztikák, rézkarcok, szöttesek, kollázsok, könyomatok, falikárpitok, művészi kerámiák és az üvegművészet tárgyai, fényjátékok, graffitik stb. szerzői jogi oltalomban részesülhetnek annak ellenére, hogy azokat az Szjt. kifejezetten nem említi.

Bár az ügy végül egyezséggel zárult, a nem szokványos műalkotások közé sorolható tetoválások szerzői jogi védelmével kapcsolatosan tanulságos példa a Másnaposok 2. című film egyik, Ed Helms által alakított szereplőjén megjelenő, eredetileg Mike Tyson arcára varrt, híres grafikával azonos alkotás. A tetoválás készítője, S. Victor Whitmill pert indított a Warner Brothers ellen, azt állítva, hogy engedély nélkül használták fel a filmben az általa készített egyéni, eredeti művet.

On Tyson's Face, It's Art. On Film, a Legal Issue

1.1.3. A szerzői jogi védelmet kizáró esetek

Az Szjt. 1. § (4)–(7) bekezdései meghatározott tárgyakat kivesznek a szerzői jogi védelem köréből. Egyrészt olyan alkotásokat, amelyek ugyan megfelelnek a szerzői alkotások valamennyi ismérvének, de azok **közérdekűsége miatt nem lehet azokra kizárólagos szerzői jogot telepíteni** (pl. a törvények indokolásai), másrészt **nem illeszthetők be a szerzői mű fogalmába** (mint pl. az ötletek vagy a folklór).

Ezen esetkörök:

- a) hivatalos rendelkezések,
- b) tények és napi hírek,
- c) ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer, matematikai művelet,
- d) a folklór kifejeződései.

a) Hivatalos rendelkezések

Az állami és más közhatalmi tevékenység során keletkezett rendelkezések, iratok szerzői jogi védelemben nem részesülnek. Az Szjt. 1. § (4) bekezdése értelmében a **jogszabályok**, a közjogi szervezetszabályozó eszközök, a **bíróági vagy hatósági határozatok**, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és az **ügyiratok**, valamint más hasonló rendelkezések tartoznak ide.

Jogszabályok vagy bírósági határozatok gyűjteményes műként vagy adattárként történő összeállításának alkotói munkája, például *az egyéni, eredeti módon való válogatás, szerkesztés* révén már szerzői védelemben részesülhet.

b) Tények és napi hírek

A szerzői jogi védelem jellegénél és fogalmánál fogva nem terjed ki a sajtótermékek közleményeinek **alapjául szolgáló** tényekre, vagy napi hírekre. Ugyanakkor amint fellelhető egy tény és híryanag közlése mellett bármilyen egyéni, eredeti jellegű alkotói tevékenység (akár megfogalmazásban, akár szerkesztésben stb.), akkor az védetté teszi magát a közleményt ([SZJSZT 19/03.](#)). Ez azonban természetesen nem teszi védetté a benne foglalt híreket, tényeket.

A szerkesztett közlemények nemcsak szerzői, hanem szomszédos jogi védelem alatt is állhatnak, hiszen az Szjt. 80. §-a a rádió és televízió szervezeteknek biztosítja azt a jogot, hogy műsoruk egyes felhasználásait engedélyezzék. Ez a védelem azt a teljesítményt, befektetést

értékeli, amelynek révén a műsor elkészül. A műsornak pedig része lehet a szerzői jogilag nem védett tény- és híryanagy is.

c) Ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer, matematikai művelet

A legérdekesebb kérdéseket az **ötlet** jogi sorsa veti fel. Így például film készítésénél az ötletet adó még akkor sem számít szerzőnek, ha jó ötletet ad egy filmnovella megírásához, amelyből ténylegesen filmet is készítettek. Egy ügyben a Legfelsőbb Bíróság az ötlet adóját nemhogy szerzőnek, de még szerzőtársnak sem ismerte el. (Legfelsőbb Bíróság Pf. III. 20. 107./1970. sz. döntése, BH 1971./4.) Ennek oka, hogy egy ötlet alapján számos különböző mű létrehozható, és a szerzői jog nem az alapul szolgáló ötlet, hanem annak konkrét kifejeződését védi, magát az alkotást. Ugyanez igaz egy TV-műsor alapötletére is ([SZJSZT-21/20.](#))

Az BDT2012. 2743. arra is felhívja a figyelmet, hogy az ötlet szerzői jogi védelmének hiánya nem jelenti azt, hogy valamely ötlet hasznosításához ne fűződhetne törvényes érdek, amely az alanyi jogokhoz hasonlóan magánjogi védelemben részesül. Amennyiben egy ötlet megvalósításától, hasznosításától a felek üzleti eredményt remélnek és azt titoktartási kötelezettséggel övezik, az ötlet üzleti titoknak minősül, és az, aki az ötletet az ötletgazda kizorításával valósítja meg, üzleti titoksértést követ el. Ez a magatartás pedig joggal való visszaélésnek minősül. (Az üzleti titokról részletesen ld. [III. rész 4. fejezet.](#))

Hasonló a helyzet az **elv, elgondolás, eljárás, működési módszer, matematikai művelet** kategóriákkal is, ezek sem monopolizálhatóak a szerzői jog segítségével, még akkor sem, ha egy mű épül rájuk.

d) A folklór kifejeződései

A folklór kifejeződései nem részesülnek szerzői jogvédelemben. Az e körbe tartozó **néptáncok, népdalok, mondák, népköltészeti és más hasonló** alkotások szerzői jogi védelme azért nem látszik indokoltnak, mert

- szerzőjük ismeretlen (a mű nem köthető egyetlen személyhez),
- közkinccsé válásukra tekintettel rájuk kizárólagos szerzői jog nem telepíthető,
- sokszor a folklór megfogalmazása tájegységenként változik, azaz nincs hitelesen megállapítható szövegük.

A folklórtól meg kell különböztetni az olyan népi és iparművészeti (pl. faragott bútor), népművészeti (pl. csipke) alkotásokat, amelyeknél népi iparművész vagy népművész *folklór elemek alkalmazásával* hoz létre önálló, eredeti, sajátos alkotást. Ebben az esetben lényegében olyan alkotásról van szó, amelyet az különböztet meg a többi műtől, hogy a népművészeti jelleg dominál benne. Az ilyen alkotás már szerzői jogi védelem alá tartozik. A fenti értelmezésnek megfelelően az Szjt. kimondja, hogy a folklór kizárása a szerzői jogi oltalomból nem érinti a népművészeti ihletésű, *egyéni, eredeti jellegű mű* szerzőjét megillető jogi védelmet [Szjt. 1. § (7) bekezdés 2. mondat]. De amikor például a porcelántárgyakra festett népművészeti motívumok, díszítőelemek egyszerűen hűen követik a folklór jegyeit, azok nem válnak a szerzői jogi védelem tárgyává ([SZJSZT-08/01.](#)).

1.2. Sajátos műtípusok

Egy mű sajátosságát a műfaján kívül bizonyos esetekben a mű létrehozásának speciális célja/oka és körülményei is meghatározzák, sajátos jogviszonyrendszert, a főszabályhoz képest eltérő jogokat és kötelezettségeket eredményezve.

Ilyen helyzet áll elő például **munkaviszonyban megalkotott művek** esetén, azaz amikor az **alkalmazott munkaköri kötelezettségei** közé tartozik a meghatározott szerzői mű munkafeladatként való létrehozása. Egyes hasonló jogviszonyban létrehozott műveknél – így közszolgálati, kormányzati szolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyban, rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban vagy honvédelmi alkalmazotti jogviszonyban álló vagy szolgálati viszonyban foglalkoztatott személy, vagy munkaviszony jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szövetkezeti tag esetében – is érvényes ez a szabály. (Szt. 30. §) Az a tény, hogy munkaviszonyban létrehozott műről van szó, mind a [jogosult](#) személyére, mind a [személyhez fűződő](#) és a [vagyonai jogokra](#) kihatással van.

Kihat a mű sorsára, szerzői jogi helyzetére az is, ha **árva műnek** minősül, azaz ha jogosultja ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik és a felkutatására az adott helyzetben általában elvárható gondossággal, jóhiszeműen elvégzett jogosultkutatás nem vezetett eredményre. (Szt. 41/A. §)

Sajátos rendelkezések vonatkoznak a **kereskedelmi forgalomban nem elérhető művekre** is, azaz amelyekről a kereskedelmi forgalomban léteire vonatkozóan az adott helyzetben általában elvárható gondossággal végzett vizsgálat alapján vélelmezhető, hogy a szokásos kereskedelmi csatornákon keresztül a nyilvánosság számára nem hozzáférhető (feltéve, hogy egyéb változata – ide nem értve a mű átdolgozását – sem hozzáférhető kereskedelmi forgalomban). [Szt. 41/L. § (1) bek.]

Ugyancsak eltérően kezeli a szerzői jog a megrendelésre, **jövőben elkészítendő** művek helyzetét (Szt. 49. §), vagy a kifejezetten **reklámozás céljára létrehozott** alkotásokat is. (Szt. 63. §) De sajátos műfajára tekintettel az Szt. önálló fejezetben tárgyalja a számítógépi programalkotásokat (**szoftvereket**), az **adatbázisokat**, a **filmalkotásokat** és más audiovizuális alkotásokat, valamint a **vizuális műfajokat** (képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotások, műszaki létesítmények tervei). (Szt. VI., VII., IX. és X. fejezete)

Ismétlő kérdések

1. Mit jelent a formalitásmentes oltalom elve?
2. Az Szjt. milyen módszerrel határozza meg a szerzői mű fogalmát?
3. Melyek a szerzői alkotások oltalomképességének feltételei, azaz egy szerzői alkotás ismérvei?
4. Szükség van-e a szerzői jogi védelem keletkezéséhez a mű nyilvánosságra hozatalára?
5. Mit jelent az egyéni, eredeti jelleg követelménye?
6. Meghatározza-e az Szjt. a szerzői alkotások fajtaát?
7. Melyek a szerzői jogi védelmet kizáró esetkörök?
8. Mi a munkaviszonyban létrehozott mű fogalma?

2. fejezet

A szerző és más jogosultak

2.1. A szerző

Az Szjt. a szerzőt nagyon konkrétan és lakonikus rövidelességgel határozza meg. Az Szjt. 4. § (1) bekezdése szerint a szerzői jog azt illeti, **aki a művet megalkotta** (szerző). A szerző tehát azonos a szerzői mű alkotójával.

A szerzőség tekintetében kiindulópont, hogy **csak természetes személy** lehet szerző. Ez az „aki” névmás törvényi alkalmazásából következik. Szerzők tehát **jogi személyek nem** lehetnek, ez viszont nem jelenti azt, hogy szerzői jogi **jogosultak** se lehetnének (például együttes művek esetében, amikor is a szerzői vagyoni jogokat jogutódlás útján szerezhetik meg a természetes személy szerzőktől).

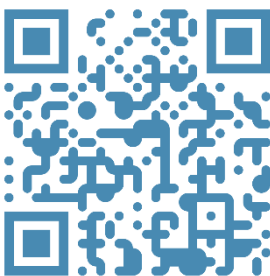

Bár az a rendelkezés, hogy a szerző csak természetes személy lehet, nem tűnik különösebben bonyolultnak, a gyakorlatban mégis többször felmerült ennek értelmezése. Az egyik leghírhedtebb ilyen jogvita az ún. Makákó selfie ügyben bontakozott ki. Történt ugyanis, hogy egy fotós, David Slater több fényképezőgéppel majmokat (egészen pontosan makákókat) fotózott. Míg az egyik fényképezőjével dolgozott, a másik gépét az egyik, Naruto névre keresztelt makákó felvette, és készített vele pár selfie-t magáról.

A fényképeket a fotós feltöltötte az internetre – ahogyan később látni fogjuk, ez önmagában nem ad engedélyt a más általi, szabad felhasználással nem érintett felhasználásra –, majd nem sokkal később az egyik képet a National Geographic folyóirat címlapján látta viszont. A fotós szerzői jogainak sérelmét érezte a képek felhasználásában, így polgári peres eljárást indított. Az eljáró bíróság megállapította, hogy mivel a kérdéses képeket nem természetes személy alkotta – az alkotási folyamatban természetes személynek nem volt olyan mértékű közrehatása, hogy a képek tekintetében egyáltalán vizsgálható lenne az originalitás –, ezért a fotók közkincsbe tartoznak, a kiadónak nem kellett engedélyt kérnie vagy díjat fizetnie a felhasználás vonatkozásában.

Az egyik híres makákó selfie

Kea flies away with GoPro

A fényképek sorsa ezt követően érdekes fordulatot vett: a PETA állatvédő szervezet – egyfajta vírus-marketing kampányként – peres eljárást indított a fotós ellen, amelyben annak megállapítását kérte a bíróságtól, hogy a fotók szerzői joga nem a fotóst, hanem az azokat készítő majmot illeti. Az eljáró bíróság megállapította, hogy mivel a majom nem tekinthető természetes személynek, ezért szerzői jogok jogosultja sem lehet.

Az eset persze nem egyedülálló – a QR-kód alatt például elérhető egy kea (papagájfajta) által ‘készített’ videó.

Ez azt is jelenti, hogy a **számítógépes programozással** létrehozott művek (szoftverek, zeneművek, fordítások és mások) alkotója sem a gép, hanem adott esetben kizárólag a programozó személy lehet. Nyilvánvaló, hogy a számítógép(i) program) felhasználásával készített művek esetén is a szerző a természetes személy, mint például szövegszerkesztővel létrehozott mű esetén.

A mesterséges intelligencia által, vagy méginkább segítségével készített alkotások további érdekes kérdéseket vetnek fel. Az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatalának (U.S. Copyright Office) iránymutatása leszögezi, hogy „[h]a egy mű hagyományos szerzői elemeit géppel állították elő, a műből hiányzik az emberi szerzőség, és a Hivatal nem fogja azt lajstromozni.” Ugyanakkor az iránymutatás más

Zarya of the Dawn

eredeti emberi közreműködést nélkülöző, generatív MI útján létrehozott tartalmak jó eséllyel a közkins körét fogják bővíteni.

helyütt elismeri, hogy „[m]ás esetekben [...] egy mesterséges intelligencia által generált anyagot tartalmazó mű elegendő emberi szerzőséget is tartalmaz a szerzői jogi igény alátámasztásához,” továbbá tisztázza, hogy „[e]zekben az esetekben a szerzői jog csak a mű ember által létrehozott aspektusait védi, amelyek ‘függetlenek’ a mesterséges intelligencia által generált anyag szerzői jogi státuszától, és ‘nem érintik’ annak létrejöttét.” Ez a megközelítés már a joggyakorlatban is megjelent, ahogyan azt a Zarya of the Dawn című képregényfüzet regisztrációs eljárása is példázza. Leegyszerűsítve ugyanakkor kijelenthető, hogy az egyéni,

USCO iránymutatás

MI kisokos. Jelen táblázat célja, hogy a generatív MI rendszerek körüli számos kérdés körében egyáltalános útmutatást, kapaszkodót adjon. Bár a válaszok nem teljes körűek, és a MI rendszerek jogi megítélése még kialakulóban van, a jelenleg domináns szerzői jogi megközelítés alapján készült összefoglaló hasznos lehet, sorvezetőül szolgálhat a kérdésekben való eligazodás során.

Védi-e a szerzői jog a generatív MI-rendszereket?	Igen, az MI-rendszer szoftverként oltalmazható.
Tekinthető-e szerzőnek a generatív MI-rendszer az output tekintetében?	Nem, szerző csak természetes személy lehet.
Védi-e a szerzői jog az MI-támogatott alkotás eredményét?	Attól függ, hogy van-e az alkotási folyamatban természetes személynek olyan ráhatása, amely eredményeként az output tekintetében megállapítható az egyéni, eredeti jelleg. Ez esetről-esetre vizsgálandó.
Élvezhet-e a prompt szerzői jogi védelmet?	Igen, amennyiben természetes személy hozta létre és egyéni, eredeti jelleggel bír.
Mi lesz a szerző nélküli, generált teljesítmények jogi sorsa?	Közkinsbe tartoznak.
Jogsértést eredményez-e az engedély nélküli, az MI-rendszer betanítása céljából megvalósuló felhasználása a szerzői műveknek?	Az MI-rendszer betanítása többszörözést valósít meg. Ha teljesülnek a szöveg- és adatbányászattal mint szabad felhasználással kapcsolatos feltételek, akkor a betanítás nem engedélyköteles és díjat sem kell érte fizetni.
Tekinthető-e a generált tartalom (output) a mű többszörözésének?	Ha az outputban egy szerzői jog által védett alkotás egyéni, eredeti jellegű része megjelenik, az többszörözésnek tekinthető. Lehet ugyanakkor olyan

	<i>releváns szabad felhasználás (pl. paródia), amely mentesíti az engedélykérés és díjfizetés alól, ez esetről-esetre vizsgálandó.</i>
<i>Várható a jogalkotó beavatkozása ebben a kérdésben?</i>	<i>A közeljövőben nem. Az Európai Bizottság egyelőre csak nyomon követi a fejleményeket, de konkrét jogalkotási javaslat előterjesztése nincs tervben, hasonló a helyzet a nemzeti jogalkotó esetében is. Megfontolandó lenne ugyanakkor a TDM kivétel által lefedett felhasználások tekintetében egy új, kompenzációs díjigény bevezetése, hasonlóan a magáncélú többszörözés esetéhez.</i>

A **szerző kilétének megállapítása** fontos lehet a személyhez fűződő jogok tiszteletben tartása, a szerzői honorárium kifizetése, a bitorlás sértettjének megállapítása, a felhasználás engedélyezése kapcsán és más szempontokból. A jogalkotó egymást követő, szubszidiárius vélelmeket állít fel az Szjt. 94/B. §-ában, amelyek alapján – **az ellenkező bizonyításáig** – szerzőnek tekintendő

1. az, **akit a művön ilyenként a szokásos módon megjelöltek** (pl. újságcikk végén megjelölt személy), ha ez alapján nem állapítható meg, akkor
2. **az önkéntes műnyilvántartásba vett személy**, amennyiben így sem állapítható meg, akkor
3. **a közös jogkezelő által nyilvántartásba vett személy**, és végül
4. **a művet nyilvánosságra hozó személy**.

1. Elsődleges vélelem szól amellett, hogy a **művön név szerint megjelölt személy** valóban a szerző. A Szjt. 12. § (1) bekezdése értelmében a szerzőt megilleti a jog, hogy művén és a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék. Ennek módja műfajonként eltérő lehet, az adott műtípus esetében kialakult szokások szerint. A szerző a névjogát a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolhatja. Például egy honlap esetében megfelelő, ha a névfeltüntetés nem közvetlenül a szöveg mellett, hanem külön menüpont alatt (pl. felhasználási feltételek, kapcsolat, szerzői jogok stb.) történik meg.

2. Amennyiben a szerző neve nem szerepel a művén, azt kell szerzőnek tekinteni, aki a művet sajátjaként, az SZTNH-nál **önkéntes műnyilvántartásba** vetette, és ezt **közokirattal** igazolja. Az SZTNH által az önkéntes műnyilvántartásról kiadott igazolást a szerzői és szomszédos jogok vonatkozásában hatósági bizonyítványnak kell tekinteni *az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) 95. §-a* értelmében (megdönthető szerzőségi vélelmet létrehozva).

3. Ha a szerzőség az 1. és 2. pontok alapján sem állapítható meg, vélelem szól amellett, hogy azt kell szerzőnek tekinteni – ha van ilyen –, aki ezt **közös jogkezelő szervezet** által közös jogkezelés alá eső művekről, illetve jogosultakról fenntartott **adatbázis alapján kiállított, teljes bizonyító erejű magánokirattal** igazolja. Ilyen magánokiratot a közös jogkezelő szervezet önként vállalt szolgáltatásként – alapszabályával összhangban – saját tagja számára, a tag kérésére állíthat ki.

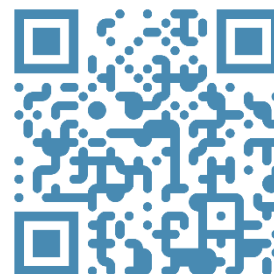
4. Ha a szerzőség a fentiek alapján nem állapítható meg, vélelem szól amellett, hogy az tekinthető szerzőnek, aki a művet **először hozta nyilvánosságra**. Itt célszerű hivatkozni a Szjt.

8. §-ára, amely kimondja, hogy ha a művet név nélkül (ismeretlen szerző) vagy felvett néven hozták nyilvánosságra, a szerzői jogokat a szerző fellépéséig az gyakorolja, aki a művet először hozta nyilvánosságra.

2020 változást hozott az építészeti alkotásokkal kapcsolatban, hiszen az **Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartás** (mint az Országos Építésügyi Nyilvántartás részét képező adatbázis) létrehozásával egy szerzői jogi szempontból lényeges adatokat tartalmazó, új nyilvántartási rendszer jött létre, amely segítségével egyszerűen és gyorsan lehet tájékozódni a szerzői jogi oltalom alá eső építészeti alkotás jogosultjainak adatairól. Ez a nyilvántartás ugyanis az építető és a vele szerződő tervező közös nyilatkozata, vagy meghatározott esetben a szerzői jogi jogosult önkéntes nyilatkozata alapján tartalmazza az építészeti-műszaki dokumentációhoz, valamint az az alapján megépült építményhez fűződő szerzői **vagyoni jogokra** vonatkozó adatokat. [Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartásról szóló 8/2020 (VI. 26.) MvM rendeletet.]

Bár a nyilvántartás az Szjt. szerzősége vonatkozó vélelmén nem változtat, kétségkívül óriási gyakorlati haszonnal bíró megoldás.

Építészeti Szerzői Jogi
Nyilvántartás

Az Szjt. 12. § (3) bekezdése értelmében a szerző jogosult **felvett néven** is nyilvánosságra hozni alkotásait. Ebben az esetben az Szjt. imént említett 8. §-a alapján a szerzői jogokat a művet először nyilvánosságra hozó személy gyakorolja. A rendelkezés akkor válik problematikussá, ha a művet nyilvánosságra hozó személynek a szerzői jogok gyakorlására való jogosultságát kétségbe vonják. A szerző fellépéséig az ilyen személy jogosultságát még akkor is el kell ismerni, **ha nyilvánvalóan nem ő a szerző**. Ez a személy lényegében a szerző törvényes képviselője. A felvett név azonban – a Ptk. 2:49. § (1) bekezdése értelmében – nem járhat mások lényeges jogi érdekének sérelmével. Számos szerző használ felvett nevet irodalmi, művészeti vagy tudományos tevékenysége során, és **közös nevet több szerző együtt** is választhat. Erre akkor is lehetőség van, ha pl. a közös név alatt fellépő előadóművészek egyébként szólóénekesként ismertek. A közös név alatt való fellépés a művészek saját elhatározásának kérdése, és ehhez hatósági engedélyezésre vagy hozzájárulásra nincs szükség. A felvett név viselésének nem feltétele a nyilvántartásba vétel sem, de érdemes élni az Artisjus által biztosított, szerzői álnevekre, művésznevekre vonatkozó önkéntes műnyilvántartás lehetőségével, illetve előadóművészek esetén az EJI-hez történő bejelentkezés lehet hasznos (ld. [II. rész 6. fejezet](#) 1. alfejezet 1. pont).

A szerző jogosult művét **nevének mellőzésével**, névtelenül nyilvánosságra hozni.

2.2. Több szerző – egy mű

A szerzői alkotás kialakításában több személy is alkotó módon vehet részt. Ezeknek a – tág értelemben vett – ‘közös’ műveknek különböző változatai képzelhetők el:

1. **közös művek,**
2. **összekapcsolt művek,**
3. **együttes művek,** vagy
4. **gyűjteményes művek.**

+ 1. maguk a filmalkotások is ide sorolhatók, hiszen általában több szerző által, több lépcsőben létrehozott szerzői művek, bár kivételesen a film akár egyetlen személy alkotása is lehet (ld. részletesen: [II. rész 6. fejezet 1. alfejezet 4. pont](#)).

2.2.1. Közös művek

Több szerző közös művére, ha **annak részei nem használhatók fel önállóan**, a szerzői jog **együttesen** és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat. A szerzői jog megsértése ellen azonban bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet. [Szt. 5. § (1) bek.]

Részenként fel nem használható, többek által **közös elhatározással** alkotott mű, amelynél az egyéni hozzájárulások egymást kiegészítik és erősítik, de nem módosítják az alkotást, mint a származékos műveknél. A közös művet akkor lehet a legnagyobb biztonsággal **szétválaszthatatlannak** tekinteni, ha az alkotók ugyanazon kifejezési anyagon dolgoznak és erre tekintettel közreműködésük eredménye külön-külön nem állapítható meg, mint például az Ungleich Fülöp és Hörger Antal szobrászok által az 1709-es pestisjárvány emlékére készített Szentháromság-szobor esetében.

Szentháromság-szobor
Forrás: [MaNDA](#)

A **szerzőtársak jogai és kötelességei a mű egészére nézve azonosak**, együtt keletkeznek, és együtt szűnhetnek meg. Több szerző közös műve esetén a szerzőtársakat megillető jogok és kötelezettségek minősége azonos, a mennyisége (mértéke) eltérő lehet. A mértéket a szerzőtársak közreműködése határozza meg, de közös művek esetén e hozzájárulás nem feltétlenül mutatható ki. Ennek megfelelően célravezetőnek látszik, hogy a szerzőtársak előre meghatározzák azt az arányt, amely őket a szerzői jogból megilleti. Ha a szerzőtársak nem határozták meg az alkotói hozzájárulásuk arányát a műhöz, akkor a szerzői jog – **kétség esetén** – **a szerzőket egyenlően** illeti meg. A szerzőtársak kötelezettsége a felhasználóval szemben egyetemleges.

2.2.2. Összekapcsolt művek

Az Szt.-ben az összekapcsolt mű a tag értelemben vett ‘közös’ mű egyik fajtája. Az összekapcsolt mű **részenként önállóan is felhasználható, egymástól szétválasztható** kategóriát jelent. Az összekapcsolt műveknél önálló, általában különböző műtípusokhoz tartozó – pl. prózai és zenei – részek új minőséget eredményező egybefoglalásáról beszélhetünk, például egy illusztrációkkal megjelenő verseskötet esetében. Összekapcsolt mű létrejöhet **1.** eleve közös elhatározásból, **2.** de utólagosan, egy már meglévő műhöz is kapcsolódhat egy másik mű. Ez a különbségtétel a szerzők jogaira van kihatással:

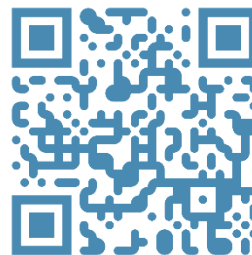
1. Közös elhatározással létrejött összekapcsolt mű esetében, például amikor a grafikus kifejezetten a költővel együttműködésben, meghatározott költeményekhez készíti műveit, azaz a versek és az illusztrációk egymásra tekintettel jönnek létre és jelennek meg egy kötetben. Az Szt. 5. § (2) bekezdése értelmében a **saját rész** tekintetében a szerzői jogok ugyan **önállóan** gyakorolhatók, viszont az összekapcsolt művekből álló, együtt alkotott közös mű valamely

részének **más művel való összekapcsolásához**, vagy egyéb módon történő felhasználásához már az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges.

2. A művek összekapcsolására az elhatározás később is megszülethet. Ilyenkor nem egy közös alkotói cél elérése érdekében, együttesen és egymás részére tekintettel születik meg az összekapcsolt alkotás, így a saját rész további felhasználására nézve sem határoz meg korlátozást az Szt. Azaz ennek a közös műnek az egyes részei külön felhasználására az illető **szerzők maguk gyakorolhatják** az engedélyezési jogot, ideértve a részek más szerző művével való összekapcsolását is ([SZJSZT-10/17.](#)).

A könnyűzene világban mindkét összekapcsolt műtípusra láthatunk példát, tipikusan a zeneszerző által szerzett dallam és a szövegíró által írt szöveg egybefoglalására közös elhatározással kerül sor, de gyakoriak egy már meglévő mű későbbi megzenésítésével megszülető összekapcsolt művek is. Ez utóbbira példa a qr-kód útján elérhető dal, amely Radnóti Miklós Bájoló című versének a Szabó Balázs Bandája zenekar általi megzenésítése (a zenekar tagjai, Szabó Balázs, Harangozó Sebestyén, Hock Ernő, Ölveti Máttyás és G. Szabó Hunor a vershez készített zenét viszont már szűk értelemben vett, a 2.2.1 pontban tárgyalt közös műként alkották).

*Szabó Balázs Bandája –
Bájoló*

2.2.3. Együttes művek

Az Szt. 6. § (2) bekezdése értelmében együttesen létrehozottnak minősül a mű, ha a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes műben, hogy **nem lehetséges az egyes szereplők jogait külön-külön meghatározni**.

Ilyennek tekinthető pl.

- egy kisléptékű, de nagyon nagy területet ábrázoló részletes térkép elkészítése, vagy egy felépítendő város vagy városrész részletesen kidolgozott kivitelezési terve, amelyek jelentős kollektívák alkotásai, vagy
- egy közös munkafolyamatban számos hozzájáruló által többszörösen átdolgozott, javított, módosított szoftver létrehozása.

Az együttes műveket az jellemzi, hogy a mű megalkotásában együttműködnek a szerzők, akiknek a hozzájárulásai ennek során **oly módon egyesülnek** a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzőknek külön jogokat adni. E művek további jellemzője, hogy létrehozásukat külső – tehát a szerzők körén kívüli – személy vagy szervezet kezdeményezi és irányítja, illetve általában finanszírozza is. Így jogosultként általában valamely szervezet nyer feltüntetést. Az együttesen létrehozott műre, pl. nemzeti szabványra a Szt. 6. § (1) bekezdése értelmében a **szerzők jogutódjaként** (azaz a szerzők itt is természetes személyek) azt a természetes vagy jogi személyt illeti meg a szerzői jog, **amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta**.

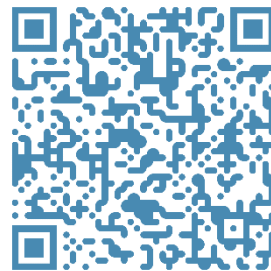
2.2.4. Gyűjteményes művek

Szerzői jogi védelemben részesül maga a gyűjtemény, ha **tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű** (gyűjteményes mű, Szt. 7. § (1) bek.).

A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, **összetevői** nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek jogvédelemben, például egy népdalgyűjtemény esetében (de természetesen magának a gyűjteményes műnek a szerzői jogi védelme nem terjed ki a gyűjteményes mű tartalmi elemeire).

Az SZJSZT egy számítógépes játék menetében hallható hanghatások („sound designok”) minősítésével foglalkozó szakvéleményében kifejti, hogy az adott ügyben ezek a sound design anyagok (hangeffektek, robbanáshangok, fegyverhangok, hajtóműhangok, védőpajzshangok) a zenemű szintjét nem érik el (nem fedezhető fel bennük dallam, harmónia, ritmika, és nem is ez a céljuk: a játékban való történések hangját jelenítik meg). Összeállításuk azonban komoly szellemi munkát igényel, egymással való viszonyukban és a zenei anyag egészéhez való viszonyukban egyaránt. A hanghatások összeválogatása, szerkesztése egyéni, eredeti jellegű – így együtt szolgálják a szoftverművet –, ezért a videojátékban bár az egyes hanghatások a szerzői jogi védelem szintjét nem érték el, összességük gyűjteményes műként (Szt. 7. §) való oltalma az eljáró tanács álláspontja szerint fennáll.

SZJSZT-02/19.

A gyűjteményes mű **egészére a szerzői jog a szerkesztőt** illeti, ez azonban *nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és szomszédos jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait*. A gyűjteményes mű egyes részei továbbra is védelemben részesülnek például, ha jelenleg is szerzői jogi oltalom alatt álló novellák, versek, vagy festmények művészi összeválogatásáról (antológiáról) van szó.

A Szt. 1. § (2) bekezdés p) pontja kifejezetten nevesíti a tipikus szerzői művek körében a gyűjteményes műnek minősülő adatbázisokat – ezzel nem keverendő, hogy az adatbázis-előállítók *sui generis* kapcsolódó jogi védelemmel rendelkeznek (bővebben lásd a [II. rész 6. fejezetének 2. alfejezetét](#)).

2.3. A származékos alkotások szerzői

Az elsődleges szerzői alkotásokból másodlagos szerzői alkotások képzése (például dramatizálás, megfilmesítés, modern digitális átdolgozások révén) tömegessé vált a szerzői jogban.

A szerzői mű önálló, eredeti jellege a tartalom tekintetében mindig csak viszonylagos, hiszen minden alkotás többé-kevésbé felhasználja azt a felhalmozott szellemi örökséget, amit az elődök létrehoztak több száz, vagy akár több ezer év során. Ez a felhasználás, azaz **más alkotásokból való építkezés** azonban lehet **közvetlen** is, amikor nem csak egy vagy több korábbi műben megjelenő ötletet, hanem **magát a védett – egyéni, eredeti – kifejezési formát használja fel** egy későbbi alkotó, ún. származékos, vagy utánképzett művet létrehozva. **A származékos, vagy utánképzett művek maguk is jogi védelmet kapnak, feltéve, hogy az alkotástól egyébként is megkívánt egyéni, eredeti jelleg bennük is megvalósul.**

Ugyanakkor származékos művet csak az **eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül** lehet létrehozni – tehát a származékos mű alkotójának tiszteletben kell tartania az

elsődleges alkotás szerzőjének vagyoni és személyhez fűződő jogait. Ennek megfelelően az át- vagy feldolgozáson és a fordításon az **eredeti mű szerzőjének nevét** is fel kell tüntetni. Emellett a származékos mű létrehozása akkor nem sérti az eredeti mű szerzőjének vagyoni jogait, ha:

- a) az eredeti mű szerzői jogi jogosultja a felhasználáshoz – átdolgozáshoz, feldolgozáshoz vagy fordításhoz – **hozzájárult** (lásd a [II. rész 3. fejezet 2. alfejezet](#)), vagy
- b) az eredeti mű **védelmi ideje lejárt** (ld. [II. rész 4. fejezet 4. alfejezet](#)), vagy
- c) valamilyen **szabad felhasználás** keretében kerül rá sor (pl. paródia, ld. [II. rész 4. fejezet 3. alfejezet 1. pont](#)).

A különféle MI alkalmazások vonatkozásában is azt vetik fel a jogosultak, hogy azok a „más alkotásokból való építkezés” során valójában maguk is szerzői jogi értelemben vett felhasználást valósítanak meg. Robert Kneschke fotográfus a Large-scale Artificial Intelligence Open Network (LAION) ellen

Robert Kneschke Stockfotó oldala
<https://www.shutterstock.com/hu/g/robertkneschke>

LAION ügy

igyekezett fellépni arra hivatkozva, hogy – a Have I Been Trained? nevű alkalmazás tanúsága szerint – a szolgáltató által összeállított adathalmaz az ő stockfotóit is nagy számban tartalmazza. A hamburgi kerületi bíróság 2024. szeptember 27-én utasította el a keresetét (Hamburg District Court, 310 O.22723, LAION v Robert Kneschke, [27 September 24]) a szöveg- és adatbányászat esetkörére hivatkozva, amelyről részletesen a [szabad felhasználásokról](#) szóló fejezetben esik szó.

2.4. A szerzői jog elsődleges és másodlagos jogosultjai

A szerzői jognak egyik fő kérdése az, hogy kit kell jogosultnak tekinteni egy adott – sokszor az internetről az alkotó(k)ra vonatkozó adatok nélkül elért – mű kapcsán, azaz a tervezett felhasználáshoz **kitől kell engedélyt kérni** és kinek kell szerzői díjat fizetni, illetve kinek a nevét kell feltüntetni a meghatározott esetekben.

Elsődleges jogosultnak azt kell tekinteni, aki a mű megalkotásával, illetve a kapcsolódó jogi teljesítmény létrehozásával **azonnal jogosulttá válik**.

Másodlagos jogosultak pedig azok, akikre a szerzők vagyoni jogai a törvénynél fogva **nem a mű megalkotásakor szállnak át**, vagy azok megszerzése **átruházás** útján történik.

Elsődleges jogosultak

- szerző
- együttes mű jogosultja
- előadóművész
- hangfelvétel-előállító
- sugárzó (rádió- és televízió-) szervezetek
- filmelőállító
- sajtókiadvány kiadója
- adatbázis-előállító

Másodlagos jogosultak

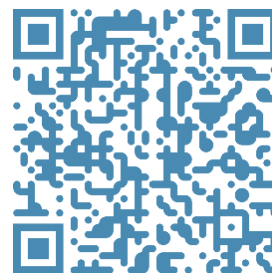
- a munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott mű jogosultja (ha az eltér a szerzőtől)
- akik a filmalkotásokat, szoftvereket, adatbázisokat, reklám céljára szolgáló alkotásokat a szerzőtől átruházás útján megszerzik
- a filmforgalmazó, aki a szerzői felhasználási jogokat a filmelőállítótól szerzi meg,
- akik öröklés vagy jogutódlás révén lesznek szerzői jogi jogosultak

Az egyes [jogosultakról](#) és speciális jogaikról a [kizárólagos jogokról](#), valamint a [szomszédos és kapcsolódó jogokról](#) szóló fejezetekben esik szó.

Az egyes jogosultak számos műtípus esetében szoros kapcsolatban állnak egymással, viszonyukat egyrészt a jogszabályok, másrészt a közöttük fennálló megállapodások alakítják. Egy megrendelésre készült zeneszöveg, amelyhez több zeneszerző közösen alkotja meg a dalt, majd egy előadóművész megszólaltatja, amit egy hangfelvétel-előállító rögzít – egy dal megszületésével máris egy összetett jogviszonyrendszer alakul ki, pedig még a mű szerteágazó felhasználásáról, ennek keretében akár átdolgozásáról nem is beszéltünk.

Nem véletlen, hogy maguk a jogosultak is gyakran gabalyodnak bele a saját viszonyrendszerükbe. Beyoncé 2022-ben megjelent, Renaissance elnevezésű albumán szereplő Energy című dala kapcsán Kelis állt elő azzal a bejelentéssel, hogy abban az ő engedélye nélkül került felhasználásra 2003-ban megjelent, Milkshake című dalának egy részlete. Bár Kelisnek igaza van – valóban nem kértek tőle engedélyt, ám arra nem is volt szükség, hiszen a kérdéses, felhasznált dal szerzői Pharrell Williams és Chad Hugo (akiktől az engedély rendelkezésre állt), Kelis az eredeti dal előadójaként előadóművészi jogokkal rendelkezik. Tekintettel viszont arra, hogy Beyoncé nem az eredeti dalból vett át 'hangmintát', hanem ő maga énekelte el a kérdéses részt (interpolation), előadóművészi jogok nem sérültek. Ettől függetlenül Beyoncé eltávolította a dalból a kérdéses részt.

Beyonce v Kelis

Ismétlő kérdések

1. Ki minősül szerzőnek?
2. Milyen vélelmek segítik a szerző kilétének megállapítását?
3. A több szerző által, közösen alkotott műveknek milyen típusait ismerjük?
4. Mi a közös mű fogalma, és milyen jogai vannak a szerzőtársaknak?
5. Mit jelent az összekapcsolt mű, és milyen változatai vannak?
6. Mi az együttes mű fogalma?
7. Hogyan alakul a szerzői jog gyűjteményes művek esetén?
8. Mit jelent a származékos mű?

3. fejezet

Kizárólagos jogok

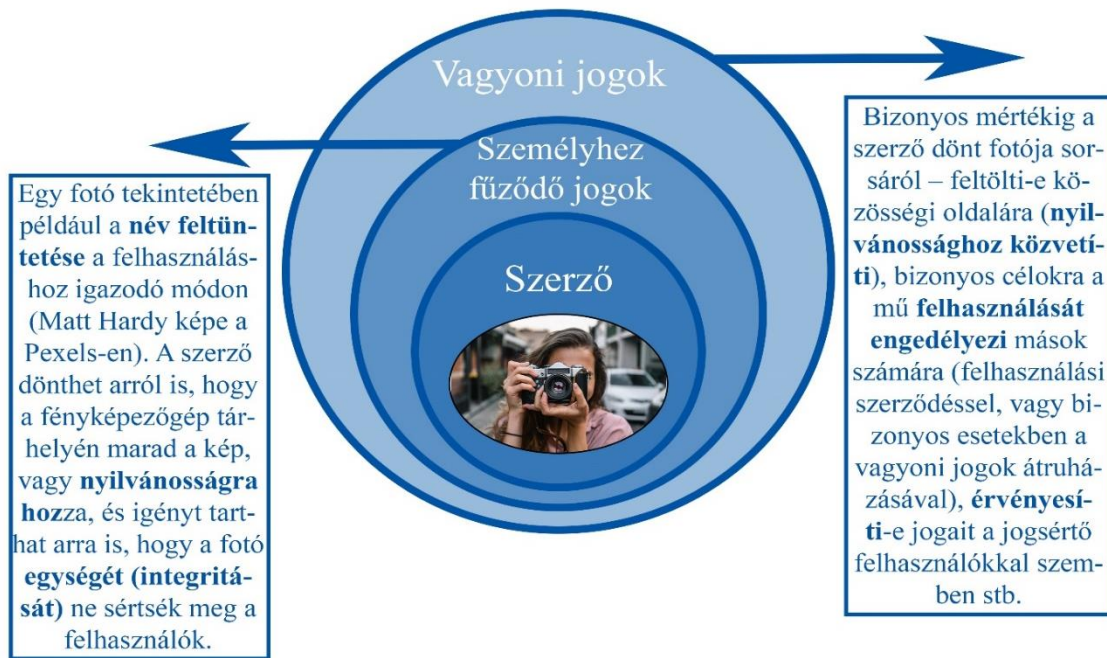
Amint létrejön egy szerzői alkotás (legyen az például egy évfolyamdolgozat, egy fotó vagy akár egy szoftver), a szerző máris számíthat arra, hogy különféle típusú jogok védik szellemi teljesítményét, illetve az azzal kapcsolatos jogos érdekeit. Bár a szerző céljai között határozottan szerepelhet – és az esetek nagy részében szerepel is – az a szándék, hogy művét a „nagyközönséghez” eljuttassa, a nyilvánosságra hozatal mozzanata egyáltalán nem szükséges a védelem létrejöttéhez, mint ahogyan regisztráció vagy hatósági bejelentés sem előfeltétele a szerzőt alkotására tekintettel megillető **szerzői jog** keletkezésének.

Az egyes jogrendszerekben a szerzőt megillető kizárólagos jogok szabályozására két megoldás alakult ki, ezeket **monista** és **dualista rendszereknek** nevezzük. A monista szabályozási megoldás szerint a személyhez fűződő és vagyoni jellegű jogok azonos töről fakadnak és szorosan összefonódnak, így a kétféle kizárólagos jogot egységesen szabályozza, azok elidegenítésére nem ad lehetőséget, a vagyoni jogok kiaknázására felhasználási szerződés útján van lehetőség. Ezzel szemben a dualista rendszerek nemcsak megkülönböztetik a személyhez fűződő és vagyoni jogokat, de azokat eltérően is kezelik, hiszen a vagyoni jogok tekintetében megnyitják az elidegenítés lehetőségét. A személyhez fűződő jogok a dualista rendszerekben sem átruházhatók, azok mindig az alkotó természetes személy elválaszthatatlan alanyi jogainak körébe tartoznak. A hazai megoldás egy **mérsékelt monista** rendszerben szabályoz, amelynek körében **megkülönbözteti a kizárólagos jogok két típusát, azok egy egységet alkotnak, azzal, hogy kivételes jelleggel ugyanakkor a vagyoni jogok elidegenítését, vagy átszállását mégis lehetővé teszi.**

Az alkotás **létrejöttének pillanatában** tehát máris kétféle jogosultságcsoport áll a szerző védelmének szolgálatába:

1. az egyik csoportba a szerző **személyhez fűződő** jogai tartoznak, míg

2. a **vagyoni** jogok alkotják a másik nagy kategóriát.

3.1. Személyhez fűződő jogok

3.1.1. A személyhez fűződő jogok általános jellemzői

Az Alaptörvény és a Ptk. rendelkezéseiből világos, hogy az embert védelem illeti a személyiségét érő *valamennyi* sérelemmel szemben. Egy szerző esetében ez a már eleve rendkívül összetett védelem értelemszerűen többlettartalommal bír az alkotó tevékenységet nem folytató természetes személyekhez képest. Ez nem azt jelenti, hogy egy szerző személyisége védettebb az általánosnál, egyszerűen annyit tesz, hogy a szerző speciális védelemre is szorul az általa létrehozott alkotásra tekintettel, hiszen az ő **személyisége immár sajátos módon, művével összefüggésben is ki van téve az esetleges jogsértéseknek.**

Jellegére tekintettel a szerzői személyhez fűződő jogokról a szerző

- **nem mondhat le,**
- azokat **átruházni nem lehet,** és
- azok más módon **át nem szállhatnak.**

Az Szjt. 9. § (2) bekezdésének e rendelkezése, amely a személyhez fűződő szerzői jogokat élők között **forgalomképtelenné** nyilvánítja, szintén egyfajta védelmet kíván biztosítani a szerzők számára (annak elkerülésére pl., hogy egy rossz sorban élő szerző szorult anyagi helyzetét kihasználva valaki annak „szerzőségét” is meg tudja „vásárolni”). Bizonyos helyzetekben viszont indokolatlan lenne ez az óvintézkedés, így

- felhasználási szerződésben a szerző ahhoz hozzájárulhat, hogy a **felhasználó** is felléphessen a személyhez fűződő jogai **védelmében**;
- az is nyilvánvaló, hogy a szerző halála után már nem tud maga fellépni az esetleges jogsértések ellen. Mivel a szerző személyhez fűződő jogai a halállal megszűnnek, a védelem érdekében **kegyeleti jog** formájában más teheti meg a szükséges lépéseket. Erre az Szjt. 14. § a **védelmi időn belül** a szellemi hagyaték gondozásával megbízottat, ilyen személy (vagy az ilyen személy intézkedésének) hiányában pedig a szerzői

vagyon jogokat öröklés jogcímén megszerzőt jogosítja fel. (A személyhez fűződő jogok nem öröklhetők, hiszen mint említettük, a szerző halálával megszűnnek ilyen formában létezni, ettől az időponttól kezdve a védelmi idő elteltéig tehát a kegyeleti jogok formájában továbbélő jogok gyakorlása lehetséges);

- sőt, a szerző emlékének megsértése címén még a **védelmi időn túl** is lehetőség van fellépésre a névjog sérelme esetén (azaz olyan magatartás miatt, amely a védelmi időn belül sértené a szerző jogát arra, hogy a művén vagy a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék). Ilyenkor nem csak az előbb említett jogosultak, de az érintett közös jogkezelő szervezet, vagy szerzői érdek-képviselői szervezet is intézkedhet.

3.1.2. A személyhez fűződő jogok rendszere

1. A szerzőt a szerzői személyiségi jogok művére tekintettel, azzal kapcsolatosan illetik meg, de a szerző személyisége nem csak a szerzői jog által védett, hiszen a **Ptk. személyiségi jogi rendelkezései** továbbra is alapul szolgálnak. Így előfordulhat, hogy szerzői jogi jogsértés ugyan nem történik, viszont a szerző személyisége mégis csorbát szenved (pl. egy konkrét művével kapcsolatban sem történik ugyan jogsértés, viszont általában az alkotó tevékenységével összefüggésben sértik meg becsületét).

A PJD2017. 16. szerint az elhalt szerző szellemi alkotásával kapcsolatos személyiségvédelmet egyrészt a szerzői jogi jogszabályok, másrészt a Ptk. általános személyiségvédelmi rendelkezései határozzák meg, a kegyeleti jog társadalmi rendeltetésének megfelelő korlátok között.

A Fővárosi Ítéltábla az adott ügyben megállapította, hogy egy humorista stílusparódiája akkor sérti az elhunyt szerző emlékét, és ezen keresztül a leszármazója kegyeleti jogát, ha a társadalmi felfogás kegyeleti jogi és az elhunyt emlékét sértő jelleget társít a sajátos humornak, poénnak szánt előadáshoz. Fontos szempont ilyenkor, hogy a személyiségvédelemre alapot adó jogsértés megítélése során nem az érintett szubjektív érzékenysége, hanem külső, objektív mérce az irányadó.

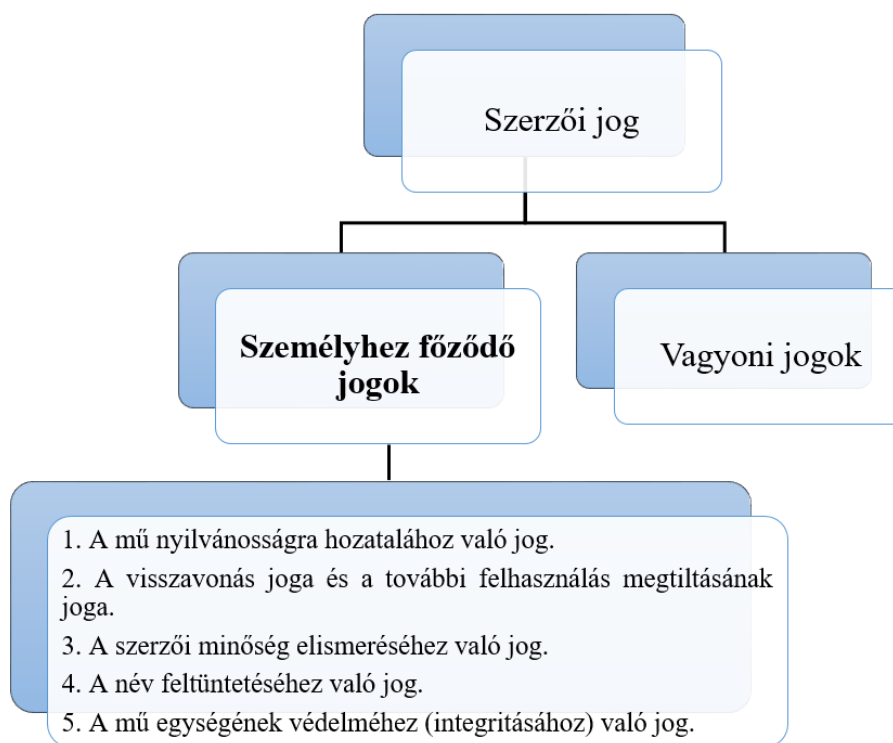
Az adott ügyben a felperes úgy ítélte meg, hogy az alperes megsértette a kegyeleti jogát az édesanyja emlékét sértő azon magatartásával, hogy gúnyverseit a felperes édesanyja szerzeményeként jelölte meg honlapján, és azokat trágár stílusban adta elő. Amellett érvelt, hogy az eltűnt társadalmi rendszer jelenségei, eseményei számtalan módon nevetségessé tehetők anélkül is, hogy egy gyermekverseket író szerző életművét, munkásságát gúny tárgyává tegyék az utókor részére. Úgy gondolta, hogy édesanyja nem szolgált rá arra, hogy verseit eltorzítsák, gúny tárgyává tegyék és az elmúlt rendszerhez csatolják.

A bíróság azonban rögzítette, hogy az alperes humorista, versei a szórakoztatást szolgálják, a paródia műfajába tartoznak. Miután parodizálni nemcsak személyeket, hanem eseményeket, jelenségeket is lehet, elfogadta az alperes azon álláspontját, miszerint a komikus hatású utalás valójában a közönség tagjainak óvodás-iskolás éveit idézi vissza, az nem konkrétan a néhai személyére vonatkozik. Az alperes előadásai a korábbi rendszer felidézése következtében váltak humorossá. Az, hogy bizonyos esetekben az alperes közönséges szóhasználatkal élt, önmagában nem sérti a néhai emlékét, miután nem az elhunyt személyére utalóan történt az ízléstelen szóhasználat. A sérelmezett szerzemények az átlagnéző, az

átlagolvasó számára nem úgy jelentek meg, mintha azok a felperes édesanyjának művei lennének.

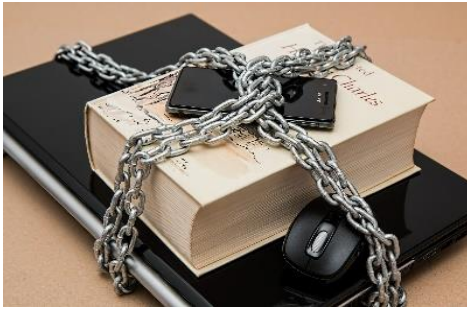
Az alperes humoristaként lépett fel az előadásai során, az internetes honlapján való megjelenés esetében pedig a versek idézőjelbe tett menüpont alatt jelentek meg, melyekből egyértelmű volt, hogy a szerző csupán utalt a felperes édesanyja művészi sikereivel érintett időszakra, ami az alperesi közönség többségének gyermekkorával esett egybe. Mindezt a felperes édesanyjának emlékét ápolva szubjektíve bántónak és sértőnek érezhette, azonban a társadalmi felfogás nem társít kegyeleti jogot és az elhunyt emlékét sértő jelleget az ilyen módon megjelenített művekhez. (BDT2017. 3712.)

2. Az Szjt. II. fejezete nevesített személyhez fűződő jogokat tartalmaz:

3. Mivel a személyiség mindenféle jogsértéssel szemben védendő, a Ptk. általános rendelkezésein, valamint az **Szjt. személyhez fűződő szerzői jogokat nevesítetten tartalmazó II. fejezetén kívül** a figyelmes olvasó rábukkanhat még jónéhány szerzői személyhez fűződő jogra elszórtan az Szjt. különféle rendelkezései között is (pl. a szerző előzetesen nem mondhat le a jövőben alkotandó műre kötött felhasználási szerződésben számára biztosított felmondási jogáról – Szjt. 52. § (2); képzőművészeti alkotásoknál a mű használója tűrni köteles, hogy a szerző alkotásához hozzáférhessen, arról felvételt készíthessen – Szjt. 67. § (6); ha egy festmény például egy gyűjtő tulajdonában van, maga az alkotó kiállítás céljából is hozzáférhet – Szjt. 69. §).

3.1.3. A mű nyilvánosságra hozatala

Forrás: pixabay.com

Mint láttuk, a szerzői jogvédelemnek nem feltétele a mű nyilvánosságra hozatala, sőt, annak eldöntése, hogy eljusson-e a közönséghez az alkotás, a szerző egyik legfontosabb személyhez fűződő joga. A szerző maga dönthet arról, hogy titokban tartja, vagy a közönség elé bocsátja a művét. A „nyilvánosság” persze a szerzői alkotások egyes típusainál mást és mást jelenthet, azonban minden esetben igaz az, hogy a mű ilyenkor **megismerhetővé válik** más személyek számára. Az alkotás tehát kilép a szerző rendelkezési köréből, hiszen

általa meg nem határozott személyek is hozzáférhetnek.

*Igen komoly problémákhoz vezethet, ha a közönség összetéveszti ezt a mozzanatot a **felhasználásra adott engedéllyel**. Ha készítek egy egyéni, eredeti jellegű fotót, és az egyik közösségi portálon létrehozott profilomon megjelenítem, ezzel nem felhasználási engedélyt adok az azt megtekintők számára, csupán megismerhetővé teszem szellemi produktumomat, **lehetővé teszem a műélvezetet** (tehát továbbra is az én engedélyem szükséges a szabad felhasználás körébe nem tartozó felhasználásokhoz, például, hogy a fotó megjelenhessen az egyetemi hallgatói lapban, egy cikk illusztrációjaként).*

1. A szerzőt csupán addig illeti meg ez az alapvető személyhez fűződő jog, amíg műve **először jogszerűen nyilvánosságra** nem kerül. Amennyiben az alkotó úgy határoz, hogy nyilvánosságra hozza egyéni, eredeti jellegű szellemi termékét, értelemszerűen ez a joga egyúttal ki is merül.

2. A legtöbb alkotó éppen azért hozza létre művét, hogy az minél szélesebb körben ismertté váljon. De érdemes tisztában lenni a nyilvánosságra hozatal **következményeivel**. „Addig van hatalmadban, míg a fiókodban, azután már ő szól bele a te sorsodba.” – olvashatjuk Gárdonyi Géza *Titkoskönyvében* a könyvkiadás kapcsán írt meglátását. Mert ugyan a szerzői jogi védelem e nélkül is körülveszi az alkotást, a nyilvánosságra hozatal azonban mégsem marad **(jog)hatások** nélkül:

- a szerző igen gyakran a nyilvánosságra hozatallal egy időben adja meg engedélyét valamilyen formában a jogszerű felhasználásra is, de arra is számítania kell, hogy a nyilvánosságra hozatal után már a **szabad felhasználás** számára is megnyílik a lehetőség;
- ettől a pillanattól az esetleges **jogszerűtlen felhasználásokra** is fel kell készülnie az alkotónak;
- ezentúl a szerző számíthat a műre vonatkozó **értékkritikákra, kritikákra** is, amelyek ugyan szerzői jogi értelemben annak szerzői alkotás mivoltát nem befolyásolják, azonban kétség kívül kihatással vannak az alkotó személyiségére (sőt, vagyoni helyzetére is);
- sajátos, ám kézenfekvő megoldás, hogy bizonyos esetekben, így ismeretlen szerző alkotásánál, valamint együttesen létrehozott műveknél nem a megalkotás, hanem a nyilvánosságra hozatal pillanata jelenti a **védelmi idő** kezdetét is.

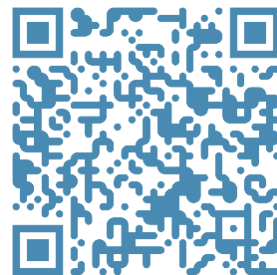
3. Arra is van példa, hogy a szerzőnek (már) nincs módja dönteni a nyilvánosságra hozatal felől. Amennyiben ugyanis a mű megalkotása munkaviszonyból folyó kötelessége, a munkáltatónak történő átadás egyben a nyilvánosságra hozatalhoz való hozzájárulást is jelenti. Így tulajdonképpen a munkaköri kötelezettségeként alkotó szerző is rendelkezik ezzel a joggal, de az erre vonatkozó döntését már a munkaszerződés aláírásakor, illetve a mű átadásakor meghozza. (Előfordulhat, hogy a nyilvánosságra hozatal megelőzése végett magát a mű átadását tagadja meg a szerző, ekkor viszont a munkajog szabályai szerint kell számolnia a következményekkel.)

4. Egy, a törvény által megalkotott vélelem is vezethet arra az eredményre, hogy a szerző akarata ellenére kerül a közönség elé az alkotás: a szerző **halála után fellelt** művet ugyanis az Szjt. szerint úgy kell tekinteni, hogy azt a szerző nyilvánosságra kívánta hozni. Ezt a rendelkezést a felhasználók érdekei és általában a kulturális, művészeti értékek megismerhetővé válása is indokolja, de a korlátozás a vélelem megdönthetősége miatt sem tekinthető aránytalannak (a szerző még életében tehet tiltakozó nyilatkozatot, sőt kifejezett nyilatkozat hiányában is bizonyítható az akarata).

5. Az Szjt. szerint a mű lényeges tartalmáról adott **előzetes tájékoztatás** ugyancsak a szerző engedélyéhez kötött, mely rendelkezés igen erőteljesen érinti a szerző vagyoni érdekeit is. Egy még készülő, vagy már elkészült, de nyilvánosságra még nem került műről történő megfelelő tájékoztatás egyfelől a szerző jól felfogott érdeke is (a kíváncsiság növelésével az alkotás iránti keresletet növeli), ugyanakkor a közönség elé tárás szerző által kívánt napja előtt kiszivárogtatott túl sok információ épp ellenkező hatást válthat ki. Így a törvény szerint a szerző dönthet arról, hogy a tájékoztatás megadható-e a közönség számára. Ezt az egyszerű szabályt azzal a vélelemmel egészíti ki a jogalkotó, hogy amennyiben a szerző felhasználási szerződést köt, ellenkező kikötés hiányában úgy kell tekinteni, hogy ezzel a nyilvánosság számára adott előzetes tájékoztatáshoz is hozzájárul.

Oasis-ügy (Creation Records v. News Group Newspapers, 1997): egy könyv esetében értelemszerűen mind a szerző, mind a kiadó abban érdekelt, hogy már a nyilvánosságra hozatal előtt potenciális olvasókat találjanak, és máris sikerkönyvként tüntessék fel az írást. Így nem valószínű, hogy a közöttük létrejött szerződésben a szerző megtiltana a célnak megfelelő előzetes tájékoztatást. Viszont tanulságos lehet az alábbi angol jogeset kontinentális szemmel. Amikor az Oasis Be Here Now albumának borítója készült, egy újságíró a lemez fedlapjára tervezett sajátos összeállítás (melynek központi eleme egy medencében elhelyezett autó) fotózásán maga is készített egy képet a kompozícióról, amely így a későbbi borítókép pontos mása volt, és azt még a hivatalos megjelenés előtt az albumról tudósító cikkével együtt közzé is tette. Az angolszász rendszer sajátosságát mutatja, hogy az Oasis elvesztette a pert, tekintve hogy nem tudták bizonyítani, hogy önmagában a fotó alapjául szolgáló összeállítás szerzői alkotás lett volna, amellyel kapcsolatban megsértették az ő jogaikat (hiszen nem magát a borítót fotózta le az újságíró, csak az annak alapjául szolgáló kompozíciót, egy medencében lévő autó viszont nem minősül sem szobornak, sem kollázsnak, stb. az angol jog szerint).

Album cover of 'Be here now' by Oasis

Egy hasonló magyar esetben kézenfekvőnek tűnne egyszerűen a mű lényeges tartalmáról történt előzetes tájékoztatáshoz való hozzájárulás hiányára hivatkozni.

3.1.4. A visszavonás joga és a további felhasználás megtiltása

Előfordulhat, hogy a szerző ugyan a nyilvánosságra hozatal mellett dönt, azonban később valamilyen okból mégis meggondolja magát. Ennek igen sokféle indoka lehet (mégsem vállalja fel művét, elavultnak véli az abban szereplő gondolatokat stb.), és amennyiben ez az ok **alapos ok**, akkor a szerzőnek **írásban** lehetősége van:

1. **visszavonnia** a nyilvánosságra hozatalhoz adott engedélyét, illetve
2. a már nyilvánosságra hozott művének a **további felhasználását megtiltani**.

1. A visszavonás jogával a szerző már **korlátok** között élhet. Tekintve, hogy a felhasználó komoly vagyoni lépéseket tehet az engedély megszerzése után (pl. egy kiadó a szerző nyilvánosságra hozatalhoz és a könyv kiadásához adott engedélyének beszerzése után elkezdi a nyomdai munkákat), a befektetése védelme érdekében szükség van a fent említett korlátokra. Az alapos ok írásban történő megjelölésének megkövetelése mellett a szerzőre ilyen esetben telepített, lényegében a biztatási kár egyik sajátos formájaként felfogható kártalanítási kötelezettséget is a felhasználói érdekek indokolják (bár az engedély visszavonása jogszerű cselekmény, a felhasználót komoly károk érhetik a visszavonás következtében, amellyel az alkotó előre számolhat).

2. Ugyancsak a fenti korlátok közé szorul, amikor a szerző már nem csak felhasználási engedélyt adott a műre, de az alapján az alkotás nyilvánosságra hozatala is megtörtént. Az Szjt. által biztosított jog persze nem azt jelenti, hogy a nyilvánosságra hozatalt a szerző meg nem történtté teheti, ez alapján a **további, engedélyhez kötött** felhasználást áll jogában megtiltani.

A kártalanítás mellett a mű visszavonása **felmondási okot** is jelent a felhasználó számára, erről lásd a felhasználási szerződésekről szóló [II. rész 5. fejezetet](#).

Ahogy arról korábban már szó esett, amennyiben **munkaviszony**ban kerül megalkotásra a mű, a szerző tulajdonképpen már a feladat elvállalásakor dönt a nyilvánosságra hozatal kérdésében. Ha később mégsem szeretné felvállalni az alkotást, csak akkor érdemes ezt jeleznie a munkáltató felé, ha az alkotó kevésbé érzi sérelmesnek, ha nem a neve alatt szerepel a nyilvánosság előtt a mű, mint azt, hogy a nyilvánosság vele hozza összefüggésbe az alkotást (tehát inkább lemond a szerzői minőségéről, mintsem hogy a nevét adja hozzá). Hiszen az Szjt. a visszavonás, eltiltás jogát a munkáltatóval szemben nem biztosítja a szerző számára a munkaviszonyban létrehozott művek esetében, ilyenkor a mű felhasználását már nem tudja megtiltani a szerző, viszont anonimitásba burkolózhat.

Ugyancsak nem gyakorolhatja ezen személyhez fűződő jogát a szerző olyan felhasználókkal szemben sem, akikre **már átruházta** a vagyoni jogokat a műre vonatkozóan.

3.1.5. A szerzői minőség elismerése

1. A szerzői minőség elvitatásának legegységesebb formája, amikor más szerzői alkotását **teljes egészében sajátjaként** tünteti fel a jogsértő (**plágium**). A közönség a művet nyilvánosságra hozó személyt ismeri meg szerzőként, és nem mindig könnyű feladat annak bizonyítása, hogy az alkotás mégis valaki más szellemi terméke.

Ugyancsak a plágium egyik formájának számít más szerzői alkotása **egyes részeinek** saját műben, sajátként történő megjelenítése. Természetesen semmi akadálya annak, hogy pl. egy szakdolgozatban az idézés szabályainak megfelelően, a forrás megjelölése mellett – akár szó szerint – átemeljünk néhány egyéni, eredeti jellegű gondolatot más írásokból (sőt, ez kívánatos is lehet saját mondanivalónk alátámasztásához, a dolgozat szakmai megalapozásához, az információk nyomon követhetőségéhez). Azonban más szerzők egyéni, eredeti jellegű alkotásának, vagy akár csak annak beazonosítható, egyéni, eredeti jellegű részének saját szellemi terméként történő feltüntetése komoly jogsértést jelent.

Forrás: pixabay.com

Nem más szerzői jogi védelem alatt álló alkotását, hanem MI által generált tartalmat saját műnek állítani ugyancsak a plágium, vagy a **ghost-writing** („szellemírás” vagy béríratás) jelenségéhez hasonló, nem véletlen, hogy az MI használatának nem csak az etikai vonatkozásaival, de a szerzői jogi hatásaival is foglalkozik a szakma. Sőt, az MI használata a klasszikus értelemben vett plágium esetkörébe is belefuthat, hiszen több alkalmazás (pl. a Suno, de a Claude chatbot is) promptolástól függően hajlamos meglévő alkotásokhoz igencsak hasonló – akár a szolgai másolás, de legalábbis a jogosulatlan átdolgozás körébe sorolható – végeredményt előállítani.

Dal+Szerző – Deezer: az MI-vel készült dalok lejátszásainak 70%-a csalás eredménye

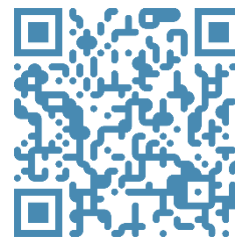
Dal+Szerző – Több pert is nyertek az MI cégek, de a zeneipar ettől még reménykedhet

A különféle ajánlások és szabályzatok – mint amelyet a felsőoktatási intézményeknek is el kell fogadniuk 2025 végéig a hallgatóik MI használatára vonatkozóan – mellett az átláthatóság eszköze segíti a jogosultakat és felhasználókat egyaránt, a Deezer például 2025 júniusától címkézi az MI generált zenéket saját fejlesztésű szűrőrendszere segítségével.

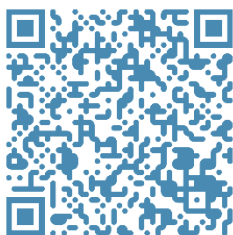
Mint korábban kifejtettük, maga az **ötlet nem** áll szerzői jogi védelem alatt, azonban a határvonal megtalálása az ötlet és az egyéni, eredeti részlet átvétele (vagy **átdolgozása**) között nem mindig egyszerű. Nem véletlen, hogy a művészet különféle területein, az irodalmi és a tudományos munkák kapcsán annyi elhíresült plágium-vita látott napvilágot.

A zenei életben különösen gyakoriak a plágium-ügyek – a leghíresebbekből egy kis válogatás a QR-kódon keresztül érhető el. Ezek esetében a zenészek sokszor arra hivatkoznak, hogy pusztán 'véletlen' az egyezés, azaz párhuzamos alkotásról van szó: a szűkösen rendelkezésre álló zenei lehetőségek közül mindketten véletlenül választották ugyanazt a megoldást. Van, aki arra hivatkozik, hogy észrevétlenül 'ülhetett bele' a fülébe egy korábbi dallam, ami alapján a sajátját írta, és sajátjának is érzi (ez azonban már nem párhuzamos alkotás, hanem egy létező jelenség, a

Lopás vagy kreatív utánérzés?

bal

Damien Riehl

kriptomnézia, ami persze nem változtat annak szerzői jogi megítélésén). Ráadásul bár a **párhuzamos alkotás** lehetséges a szerzői jogban, bizonyos műfajokban azonban igen kicsi az esélye annak, hogy egymástól függetlenül két azonos, vagy csak lényegtelen mértékben eltérő mű születik (ha pedig a később létrehozott mű szerzője bizonyosan ismerte a korábbi művet, ez ki is zárható).

A zene sajátosságaira tekintettel van, aki erre sajátos megoldást javasol (ld. a oldali QR-kódon elérhető felvetést) arra tekintettel, hogy mára „kifogytunk az eredeti dallamokból”.

A polgári jogi jogkövetkezményeken túl az, aki más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel vagyoni hátrányt okoz a jogosultnak, a Btk. 384. §-a által büntetett bitorlás tényállását is megvalósítja.

2. A szerzői minőség elismeréséhez való jog sérelmét jelentheti az is, amikor az alkotó szerény képességeire, alkalmatlanságára, egyéb okokra hivatkozva **maga a szerzőség** kerül elvitatásra. Természetesen ilyen esetekben fokozottan ügyelni kell a szerzői, illetve általában véve a személyhez fűződő jogok, és a véleménynyilvánítás szabadsága között kívánatos egyensúly meglétére.

Kivételesen ennek a fordítottja is sérelmes lehet a személyiségre – azaz amikor egy művet úgy tulajdonítanak egy alkotónak, hogy azt nem ő alkotta (például szerte a világon, de Magyarországon is születnek 'fake' Banksy graffitik). Ilyen esetekre szintén a Ptk. személyiségvédelmi szabályai nyújthatnak megoldást.

A 'fake' graffiti

A Spotify-on és a TikTok-on futótűzként terjedt Drake és a The Weeknd „Heart on My Sleeve” című közös dala, amelyről azonban hamar kiderült, hogy **deepfake**.

Az AI Act 3. cikk 60. pontja szerint deepfake az „az MI által generált vagy manipulált kép, audio- vagy videotartalom, amely hasonlít létező személyekre, tárgyakra, helyekre, entitásokra vagy eseményekre, és amely egy személy számára megtévesztő módon autentikusnak vagy valóságosnak tűnne.” Ez nyilvánvalóan érinti nem csak a fogyasztók tájékoztatáshoz való jogát, de az érintett személyek személyiségi jogait is. Az AI Act 50. cikk (4)

„Fake Drake”

bekezdése szerint „az olyan MI-rendszerek alkalmazóinak, amelyek eredetinek vagy valóságosnak tűnő („deepfake”) kép-, hang- vagy videotartalmat hoznak létre vagy manipulálnak, közölniük kell, hogy a tartalmat mesterségesen hozták létre vagy manipulálták.” A szerzők és előadóművészek jogait is erősen érinti a jelenség, különösen, hogy az AI Act egy nem teljesen világos kivételt is meghatározott arra az esetre, ha „a tartalom nyilvánvalóan művészeti, kreatív, szatirikus, fiktív vagy hasonló mű vagy program részét képezi, az e bekezdésben

meghatározott átláthatósági kötelezettségek az ilyen létrehozott vagy manipulált tartalom meglétének megfelelő, a mű megjelenítését vagy élvezetét nem akadályozó közlésére korlátozódnak.”

3.1.6. A név feltüntetése

A név feltüntetéséhez való jog nyilvánvalóan szoros összefüggésben áll az imént tárgyalt szerzőség elismerésének jogával. Az alkotónak joga van ahhoz, hogy mind **művén**, mind az arra vonatkozó **közleményen** szerzőként feltüntessék a nevét, sőt ugyanezen jog megilleti a mű részletének átvétele, idézése vagy ismertetése, át- vagy feldolgozás és fordítás esetén is. Mindez

Forrás: pixabay.com

persze a **felhasználás** jellegétől is függ, tehát ahhoz **igazodik** az Szjt. 12. §-a szerint (pl. egy regény, egy építészeti alkotás, egy film vagy egy szoftver esetén értelemszerűen más és más helyen és módon tüntetik fel az alkotók nevét).

1. Tekintve, hogy jogról van szó, a szerző dönthet úgy, hogy **nevének megjelölése nélkül**, vagy akár valamilyen – mások jogos érdekeit nem sértő – **felvett néven** hozza nyilvánosságra művét. Ilyen esetekre az Szjt. 8. §-a ad iránymutatást, mely szerint anonim, vagy a közönség elé felvett néven tárt művek esetében a szerzői jogok jogosultja a művet először nyilvánosságra hozó személy, aki egészen a szerző esetleges fellépéséig áll ebben pozícióban. Az ál- illetve művésznevek számára is létezik egy önkéntes nyilvántartás, melyet az Artisjus vezet. A nyilvántartás haszna, hogy egyrészt csökkenti az azonos álnevek választásának az esélyét, másrészt megkönnyíti a jogkezelő által képviselt szerzők beazonosíthatóságát, így a beszedett jogdíjakból való részesülésüket.

2. Előfordulhat, hogy valaki szeretné ugyan, de azért nem tudja művét saját neve alatt nyilvánosságra hozni, mert attól **összetéveszthetőségre** hivatkozva a bíróság kérelemre eltiltotta, tekintve, hogy az adott művészeti, tudományos vagy irodalmi területen már került a közönség elé azon a néven alkotás. Ilyenkor a Ptk. 2:49. § (2) bekezdése alapján egy megkülönböztető toldás vagy épp egy elhagyás segíthet egyértelművé tenni, hogy melyik mű esetén melyik szerzőről van szó (így sajnos a „később érkező” alkotó kénytelen valamilyen változtatást eszközölni a saját nevében szerzői tevékenysége gyakorlása során).

3. Viszont a gyakorlatban az is megesik, hogy a szerző épp azt szeretné elkerülni, hogy műve saját neve alatt kerüljön nyilvánosságra, mivel azt **más létező személy neve alatt** kívánja megismertetni a közönséggel. Ennek oka lehet például az, hogy a szerző egy megrendelő számára vállalta, hogy annak ízlése és elképzelései szerint létrehoz egy alkotást abból a célból, hogy az végül a megrendelő neve alatt váljon ismertté (pl. egy politikai beszéd esetében). Tekintve, hogy az Szjt. 9. § (2) bekezdése szerint a szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át és a szerző nem mondhat le róluk, egy ilyen, kötelmi jogviszonyt létrehozó megállapodás csak a névfeltüntetésre vonatkozhat (azaz a megállapodás nem változtatja meg a szerző személyét), és persze ez a megállapodás rögzíti az ellentételezés feltételeit és az esetleges szerződésszegés következményeit is.

Bizonyára sokan találkoztak már valamely híresség olyan önéletrajzi jellegű könyvével, amelyet látva nem csak az volt elgondolkodtató, hogy az adott politikus, „celeb”, focista stb. hogyan tudta szoros időbeosztásába illeszteni egy irodalmi alkotás elkészítését, hanem az is, hogy az

adott szerző ezúttal mennyivel választékosabban fogalmaz, mint egyéb nyilvános szereplései során. Akiben ilyenkor felmerül, hogy a szerzőként feltüntetett személy mögött egy ún. szellemíró („ghost-writer”) áll, az esetek egy részében talán nem jár messze az igazságtól.

Vannak olyan esetek, ahol a „megrendelő” nem kívánja titkolni, hogy segítséget kapott az íráshoz, nem kíván „más tollakkal ékeskedni”. Ibrahimovic önéletrajzi könyvében például ez szerepel: „Ez vagyok én, Zlatan Ibrahimovic – David Lagercrantz elbeszélésében.” Bár ez esetben szerzőként mind a labdarúgó, mind az ismert író feltüntetésre került a művön (azaz szerzőtársak), jelezve, hogy itt nem ghost-writing-ről van szó, hanem mindketten alkotó módon járultak hozzá a mű elkészüléséhez. Jellemzően ez a helyzet **interjúk** esetében is, ahol az interjúalany és a kérdező egyaránt egyéni, eredeti jellegű hozzájárulása révén jön létre a közös mű (ld. a Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.610/2009/2. sz. döntését az interjú készítőjének és alanyának alkotói folyamatáról).

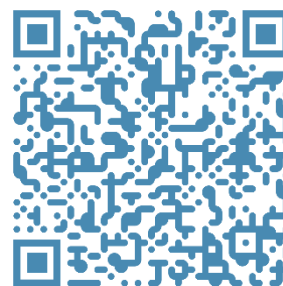
3.1.7. A mű egységének védelme

Az Szjt. 13. § szerint a mű egységéhez való jog, vagy más néven az **integritás joga** többféle módon megsérthető.

1. Egyrészt a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének **a becsületére vagy jóhírnevére sérelmes mindenfajta eltorzítása, illetve megcsonkítása**. Ennek nyilvánvaló oka, hogy az alkotás a szerző egyéniségét hordozza magában, így annak **lényegi vonásait** (tartalmát, formáját, szerkezetét, stb.) megváltoztatva az alkotó mondanivalója is más értelmet nyerhet, hamis képet kialakítva mind a szellemi termékről, mind annak létrehozójáról. Ez az egyértelműnek tűnő rendelkezés persze a gyakorlatban komoly dilemmákat okozhat, hiszen bizonyos változtatásokat annak eszközlője apróságnak, míg a mű szerzője lényeges vonást érintőnek, így torzítónak ítélni meg. A bírói gyakorlat alapján viszont az apró formai változtatások nem érik el a jogsértés küszöbét (vö. [SZJSZT 06/19.](#)).

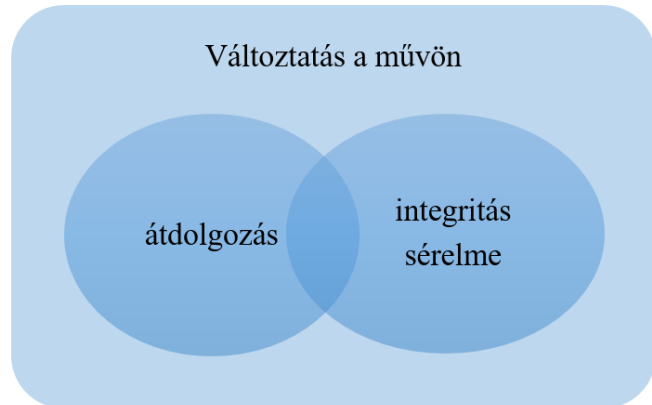
Az SZJSZT szerint a mobiltelefon-csengőhangok jelenthetik az alapjául szolgáló eredeti alkotás lényegét érintő megváltoztatását, azonban vita esetén ezt mindig az adott mű típusát (komolyzene, diszkó stb.), a megváltoztatás módját és mértékét is vizsgálva tudja eldönteni a bíróság. Tekintve viszont, hogy napjainkban lényegében bármelyik mobiltelefon az eredeti mű (részletének) hű lejátszásával képes csengőhangot produkálni, ez a kérdés ma már inkább az alább tárgyalt vagyoni jogok (felhasználás) témaköréhez tartozik.

SZJSZT 37/2001.

2. Másrészt integritássértő a mű minden olyan **egyéb megváltoztatása vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés** is, amely a szerző **becsületére vagy hírnevére** sérelmes. Ez igen sokféle módon történhet, hiszen a mű környezetének megválasztása, szokatlan illusztrálása, sajátos célra történő felhasználása az alkotás tényleges megváltoztatása nélkül is komoly torzulást okozhatnak a szerző és a mű megítélésében. Az SZJSZT 18/10. sz. szakvéleményében szemléletesen kifejti:

„A művek megváltoztatása – mint alaphalmaz – a mű bármilyen, legkisebb megváltoztatását jelentheti. Ezen változtatások jelentős része önmagában nem bír jogi relevanciával – csak azok a módosítások, amelyek az ‘átdolgozás’ vagy az ‘integritás sérelme’ halmaznak részét képezik. A megváltoztatások egy része (a halmazok metszetében) úgy minősül átdolgozásnak (Szjt. 29. §), hogy egyúttal az integritás sérelmét (Szjt. 13. §) is megvalósítja. Más esetekben átdolgozásról van ugyan szó, de nem sérül a mű integritása – vagy éppen fordítva: a beavatkozás személyhez fűződő jogot sért, de az átdolgozás megállapításához szükséges alkotó tevékenységről nincs szó. És végül gyakran találkozunk olyan változtatásokkal, amelyek nem minősülnek átdolgozásnak, és az integritás sérelmét sem valósítják meg.”

3. A szerzőkön kívül számos egyéb szereplő (felhasználók, munkáltató, stb.) érdekét figyelembe kell venni ezen személyhez fűződő jog elemzésekor. Előfordul, hogy bár a mű integritására egyértelműen sérelmes egy bizonyos jellegű felhasználás, a szerző mégis **hozzájárul** ahhoz. Bizonyára sokan vélekednek úgy, hogy a televízióban vetített film legemelkedettebb, legizgalmasabb résznél bevágott reklámblokk csorbíthatja a mű egységét. A televízió-társaságok álláspontja szerint ez mind a nézők, mind a film alkotójának kifejezett érdeke, mivel épp a reklámokból befolyó bevételek teszik lehetővé a sugárzást. A szélsőséges esetek elkerülése érdekében viszont az Mttv. 33. § (2) bekezdése kimondja, hogy a lineáris médiaszolgáltatásban (pl. televízió) a műsorszám megszakításával közzétett reklám és televíziós vásárlás nem sértheti indokolatlan mértékben a műsorszám egységét. Az Mttv. 34. és 35. §-a pedig maximalizálja a szerző által engedélyezhető megszakítások számát és időtartamát is.

4. Vannak esetek, amikor a szerző **nem hivatkozhat** a mű egységére:

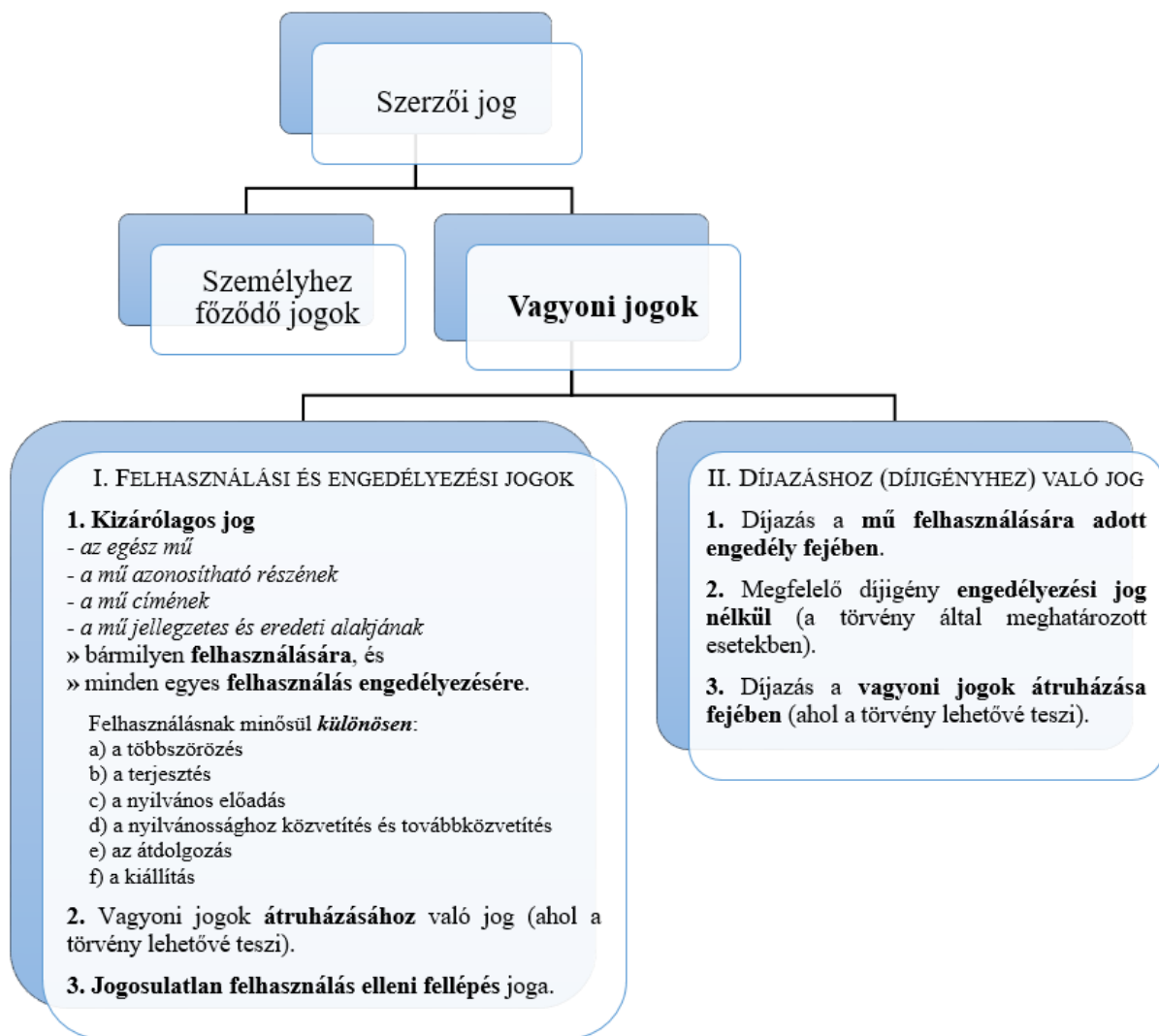
a) az Szjt. 50. § szerint amennyiben a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz **elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő** változtatásokat köteles végrehajtani. Ha pedig e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, maga a felhasználó hajthatja végre a változtatásokat. Tipikus példa erre a könyvkiadók azon joga, hogy a kézirat elütéseit, helyesírási hibáit kijavítsák;

b) az Szjt. 30. § (2) bekezdése alapján a szerző nem akadályozhatja meg **munkaviszonyban** létrehozott mű esetén, hogy azon munkáltatója változtatásokat eszközöljön. Amennyiben végképp idegenkedik a mű megváltoztatott formájától, a munkavállalónak csupán arra van lehetősége, hogy neve feltüntetésének mellőzését kérje. (Hasonlóan a visszavonási jognál elmondottakhoz, a munkavállaló ehhez a korlátozáshoz is abban a pillanatban járult hozzá, amikor aláírta az alkotás munkáltató részére történő létrehozására irányuló szerződését).

3.2. Vagyoni jogok

Amikor valaki betér egy könyvesboltba, és kedvenc írója legújabb művéből vásárol egy kötetet magának, nyilvánvalóan nem kell engedélyt kérnie a szerzőtől, valahányszor olvasgatni szeretné azt. Mert bár hétköznapi értelemben **használja** az adott könyvet, **szerzői jogi értelemben** ez még nem minősül **felhasználásnak**. Ez utóbbi ugyanis az alkotás egyfajta **érzékelhetővé tételét** jelenti, amelyre főszabály szerint a szerző rendelkezik kizárólagos jogosultsággal, mások számára pedig csak az ő engedélyével válik lehetővé.

Egy könyv egyszerű megvásárlásával tehát a jogszabály által lehetővé tett, például a műre vonatkozó szabad felhasználás alá eső tevékenységekre jogosulttá válik az olvasó (így pl. családi körben felolvashat belőle néhány fejezetet vagy akár az egész könyvet, a forrás megjelölésével idézhet belőle a blogján stb.), azonban szerzői jogi felhasználási jogokat a vételár kifizetése nem keletkeztet (pl. nem szkennelheti be és töltheti fel az internetre stb.). Már csak azért sem, mert a vásárló csupán az alkotás hordozójának egy konkrét műpéldányán szerez tulajdonjogot (amelyet így akár el is égethet, elajándékozhat stb.), a kötet lapjain rögzített szellemi produktumra, a könyvben kifejezett gondolati formára a vásárlással nem szerez felhasználási jogot. Tehát míg az olvasó nem, addig a mű kiadója, vagy a könyv jellegzetes karaktereit ábrázoló különféle használati cikkek gyártója különféle módon, **szerzői jogi értelemben felhasználja** az alkotást, melyhez már a szerző engedélye szükséges, hiszen **a mű sorsa feletti rendelkezés**, a mű **használatának és hasznosításának lehetőségét** alapvetően számára tartja fenn a jogalkotó.

3.2.1. Felhasználási és engedélyezési jogok

1. Az Szt. 16. § (1) bekezdése szerint a szerző rendelkezik kizárólagos joggal a mű bármilyen felhasználására. A generálklauzula használata érthető, hiszen kimerítő felsorolást – már csak a technikai fejlődés adta újabb és újabb lehetőségek miatt is – igen nehéz lenne adni. Az általános meghatározás azonban értelemszerűen a szerző számára sem ad felhatalmazást jogszabályba ütköző, mások jogait, illetve törvényes érdekeit sértő felhasználásokra. Ahhoz, hogy **mások számára** lehetővé váljon egy alkotás valamilyen szerzői jogi értelemben vett felhasználása – amennyiben az Szt. másként nem rendelkezik –, felhasználási szerződés szükséges, hiszen főszabály szerint szintén a szerző **kizárólagos joga minden egyes felhasználás engedélyezése.**

Ilyen engedély egy műre vonatkozó **valamennyi önálló érzékelhetővé tételhez**, felhasználási módnál szükséges. Ha tehát valaki engedélyt kap egy kortárs szerző regényének magyar nyelvre fordításához, ez nem jelenti azt, hogy abból színdarabot is készíthet, amelyet az interneten be is mutathat a nagyközönségnek, és bögréket árulhat a főhős nevével. Mivel minden egyes felhasználáshoz külön engedély szükséges, egy baráti körben, otthon tartott, szerzői jogi védelem alatt álló dalokra épülő karaoke est is engedélyköteles *lenne*, a törvény

azonban **számos kivételt** enged a fenti szabály alól, melyről részletesen a szerzői jog korlátait taglaló [II. rész 4. fejezetben](#) lesz szó.

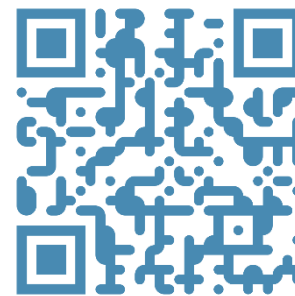
Mind a szerző, mind az általa engedélyezett, mások általi **felhasználás vonatkozhat**

- az **egész műre**,
- a mű **valamely azonosítható részére**,
- a mű **sajátos címére**,

Az esetek nagy részében az alkotás címe nem rendelkezik különösebb eredetiséggel, gyakran pusztán leíró jellegű (pl. A szellemi alkotások joga), így ilyenkor semmi akadálya annak, hogy azt más is engedély nélkül felhasználja. Sajátos címek felhasználásakor azonban a közönség könnyen tévedésbe ejthető, hiszen hajlamos lesz a címet eredetileg viselő művel és szerzőjével összefüggésbe hozni az új alkotást is. Ez nem csak a sajátos címet megalkotó szerző személyiségére lehet sérelmes, de az engedély nélküli felhasználó jogosulatlanul kovácsolhat vagyoni előnyt a már hírnevet szerzett, eredeti, vagy legalábbis közismertsége révén sajátos jelleget öltő cím segítségével.

„A Matrix Újrátöltve” c. film bemutatását közvetlenül megelőzően egy sörmárka népszerűsítéséhez az „A ... bemutatja: Újrátöltés” szlogen került felhasználásra egy reklámban. Kétségtelen, hogy a fogyasztók könnyen asszociáltak az épp ugyancsak sokat reklámozott új mozifilmre, azonban az SZJSZT a 13/2003. számú szakvéleményében megállapította, hogy ebben az esetben nem lehetett sikerrel hivatkozni címvédelemre, mert az „Újrátöltve” önmagában nem sajátos cím, csak a „Matrix” szóval együtt minősül jellegzetesnek. Ugyanakkor a reklámfilmben „A Mátrix” c. film jellegzetes karaktereinek engedély nélkül történő szerepeltetése már a film előállítóinak merchandising jogaiba ütközött.

‘Újrátöltés’ c. reklámfilm

- és a műben szereplő **jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosítására**.

Az arculatátvitel vagy **merchandising** olyan másodlagos jellegű (az eredeti felhasználási módokhoz képes sajátos) hasznosítása egy műnek, ahol az alkotás különböző alakjai, szereplői kereskedelmi (főként reklámozási) célra kerülnek felhasználásra. A műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosítása napjainkra óriási méreteket öltött, és rekord bevételeket eredményez egyes művek esetében (gondoljunk csak pl. a Harry Potter figurákat tartalmazó iskolaszerekre, ruhákra, kiegészítőkre stb.). Nem

*Merchandising
Forrás: pixabay.com*

csoda, hiszen a címvédelemhez hasonlóan itt is arról van szó, hogy egy jellegzetes karakter képes a művet és szerzőjét összefüggésbe hozni egy adott termékkel, szolgáltatással, növelve annak kelendőségét, népszerűségét különféle okokból (a közönség a mű hangulatát reméli az adott termékben megtalálni, a közvetített életérzéssel,

a szereplő stílusával azonosul, vagy egyszerűen csak a karakter ismertsége gyakorol rá hatást stb.).

Az Szjt. a vagyoni jogok elemzésekor általában beszél a felhasználásról, annak lehetséges módjairól **kimerítő felsorolást nem találunk** (már csak azért sem, mert nem is lehet előre látni, hogy a technika fejlődésének és az újabb ötleteknek köszönhetően a felhasználásnak milyen módjaira nyílik lehetőség). Néhány tipikus felhasználási módot azonban részletez a jogalkotó, amelyek pontos tartalmát, speciális, kötött szabályait is megtaláljuk a törvényben (Szjt. 17. §).

TIPIKUS FELHASZNÁLÁSI MÓDOK

a) Többszörözés

A szerzői jog gyökerei épp a többszörözés gyorsabbá és egyszerűbbé válása (a könyvnyomtatás megjelenésének) idejére nyúlnak vissza.

Ez a felhasználás alapesetben a mű valamilyen **anyagi hordozón történő rögzítését** jelenti, melynek köszönhetően az alkotás minden egyes új dologi műpéldány segítségével érzékelhetővé válik az ember számára, kikerülve a szerző közvetlen „felügyelete” alól.

Nem csak a hagyományos, ‘analóg’ módon kerülhet rá sor, a többszörözés fogalma alá tartoznak az új, elterjed digitális módszerek is.

Az Szjt. 18. § (1) bekezdése által használt „bármilyen módon” kifejezésnek köszönhetően számtalan lehetőség nyílik többszörözés megvalósítására. Egy kötet verseinek – vagy csak néhány versének – kockás lapokra, kézírással történő lejegyzése ugyanúgy többszörözésnek minősül, mint ugyanezek fénymásolással vagy szkenneléssel történő megjelenítése. Michelangelo Dávid szobrának kicsinyített mása, annak rajzolás vagy fotózás útján létrehozott képmásolata is a többszörözés fogalma alá esik; ugyanakkor Rembrandt Éjjeli őrzőj c. festményén alapuló, a képen szereplő karaktereket megjelenítő, Amsterdam egyik terén felállított szoborcsoport már inkább az átdolgozás kategóriája alá esik. (Az más kérdés, hogy az említett két művész esetén a védelmi idő már lejárt, azaz sem a többszörözéshez, sem az átdolgozáshoz nem kell engedélyt kérni.)

A rögzítés nem csak **közvetlenül**, de **közvetetten** is történhet. A törvény e rendelkezése igen nagy jelentőséggel bír, hiszen gyakran egyáltalán nem az eredeti műpéldányról történik a többszörözés, sőt, az esetek egy részében még csak nem is műpéldányról (például egy streamelt zeneszám felvétele, rögzítése).

Ugyancsak a szerző engedélye szükséges a mű **időleges** rögzítéséhez is (pl. ha *Marvel* karaktereket ábrázoló tortákat árusít valaki, aligha hivatkozhat arra, hogy a rögzítés időleges volta miatt nem került sor többszörözésre). A digitális környezetben elkerülhetetlen ideiglenes másolatok készítése (programok futtatásával, internetoldalak böngészésével elképesztő mennyiségű másolatot hozunk létre a számítógép memóriájába vagy háttértárolójára, többnyire anélkül, hogy ennek különösebben tudatában lennénk). A törvény által ilyen esetekre biztosított [szabad felhasználás](#)tól eltekintve tehát az időleges többszörözés is engedélyköteles tevékenység.

A technika fejlődésével újabb és újabb esetkörök minősültek többszörözésnek:

- i. **fénymásolás, nyomtatás** különféle módjai (ideértve a 3D nyomtatást is);
- ii. **hang- vagy képfelvétel előállítása** (tehát a mű anyagi hordozón történő első rögzítése is)
- iii. a mű **digitális formában, elektronikus eszközön történő tárolása** (internetről a számítógépre, vagy akár közvetlenül a lejátszóra letöltött zeneszám; vagy egy mű beszkenelése és pendrive-ra mentése).
A rögzítésre szolgáló anyagi műpéldányok köre igen kiterjedt ma már, pl. egy merevlemez is lehet, tehát nem feltétel, hogy közvetlenül érzékelhető legyen a mű a hordozó „láttán”, hanem elég, ha közvetve teszi azt érzékelhetővé: pl. meg kell nyitni a fájlt a számítógép valamelyik megfelelő programja segítségével);
- iv. sugárzás vagy vezeték útján a **nyilvánossághoz történő közvetítés céljára való rögzítés** (ahhoz, hogy egy TV társaság sugározza a koncertet, az ehhez szükséges ideiglenes rögzítési műveletek értelemszerűen az engedély részét képezik, de pl. a későbbi újrasugárzás vagy archiválás céljára történő rögzítéshez már külön engedély szükséges);
- v. tervben rögzített **építészeti alkotás kivitelezése és utánépítése**, sőt akár egyes jellemző elemek, műszaki megoldások megépítése is többszörözésnek minősül.

Többszörözés
Forrás: pixabay.com

A többszörözés egyszerűvé, mindenki által elérhetővé válásával a szerzőknek (és a jogalkotóknak) be kellett látniuk, hogy immár lehetetlen az egyes alkotások útjának pontos nyomon követése, valamennyi többszörözés egyéni engedélyezése. Ez olyan új jogintézmények bevezetését tette indokolttá, mint a [közös jogkezelés](#), de a [magáncélú többszörözés](#) szabályaira is hatással volt (ld. részletesen a vonatkozó fejezetekben).

BH2016. 143. I. A többszörözés olyan vagyoni jog, amely esetében a műélvezet az eredetihez képest más példányok útján történik. Mindaz a másolási, utánképzési, többszörözési cselekmény, ami a szerzői mű hasznosítási lehetőségeit befolyásolhatja, ebbe a kizárólagos engedélyezési jogba tartozik. A többszörözés lényege: a mű testi dologban való rögzítése olyan formában, amely lehetővé teszi, hogy az ember számára közvetlenül vagy közvetve, ismételten élvezhetővé váljon; illetve a testi dologban rögzített műről további másolatok készítése.

II. A mű tárolása digitális formában elektronikus eszközön olyan, a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott többszörözési mód, amely egy írásmű számítógépbe történő beszkenelésével, vagy egy elektronikus szöveg CD-re, pendrive-ra, memóriakártyára való digitális kimásolásával valósulhat meg. A mű e-mailen való továbbküldése nem minősül többszörözésnek.

b) Terjesztés

A terjesztés valamilyen anyagi, dologi hordozó meglétét feltételezi, hiszen azok **eredeti vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét** jelenti. Ez az Szjt. 23. § szerint történhet forgalomba hozatallal, de már az arra való felkínálással (pl. hirdetés feladásával) is. Mint látjuk, az üzletszerűség nem fogalmi elem, viszont a nyilvánosság igen, így szűkebb, baráti, családi körben megvalósított átengedés nem minősül terjesztésnek. Ugyancsak fontos kritérium magának az anyagi hordozónak a megléte, hiszen ennek értelmében pl. az interneten hozzáférhetővé tett művek szintén nem ebbe a felhasználási kategóriába tartoznak.

- i. A legkézenfekvőbb forgalomba hozatali mód a dologi **műpéldányok tulajdonjogának átruházása**, de terjesztésnek minősül az adott műpéldány forgalomba hozatali céllal történő importálása is. (De az online vásárlás is csak akkor, ha fizikai műpéldányra vonatkozik, az e-könyvek és a digitális zenei albumok nem tartoznak ebbe a kategóriába.)
- ii. Az átruházáson kívül a terjesztés megvalósulhat a **műpéldány bérbeadásával** is. Szerzői jogi értelemben ez tulajdonképpen a műpéldány ellenérték fejében történő használatba adásának valamennyi formáját magába foglalja, függetlenül a szerződés esetleg eltérő elnevezésétől. Klasszikus formája a video- vagy DVD-bérlet (a köztudatban video- vagy DVD-„kölcsonzés” néven rögzülve), melynek népszerűsége mára kétségtelenül igencsak alábbhagyott. De bármilyen egyéb, műpéldányban megtestesülő szerzői alkotásra elképzelhető, a törvény egyedül az építészet, valamint az iparművészet körében alkotott tervek megvalósított példányait veszi ki ebből a körből (tehát magát az épületet vagy pl. egy szőnyeget, azaz ilyenkor egyszerűen dologbérlet áll fenn, szerzői jogi értelemben vett bérbeadásról ez esetben nem beszélhetünk).
- iii. Ugyancsak a terjesztés egyik sajátos formája az alkotások egyes műpéldányainak **nyilvános haszonkölcsönbe adása**. A haszonkölcsön szerzői jogi értelemben is meghatározott időre, ingyenesen történő használatba adást jelent (pl. könyvtári kölcsönzés), ezúttal azonban fontos fogalmi elem a nyilvánosság (így ha valaki például egy barátjának adja haszonkölcsönbe kedvenc könyvét – amit a hétköznapi nyelvben szintén egyszerűen „kölcsönadásnak” hívunk –, az nem tartozik a szerzői jog által szabályozott cselekmények közé). Bizonyos esetekben azonban a törvény itt is [kötelező közös jogkezelést](#) ír elő (ld. a vonatkozó fejezetet), és meghatározott esetek a [szabad felhasználás](#) körébe tartoznak.
- iv. Aki ajándékozott már könyvet valamelyik szeretetszolgálatnak, vagy adott már el néhányat antikváriumokban, a terjesztés fogalmát végiggondolva most joggal vélheti, hogy a kötet tulajdonjogának átruházásakor maga is ezt a szerzői jogi felhasználást valósította meg. Cselekménye azonban mégsem igényelte az alkotó hozzájárulását vagy jogdíj fizetését a **jogkimerülés** intézményének léte miatt, melyről bővebben a [szerzői jog korlátai](#)val foglalkozó fejezetben lesz szó.
- v. Sajátos jelleget mutat az Szjt. azon előírása, mely szerint a terjesztés jogának megsértését jelenti a **jogsértéssel előállított műpéldányok kereskedelmi céllal történő birtoklása** is, amennyiben a birtokos **tudja**, vagy az adott helyzetben elvárható gondosság tanúsítása mellett **tudnia kellene**, hogy a példány jogsértéssel került előállításra. A rendelkezés gyakorlati jelentősége óriási, hiszen a szerző engedélye vagy törvényi felhatalmazás

nélkül többszörözött műpéldányokat raktározó, birtokló személy elvárhatósági alapon akkor is felelősségre vonható, ha magát a forgalomba hozatalt még nem kezdte meg ugyan, azonban bizonyítható, hogy a példányokat ebből a célból tartja hatalmában.

c) Nyilvános előadás

Az előbbi két móddal ellentétben a felhasználás megvalósításához ez esetben nincs szükség anyagi hordozóra, tehát műpéldányra, hiszen a *nem anyagi* jellegű felhasználás alapesetéről van szó. Az Szjt. 24. §-a alapján az alkotás **jelenlévők számára** történő érzékelhetővé tételét nevezzük nyilvános előadásnak, melyre különféle formákban kerülhet sor. A törvény példálózó jelleggel nevesíti két legjellemzőbb típusát:

- i. a legősibb lehetőség az **élő előadás**, amelynek során a mű előadása egyéni előadóművészi teljesítménnyel, közönség jelenlétében történik (pl. hangverseny, felolvasóest, színpadi előadás);
- ii. az is előadásnak minősül, ha a nézőközönség ill. hallgatóság számára **műszaki eszköz vagy módszer** alkalmazásával kerül érzékelhetővé tételre, pl. hangszóró, projektor vagy képernyő segítségével, legyen szó akár rögzített műről, akár sugárzott, vezetékes műsorról (azaz pl. rádió egyidejű adásából is származhat a jelenlévő közönségnek előadott zene, vagy egy mobiltelefonról is streamelhető).

Koncert
Forrás: pixabay.com

Bármilyen formáról legyen is szó, az előadás csak akkor minősül szerzői jogi értelemben vett felhasználásnak, ha **nyilvános**:

- vagy a **nyilvánosság számára hozzáférhető helyen** történik (pl. kávézóban szóló rádió, cipőboltban hallható zene, sportstadionban vetített videoklip, szórakozóhelyen bekapcsolt televízió esetében),
- vagy legalábbis olyan helyen, ahol a

felhasználó családján és annak társasági, ismerősi körén kívül más személyek is összegyűlhetnek (pl. egy zártkörű klub, egy egyetemi előadás is lehet helyszíne egy nyilvános előadásnak, ha ott a felhasználóval, tehát azzal a személlyel, aki érzékelhetővé teszi a művet, családi, közvetlen ismeretségi kapcsolatban nem álló személyek gyűlnek össze). Az sem változtat ezen, ha a mű érzékelése olyan személyek számára válik lehetővé, akik nem egy helyen vagy nem egy időben vannak jelen, így például a közönséget egy szálloda szobájában működtetett televízió esetében az ott vendégül látott, egymást időben váltó személyek is jelenthetik.

A **szabad felhasználás** különféle eseteinek köszönhetően a családi, társasági, ismerősi körön kívül is nyílik lehetőség a szerzői engedély nélküli, ingyenes nyilvános előadásra, és a **közös jogkezelésnek** is óriási jelentősége van ezen felhasználási mód tekintetében (ld. a vonatkozó fejezetekben).

Fogyasztóközönség részére nyitva álló helyiségben elhelyezett, üzemképes televíziókészülék esetén – megdönthető – vélelem szól amellett, hogy azon zeneszolgáltatás történik. Így minden esetben egyedileg, az ügy valamennyi körülményének együttes mérlegelésével kell állást foglalni abban a kérdésben, hogy az ellenőrzéskor a helyszínen talált, a vendégek rendelkezésére álló helyiségben, üzemképes állapotban elhelyezett televíziókészülék esetén a készüléken keresztül zeneszolgáltatás megvalósulhatott-e (BDT2016. 3524).

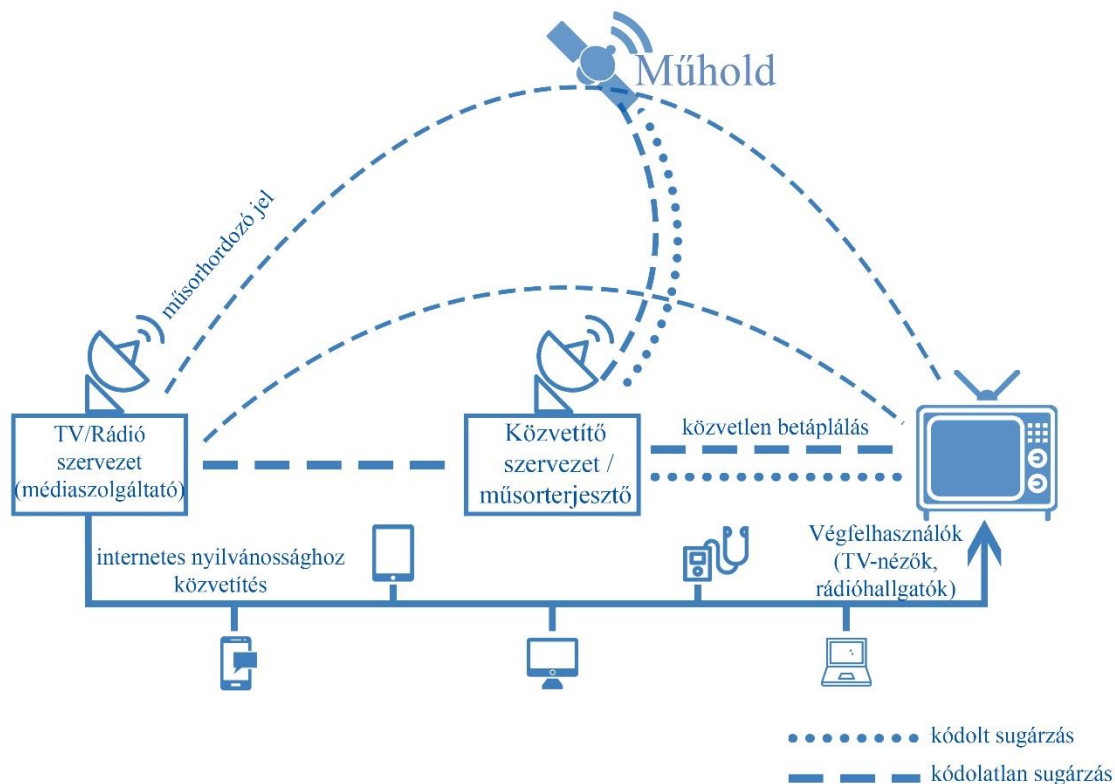
d) Nyilvánossághoz közvetítés

A nyilvánossághoz közvetítés esetén sincs szükség műpéldány átadására, azonban az előbbi felhasználási móddal ellentétben itt a hangsúly az alkotásnak nem a jelenlévők, hanem épp a **nyilvánosság távollévő tagjai számára** történő érzékelhetővé tételén van. Ilyenkor azonban a távollévő közönséget képező személyek csak közvetve, valamilyen **vevőkészülék** (rádió, televízió, számítógép, mobiltelefon stb.) segítségével képesek valóban érzékelni a különféle alkotásokat, tehát ez a felhasználási mód a **vétel bárki általi lehetővé tételét** jelenti az adott típusához kötődő technikai és jogi **korlátokon belül**.

Amennyiben valaki az otthonában bekapcsolja a rádiót vagy a televíziót, ezzel valóban szerzői alkotások tömkelegét lesz képes érzékelni, azonban ő maga szerzői jogi értelemben véve nem felhasználó, hiszen a rádió- vagy televízió-szervezet minősül annak, aki lehetővé tette a vételt, ezzel a **nyilvánossághoz közvetítve** az adott műveket. Ha azonban a rádióját vagy a televízióját az éttermében vagy egy bárki számára nyitva álló háziuliban kapcsolja be, a fenti szervezeteken kívül már ő maga is felhasználó, a **nyilvános előadás** egyik formáját megvalósítva.

Az Sztj. 26. § szerint ez ma már rendkívül sokféle módon történhet:

- i. **Sugárzás** esetén hangoknak, vagy képeknek és hangoknak, illetve ezek technikai megjelenítésének (pl. digitális sugárzás esetén alkalmazott bináris jeleknek) vezeték vagy más hasonló eszköz nélküli átviteléről, azaz a művek rádió vagy televízió segítségével történő érzékelhetővé tételének klasszikus formájáról van szó.
- ii. A **műholdas sugárzás** ugyancsak sugárzásnak minősül, amennyiben az így szolgáltatott jelek a nyilvánosság körében közvetlenül foghatók. Ez azt jelenti, hogy a műsorhordozó jelek kifejezetten abból a célból kerülnek feljuttatásra a műholdra, majd onnan megszakítatlanul vissza a földre, hogy azokat a nyilvánosság vehesse. A hagyományos sugárzáshoz képest technikailag jóval szélesebb kör számára válik lehetővé a vétel, így a közönség általában több állam lakóiból tevődik össze.

Tekintve, hogy a fogalom alapján maga a felhasználás (jelek fellövése, visszajuttatása, vétel lehetővé tétele) több állam területén is megtörténhet, az Szjt. a Műhold Irányelvvel (93/83/EGK irányelv) összhangban az uniós törekvéseknek megfelelően szabályozta a kérdést.

A törvény megdönthetetlen vélelme az ún. emissziós elv alapján az, hogy az EGT-n belül a fellövés tagállama minősül a felhasználás helyének, ami azt jelenti, hogy az a rádió-, illetve televízió-szervezet köteles a szerző engedélyét beszerezni, illetve a szükséges jogdíjakat megfizetni, amelynek a felelőssége és ellenőrzése mellett a jelek műholdra történő feljuttatása megtörténik. Az esetleg besugárzott többi tagállamban – bár felhasználás nyilvánvalóan ott is történik – nincs szükség a szerzői jogi jogosult engedélyére, illetve az ott működő jogkezelő számára sem kell jogdíjat fizetni.

Amennyiben a fellövés helye nem az EGT valamelyik tagállama, de a fellövésre a megbízást valamelyik tagállamban honos műsorsugárzó szervezet adta, vagy a fellövést ilyen szervezet működteti, szintén alkalmazni kell a fenti szabályt, azzal, hogy ilyenkor a megbízó, illetve a működtető minősül felhasználónak

- iii. **Kódolt sugárzás** esetén a műsorhordozó jelek valamilyen módon azért kerülnek átalakításra, hogy a hozzáférést a nyilvánosság egy bizonyos körére tudják korlátozni. Ennek oka nem a szerzői jogban keresendő, hiszen általában valamilyen szolgáltatási díj beszedése, vagy a tartalom minősített volta áll a háttérben.
- iv. **Közvetlen betáplálás**, amikor a műsorszolgáltató a műsorhordozó jelet közvetlenül a jelek elosztójához (műsorterjesztő) juttatja el olyan módon, hogy ahhoz a nyilvánosságnak nincs hozzáférése és a jel majd csak az elosztó tevékenységének következményeként lesz a nyilvánosság számára elérhető. Ezt a folyamatot úgy kell tekinteni, hogy a műsorszolgáltató és a jelek elosztója közös részvételével, de csak **egyetlen nyilvánossághoz közvetítési cselekmény** történik. Ugyan a résztvevőknek cselekményeik tekintetében a jogosultaktól engedélyt kell szerezniük, de az engedély megszerzésére egyetlen felhasználási szerződés révén is lehetőség van, feltéve, hogy a felhasználásban résztvevő valamennyi fél felhasználással összefüggésben irányadó fizetési kötelezettségének teljesítése ennek keretében biztosítható (Szjt. 46/A. §). A hazai műsorszórás jelentős része a gyakorlatban közvetlen betáplálás útján valósul meg, a műsorszolgáltató (pl. Discovery Channel vagy Nickelodeon) közvetlenül, nyilvános sugárzás nélkül juttatja el a jeleit a műsorterjesztőhöz (pl. Telekom vagy Digi), akik a műsort csomagban értékesítik tovább a végfelhasználók számára.

- v. Az Szjt. a sugárzás szabályait rendeli alkalmazni akkor is, amikor a rádió- illetve televízió-szervezet úgy dönt, hogy **saját műsorát vezeték útján vagy bármely más hasonló eszközzel, illetve módon** közvetíti a nyilvánossághoz. Azaz a sugárzás szabályai szerint kell eljárni, ha az **összeállított műsor** az **interneten** kerül átvitelre (webcasting), vagy a hagyományos sugárzás mellett interneten is megtekinthető az összeállított műsor (simulcasting), illetve annak a néző által kiválasztott része (tehát nem egyes művek, hanem a szervezet által összeállított műsor kerül közvetítésre a neten). De a saját műsor bármilyen egyéb átviteli módszeréről is legyen szó (pl. mobilTV vagy IP TV), az ugyancsak szerzői jogi felhasználásnak minősülhet, mégpedig a sugárzás szabályai szerint.
- vi. Az egyes művek nyilvánossághoz történő eljuttatásának az eddig említett, lineáris médiaszolgáltatásokhoz képest talán legnépszerűbb formájává lépett elő a **lehívásra szolgáló, interaktív online** nyilvánossághoz közvetítés. Az előbbi pontban említett, internet segítségével megvalósuló műsortovábbítással ellentétben itt egy adott mű (tehát nem műsor) válik hozzáférhetővé, mégpedig úgy, hogy a **hozzáférés helyét és idejét a nyilvánosság tagjai egyénileg választhatják meg**. Ilyenkor **on-demand**, azaz lekérhető szolgáltatásokról beszélünk (pl. egyes online zeneszolgáltatások, vagy a különböző *streaming*elhető tartalmak esetében). Az érzékelhetővé válás tehát a közönség interaktivitását kívánja meg, és persze a lehíváshoz szükség van megfelelő eszközre is (pl. egy számítógépre vagy egy mobiltelefonra).

*A hiperlinkek és a **linkelés** megítélése számos EUB döntés mentén formálódik. Alapvetően elmondható, hogy egy linknek egy internetes oldalon (akár beágyazott) elhelyezése nem minősül nyilvánossághoz közvetítésnek, amennyiben az más internetes oldalon nyilvánossághoz közvetített tartalomra mutat, feltéve, hogy a linkelés nem az eredeti oldal védelmi mechanizmusát kerüli meg pl. az előfizetés kijátszására (C-466/12. Svensson v. Retriever). Bonyolítja a linkek szerzői jogi helyzetét, ha az adott link jogsértően elhelyezett tartalomra mutat: amennyiben haszonszerzési céllal kerül elhelyezésre egy ilyen link, vélelmezni kell, hogy az elhelyező személy tudott arról, hogy az adott link jogsértő tartalomra mutat, és nyilvánossághoz közvetítésnek fog minősülni a cselekménye (C-160/15. GS Media v. Sanoma). Hasonlóan sajátos a helyzet, ha a linken elérhető tartalom jogosultja a mű eredeti nyilvánossághoz közvetítésére adott engedélye során fenntartással élt, azaz pl. a tovább-linkelés lehetőségének technikai kizárását követelte meg (C-392/19. VG Bild-Kunst v. Stiftung Preußischer Kulturbesitz).*

Forrás: pixabay.com

- vii. A nyilvánossághoz történő **továbbközvetítés** is engedélyköteles felhasználási mód, hiszen egy adott műsor attól, hogy egyszer már sugárzásra került, nem válik bárki által szabadon továbbközvetíthetővé. A műsor eredeti nyilvánossághoz közvetítéséhez képest egy másik szervezet (pl. kábelszolgáltató) által – sugárzással, vezeték útján vagy egyéb módon – megvalósított **egyidejű, változatlan és csonkítatlan** továbbközvetítő cselekmény újabb felhasználásnak minősül. Bár ilyenkor az érintett szerzői jogi

jogosultak engedélyére újból szükség van, a törvény egyszerűsíti a jogszerzést, és kötelező közös jogkezelést ír elő.

e) Átdolgozás

Átdolgozás esetén a mű igen komoly változtatáson esik át, mégpedig az Szjt. 29. § szerint oly módon, hogy eredményeképpen **az eredeti műből származó más mű jön létre**. Ennél a felhasználási módnál tehát két fogalmi elem is hangsúlyos:

- i. egyrészt az átdolgozó komolyan támaszkodik egy már meglévő alkotásra, annak nem egyszerűen ötletét, stílusát, de **lényegi elemeit átvéve**. **Nem számít származékos mű létrehozásának a téma- vagy ötletfeldolgozás**. Így ha valaki más ötletéből készít el egy filmnovellát, majd kisregényt, az ötletadó nem igényelhet szerzőséget (BH1978. 571.). Az ötletszintű laza kapcsolat az eredeti és származékos mű között nyilvánvalóan nem vezet a szerző jogai sérelméhez sem. Erre jó példa Gárdonyi Géza: „Egri csillagok” című remekműve, amelyre Tinódi Lantos Sebestyén, Eger vár viadaláról szóló ének c. 1553-ban írt históriás éneke mint előzmény, ötletként jelentős hatást gyakorolt.

Az SZJSZT a 15/2003. számú szakvéleményében megállapította, hogy önmagában az, ha egy reklám szereplőjének James Bond stílusát kölcsönzik, nem minősül átdolgozásnak, adott esetben ugyanis a felhasznált jellegzetes elemek csupán az ötlet kategóriájába voltak sorolhatóak (a reklámfilm szereplője szmokingot viselt, „sármájával elbűvölte” a reklámban szereplő hölgyeket stb.).

SZJSZT-15/2003.

- ii. másrészt azonban ezek a változtatások az átdolgozó saját személyiségét is tükrözik, **egyéni, eredeti jellegűek** kell legyenek. Az átdolgozás **akkor jogszerű**, ha nem sérti az eredeti mű szerzőjének jogait. Praktikusan ez azt jelenti, hogy a felhasználás a szerző **engedélyével** történt (melyre tehát felhasználási szerződésben külön ki kell térni), és a fenti feltételeknek megfelelő. Olyan művek átdolgozása esetében, amelyek **már nem állnak szerzői jogi védelem alatt**, vagy ha az átdolgozást **szabad felhasználási kivétel** teszi lehetővé, az eredeti szerző engedélye értelemszerűen nem szükséges, azonban továbbra is kritérium, hogy kreatív, **eredeti jellegű változtatást** hajtson azon végre az átdolgozó (ennek hiányában ugyanis – akkor is, ha változtatások nélkül, és akkor is, ha néhány csekély változtatással merít az eredeti műből – csak felhasználónak, és nem szerzői jogi jogosultnak minősül), és hogy az eredeti szerző nevét, a két mű közötti kapcsolatot jelezze (ennek elmaradása esetén akár a védelmi idő eltelte után is lehetőség lehet fellépésre a szerző emlékének megsértése címén). Ugyanakkor az is előfordulhat, hogy a szerzőnek erősebb érdeke fűződik ahhoz, hogy az átdolgozás eredményeként létrejövő műtől – így egy paródiában található üzenettől – elhatárolódjon, mint ahhoz, hogy azon szerzőként tüntessék fel. Ezért paródia esetén az Szjt. sem kívánja meg a forrás feltüntetését.

Azaz nem csak az eredeti, alapul szolgáló mű áll szerzői jogi védelem alatt, de a származékos mű is, hiszen az átdolgozás útján is egyéni, eredeti alkotás jön létre.

Egy műfordítás, egy alkotás színpadra vagy filmre történő átdolgozása, a zenei átdolgozások mind ebbe a felhasználási körbe tartoznak. Viszont gyakran nem könnyű eldönteni, hogy egy korábbi művel való hasonlóság mire vezethető vissza, így mindig alapos vizsgálat szükséges: 1. csupán az ötlet közös, és két önálló, saját eredeti alkotáselemekből felépülő szerzői alkotásról van szó, 2. átdolgozással állunk szemben, mely ugyan engedélyhez kötött, de maga az adaptáció eredményeként létrejött alkotás is eredeti elemeket tartalmaz, így védelemre jogosult szerzői mű, 3. nem jön létre új mű, de az eredeti mű engedély nélkül többszörözésre kerül (szolgai átvétel), azaz az ötlet szintjét meghaladó, egyéni, eredeti jellegű alkotáselemek engedély nélküli átemelésére kerül sor, mely szintén jogsértést jelent.

Az SZJSZT a 30/2005. számú szakvéleményében foglalt állást egy sárkányról szóló mesekönyv figurái és a jól ismert „Süsü a Sárkány” c. mese bábfigurái közötti hasonlóságról. A Testület a vizsgálat után arra az álláspontra jutott, hogy az adott esetben nem pusztán egy sárkányról szóló meséről, hanem a jól ismert figurák szolgai átvételéről volt szó (pl. a “... »sárkányfű árus« szája fölé hajló, homlokból eredően gumóba növesztett orra, csuklyája és gallérja, négy ujjas ábrázolása szembetűnő plágium.”).

SZJSZT-30/2005.

f) Kiállítás

A különféle művek rendkívül színes kavalkádjában sajátos csoportot képeznek a képzőművészeti (pl. grafika), fotóművészeti, iparművészeti (pl. kerámiaváza) és ipari tervezőművészeti (pl. formatervezett bútor) alkotások. Azon túl, hogy mindegyik **vizuális műfaj**ba tartozik, az is közös bennük, hogy jellemző e területeken az eredeti – sokszor egyetlen – műpéldány tulajdonjogának átruházása.

i. Önmagában a műpéldányra vonatkozó adásvétel megtörténtével azonban a szerző nem csak szerzői jogát, de alkotását sem „veszíti el”, hiszen az Szjt. 69. §-a szerint az azt megvásárló tulajdonos – **amennyiben ez méltányos érdekeit nem sérti** – köteles a művet **időlegesen a szerző rendelkezésére bocsátani** a szerzői jog gyakorlása végett. A mű épségben tartása és az esetleges költségek viselése mellett, ésszerű időre tehát a művész pl. saját kiállítás céljából, dokumentumfilm készítéséhez, vagy többszörözési céllal visszakaphatja alkotását.

ii. Képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti és iparművészeti alkotások esetén a művész és alkotása közötti szoros kapcsolat fennmaradása abban is megnyilvánul, hogy a tulajdonából, illetve birtokából kikerülő műpéldányokra nézve is fennmarad a **kiállítás engedélyezéséhez** való joga. Egyedül közgyűjteményekben őrzött művek esetén tekint el

Kiállítás
Forrás: pixabay.com

a jogalkotó a szerző kiállítás esetére szükséges engedélyétől és díjazásától, de természetesen a nevének feltüntetése ilyenkor sem maradhat el.

Nem a kiállítás jogának része, de szorosan kapcsolódik a vizuális művekhez a követő jog és a fizető köztulajdon intézménye is.

A követő jog (vagy részesedési jog, droit de suite) mint vagyoni jog a rendkívül alacsony áron eladott, később azonban igen értékessé váló műalkotások szerzőinek, illetve jogutódainak biztosít némi kompenzálást. Hazánkban jóval a 2001/84/EK Követő jogi Irányelv előtt is ismert volt ez a jogintézmény, ma azonban már igen komplex módon szabályozott. Az Szjt. 70. §-a szerint az eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő közreműködésével történő visszerthes átruházásakor szerzői jogdíjat kell fizetni. Az első átruházás, tehát amikor maga a szerző válik meg műve tulajdonjogától, értelemszerűen nem esik a fenti rendelkezés hatálya alá, ez után viszont a szerző – bár a később tárgyalt jogkimerülés miatt az adott műpéldány felett elveszíti a terjesztés vagyoni jogát – továbbra is nyomon tudja követni alkotását, és a műkereskedők általi értékesítése során befolyt bevételből közös jogkezelő szervezeten keresztül részesedik (követő jogdíj).

*Az Szjt. 100. § a védelmi idő lejártát követően is előír egyfajta járulékfizetési kötelezettséget, a befolyt összeg pedig az alkotói tevékenység, az alkotóművészek támogatására szolgál. Ez a követő joghoz hasonló, **fizető köztulajdonnak** (domain public payant) nevezett intézmény, ahol szerzői jogi védelem alá már nem eső eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő közreműködésével történő visszerthes átruházásakor kerül sor fizetésre. Itt azonban már nem szerzői jogdíj, hanem járulék címén kerül az összeg a közös jogkezelőhöz, aki ennek megfelelően azt nem is a szerzőnek, illetve jogutódjának juttatja el, hanem a fent említett közcélokra fordítja.*

2. Főszabály szerint a szerzőt megillető **vagyoni jogok sem idegeníthetők el, másként sem szállhatnak át és azokról lemondani sem lehet.** Főszabály szerint tehát a felhasználás és a felhasználás engedélyezésének a joga sem ruházható át egy jogszerzőre, a szerzői alkotások hasznosítása – a kivételektől eltekintve – csak felhasználási szerződéssel történhet (ld. a [II. rész 5. fejezetét](#)).

Tekintve azonban, hogy az Szjt. mérsékelt monista álláspontra helyezkedik, meghatároz néhány **kivételt** a főszabály, azaz az **átruházás, átszállás** tilalma alól:

- a) a vagyoni jogok **örökölhetők**, róluk halál esetére rendelkezni lehet az Szjt. 9. § (4) bekezdése alapján;
- b) a törvényben meghatározott speciális esetekben és feltételekkel mégis **átszállnak: együttesen létrehozott műveknél** azt a természetes vagy jogi személyt illeti meg a szerzői jog, akinek vagy amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és aki vagy amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta (Szjt. 6. §); **munkaviszonyban**, munkaköri kötelezettségként megalkotott művek esetén – eltérő írásbeli megállapodás hiányában, és bizonyos díjazásra vonatkozó kiegészítő szabályokat is figyelembe véve – a vagyoni jogokat a **szerző jogutódjaként a munkáltató szerzi meg** (a személyhez fűződő jogok ugyan a szerzőnél maradnak, de mint korábban kifejtettük, bizonyos korlátozások e jogokat is érik) (Szjt. 30. §);
- c) **egyes műtípusoknál**, így:
 - i) **szoftver** (Szjt. 58. §),
 - ii) **adatbázis** (Szjt. 61. §),
 - iii) **reklám céljára megrendelt mű** (Szjt. 63. §), és
 - iv) **filmalkotás (megfilmesítési szerződés alapján)** (Szjt. 66. §)

esetén a szerző fontos vagyoni jellegű joga, hogy a felhasználás engedélyezése helyett a **vagyoni jogok teljes átruházása mellett is dönthet**. Ennek eredményeként a jogszerző rendelkezhet a vagyoni jogokkal, tehát nem csak a mű különféle módon történő felhasználására nyílik lehetősége a szerződés megkötése után, de immár a további felhasználások engedélyezésére is ő válik jogosulttá (hacsak nem alkalmaztak valamilyen korlátozó rendelkezést a megállapodásban). A vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésekre az Szt. 55. § szerint megfelelően alkalmazni kell a felhasználási szerződésre vonatkozó (a [II. rész 5. fejezetében](#) részletesen tárgyalt) rendelkezéseket, ennek megfelelően fontos észben tartanunk, hogy ismeretlen felhasználási módra, valamint meghatározatlan számú jövőbeli műre kötött átruházási szerződés semmis.

Az átruházást lehetővé tevő vagyoni jellegű szerzői jog igen hasznos lehet az alkotó számára a gyakorlatban. Például egy ízletes sajt reklámozására készült, mindössze huszonöt

*Reklám céljára megrendelt mű
Forrás: pixabay.com*

hangjegyből álló, egyéni, eredeti dallamocská bármilyen további felhasználásáról és annak minden egyes jövőbeli felhasználásának engedélyezéséről az alkotó minden bizonnyal boldogan fog lemondani megfelelő díjazás fejében (egyrészt a mű célhoz kötött létrehozása és felhasználása, másrészt a szerző és műve között a szokottnál talán kissé erőtlenebb kötődés miatt is).

3. Az eddig tárgyalt vagyoni jogok azzal válnak teljessé, hogy az Szt. a műre vonatkozó jogosulatlan felhasználásokkal szemben védelemben részesíti a jogosultat. A rendelkezésre álló eszközökről a szerzői jog megsértésének jogkövetkezményeivel foglalkozó [II. rész 8. fejezetben](#) lesz szó részletesen. Ehelyütt csupán a jogosulatlan felhasználás fogalmának definiálása látszik szükségesnek: az Szt. 16. § (6) bekezdése szerint különösen akkor jogosulatlan a felhasználás, ha arra a törvény vagy a jogosult szerződéssel engedélyt nem ad, vagy ha az engedély rendelkezésre áll ugyan, de a felhasználó túllépi jogosultságának határait a mű felhasználása során.

Komoly gyakorlati jelentősége van annak, hogy egy alkotás valamilyen módon történő felhasználásának **jogszerűségét** mindig magának a **felhasználónak kell bizonyítania**. Tekintve, hogy az Szt. szerint a felhasználás joga a szerzőt illeti, más felhasználók kénytelenek a törvény vagy a szerző engedélyére hivatkozva igazolni magatartásuk jogszerűségét. Ez mindenképp tudatos és körültekintő felhasználói magatartást igényel.

3.2.2. Díjazáshoz (díjigényhez) való jog

Számos szerző pusztán az alkotás örömeért, bármiféle anyagi előny reménye nélkül hozza létre művét. Ám az is érthető, amikor az adott művész, tudós, író számít valamilyen vagyoni jellegű kompenzációra a remekmű elkészültekor, vagy ha az alkotása révén mások által generált profitból maga is részesedni szeretne. A szellemi alkotás ösztönzéséhez arra is szükség van, hogy a szerzők alkotásra fordított idejük, fáradozásuk, kreativitásuk elismeréseként **díjazásban** részesülhessenek. Természetesen önmagában egy mű létrehozása jogdíjra még nem jogosít, az Szt. azonban különféle módon jogot biztosít a díjazásra:

a) A mű felhasználására adott engedély fejében a szerzőt megillető díjazást nevezzük **jogdíjnak**. Az Szjt. 16. § (4) bekezdése szerint a törvény eltérő rendelkezése hiányában a szerző – hacsak arról kifejezetten le nem mond – minden egyes felhasználásra adott engedély után jogdíjra jogosult, akkor is, ha az adott felhasználó nem profitál az engedélyezett felhasználásból, vagy ha végül a megszerzett felhasználási jog ellenére mégsem kerül sor a felhasználásra. Például, ha festménye kiállítására kérnek engedélyt a szerzőtől, amennyiben ő rendelkezésre bocsátja az alkotást, a festő a **visszterhesség vélelme** alapján akkor is jogdíjra jogosult – hacsak arról kifejezetten le nem mond –, ha ingyenesen megtekinthető kiállításról van szó, vagy ha végül a kiállítás megnyitására valamely okból mégsem kerül sor. Tekintve, hogy vélelemről van szó, a **felhasználási szerződésben** kifejezetten rögzíteni kell a felek esetleges eltérő szándékát, mert ennek hiányában a vélelem alapján ítélandó meg a jogviszony (ld. a felhasználási szerződésekről szóló [II. rész 5. fejezetet](#)).

- i. Eltérő rendelkezés hiányában a jogdíjnak a **felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban** állnia. Ez bizonyos esetekben a szerzőre lehet sérelmes (pl. ha a felhasználó egyáltalán nem jut bevételhez a felhasználás alapján, pl. egy ingyenes újság illusztrálásához felhasznált grafika esetén), máskor a felhasználóra nézve jelent indokolatlan hátrányt (pl. bevételének csupán apró része köszönhető a mű felhasználásának, pl. egy forgalmas étterem hangulatosabbá tételéhez az adott szerző zeneműveinek felhasználása). Így érdemes tisztázni a bevételnek minősülő tételeket (főszabály szerint pl. ide tartoznak a szponzoroktól származó összegek is), illetve az azzal szemben esetleg elszámolható költségek körét, és a bevétel elmaradása esetén irányadó meghatározási módot.
- ii. Tekintve, hogy az Szjt. nem nyereségről, hanem bevételről beszél, amennyiben a felek mégis **nyereséghez** kívánják kötni a jogdíjat (tehát a bevételek és a kiadások összevetése után maradó összeghez), a szerződésbe a szerző jogdíjról lemondó kifejezett nyilatkozatát is bele kell foglalni arra az esetre, ha mégsem lenne nyereséges a felhasználás. Ennek elmaradása esetén a szerző akkor is jogosult jogdíjra, ha nyereség egyáltalán nem képződött (BH1992.633.).
- iii. **Fix díj** megállapítása esetén épp a másik szélsőség okozhat aránytalanságot: nem a nyereség elmaradása, hanem a vártnál nagyobb nyereség képződése. Erre az esetre az Szjt. 48. § alapján a bíróság a Ptk. szabályai szerint módosíthatja a felek között létrejött megállapodást a váratlanul fellépő igénynövekedésre tekintettel. Az ilyen esetekben alkalmazott ún. bestseller klauzuláról a felhasználási szerződésekkel foglalkozó [II. rész 5. fejezet 1. alfejezet 4. pontjában](#) részletesebben lesz szó.

Annak sincs természetesen akadálya, hogy a jogdíj meghatározása ezen módszerek *kombinálásával* történjen meg (pl. egy fix alapidj mellett bevételarányos százalék is meghatározásra kerül).

Tekintve, hogy a mű különféle felhasználásának engedélyezése a **szerző kizárólagos joga**, annak **bizonyítása**, hogy az adott esetben a felhasználónak mégsem kell jogdíjat fizetnie, a felhasználót terheli. Hivatkozhat a [szabad felhasználás](#) eseteiben a törvény alapján biztosított ingyenességre, vagy a szerző kifejezett hozzájárulására, azaz a jogdíjról történő lemondásra.

Az engedélyt bizonyos esetekben felhasználási szerződés útján **közös jogkezelő szervezettől** kell, vagy lehet megszerezni (erről részletesen lásd a [II. rész 7. fejezetét](#)).

A felhasználási jogok elemzésekor elmondottak alapján a szerzőt nem csak az egész mű, de annak valamely **azonosítható része és sajátos címe felhasználása alapján**, illetve valamely jellegzetes karaktere, alakja kereskedelmi hasznosítása esetén is díjazás illeti meg.

b) Előfordul, hogy a szerző valamilyen okból **nem élhet engedélyezési jogával** műve felhasználására vonatkozóan, ilyen esetekre azonban díjigényt biztosít számára az Szjt. 16. § (5) bekezdése (**díjigényre szorítás**), amelyről részletesen ld. a [II. rész 4. fejezet 2. alfejezetét](#)).

c) Természetesen a szerző gyarapíthatja vagyonát műve **bármilyen** jogszerű, **saját maga** által megvalósított felhasználásával is – hiszen amint láttuk, a szerző első számú vagyoni joga, hogy saját alkotását kiállítsa, nyilvánosan előadja, többszörözze, átdolgozza, terjessze stb. A mű **gazdasági hasznosításának a joga** tehát a szerzőt illeti, azonban – amint arról korábban már szintén esett szó – dönthet **vagyoni jogai átruházása** mellett is bizonyos művek esetében. Ilyenkor a műre vonatkozóan (reklámozás céljára rendelt mű, adatbázis, szoftver, filmalkotás) a későbbiekben esedékes jogdíjak már nem a szerzőt, hanem a vagyoni jogok **jogutódját** illetik (de a szerző az átruházásról szóló szerződésben gondoskodhat arról, hogy a kieső jövőbeli jogdíjakért megfelelő kompenzálást nyújtó ellenértéket kapjon).

Ugyanígy, a jogutódot illetik a vagyoni jogok azok **öröklése** esetén, és hasonló a helyzet a vagyoni jogok egyéb **átszállása** ([együttesen létrehozott művek](#), vagy [munkaviszonyban létrehozott alkotások](#)) esetén. **A munkaviszonyban létrehozott mű** esetén azonban sajátos szabályokat határoz meg az Szjt. 30. §-a. A szerzőt alkotásának a munkáltató általi felhasználása fejében külön díjazás nem illeti meg a munkabérén felül, ugyanakkor külön, megfelelő díjazásra jogosult, ha a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad, vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruházza. Szerződéssel ez a díjigény is kizárható (de a munkaviszonyban megalkotott művekkel kapcsolatos jognyilatkozatokat írásba kell foglalni). A munkáltató által megszerzett vagyoni jogok átszállnak a munkáltató jogutódjára a munkáltató személyében bekövetkezett jogutódlás esetén. Ehhez nem szükséges a szerző hozzájárulása, és külön díjazással sem jár. Ugyanakkor a szerző a munkáltató jogszerzése ellenére a vagyoni jogok átszállása esetén is jogosult marad arra a díjazásra, amely az Szjt. alapján a felhasználás jogának átruházását követően is megilleti (mint pl. az [üreshordozói vagy a reprográfiai díj](#)).

Ismétlő kérdések

1. Milyen rendszereket ismerünk a szerzőt megillető kizárólagos jogok szabályozására, és a magyar melyiket követi?
2. Melyik a szerzőt megillető kizárólagos jogok két nagy csoportja?
3. Melyek a személyhez fűződő jogok általános jellemzői?
4. Melyek a mű nyilvánosságra hozatalának következményei?
5. Mi korlátozza a szerző visszavonáshoz való jogát?
6. Mit jelent a plágium?
7. Mire terjed ki a név feltüntetéséhez való jog?
8. Mit jelent az integritás joga?
9. Mit tekintünk szerzői jogi értelemben vett felhasználásnak?
10. Melyek a vagyoni jogok általános jellemzői?
11. Mit jelent az arculatátvitel (merchandising)?
12. Mit jelent a többszörözés, milyen eseteit ismeri?
13. Mi a terjesztés fogalma?
14. Mi a különbség a nyilvános előadás, és a nyilvánossághoz közvetítés között?
15. Mit jelent az on-demand szolgáltatás, milyen felhasználásnak minősül?
16. Melyek az átdolgozás fogalmi elemei?

17. Mit jelent a jogdíj, és mi a visszterhesség vélelme?
18. Hogyan érinti a szerző – személyhez fűződő és vagyoni – jogait az, hogy munkaviszonyban létrehozott műről van szó?

4. fejezet

A szerzői jog korlátai

4.1. A szerzői jog korlátairól általában

Az Szjt. preambuluma szerint „[a] technikai fejlődéssel lépést tartó, korszerű szerzői jogi szabályozás meghatározó szerepet tölt be a szellemi alkotás ösztönzésében, a nemzeti és az egyetemes kultúra értékeinek megővésében; **egyensúlyt teremt és tart fenn** a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között, tekintettel az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás igényeire is; gondoskodik továbbá a szerzői jog és a kapcsolódó jogok széles körű, hatékony érvényesüléséről.” A szerzői jogi szabályozás egyik kiemelt célja tehát, hogy **egyensúlyt találjon és tartson fenn a különböző érdekek között**: az alkotók, egyéb jogosultak, a művet szerzői jogi értelemben felhasználók, a műveket a jogosultak és a felhasználók között közvetítő szereplők, a műélvező közönség és felhasználók mind más szempontból és céllal közelítenek a különféle alkotásokhoz.

A szerzői jog egyensúly iránti elköteleződése abból fakad, hogy az alkotás folyamata nem *ex nihilo*, vagyis nem a semmiből történik, a szerző a mű létrehozása során szükségszerűen támaszkodik – még ha csak rendkívül közvetetten vagy csekély mértékben is – a korábbi művekre, stílusokra, motívumokra és egyéb eredményekre. Ebből fakadóan az egyéni, eredeti alkotótévékenységet bár jogilag el kell ismerni és hatékony módon meg kell védeni, ám a szabályozásban a felhasználók és egyéb érdekeltek jogilag elismerést érdemlő érdekeit is meg kell jeleníteni. **A szerzői kizárólagos jog ennek megfelelően abszolút, de nem korlátlan, a korlátok pedig a megfelelő egyensúly kialakításának egyik legfontosabb eszközeként, alappilléreként szolgálnak**, a szerzői jogi szabályozás elsősorban a korlátok finomhangolásán keresztül tudja a szerző kizárólagos jogait egyensúlyozni.

Az angolszász terminológia jellemzően szinonimaként használja a kivételek és korlátozások (exceptions and limitations) fogalmakat. Ugyanakkor a hazai terminológia kivételek alatt szerzői jogi oltalom alóli, az Szjt. 1. § (4)-(7) bekezdéseiben nevesített kizárásokat érti, míg korlátok vagy korlátozások alatt a jelen fejezetben tárgyaltakat.

A korlátok célja tehát az egyensúly elérése, a korlátozás **tárgya pedig elsősorban a szerző vagyoni joga**. Mint fent láttuk, a vagyoni jogok alapján **szerző kizárólagos joga, hogy művét felhasználja, másnak a felhasználásra engedélyt adjon, utóbbiért cserébe pedig díjazás illeti meg**. A szerző vagyoni jogainak – és kivételes esetében személyhez fűződő jogainak – korlátozása mögött állhat valamilyen fontos társadalmi érdek, méltányolható helyzet és néha egyszerűen technikai vagy jogérvényesítési kényszerűség is.

Bár szoros értelemben nem tartozik a szerzői jog korlátai közé, ugyanakkor említést érdemel, hogy az Szjt. által biztosított kizárólagos jogok nem jelentik azt, hogy a szerző maga – különféle érdekeket méltányolva –, egyfajta „önkorlátozásként” ne dönthetne úgy, hogy kizárólagos jogait egészben vagy részben nem aknázza ki, így pl. ingyenes felhasználási engedélyt ad. A szerző „önkorlátozásával” kapcsolatban az Szjt. a személyhez fűződő jogok körében különösen szigorú, épp a

szerzővel szembeni visszaélések elkerülése végett (ld. a személyhez fűződő jogok átruházhatatlansága, az azokról való lemondás tilalma, valamint a [ghostwriter](#)-ek kapcsán elmondottakat), azonban a vagyoni jogokra nézve is tartalmaz néhány garanciális szabályt (pl. életműszerződés tilalma).

Főszabály szerint tehát a szerző a díjazásról is lemondhat egyes művei tekintetében, a vagyoni jogok egészéről azonban az Szjt. 9. § (3) bekezdése értelmében lemondani nem lehet. Ezen rendelkezés alól kivételt képeznek bizonyos művek, így szoftverek, filmek, reklámozás céljára megrendelt művek és adatbázisok, amelyek esetében arra is lehetőség van, hogy a szerző teljes egészében átruházza a rájuk vonatkozó vagyoni jogait. A Creative Commons licencek esetén is a szerző különféle tartalmú engedélyeiről, így nem szabad felhasználásról van szó: a különféle CC-licencek alapján a szerzők „néhány jog fenntartva” jelszóval különböző mértékben, terjedelemben adnak felhasználási engedélyt a felhasználók részére.

A szerzői jog korlátozásának három alapvető módja van:

- a) a szerző **díjigényre szorítása**, amelynek során a törvény korlátozza a szerző engedélyezési jogát, ám a felhasználás vonatkozásában díjigényét fenntartja,
- b) a szerző **engedélyezési jogának és díjigényének egyidejű korlátozása**, amely elsősorban – de nem kizárólagosan – az Szjt.-ben taxatív módon nevesített szabad felhasználásokon keresztül valósul meg, és
- c) a szerzői státusból fakadó jogok időbeli hatálya, ezt nevezzük **védelmi időnek**.

4.2. A szerző díjigényre szorítása

Az Szjt. számos esetben határoz meg olyan korlátozást, amely alapján a szerző engedélyezési jogát ugyan korlátozza vagy teljesen elveszti, díjazásra ugyanakkor továbbra is jogosult marad, ha nem is mindig a felhasználással arányosan. A szerző igen különféle okokból lehet jogosult díjazására anélkül, hogy ő maga dönthetne a felhasználáshoz szükséges engedély megadásáról. Ez többféleképpen fordulhat elő:

- a) **Az engedélyezési jog korlátozása.** Vannak olyan esetek, amikor bár szükség van engedélyre, azonban az engedélyezési jog nem egyedileg, a szerző által gyakorolható, hanem **közös jogkezelő szervezet útján** (pl. egy zenei alkotás televíziós műsorszámában történő felhasználása az Szjt. 27. § alapján). Ebben az esetben a szerző engedélyezési joga teljesen nem vész el, ugyanakkor jelentősen korlátozásra kerül, ugyanis az bizonyos mértékben és körben csak a közös jogkezelő szervezet útján gyakorolható.

A szerző engedélyezési jogának korlátozását valósítja meg az **árva művek engedélyezési rezsimje**. Az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerző alkotására nézve az SZTNH bizonyos feltételek fennállása esetén, hatósági eljárásban felhasználási engedély adhat a kérelmezőnek. Így tulajdonképpen ez is olyan helyzet, amikor a szerző engedélye nélküli jogszerű felhasználásról beszélhetünk – még ha ennek az oka egészen más jellegű is. Amennyiben az alkotás szerzője ismertté válik, kérheti ugyan, hogy az SZTNH vonja vissza az engedélyt, és követelheti az őt a szerzői jog alapján megillető díjat, de értelemszerűen a már addig megtörtént felhasználást nem tudja meg nem történné tenni. Ilyen sajátos helyzetekben tehát az oltalom alatt álló mű szerzőjének engedélye nélküli, de díjazás fejében történő felhasználásról van szó.

- b) **Az engedélyezési jog elenyészése.** Az Szjt. ismer olyan korlátot is, amely alapján bár **egyáltalán nem kell engedélyt kérni a felhasználáshoz** (pl. magáncélú másolás az Szjt. 20. § alapján) – tehát a törvény által meghatározott mértékben és módon, mintegy

törvényi engedély alapján történik a felhasználás –, ugyanakkor az ezzel elenyésző engedélyezési jogot az Szjt. egy **kompensációs jogdíj útján ellentételezi**.

A **díjazás** az ilyen jellegű felhasználások esetén **nem marad el**, ám annak **módjára és mértékére** speciális szabályok vonatkoznak. Az Szjt. által az engedélyezési jog hiányában biztosított díj az engedélyezési jog korlátozása esetén jellemzően **arányos díj lesz**, tehát a felhasználók nem a szerzővel, hanem a jogkezelővel tudnak megállapodást kötni, de a **díj a felhasználáshoz igazodóan** kerül megállapításra. Ilyen arányos díjazásra jogosult a szerző pl. egy zeneszerző esetében a nem színpadra szánt zenemű újabb hangfelvételre rögzítése (Szjt. 19. §), egy szövegíró esetében már nyilvánosságra hozott művek sugárzása (Szjt. 27. §) vagy a sugárzással nyilvánossághoz közvetített mű továbbközvetítése (Szjt. 28. §) esetén.

Az engedélyezési jog elenyészése esetén a **szerző nem arányos, de megfelelő díjra jogosult**: azaz a szerzőnek a felhasználás fejében díjigénye van, de annak mértéke nem a felhasználáshoz igazodik, mivel ezen esetekben lehetetlen lenne erre nézve pontos kimutatásokat adni. A megfelelő díjazás jellemzően egy közös jogkezelő szervezet díjszabásában kerül megállapításra. Ilyen, a díjszabás útján realizálódó jogdíj pl. az üreshordozó díj (ÜHD, Szjt. 20. §) és a reprográfiai jogdíj (Szjt. 21. § (3) bek.). Az **üreshordozói díj** a tartalom nélkül értékesített adathordozókon (pl. pendrive, memóriakártya) a felhasználók által, míg a **reprográfiai jogdíj** a nyomtatók felhasználásával megvalósított, jogszerű magáncélú többszörözés kompenzációját szolgálja. Ezen díjak az itthon előállított vagy az országba behozott termékek előállítója vagy forgalmazója által kerülnek megfizetésre, amely összeg értelemszerűen végső soron megjelenik a termék végfogyasztói árában.

Közkeletű tévhit, hogy az üreshordozói és reprográfiai jogdíj megfizetése az érintett eszközökön vagy eszközökkel megvalósított potenciális jogsértés ellentételezését szolgálja, tehát pl. az internetről jogellenesen letöltött film vonatkozásában megvalósuló, engedély nélküli többszörözés nem lesz jogsértő, ha olyan adathordozóra másolják, amelyre a jogdíjat megfizették. Ez természetesen téves megközelítés, hiszen az ÜHD a jogszerű magáncélú többszörözés kompenzációját szolgálja (az Alkotmánybíróság a 124/B/2004. AB határozatában indokolta meg a jogdíj alkotmányosságát).

4.3. A szerző engedélye és díjfizetés nélküli felhasználás

A szerzői jog leghatározottabb korlátozását az jelenti, ha az Szjt. sem a szerző engedélyét, sem pedig a díjfizetést nem kívánja meg a mű valamilyen módon történő felhasználásához. Az ilyen, a mű feletti kontrollt egy bizonyos körben teljesen megszüntető korlátozáshoz szükségszerűen szigorú, a szerzőt védő rendelkezések kötődnek, ilyen például, hogy a kapcsolódó korlátozások háttérben minden esetben valamilyen alapos indok – legyen az közérdek vagy magánérdek – áll.

A szerző engedélye és díjfizetés nélküli felhasználás két legfontosabb esete a **szabad felhasználás** és a **jogkimerülés**. A kettő közül – számosságuk és gyakorlati alkalmazhatóságuk okán – hagyományosan a szabad felhasználások bírnak nagyobb relevanciával, a jogkimerülés pedig az EU-hoz való csatlakozás folyamányaként, a belső piacon az áruk szabad mozgásához kötődő jogintézmény.

Sajátos esete a szerzőt megillető vagyoni jogok korlátozásának a több szerző által együttesen létrehozott, valamint a munkaviszonyban megalkotott művek esete. Ilyenkor bizonyos vagyoni (sőt egyes személyhez fűződő) jogokat a szerző korlátozottan, illetve sajátos módon gyakorolhat, például – ahogyan arról a [Kizárólagos jogok](#) c. fejezetben szó esett – a mű munkáltatónak történő átadása után a szerző már nem élhet a visszavonás jogával, csupán a neve művön történő feltüntetésének mellőzését kérheti.

4.3.1. A szabad felhasználás

A szabad felhasználás a szerző jog egyik **legkomolyabb korlátozása** – egyúttal a szerzői jogi egyensúly megteremtésének egyik legfontosabb eszköze –, az Szjt. 33. § (1) bekezdése szerint szabad felhasználás esetén **a felhasználás díjtalan**, és ahhoz a szerző (illetve jogutódja) **engedélye sem szükséges**. Ebből fakadóan a szabad felhasználás tekinthető a szerzői jogi egyensúly eléréséhez és fenntartásához szükséges egyik legfontosabb eszköznek, így közvetetten a kreativitás ösztönzésének instrumentumaiként is tekinthetünk rájuk (akár csak magukra a kizárólagos jogokra). A korlátozás mértékére tekintettel az Szjt. **pontosan meghatározza feltételeit és taxatív felsorolja lehetséges eseteit**. Utóbbi azt jelenti, hogy a magyar szerzői jog csak az Szjt.-ben nevesített, taxatív szabályozott szabad felhasználási eseteket ismeri, az Szjt.-ben nem nevesített szabad felhasználásról nem beszélhetünk.

A szerzői jog területén divatos a társadalom igényeit szolgáló korlátokat felhasználói jogokként értelmezni (ld. az ún. user rights mozgalom megközelítését). Ugyanakkor a fentiek alapján ez a jogosultak és a társadalom közötti egyensúlynak az alapoktól való újraértelmezését, a jogi szabályozás paradigmaváltását előfeltételeznél, ennek a jogterület nemzetközi és uniós jogi beágyazottságára tekintettel jelenleg nincs érdemi realitása.

Az Szjt. 33. § (4) bekezdése kifejezetten rögzíti, hogy – törvény eltérő rendelkezése hiányában – **a szabad felhasználás szerződéssel vagy egyoldalú jognyilatkozattal való kizárása vagy korlátozása semmis**. Ez az Szjt. logikájából korábban is levezethető rendelkezés uniós jogharmonizáció következtében jelent meg explicit módon is a törvényben.

1. A szabad felhasználás általános keretrendszere. A szabad felhasználásokat az ún. **háromlépcsős-teszt** foglalja keretbe, amely minden szabad felhasználásra kiterjedő hatállyal kijelöli a korlátozás alkalmazhatóságának jogi kereteit. A háromlépcsős teszt egy általános keretrendszert ad minden szabad felhasználási eset alkalmazásának. **A nemzetközi és uniós jog** a teszt három elemét nevesíti (ettől lesz három „lépcsős” a teszt), amelyek szerint a szabad felhasználás csak annyiban megengedett és díjtalan, amennyiben **1. különleges esetre vonatkozik, 2. nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és 3. indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit**.

A háromlépcsős-teszt életútja kifejezetten figyelemre méltó: a BUE 1967. évi módosítása során az egyezmény kiegészült a többszörözés jogával, amire tekintettel szükséges volt a kapcsolódó szabad felhasználási eseteket is nemzetközi szinten szabályozni. A jogalkotó válaszul előtt állt: vagy nevesíti a BUE tagállamokban legelterjedtebb szabad felhasználási eseteket, vagy egy általános, rugalmas szabad felhasználási esetet szabályoz, ami alá az egyes nemzeti megoldások bevonhatóak. A BUE végül az utóbbi utat követte, ez lett a háromlépcsős-teszt, amely így eredetileg a többszörözés joga

alóli szabad felhasználásként kezdte karrierjét. Ezt követően a BUE jogfejlesztése, majd később a TRIPS megállapodás és a WIPO internet szerződése (WCT, WPPT) egyre szélesebb hatállyal és új tartalommal – a szabad felhasználások általános keretként – szabályozták, majd több uniós jogalkotási aktusban is megjelent, közöttük az Infosoc irányelv a legfontosabb. Gyökereiből adódóan viszont értelmezése és közvetlen jogi alkalmazhatósága is sokszor bizonytalan. Többen felvetik, hogy a teljes teszt tulajdonképpen a jogalkotónak szól, nem pedig a jogalkalmazónak, így ha a tesztet a jogalkotó a szabad felhasználási eset kodifikációja során figyelembe veszi, akkor a bíróság a teszt elemeinek teljesülését már nem vizsgálhatja.

Az Szjt. 33. § (2) bekezdése a háromlépcsős teszt hazai kodifikációja során egyedi utat választott: a teszt három „lépcsője” közül az első a hazai megközelítésben a jogalkotónak szól, így az az Szjt.-ben kifejezetten nem jelenik meg, azt az egyes szabad felhasználási esetek törvénybe foglalása során kell mérlegelni. Ugyanakkor **az Szjt. az eredeti három feltételt két további, konjunktív elemmel egészíti ki**, így a szabad felhasználás 4. a **tisztesség követelményével összhangban** valósulhat meg, és 5. **nem irányulhat a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra**. Ezt egészíti ki az Szjt. 33. § (3) bekezdése, amely szerint a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni.

Bár a háromlépcsős teszt jelenlegi domináns értelmezése szerint a szabad felhasználások általános feltételrendszerét képezi, ugyanakkor, ha az Szjt.-t összefüggéseiben vizsgáljuk, akkor **további általános rendelkezéseket is azonosíthatunk** a szabad felhasználások vonatkozásában. Azokban az esetekben, amikor az Szjt. 1. § (4)-(7) bekezdései szerint **a szerzői jogi oltalom is kizárt**, a szerzői kizárólagos jog létre sem jön, akkor a szabad felhasználás eseteinek alkalmazása nem szükséges, és **nem is lehetséges**.

A szabad felhasználás **célhoz kötötten**, és **rendeltetésének megfelelően gyakorolható**, és nem lehet kiterjesztően értelmezni a rá vonatkozó rendelkezéseket. Az Szjt. pontosan meghatározza egyedi, sajátos eseteit, azok tetszés szerint nem bővíthetők.

A szerző személyhez fűződő jogait a szabad felhasználási esetek nem korlátozzák, azok csak a vagyoni jogok tekintetében irányadóak. A személyhez fűződő jogot (a mű nyilvánosságra hozatalához fűződő jogot, a szerzői minőség elismeréséhez fűződő jogot, névjogot, a mű integritását) sértő felhasználás egyúttal ellentétes a háromlépcsős-teszt rendelkezéseivel is. E körben külön kiemelés érdemel, hogy **csak már jogszerűen nyilvánosságra hozott művek tekintetében valósíthatóak meg a szabad felhasználás esetei**.

2015 áprilisában és 2017-ben is „kiszivárgott” a Trónok Harca (Game of Thrones) sorozat több epizódja is. A kiszivárgás szerzői jogi szemszögből azt jelenti, hogy a mű a jogosult engedélye nélkül került nyilvánosságra, ezzel a vagyoni jogai mellett személyhez fűződő jogai is sérültek. Tekintettel arra, hogy szabad felhasználás csak a jogszerűen nyilvánosságra hozott művek tekintetében gyakorolható, ezért pl. a kiszivárgott részekből készült meme-ek (mint paródiák) a rendelkezésre álló, paródiakivételtől függetlenül jogsértőek voltak.

2. A szabad felhasználás céljai. A szabad felhasználás valamennyi típusára vonatkozó általános előfeltételek után az Szjt. a szabad felhasználások egyes eseteit **taxatív felsorolás útján szabályozza**.

A szabad felhasználás célhoz kötött, így az Szjt. a szabad felhasználás egyes eseteinél **pontosan meghatározza a lehetséges szabad felhasználási módokat** (érintett vagyoni jogokat), és megadja az adott szabad felhasználási célokat is. Önmagukban sem a felhasználási módok, sem a felhasználási célok nem képesek pontosan kirajzolni a szerzői jog ezen korlátját, a kettő tehát valamennyi esetenél **együttesen értelmezendő**. A szabad felhasználáshoz kapcsolódó **kulcsfogalmakat** – köztük pl. az oktatási célját szolgáló felhasználások definícióját – az Szjt. **önálló értelmező rendelkezésben szabályozza** a 33/A. §-ban.

Az Szjt.-ben nevesített szabad felhasználások mögött számos cél állhat, ilyen lehet **az oktatás szerzői jogi feltételeinek biztosítása, a tudományos és művészeti élet előmozdítása, a véleményszabadság akadálytalan kifejeződésének biztosítása, kulturális és szociális szempontok** (pl. fogyatékkal élők könnyített hozzáférése) érvényesítése, **a tömegtájékoztatás, az információszabadság, az igazságszolgáltatás és jogalkotás akadálytalan működése, a magán- illetve belső intézményi használat** elősegítése, vagy a kereskedelmi forgalomban nem elérhető művek elérhetőségnek biztosítása (így közvetetten a **művek megőrzése, archiválása**).

Az Szjt. által taxatív szabályozott szabad felhasználási esetek közül az alábbiak emelhetők ki:

- a) **idézés,**
- b) **átvétel,**
- c) **oktatási célú szabad felhasználások,**
- d) **szabad többszörözés, ezen belül:**
 - i. **magáncélú többszörözés,**
 - ii. **intézményi célú többszörözés,**
 - iii. **ideiglenes többszörözés, és**
 - iv. **efemer többszörözés,**
- e) **szöveg- és adatbányászat,**
- f) **paródia, illetve kritikai célú szabad felhasználás,**
- g) **tájékoztatás elősegítéséhez kapcsolódó szabad felhasználások,**
- h) **szabad előadás,**
- i) **könyvtári felhasználások,**
- j) **fogyatékos személyek hozzáférése érdekében megvalósított szabad felhasználások,**
- k) **közérdekből engedett szabad felhasználások, és**
- l) **a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek archiválási célú szabad felhasználása.**

A szabad felhasználási esetek szabályozása nem minden szerzői jogi rendszerben taxatív jellegű. Az angolszász jogrendszerek jellemzően ismernek egy-egy nyíltvégű szabad felhasználási esetet (fair dealing vagy fair use néven), amely lehetőséget ad a bíróságoknak, hogy egy több elemből álló feltételrendszer alapján bármely egyedi, konkrét felhasználás fair-nek, szabad felhasználásnak minősítsenek. A megoldás a kontinentális jogban sem teljesen ismeretlen, pl. a német szerzői jog szabályoz hasonló szabd felhasználást. A nyíltvégű szabad felhasználási eseteknek előnyük és hátrányuk is van. Előnyük, hogy nagymértékű rugalmasságot engednek a szabad felhasználások tekintetében, amely jelentősen hozzájárulhat a szerzői jogi egyensúly gyors újrakalibrálásához. Ugyanakkor mivel a bíróságnak kell kimondania minden új felhasználásról, hogy megfér-e a nyíltvégű szabad felhasználási eset keretei között, így hasonlóan nagyfokú bizonytalanságot is teremt a felhasználók

oldalán (legalábbis az első releváns döntés megszületéséig). Az Szjt. jelenleg nem szabályoz ilyen, nyíltvégű szabad felhasználási esetet.

3. Az idézés. Az Szjt. 34. § (1) bekezdése jogosít fel arra, hogy **egy egyéni, eredeti alkotásban más mű részletét a forrás és a szerző megnevezésével idézni lehessen.** Mind a tudomány, mind az irodalom területe szinte elképzelhetetlen ezen szabad felhasználás nélkül, létét a tudomány, a közművelődés, az oktatás, az alkotótevékenység előmozdítása indokolja, sőt a szólásszabadság jogával is szoros összefüggésben van.

Az idézés tehát **feltételezi, hogy van egy átvevő alkotás, mely egyéni, eredeti mű** (BH1992. 631). Így a szerzői jog által védett művek részleteinek egyéni, eredeti jellegű alkotómunkát nem igénylő pusztán egymás mellé helyezése nem tartozik az idézés körébe, hanem jogosulatlan átvételnek minősül.

Alapvető követelmény, hogy idézéskor **meg kell jelölni a forrásművet, illetve annak szerzőjét.** Ennek formai, technikai követelményei az adott típusú szerzői alkotásra nézve mára már viszonylag pontosan rögzültek a gyakorlatban (pl. lábjegyzetelésre vonatkozó szakmai vagy akár jogszabályi előírások).

Azon túl, hogy az idézett részhez és annak szerzőjéhez való kapcsolat felismerhető kell, hogy legyen a felhasználó művében, idézésre **csak az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben kerülhet sor.** Az indokoltság többféle szempont segítségével dönthető el, pl. zeneműnél semmiképp nem indokolt az egész dallam „idézése”, itt rövid, éppen csak a felismerhetőség szintjét elérő mérték lehet elfogadott, míg tudományos műveknél hosszabb terjedelmű idézés is megengedett. Az idézési célt és az átvevő mű jellegét mint kiindulópontokat **esetről-esetre kell vizsgálni** a felhasználás jogszerűségének eldöntéséhez (SZJSZT 5/2004).

2021. június 1. napjáig a képző-, fotó- és iparművészeti alkotások ki voltak zárva az idézés tárgyi hatálya alól, ugyanakkor az Szjt. legutóbbi novelláris módosításával ezen művek tekintetében is megnyílt a szabad felhasználási eset alkalmazásának lehetősége.

Végül az is fontos kritérium, hogy az idézés **az eredetihez híven történjék.** Nem véletlen, hogy az Szjt. nem azt írja elő, hogy szó szerint kell történnie az idézésnek, hanem az eredetihez hű felhasználást írja elő. A változtatás tilalma tehát azt jelenti, hogy akár egy nem szó szerinti, de a lényegi tartalmat visszaadó idézés is lehet jogszerű (a gyakorlatban a törzsszöveg és az idézett szöveg folyamatosságának biztosítása érdekében az idézett szövegben tett kisebb módosításokat, betoldásokat vagy törléseket kapcsos zárójelben szokás jelezni). Viszont akár szó szerint kiragadott részek idézésével is megsérthetjük a szerző jogait, ha olyan szövegösszefüggést teremtünk, amely teljesen elferdíti annak eredeti mondanivalóját, eltorzítja az idézett alkotást (természetesen nem csak a szerzői jogi védelem alatt álló művek, de a védelem alól már kikerült alkotások esetén sem járhat azok idézése a szerző emlékének megsértésével).

4. Az átvétel. Átvétel esetén **egy műben** bizonyos alkotások (konkrétan nyilvánosságra hozott irodalmi vagy zenei mű, film részlete, vagy kisebb terjedelmű ilyen önálló mű, továbbá képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás képe, valamint fotóművészeti alkotás) **idézését meghaladó mértékű felhasználására kerül sor.**

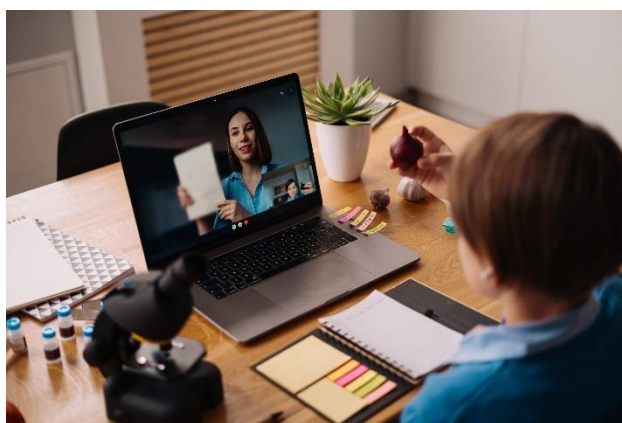
Az Szjt. 34. § (2) bekezdése szerint a felhasználás **irányulhat iskolai oktatás** (így pl. egy magánóra nem tartozik ebbe a körbe), illetve a **tudományos kutatás céljára, mértéke** tekintetében a szabad felhasználás **a szemléltetés érdekében szükséges körre korlátozódik**. Ennek keretében szerzői jogvédelem alatt álló művek az idézést meghaladó mértékben átvehetők, beemelhetők ilyen célra megalkotott saját műbe (pl. illusztrációként), vagy azokból akár egy oktatási vagy tudományos célt szolgáló gyűjtemény is létrehozható. Átvétel mindig csak **a cél által indokolt terjedelemben történhet**, akárcsak az idézésnél.

A **forrás és a szerző megnevezése, feltüntetése** természetesen minden esetben a jogszerű felhasználás feltétele.

5. Oktatási célú szabad felhasználás. Az Szjt. 33/A. § 1. pontja adja meg **az oktatási célját szolgáló felhasználás fogalmát**: olyan felhasználás, amely óvodai nevelésben, az általános iskolai, középfokú iskolai oktatásban, szakképző intézményben folyó szakmai oktatásban, az alapfokú művészeti iskolai oktatásban vagy a felsőoktatásról szóló törvény hatálya alá tartozó felsőfokú oktatásban a tantervnek, illetve a képzési követelményeknek megfelelően valósul meg.

Ahogy fent láthattuk, az Szjt. 34. § (2) bekezdésében rögzített **átvétel a tudományos kutatás mellett oktatási célból is gyakorolható**, így az oktatási célú szabad felhasználások közé is sorolható.

Az Szjt. 34. § (3) bekezdésében található szabad felhasználási eset szabályozza az imént említett oktatási célú átvétel útján létrejött művek **tankönyvekben** és pedagóguskönyvekben, továbbá **biztonságos elektronikus hálózaton keresztül** történő felhasználását (többszörözés, terjesztés, nyilvánossághoz közvetítés valósítható meg a szerző engedélye nélkül), utóbbi alatt az online távoktatást kell érteni. Az Szjt. fogalomrendszerében **biztonságos elektronikus hálózat** az olyan műszaki megoldás, amely megakadályozza a lehívásra hozzáférhetővé tett műnek az iskolai oktatást végző és igénybe vevő személyek körén kívülre irányuló közvetítését.

*Digitális távoktatás és szerzői jog
Forrás: freepik.com*

E tekintetben az Szjt. – uniós harmonizációból fakadóan – **a származási ország elvének alkalmazását írja elő**, tehát a felhasználást úgy kell tekinteni, hogy a felhasználó intézmény székhelye szerinti uniós tagállamban valósul meg, amely megteremti egyúttal a határon átnyúló, digitális távoktatás törvényi kereteit is. Ugyanakkor szükséges hangsúlyozni, hogy **a távoktatást biztosító szabad felhasználás** [Szjt. 34 § (3) bek. b) pont] – az uniós jogban biztosított, opcionális lehetőséggel élve, amennyiben az oktatási intézmények általi felhasználáshoz megfelelő lehetőségek állnak rendelkezésre a felhasználási engedélyek megszerzésére – **nem terjed ki a kották felhasználására**.

A szabad felhasználás felülvizsgált kereteit a koronavírus-járvánnyal összefüggésben kihirdetett különleges jogrend keretei között a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény oktatási célú szabad felhasználásai alkalmazásának a veszélyhelyzettel összefüggő eltérő szabályairól szóló 125/2020. (IV. 16.) Korm. rendelet teremtette meg, majd a törvényi szintű szabályok a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvénnyel kerültek átvezetésre.

A fenti célokra létrehozott műbe **átvehető tehát** valamely már nyilvánosságra hozott irodalmi mű, zenei mű vagy film részlete, kisebb terjedelmű irodalmi, zenei mű vagy film egésze, képzőművészeti, építészeti, iparművészeti vagy ipari tervezőművészeti mű képe vagy fotóművészeti alkotás. Így például egy verseket, novellákat tartalmazó szöveggyűjtemény, festmények, illetve grafikák képeit tartalmazó iskolai album, vagy egy iskolai órán lejátszott zenei válogatás vagy kisfilm is lehet átvevő mű.

Ennek a szabad felhasználási módnak a céljából is következően **az átvevő mű felhasználása semmiképpen nem lehet üzletszerű**. Ugyan lehetőség van az átvevő mű többszörözésére és terjesztésére is, amennyiben az erre vonatkozó jogszabályoknak megfelelően tankönyvvé vagy segédkönyvvé nyilvánítják, illetve az iskolai célt a címdoldalon is feltüntetik, ám a felhasználás ilyenkor sem lehet üzletszerű.

Az Szjt. 34. § (4) bekezdése továbbá lehetőséget biztosít arra, hogy **a mű iskolai foglalkozás keretben** – legyen ez akár tantermi, akár távoktatás útján megvalósuló felhasználás – **átdolgozható** legyen. **Az átdolgozás útján létrejött mű** – pl. egy kortárs vers megzenésítésének a YouTube-ra való feltöltése – **felhasználásához ugyanakkor a szerző engedélye szükséges**.

Az Szjt. 35. § (4) bekezdése további intézményi jellegű, oktatási célú szabad felhasználásokat is szabályoz, ez részletesen a szabad többszörözés körében kerül ismertetésre.

Az Szjt. 35. § (5) bekezdése lehetővé teszi **a papíralapú kiadványok**, így könyvként kiadott mű egyes részei, illetve újság- és folyóiratcikkek **iskolai oktatás céljára történő többszörözését**, az érintett tanulók, hallgatók részére terjesztését és az oktatási intézmény **biztonságos elektronikus hálózatán keresztül szemléltetés érdekében lehívásra hozzáférhetővé tételét**. Erre a szabad felhasználásra egy-egy iskolai osztály **létszámának megfelelő**, illetve a köz- és felsőoktatási **vizsgákhoz szükséges példányszámban** kerülhet csak sor.

A forrás megjelölésével iskolai oktatás vagy tudományos kutatás céljára – a célnak megfelelő módon és mértékig – **az adatbázis tartalmának jelentős része is kimásolható**, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.

6. Magáncélú többszörözés. Az Szjt. 35. § (1) bekezdése szerint magánszemély magáncélra a műről másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.

A magáncélú többszörözés eredetileg az analóg felhasználások figyelembevételével került kodifikációra (pl. arra az esetre, ha valaki otthon kézzel lemásol egy verset), eredeti célja ezen, kisléptékű felhasználások kiemelése volt a szerző kizárólagos jogainak köréből. Jól mutatta a szabályozás „korosságát”, hogy az Szjt. 2021. június 1. napjáig tartalmazott rendelkezést arra, hogy teljes könyv, továbbá a folyóirat vagy a napilap egésze magáncélra csak kézírással vagy írógéppel másolható szabadon. Ez ugyanakkor nem azt jelenti, hogy pl. teljes könyv bármilyen többszörözése

szabad felhasználás lenne a hatályos Szjt. alapján, erre csak akkor van lehetőség, ha a felhasználás a magáncél és a háromlépcsős teszt követelményeinek megfelel.

Hasonló sorsra jutott az a – már a digitális kor kihívásaira reagáló – rendelkezés, amely szerint nem minősült szabad felhasználásnak, ha a műről más személlyel készítettnek másolatot számítógépen, illetve elektronikus adathordozóra. Ez a szabály a CD/DVD-íróknak a végfelhasználóknál való megjelenésére kívánt reagálni (visszaszorítva az ún. rippelés gyakorlatát), ugyanakkor ez a felhasználás az EUB gyakorlata fényében meghaladottá volt (a C-468/08. Padawan és C-265/16. VCAST Limited döntések alapján a magáncélú másoláshoz nem szükséges, hogy az érintett személy rendelkezzen a többszörözést megvalósító eszközzel) és szinte teljesen eltűnt a gyakorlatból, így 2021. június 1. napjával szintén hatályon kívül lett helyezve.

Bizonyos műveket az Szjt. kivesz a magáncélra szabadon másolható művek köréből, így nem vonatkozik tehát az Szjt. 35. § (1) bekezdése az építészeti műre, műszaki létesítményre, szoftverre, számítástechnikai eszközzel működtetett adatbázisra, és a mű nyilvános előadásának kép- vagy hanghordozóra való rögzítésére. Kotta reprográfiával történő másolására szintén nem vonatkozik a törvényi engedély (tehát szerzői jogi védelem alatt álló kotta esetében reprográfiai díj megfizetése sem teszi jogszerűvé a másolást, azaz engedély nélkül nem fénymásolható, szkennelhető).

Valamennyi magáncélra történő másolásnál elengedhetetlen feltétel, hogy **az a jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve se szolgálhatja.**

A BH2009.232. megállapítása szerint például a nem ingyenes (freeware) számítógépes programnak az interneten elérhető jogellenes másolatainak – emelt díjas SMS-ek fejében, warez vagy torrent oldalról történő – letöltése (többszörözése) nem tekinthető magáncélú többszörözésnek. Ezek olyan felhasználások, amelyek a jogosultnak vagyoni hátrányt okozva a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése bűncselekményt valósíthatják meg.

Ugyancsak fontos szem előtt tartani azt az alapvető szabályt, mely szerint **jogellenes forrásból történő másolás magáncélra sem megengedett,** így az esetlegesen megfizetett üreshordozó díj sem teszi jogszerűvé a felhasználást (az csak a jogsértés miatt fizetendő kártérítés összegébe számítható be). Így például egy, az internetre jogszerűtlenül feltöltött mű saját számítógépre történő magáncélú letöltése semmiképp nem esik szabad felhasználás alá, illetve arra nézve a szerző díjigényre sincs szorítva. Ezt a követelményt 2021. június 1. napja óta kifejezetten is nevesíti az Szjt.

Részletesen erről ld. az SZJSZT 17/2006. sz. szakvéleményét, illetve az EUB C-435/12. ACI Adam ügyben hozott döntését.

SZJSZT 17/2006.

Magáncélra bárki kimásolhatja az **adatbázis** tartalmának jelentős részét is, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. E rendelkezés nem vonatkozik a számítástechnikai eszközökkel működtetett adatbázisra.

A korábban már említett **üreshordozói díj** a tartalom nélkül értékesített adathordozókon (pl. DVD, pendrive, memóriakártya) a felhasználók által megvalósított, jogszerű **magáncélú többszörözés kompenzációját szolgálja**.

7. Intézményi célú többszörözés. Az Sztj. alapján arra is lehetőség van, hogy ne természetes személyek, hanem bizonyos **intézmények többszörözhesse**nek saját céljaikra, díjfizetés nélkül, illetve a legtöbb esetben **reprográfiai díj megfizetése mellett**.

Az Sztj. 35. § (4) bekezdése szerint **kulturális örökségvédelmi intézmény**, valamint **oktatási intézmény** a műről **másolatot készíthet** pl. akkor, ha az tudományos kutatáshoz vagy archiváláshoz szükséges, vagy megjelent mű kisebb részéről, újság- vagy folyóiratcikkekről belső intézményi célra, vagy iskolai oktatás célját szolgáló felhasználáshoz.

A szabad felhasználás alapján létrejött másolatot a kulturális örökségvédelmi intézmény kutatási vagy könyvtári ellátási célból **terjesztheti** is.

Az Sztj. olvasatában **kulturális örökségvédelmi intézmény** (KÖVI) a nyilvánosan hozzáférhető könyvtár vagy muzeális intézmény, illetve levéltár, vagy közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívum, oktatási intézmény pedig az olyan köznevelési-, szakképző- és felsőoktatási intézmény, amely iskolai oktatás célját szolgáló felhasználást végez.

Esetükben is feltétel, hogy a többszörözés **a jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálhatja**. **Jogellenes forrásból** történő másolás természetesen az ilyen intézmények esetében is tilos, illetve **kottát** még a kulturális örökségvédelmi intézmények is csak tudományos kutatás vagy archiválás céljára többszörözhetnek.

8. Ideiglenes többszörözés. A XXI. század digitális világában gyakorlatilag elkerülhetetlen felhasználási mód az ideiglenes többszörözés, amelynek előírásai az Infosoc irányelv alapján kerültek az Szjt.-be. **Az ideiglenes többszörözés [Szt. 35. § (6) bek.] szabad felhasználási esete nélkül az interneten megvalósuló felhasználások gyakorlatilag ellehetetlenülnének,** ugyanis az internet működése alapvetően számítógépek, szerverek és végfelhasználók közötti kommunikáción, adatátvitelen alapul, még ha a felhasználónak erről nincs is feltétlenül tudomása. Jó példa erre az internetes böngészők működése: egy honlap betöltése során az elért tartalom elemei többszörözésre kerülnek a felhasználó számítógépén egy gyorsítótárba (*cache*). Ugyanez a helyzet akkor, amikor az okos televízió *streaming* szolgáltatás (pl. Netflix, HBO Max, Disney+) keretében a felhasználó elér egy filmet, ugyanis a film egy adott része a televízió gyorsítótárában szintén többszörözésre kerül. Ez a *caching*-nek nevezett, alapvetően technológiai szükségszerűsége alapuló megoldás az ideiglenes többszörözéssel kapcsolatos szabad felhasználás hiányában a szerző kizárólagos engedélyezési joga alá tartozna és díjigényt vonna maga után, ami értelemszerűen jelentősen elnehezítené az internet működését.

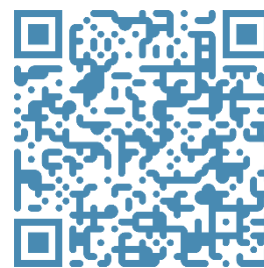
*Ideiglenes többszörözés a gyakorlatban
Forrás: pexels.com*

Az Szjt. 35. § (4) bekezdése szerint tehát szabad felhasználásnak minősül a mű **járulékos vagy közbenső, időleges többszörözése,** amely a felhasználásra irányuló **műszaki folyamat elválaszthatatlan és lényeges részét képezi, önálló gazdasági jelentőség nélküli,** és kizárólag az a célja, hogy lehetővé tegye az átvitelt **harmadik személyek között hálózaton, köztes szolgáltató által, vagy a műnek a szerző által engedélyezett, illetve e törvény rendelkezései alapján megengedett felhasználását.**

9. Efemer többszörözés. Speciális, a médiaszolgáltatókat megillető szabad felhasználási mód az ún. **efemer többszörözés.** Ennek megfelelően a **saját műsorának** sugárzásához **jogszerűen felhasználható műről** a rádió- vagy televízió-szervezet által saját eszközeivel készített **ideiglenes rögzítés szabad felhasználás alá esik.** Az Szjt. 35. § (7) bekezdése szerint e rögzítést a rögzítés elkészítésének időpontjától számított **három hónapon belül meg kell semmisíteni,** illetve törölni kell (hacsak a sugárzás engedélyezésére kötött szerződés másként nem rendelkezik). Viszont a külön törvényben meghatározott olyan rögzítések, amelyeknek rendkívüli dokumentációs értéke van, **közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők.**

10. Szöveg- és adatbányászat (text and data mining, TDM). Az ugyancsak a többszörözés vagyoni jogához kötődő szöveg- és adatbányászattal kapcsolatos szabad felhasználás 2021. június 1. napja óta szerepel az Szjt.-ben [Szt. 35/A. §], uniós jogharmonizáció alapján.

Az Szjt. megközelítésében **szöveg- és adatbányászat** az olyan automatizált analitikai módszer, amely információk feltárása céljából digitális formában lévő szövegeket és adatokat elemez. Erre a felhasználásra a **digitális térben kerül sor**, célja az, hogy algoritmusok segítségével **nagy mennyiségű adatot, információt lehessen rövid idő alatt összegyűjteni**. Ezek az adatok szolgálhatják tudományos kutatás alapját, de akár gazdasági társaságok piaci stratégiájához is értékes inputul szolgálhatnak (pl. kockázatelemzéshez, fogyasztói szokások feltárásához alkalmazható).

Videó a szöveg- és adatbányászat működéséről

A szöveg- és adatbányászatnak csak akkor van szerzői jogi relevanciája, ha a többszörözés során **szerzői vagy kapcsolódó jog által érintett teljesítmények** (pl. adatbázisok elemei) **többszörözésére kerül sor**.

Ennek megfelelően az Szjt. a szabad felhasználás **két formáját** ismeri: 1. a **bárki által megvalósítható**, és 2. a **kedvezményezett intézmények** – konkrétan kutatóhelyek és kulturális örökségvédelmi intézmények – **által megvalósítható szöveg- és adatbányászatot**.

Az Szjt. megközelítésében **kutatóhely** az elsődlegesen tudományos kutatást, vagy tudományos kutatást is magában foglaló oktatási tevékenységet végző kutatóintézet, egyetem – ideértve annak könyvtárát is –, valamint kutató laboratórium és kutatást végző kórház, vagy egyéb olyan személy vagy szervezet – ideértve a kutatóhellyel szerződéses kapcsolatban álló kutatókat is –, amely tevékenységét nonprofit alapon vagy adózás utáni eredményének tudományos kutatásba való visszaforgatásával; vagy valamely közérdekű cél érdekében végzi úgy, hogy a tudományos kutatás eredményeihez a kutatóhely felett többségi befolyást gyakorló személy vagy szervezet nem kaphat elsőbbségi hozzáférést.

A **bárki által megvalósítható** kivétel szerint szabad felhasználás a műveken végzett szöveg- és adatbányászathoz szükséges többszörözés, ha a felhasználással érintett műhöz **jogszerűen fértek hozzá, a jogosult a szabad felhasználás ellen előzetesen, megfelelő módon** – az elektronikus úton nyilvánosan hozzáférhetővé tett tartalom esetében géppel olvasható formában – **nem tiltakozott**, és a szöveg- és adatbányászathoz szükséges másolatok **megőrzésére kizárólag a szöveg- és adatbányászat céljából szükséges ideig kerül sor**.

A jogszerű szöveg- és adatbányászat feltételei között több olyat találunk, amely a többszörözés vagyoni jogát érintő szabad felhasználások tekintetében tipikusnak hat, ilyen a jogszerű forrás meglétének szükségessége (ld. magáncélú többszörözés) és a másolat megőrzésének időbeli korlátja (pl. efemer többszörözés), ugyanakkor újszerűnek hat a jogosult géppel olvasható tiltakozásának lehetősége a szabad felhasználás ellen.

A **kedvezményezett intézmények által megvalósítható** kivétel szerint szabad felhasználás a kutatóhelyek és kulturális örökségvédelmi intézmények [Szjt. 33/A. § (1) bek. 2. pont] által műveken tudományos kutatás céljából végzett szöveg- és adatbányászathoz szükséges többszörözés, feltéve, hogy a felhasználást végző személy az érintett műhöz **jogszerűen fért hozzá**, a szabad felhasználás keretében létrejött másolatok **megfelelő biztonsági szinten vannak tárolva, és megőrzésükre tudományos kutatás céljából kerül sor**.

A **kedvezményezett intézmények szabad felhasználása** a kutatási cél okán **tágabb**, lehetőséget biztosít a többszörözött műpéldányok (másolatok) megőrzésére, amennyiben arra megfelelő biztonsági keretek között kerül sor.

Mindkét szabad felhasználás tekintetében, **szűk körben lehetőség van a másolatok lehívásra hozzáférhetővé tételére** (az érintett kutatási együttműködés keretei között, vagy a tudományos mű szakmai értékelése céljából), amennyiben erre személyek egy zárt csoportja számára kerül sor, ez a felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, és ez a célhoz szükséges mértékben és ideig áll fenn.

Végezetül fontos jelezni, hogy az **adattárisok** vonatkozásában önálló szöveg- és adattáriszati szabad felhasználás áll rendelkezésre [Szt. 84/D. § (2)-(3) bekezdés].

MI kapcsolódás: A TDM-kivétel bárki által megvalósítható formája lefedi az MI-rendszerek betanításához kapcsolódó többszörözési cselekményeket. Bár sem a 2016. évi DSM javaslat, sem pedig a 2019-ben elfogadott CDSM irányelv nem nevesíti kifejezetten a generatív MI-betanítást – tekintettel arra, hogy a jogalkotó szándéka ebben az időben egyáltalán nem is terjedt ki az ilyen jellegű felhasználások tekintetében a szerzői jog korlátozására –, az MI rendelet (105) preambulumbekzdése útján az uniós jogalkotó gyakorlatilag kiterjesztette a TDM-kivétel értelmezési kereteit. Álláspontunk szerint kérdéses, hogy a szerzői jog által védett alkotások tömeges, MI-betanítási célú felhasználása megfelel-e háromlépcsős-teszt rendelkezéseinek, ezt a szempontot az uniós jogalkotó sajnos nem vizsgálta.

Bár sem a CDSM irányelv, sem pedig az MI rendelet nem tér ki rá, a betanítás nem feltétlenül tekinthető egy, egységes folyamatnak, ugyanis a betanító adatkészlet összeállítása és az MI-rendszer – akár szintén többfázisú – feltanítása, az egyes attribútumok memorizálása során akár egyaránt megvalósulhat többszörözés. Az eldöntött kérdésnek tűnik, hogy az adatkészlet összeállítása során valósulhat meg szerzői jogi szempontból többszörözés. A mű egyéni, eredeti részeinek vagy egészének felidézése az output oldalon értelemszerűen többszörözést valósítana meg, ugyanakkor a mű megtanulása, az annak felidezésére való képesség akár az input oldalon is tekinthető többszörözésnek. Ennek gyakorlati jelentősége egyrészt abban áll, hogy vannak csak az adatkészlet összeállítására, illetve csak a betanításra szakosodott szolgáltatók is, tehát a betanítás két motívuma elválhat egymástól, ugyanakkor ettől függetlenül mindkét szolgáltató tekintetében valósulhat meg többszörözés.

Az MI-vel kapcsolatos felhasználások, a többszörözés és a TDM-kivétel alkalmazhatósága a tárgya az EUB előtt folyamatban lévő, C-250/25. Like Company v Google Ireland Limited magyar kötődésű előzetes döntéshozatali eljárásnak, amely a kérelem körében feltett, mindösszesen négy kérdésben kiter az MI-rendszer alkalmazása során felmerülő nyilvánosságához közvetítésre, input és output oldalon megvalósuló többszörözésre és a TDM-kivétel alkalmazhatóságára is. Az ügy tényállása alapján a Like Company Kft. mint sajtókiadó sérelmezte, hogy a Gemini MI-rendszer az erre irányuló prompt-olást követően, meglátása szerint a sajtótermékeinek többszörözése útján összefoglalót készített azon cikkeiből, amelyek arról számoltak be, hogy a híres magyar popsztár, Kozsó, édesvízi delfineket szeretne telepíteni a Balatonhoz. Érdemes felidézni az előzetes döntéshozatali ügy előzményének tekinthető, a Fővárosi Ítéltábla Pf.20353/2024/6. sz. határozatát, amely az uniós jogi értelmezéshez igazodón kimondja, hogy „[a] kereső szolgáltatást nyújtó szolgáltató által végzett feltérképezés és indexelés, a weboldalon található információk, adatok elemzése és eltárolása – ha a webhely előzetesen gépi úton olvasható módon (pl. ún. robotkizárási protokoll útján) ezzel szemben tiltakozását nem fejezte ki – szöveg- és adattáriszati kivételként szabad felhasználásnak minősül. Nincs szükség ezért arra, hogy a webhely tulajdonosa a robotkizárási protokoll alkalmazása mellett kifejezetten hozzájáruljon a webhelyen található tartalom indexeléséhez.” Az EUB döntésének az Európai Unió

versenyképességre – különösen az MI-fejlesztés terén – is érdemben ható következményei lehetnek majd.

11. Paródia, illetve kritikai célú szabad felhasználás. Az Szjt. 34/A. §-a 2021. június 1. napja óta, uniós jogharmonizációs kötelezettség eredményeként szerepel a törvényben, a rendelkezés két, korábban vitatott szabad felhasználást épített be a jogszabályba: a **kritikai, ismertetési** célú felhasználásokhoz kapcsolódó kivételt és a **paródia-kivételt**. Mindkét kivétel elsősorban a kreatív alkotómunka ösztönzését és a **véleményszabadság érvényesülését** hivatott biztosítani, különösen – de közel sem kizárólagosan – a digitális térben megvalósuló, tömeges felhasználások tekintetében.

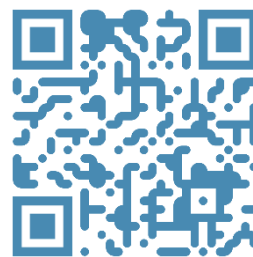
A mű **kritika céljából való szabad felhasználása** az Szjt. korábbi rendelkezései alapján is levezethető volt – elsősorban az idézésbe értelmezve –, ugyanakkor a digitalizáció és a felhasználók által generált tartalmak (*user generated content, UGC*) megsokasodása szükségessé tette, hogy ezen felhasználások – és a kapcsolódó felhasználói érdekek – stabilabb, explicit jogi alapokon álljanak. Ilyen szabad felhasználás lehet például, ha egy YouTube csatornán egy film bemutatása, elemzése, kritikája alá rövid jeleneteket vágnak be az adott alkotásból.

A **paródia-kivétel** tekintetében a hazai jogirodalom legjobb esetben is megosztott volt az utóbbi években, a korábbi évtizedekben pedig szinte egyöntetű volt az az álláspont, miszerint nincs szükség kifejezett paródia-kivételre az Szjt.-ben (az Infosoc irányelv opcionális jelleggel biztosította a kivétel alkalmazását a tagállamoknak, de ezzel korábban – az európai trendekben nem illeszkedő módon – nem élt a hazai jogalkotó).

A korábban domináns álláspontot jól összefoglalják az SZJSZT kapcsolódó szakvéleményei, ld. a 39/2002., 13/2003., 16/08. és 07/19. sz. szakvéleményeket. Ez az álláspont ugyanakkor a gyakorlat igényein is megtörni látszott.

A CDSM irányelv elfogadása ugyanakkor a hazai jogalkotót is lépéskényszerbe helyezte: a – tartalommegosztó szolgáltatókon keresztül – nyilvánosságához közvetítés tekintetében kötelezővé tette a paródia-kivétel, valamint a mű kritika vagy ismertetés céljából való felhasználásának megjelenítését a tagállami jogszabályokban. Ugyanakkor ezen szabad felhasználásoknak a szabad véleménynyilvánításban betöltött szerepe azt indokolta, hogy a jogalkotó teljes egészében használja ki mind a CDSM irányelvben, mind pedig az Infosoc irányelvben kapott felhatalmazást, és az így rendelkezésre álló, szélesebb – tehát nem csak a nyilvánosságához közvetítésre fókuszáló – keretek között ültesse át a kivételeket.

A Pamkutya YouTube csatorna Despacito paródiája

A paródia-kivételt megelőző hazai gyakorlat egyik legnagyobb médiavisszhangot kiváltó esete a Pamkutya YouTube csatorna Despacito paródiája volt. A dal szerzője, Luis Fonsi a paródia megjelenését követően kérte a YouTube-tól az ezzel kapcsolatos videó eltávolítását, amelynek a videomegosztó platform eleget is tett. A jogosult az országos szintű felbolydulás hatására végül engedélyezte a paródia ismételt elérhetővé tételét.

A paródia célú szabad felhasználás tartalmi kereteit az EU joga nem csak a fenti irányelvek, hanem az EUB joggyakorlata útján is meghatározza. A **C-201/13. Deckmyn ügyben** hozott döntés alapján a felhasználás paródia jellegének megítélése során azt kell figyelembe venni, hogy **az eredeti mű felidézésre került-e**, és hogy **humort vagy gúnyt fejez-e ki**. A szabad felhasználások általános előfeltétele, hogy **az eredeti műnek jogszerűen nyilvánosságra kell kerülnie**, ez a hazai paródia-kivétel tekintetében is irányadó.

Ugyanakkor a paródia célú felhasználások jogszerűségéhez – a kritikai célú szabad felhasználástól eltérően – **nem szükséges az eredeti mű forrásának** (ideértve a szerzőt is) **feltüntetése**, mivel adott esetben a szerzőnek erősebb érdeke fűződik ahhoz, hogy a paródiában található üzenettől elhatárolódjon, mint ahhoz, hogy a paródián szerzőként tüntessék fel.

Az EUB döntésével összhangban szintén **nem releváns a szabad felhasználás szempontjából, hogy a paródia az eredeti műre irányul** (célparódia, *target parody*), **vagy pedig a benne foglalt véleménynyilvánítás egy külső tényezőt vesz célba** (eszközparódia, *weapon parody*) a mű felhasználásával. Ugyancsak **irreleváns, hogy a felhasználás közvetetten vagy közvetlenül szolgál-e jövedelemszerzési, vagy jövedelemfokozási célt**.

Az, hogy a paródia megítélése szempontjából a felhasználás kereskedelmi jellege és irányultsága nem bír relevanciával, korántsem volt mindig evidens a joggyakorlatban. Mindkét szempont tekintetében az Egyesült Államok jogfejlesztő bírói gyakorlata bír kiemelkedő jelentőséggel.

A felhasználás kereskedelmi jellegével kapcsolatban az 1994. évi Campbell v. Acuff-Rose Music ügyben született meghatározó jellegű döntés. Az esetben a 2 Live Crew nevű hip-hop együttes a Pretty woman (magyarul: Micsoda nő!) című film Roy Orbison által szerzett, 'Oh, Pretty woman' című betétdalát dolgozta át, engedély nélkül. Az eljáró bíróság kimondta, hogy a felhasználás kereskedelmi jellege nem akadályozza a szabad felhasználási eset alkalmazását.

A 2 Live Crew 'Oh, Pretty woman' paródiája

Az Egyesült Államok gyakorlata sokáig csak a célparódiát ismerte el szabad felhasználásként (pontosabban fair use-ként), az eszközparódia hosszú időn át engedélyköteles felhasználást eredményezett. Végül a 2006. évi Bourne Co. v. Twentieth Century Fox Film Corp. ügyben a bíróság kimondta, hogy a paródia irányultsága nem releváns a felhasználás megítélése szempontjából. Az ügyben egyébként a Family Guy (magyarul: Családos csóka) című, felnőtteknek szánt animációs sorozatban megvalósult felhasználást kellett elbírálni, ahol a kérdéses epizódban 'When You Wish Upon a Weinstein' néven feldolgozásra került Leigh Harline és Ned Washington 'When You Wish Upon a Star' című közös szerzeménye. Az eredeti dalt a Walt Disney által készített Pinokkió c. mesefilmben használták fel, a paródia erre utal vissza, ugyanakkor mivel a dal nem a Disney szerzeménye, ezért az átdolgozás eszközparódiának minősült.

A paródia-kivétel **három műfajt** nevesít, ezek a paródia, a karikatúra és az utánzat (*pastiche*). Az egyes műfajok közötti elhatárolás nehézkes, a paródia fogalma szélesen értelmezve magában foglalhatja a karikatúrát is, a *pastiche* tekintetében ugyanakkor komoly

értelmezési problémák adódhatnak, mivel sem jogszabályi szinten, sem a joggyakorlatban pontos meghatározást nem találhatunk.

A három műfaj közül az utáncat (pastiche) megítélése a közelmúltban kiemelt relevanciát kapott, amely egyúttal az Szjt. 34/A. §-ába foglalt szabad felhasználás módosításának potenciális szükségét is előrevetíti. A jogkérdés az EUB előtti előzetes döntéshozatali eljárásban csúcsosodott ki, a C-590/23. Pelham ügyben: a kérelemben az eljáró német bíróság a Deckmyn döntéshez hasonlóan az InfoSoc irányelv 5. cikk (3) bekezdés k) pontjának értelmezését kéri az EUB-tól, ezúttal ugyanakkor nem a paródia, hanem a pastiche céljából gyakorolható szabad felhasználás feltételei iránt érdeklődve. Az ügyben jelen kötet lezárásakor döntés még nem született, de a főtanácsnoki indítvány már elérhető, amely szerint a pastiche-t az uniós jog önálló fogalmaként kell értelmezni, ez pedig „olyan művészi alkotást takar, amely (i) felidéz egy meglévő művet annak jellegzetes esztétikai nyelvének átvételével, miközben (ii) észrevehetően eltér az utáncolt forrástól, és (iii) célja, hogy utáncatként ismerjék fel.”

A rendelkezés jelzi továbbá, hogy az eredeti műből való **átvételtre csak a cél által indokolt terjedelemben kerülhet sor.**

Fontos még kiemelni, hogy önmagában a paródia műfaja, a mű ilyen jellege **nem sértheti a személyhez fűződő jogokat**, köztük kiemelten a mű integritását. A paródia célú felhasználások gyakran erősen kritikus hangvételűek, vagy olyan véleményt fogalmaznak meg, amellyet az eredeti mű szerzője saját becsületére vagy jóhírnevére tekintettel sértőnek ítélni lehet, ez azonban nem jelenti, hogy személyhez fűződő jogsérelem valósulna meg. Ezen esetekben **a tulajdonhoz való jog és a véleménynyilvánítás szabadsága ütközik egymással**, az alapjokok közötti szükségességi-arányossági mérlegelés ugyanakkor a bíróságok hatáskörébe tartozik. Az integritás jogának sérelme jellemzően csak akkor állapítható meg, ha a véleménynyilvánítás kifejezőmódjában túllép az alapjog által biztosított, jogszerű kereteken (pl. diszkriminatív vagy gyűlöletkeltő). E két jog ütközésének vizsgálata a bíróságok feladata a rendelkezésre álló alapjogi tesztek és a háromlépcsős tesztet használva, továbbá az adott ügy körülményeit mérlegelve.

Ld. pl. a francia bírói gyakorlatot, különösen a Peanuts ügyben [Les Peanuts, Tribunal de grande instance de Paris, 1977. január 19.], a Tarzoon ügyben [Tarzoon, Tribunal de grande instance de Paris, 1978. január 3.] és a Dieudonné ügyben [Dieudonné, La tribunal de grande instance de Paris, 2015. január 15.] tett megállapításokat.

A Dieudonné ügyben M'Bala dit Dieudonné egy zenés videóban parodizálta a Franciaországban egyszerűen Barbaraként ismert, 1997-ben elhunyt, holokauszt-túlélő előadóművész „l'Aigle noir”, vagyis „A fekete sas” című alkotását. Az átdolgozás a „Le rat noir” vagyis „A fekete patkány” címet viselte és egyértelműen antiszemita üzenetet közvetített. Az eljáró francia bíróság álláspontja szerint bár a véleménynyilvánítás szabadsága korlátozhatja a szerzői jogokat, az alperes által megvalósított felhasználás („gyűlölet paródia”) ennek keretein túlterjeszkedett, egyértelműen sérti a szerző személyhez fűződő jogait.

Az Szjt. 34/A. § szerinti szabad felhasználás **nem csupán** a kritika, ismertetés vagy paródia, karikatúra, utáncat (pastiche) **készítésére**, hanem minden, a **célnak megfelelő**

felhasználásra (pl. a filmkritika videómegosztó platformon való közzététele, a parodizáló hangfelvétel kiadása) **is kiterjed**.

Fontos rámutatni, hogy a gyakorlatban a kritikai, ismertetési és paródia célú szabad felhasználások **sokszor összemosódnak**, nem határolhatóak el élesen egymástól, mint pl. egy zenei videó bemutatása történhet parodisztikus elemek kíséretében, vagy ld. akár Dancsó Péter elemzéseit a Feleségek luxuskivitelben c. *trash reality* sorozatról.¹¹

12. Tájékoztatás elősegítése. Ugyancsak kiemelkedő jelentőségű alapvető jogok – az információszabadság, a közérdekű adatok megismerésének a joga, valamint a tájékoztatáshoz való jog – érvényesülését segítik elő az Szjt. 36. § (1)-(4) bekezdésében és 37. §-ában szabályozott szabad felhasználási esetkörök.

Nyilvánosan tartott előadás, politikai beszéd
Forrás: freepik.com

A nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint **politikai beszédek** tájékoztatás céljára a cél által indokolt terjedelemben szabadon felhasználhatók. Ez az **Szjt. 36. § (1) bekezdése** alapján bármilyen felhasználás lehet, kivéve az ilyen művek gyűjteményes kiadását, mert ahhoz már a szerző engedélye szükséges. Természetesen a **forrás** és a szerző nevének feltüntetése ilyenkor sem maradhat el, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.

A közérdeklődésre számot tartó eseményekről és tényekről való tájékozódáshoz fűződő alapjogot segíti elő az **Szjt. 36. § (2) bekezdésének** azon rendelkezése is, amely szerint **napi**

eseményekhez kapcsolódó, időszerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentetett cikkek vagy e témákról **sugárzott művek** a sajtóban **szabadon többszörözhetők, nyilvánossághoz közvetíthetők**, feltéve, hogy a szerző nem tett az ilyen felhasználást megtiltó nyilatkozatot. Természetesen a **forrást** és a szerző nevét ilyenkor is fel kell tüntetni.

Tehát míg a szerzői jogi védelem az Szjt. 1. § (5) bekezdése alapján nem terjed ki a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tényekre vagy napi hírekre, addig az ilyen **híreket feldolgozó egyéni, eredeti jellegű cikkek, művek** már szerzői jogi védelem alatt állnak, viszont a tájékoztatás elősegítése érdekében felhasználásuk – hacsak szerzőjük kifejezetten meg nem tiltja – szabad felhasználásnak minősül.

A médiaszolgáltatók munkáját segíti az **Szjt. 36. § (3) bekezdésében** foglalt azon a rendelkezés is, mely szerint audiovizuális médiaszolgáltatás során bármely képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti vagy ipari tervezőművészeti alkotás **díszletként szabadon felhasználható**. Az ilyen felhasználás esetén a **szerző nevének feltüntetése sem kötelező**. A különféle műveknek valóban a csupán díszletként történő felhasználása tartozik

¹¹ UJHELYI Dávid: *A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere a hazai szerzői jogban*. Budapest, Ludovika, 2021.

ezen szabad felhasználás körébe, azaz a műsorban kiegészítő jelleggel, rövid időre megjelenő művekről lehet szó (pl. egy kiállítás szervezőjével készített interjú alatt a háttérben a kiállítás valamelyik festménye látható). A **kifejezetten jelmez, illetve díszlet céljára készült művekre** azonban ez a korlát nem vonatkozik, esetükben az Szjt. 36. § (4) bekezdése szerint a médiaszolgáltató által történő felhasználáshoz a főszabálynak megfelelően a szerző engedélyére van szükség.

Hasonló szabályt tartalmaz az **Szjt. 37. §** is, mely szerint egyes **művek az időszzerű, napi eseményekről való tájékoztatás céljára szabadon felhasználhatók** a cél által indokolt terjedelemben. Ilyen felhasználás esetén **a forrást és a szerző nevét** fel kell tüntetni (hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul). Ez esetben a művek nem díszletként jelennek meg, hanem épp az azokról történő rövid, valóban csupán tájékoztatást szolgáló bemutatáshoz szükséges a felhasználásuk (pl. arra is lehetőség van, hogy a híradóban néhány festmény rövid időre, mintegy ízelítőül történő megjelenítésével tájékoztatnak egy kiállítás megnyitásáról).

13. Szabad előadás. Ha egy családi hangulatú baráti összejövetelen valaki elénekli a Carson Coma nevű együttes legújabb dalát, vagy egy iskolai karácsonyi ünnepségen egy diák felolvas egy szerzői jogi védelem alatt álló verset, szerzői jogilag releváns felhasználásokról van szó, mégpedig szabad előadásról. A szabad előadás eseteiben a legtöbb felhasználónak „eszébe sem jut” a szerzői jog, valahogy természetesnek találjuk, hogy a felhasználáshoz nincs szükség a szerző engedélyére. Valójában az ilyen tevékenységek azért nem előfeltételeznek szerzői engedélyt, illetve díjfizetést, mert azt az Szjt. 38. § szabad felhasználásnak minősíti a felhasználás jellegére, céljára és módjára tekintettel.

Az Szjt. 38. § (1) bekezdés *a)-f)* pontjai szerint tehát szabadon előadható **1. színpadi mű műkedvelő művészeti csoportok előadásán**, kiadott szöveg vagy jogosan használt kézirat alapján (feltéve, hogy ez nem ütközik nemzetközi szerződéssel), **2. a mű iskolai oktatás céljára és iskolai ünnepélyeken**, **3. szociális és időskori gondozás keretében**, **4. vallási közösségek** vallásos szertartásain és vallásos ünnepségein, **5. magánhasználatra** és alkalmasszerűen tartott zártkörű összejövetelen.

Valamennyi esetben elengedhetetlen feltétel, hogy az előadás **jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálhatja**, és a közreműködők sem részesülhetnek díjazásban. Az Szjt. 38. § (2) bekezdése és a bírói gyakorlat alapján világos, hogy **belépődíj** szedése (akkor is, ha egyéb elnevezés alatt történik, pl. magas ruhatári díjat szednek) jövedelemszerzésnek minősül. Jövedelemfokozás céljára szolgál üzletekben, szórakozóhelyeken előadott zene (ez lehet tehát élő zene, de felvételtől nyilvánosságához közvetített dalok, filmek is), amennyiben alkalmas a vevőkör, illetve a látogatottság növelésére, vagy amennyiben egyszerűen a vendégek szórakozását szolgálja. A jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célra utalhat, ha olyan közreműködő van jelen a felhasználás során, akinek a fellépéssel kapcsolatban ténylegesen felmerült és indokolt költségeit meghaladó térítést nyújtanak (pl. egy DJ).

A **magánhasználat** családi, házas közeget feltételez, míg **zártkörűség** esetén ezt a kört meghaladó, de korlátozottan hozzáférhető előadásról beszélünk (pl. egy alkalmasszerűen, csak meghívottak részére tartott koncert, amennyiben a közreműködők nem részesülnek díjazásban). Az Szjt. 38. § (4) bekezdése szerint zártkörű a gazdálkodó szervezetek, továbbá a

gazdálkodó szervezetnek nem minősülő jogi személyek által kizárólag tagjaik, tisztségviselőik, munkavállalóik részére rendezett összejövetel is.

A Fővárosi Bíróság a 2.P.25.076/1998. sz. ítéletében a zeneszolgáltatás mellett folytatott műkorcsolya és jégtáncoktatást nem tekintette iskolai oktatás céljára szolgáló szabad felhasználásnak, mivel a jégtáncoktatás nem minősül a szabad felhasználást megalapozó, az Szjt. által meghatározott iskolai oktatásnak. Alkalomszerűen tartott zártkörű összejövetelnek sem minősülhetett, mivel a szóban forgó jégtáncoktatás esetében mind a jövedelemszerzési célzat, mind a rendszeresség megállapítható volt.

14. Könyvtári szabad felhasználások.

Az Szjt. 38. § (5) bekezdése alapján a **kulturális örökségvédelmi intézmények**, valamint az oktatási intézmények gyűjteményeinek részét képező művek az ilyen intézmények helyiségeiben **tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára** üzembe állított **számítógépes terminálok képernyőjén** a nyilvánosság egyes tagjai számára szabadon **megjeleníthetők**, és ennek érdekében a nyilvánosság említett tagjaihoz szabadon közvetíthetők amennyiben az ilyen felhasználás **jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja**.

Szabad felhasználás a könyvtárban

Forrás: pexels.com

A könyvtárakon kívül más intézmények is jogosultak kedvezményezett műkövetítésre, így pl. iskolai oktatás célját szolgáló intézmények, muzeális intézmények, levéltárak, közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumok.

Igen fontos szabad felhasználási lehetőséget biztosít az Szjt. 39. §, mely szerint az országos szakkönyvtárak a mű egyes példányait **szabadon haszonkölcsönbe adhatják** (könyvtári kölcsönzés). Ez a rendelkezés nem vonatkozik a szoftverre és a számítástechnikai eszközökkel működtetett adatbázisra. Ez esetben viszont tulajdonképpen ismét csak **díjgényre szorításról** van szó, hiszen a törvény szerint a nyilvános haszonkölcsönzést végző könyvtárakban haszonkölcsönzés útján terjesztett irodalmi művek és kottában rögzített zeneművek szerzőit a haszonkölcsönbe adásra tekintettel **megfelelő díjazás illeti meg** (Szjt. 23/A. §, a jogdíjat a MASZRE közös jogkezelő szervezet kezeli).

A könyvtárak kivételes helyzetben vannak abból a szempontból is, hogy míg főszabály szerint a szabad felhasználás körében többszörözött példányok soha nem terjeszthetők a szerző engedélye nélkül, addig a könyvtáraknak lehetőségük van arra, hogy az ilyen példányokat szabadon terjesszék az Szjt. 40. §-a alapján (pl. könyvtárközi kölcsönzés).

15. Fogyatékossgal élő személyek hozzáférése. Az Szjt. 41. § alapján a **fogyatékossgal élő személyek** fogyatékossgukkal közvetlenül összefüggő igényeinek kielégítését szolgáló műfelhasználás is a szabad felhasználás körébe tartozik, amennyiben **nem üzletszerű**,

kizárólag fogyatékossgal élő személyek javára történik, a fogyatékossgal közvetlen összefüggésben történik, és nem haladja meg a fogyatékossgal által indokolt mértéket.

A fogyatékossgal élő személyek részére rendelkezésre álló szabad felhasználási esetek a vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek megjelent művekhez való hozzáféréseinek megkönnyítéséről szóló Marrakeshi Szerződésnek való uniós megfelelés részeként váltak a hazai szerzői jogi rendszer részévé.

Az Szjt. 41. § (1a) bekezdése **példálózó jelleggel** felsorolja, hogy a szabad felhasználási eset alkalmazható adott esetben az adott fogyatékossgalhoz igazodó, ún. **hozzáférhető formátumú műpéldány** (pl. e-könyvből hangoskönyv) **létrehozására és terjesztésére** is, de kizárólag az Szjt.-ben erre felhatalmazott jogosulti kör által. **Hozzáférhető formátumú példánynak** kell tekinteni a mű vagy kapcsolódó jogi teljesítmény olyan formátumú példányát, amely az olvasási képességet érintő **fogyatékossgal élő személy számára lehetővé teszi a műhöz vagy kapcsolódó jogi teljesítményhez történő, számára annak érzékelését biztosító hozzáférést**, különösen oly módon, hogy az valamely fogyatékossgal vagy nehézséggel nem küzdő személyekéhez hasonló szintű kényelem mellett legyen megvalósítható.

A művekhez való hozzáférést ún. **jogosított szervezetek segíthetik elő**, amelyek akár az EU egész területén végezhetik tevékenységüket, egymással uniós szinten együttműködhetnek. **Jogosított szervezetnek** minősül az olyan szervezet, amelynek bevételszerzési tevékenysége – ha van ilyen – kizárólag a költségeinek megtérítését célozhatja, és a kedvezményezett személyek számára oktatási vagy speciális képzési tevékenységet végez, továbbá hozzáférhető módon olvasási lehetőségeket nyújt és biztosítja az információkhoz való hozzáférést és e tevékenység ellátására engedéllyel rendelkezik vagy e tevékenysége egyébként államilag elismert. A Magyarországon letelepedett jogosított szervezetekről az **Országos Széchényi Könyvtár nyilvántartást vezet**.

Egyes, ide kapcsolódó fogalmak tisztázását az olvasási képességet érintő fogyatékossgal élő kedvezményezett személyek javára végezhető szabad felhasználás részletes szabályairól szóló 198/2018. (X. 25.) Korm. rendelet végzi el.

Az **adatbázis** nem üzletszerű célra szabadon kimásolható vagy újrahasznosítható, ha a kimásolás vagy újrahasznosítás kizárólag az ott meghatározott fogyatékossgal élő személyek javára, fogyatékossgukkal közvetlen összefüggésben történik, és az nem haladja meg a fogyatékossgal által indokolt mértéket.

16. Közérdekből engedett szabad felhasználások. Az Szjt. 41. § (2) bekezdése szerint **bírószági, továbbá közigazgatási vagy más hatósági eljárásban a mű bizonyítás céljára**, a célnak megfelelő módon és mértékben használható fel (ez például egy védett mű többszörözését jelentheti). Továbbá bírószági, államigazgatási vagy más hatósági eljárásban bizonyítás céljára az **adatbázis** tartalmának jelentős része is kimásolható vagy újrahasznosítható, a célnak megfelelő módon és mértékig.

Az Szjt. 41. § (3) bekezdése szerint az **Országgyűlés törvényhozási feladata**, valamint az ezzel összefüggő **országgyűlési képviselői feladatkörhöz** tartozó tevékenységek ellátása céljából a mű e célnak megfelelő módon és mértékben szabadon felhasználható, ha a felhasználás a **jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja**.

17. A kereskedelmi forgalomban nem kapható (out of commerce, OOC) művek szabad felhasználása. Számos olyan alkotás van, amely valamilyen okból idővel **kikerült a kereskedelmi forgalomból**, ugyanakkor **árva műnek nem tekinthető**, ezáltal **felhasználása jelentősen elnehezült**. Annak érdekében, hogy ezen műveknek az elérhetősége javuljon, uniós jogharmonizáció alapján az Szjt. 2021. június 1. napján speciális rendelkezésekkel egészült ki, amelyek nem a szabad felhasználási esetek között, hanem önálló fejezetben (Szjt. IV/B. fejezet) kerültek elhelyezésre.

Az Szjt. fogalomrendszerében **kereskedelmi forgalomban nem elérhető mű** az olyan mű vagy szomszédos jogi védelem alatt álló teljesítmény, amelyről a kereskedelmi forgalomban létre vonatkozóan az adott helyzetben általában elvárható gondossággal végzett vizsgálat alapján vélelmezhető, hogy a szokásos kereskedelmi csatornákon keresztül a nyilvánosság számára nem hozzáférhető. A mű vagy szomszédos jogi védelem alatt álló teljesítmény nem tekinthető kereskedelmi forgalomban nem elérhetőnek, ha a mű vagy szomszédos jogi védelem alatt álló teljesítmény egyéb változata – ide nem értve a mű átdolgozását – a kereskedelmi forgalomban hozzáférhető.

Videó az OOC rendszer működéséről

A kereskedelmi forgalomban nem elérhető művek tekintetében **az Szjt. az engedélyezést tekinti elsődleges útnak**, ugyanakkor ez **nem egyedi jelleggel történik**, hanem közös jogkezelés útján. Az Szjt. 41/M. § szerint ugyanis a kulturális örökségvédelmi intézmények gyűjteményének állandó részét képező, kereskedelmi forgalomban nem elérhető mű, nem kereskedelmi célú többszörözésének, terjesztésének és nyilvánossághoz közvetítésének engedélyezésére – ha a jogosult **nem tiltakozott** a közös jogkezelés e formája ellen – közös jogkezelő szervezet köthet szerződést.

Annak ellenére, hogy a szabályozás már 2021 óta hatályban van, a leginkább érintett műtípusok, azaz az irodalmi alkotások tekintetében **egyelőre nincs bejegyezve olyan közös jogkezelő szervezet, amely ezen engedélyezést hazánkban megvalósítaná**.

Ugyanakkor az Szjt. 41/M. § (4) bekezdése egy **sajátos szabad felhasználási esetet** is nevesít, miszerint nem szükséges a szerző (vagy a szomszédos jogi jogosult) engedélye a kereskedelmi forgalomban nem elérhető mű többszörözéséhez és nyilvánossághoz közvetítéséhez (továbbá a szoftver átdolgozásához és terjesztéséhez), amennyiben a felhasználás **kulturális örökségvédelmi intézmények** által a gyűjteményének állandó részét képező, kereskedelmi forgalomban nem elérhető mű elérhetővé tételét célozza, **feltéve**, hogy 1. a felhasználás során **a szerző** vagy a szomszédos jogi jogosult **neve** – ha ez lehetséges – **feltüntetésre kerül**, 2. a nyilvánossághoz közvetítés **nem kereskedelmi céllal** fenntartott **honlapon valósul** meg, és 3. a felhasználni kívánt műtípus tekintetében a kizárólagos jog gyakorlására **reprezentatív közös jogkezelő szervezet nem rendelkezik** a fent említett engedéllyel és hatályos díjszabással.

Szintén speciális rendelkezés, hogy a szabad **felhasználás ellen a jogosult általánosságban tiltakozhat**, így előzetesen kizárhatja művét a szabad felhasználás alól, vagy a jövőre nézve is megtilthatja a folyamatban lévő szabad felhasználásokat (a már megvalósult felhasználások ellen ugyanakkor nem gyakorolhatja ezt a jogát).

Fontos megjegyezni, hogy a kereskedelmi forgalomban nem elérhető művekkel kapcsolatos szabad felhasználás az **adatbázisokra is vonatkozik**, külön szabad felhasználási eset útján (Szjt. 84/D. § (1) bek.).

Mind a jogosítás, mind a szabad felhasználás esetén a mű kereskedelmi forgalomban nem elérhető jellegének vizsgálata (ún. **elérhetőségvizsgálat**) a kulturális örökségvédelmi intézmény feladata.

4.3.2. Jogkimerülés

A már **jogszerűen forgalomba hozott** művekre nézve fennálló szerzői vagyoni jogok további, ésszerű korlátját jelenti a **jogkimerülés, amely ugyancsak a szerző engedélye és díjfizetés nélküli felhasználást tesz lehetővé**. Az EU jogában gyökerező jogintézmény **eredetileg** a szellemi alkotások **versenykorlátozó hatásának csökkentését, a belső piac zavartalan működését és a felhasználónak a műpéldányon keletkező tulajdonjogát (és ehhez kapcsolódó magánérdekeit) hivatott szolgálni** először az iparjogvédelem, majd a szerzői jog területén is.

Ld. pl. a C-62/79 S.A. Compagnie Générale pour la Diffusion de Télévision CODITEL és mások v. S.A Ciné Vog Films és mások ügyet.

Az Szjt. 23. § (5) bekezdésének rendelkezése szerint ez a korlát **a szerzőt megillető terjesztés jogának a határait jelöli ki**. Kétségtelen, hogy például egy könyv esetében főszabály szerint a szerző dönthet arról, hogy a kész példányokat forgalomba hozza-e, avagy sem. A közönség által már megvásárolt, forgalomba került kötetekre nézve azonban a további tulajdon-átruházásokkal kapcsolatban a szerző terjesztésre vonatkozó joga már nem gyakorolható, az mintegy kimerül. Így ha valaki két egyforma könyvet kap a születésnapjára, és úgy dönt, hogy az egyiket egy hazai antikváriumban vagy az eBay-en keresztül egy másik uniós tagállamba eladja, a szerzői alkotás műpéldányának átruházásához – azaz az eredetileg a szerzőt megillető terjesztési jog gyakorlásához – a jogkimerülés miatt nincs szükség a szerző engedélyére.

A jogkimerülés feltételei tehát, hogy 1. csak **dologi műpéldányok** esetében kerülhet rá sor (pl. könyv), hiszen az anyagi formában való egyik felhasználás, a terjesztés jogának korlátjáról van szó; 2. az adott **műpéldány jogszerűen** (azaz a jogosult vagy az ő kifejezett hozzájárulásával másvalaki által), adásvétellel vagy a tulajdonjog más módon történő átruházásával (pl. ajándékozás útján) **már forgalomba került**; 3. ez a jogszerű forgalomba hozatal **az Európai Gazdasági Térség területén történt**; 4. mindezek fennállta esetén is a továbbiakban csak **a tulajdon-átruházással megvalósuló terjesztés joga nem gyakorolható** a szerző által. A **szerzőt megillető más vagyoni és személyhez fűződő jogok**, illetve a terjesztés sajátos esetei, így a bérbeadás, a haszonkölcsönbe adás és a behozatal (import) joga **nem merülnek ki**.

Bár a jogkimerülés klasszikusan dologi példányokra vonatkozik, a teljesség kedvéért szükséges utalni az EUB jogfejlesztő tevékenységére, amely – a nemzetközi jog, így elsősorban a WCT és WPPT 6. cikkei által kijelölt értelmezési korlátok között – folyamatosan feszegeti a

jogintézmény határait és egyre a digitális jogkimerülés irányba nyújtózik. Ld. különösen a C-128/11. UsedSoft ítéletet, ahol az EUB kimondja, hogy a Szoftver irányelvet úgy kell értelmezni, hogy „valamely felhasználói licenc újraeladása esetén – ami magában foglalja a számítógépi programnak a szerzői jog jogosultja internetes oldaláról letöltött példányának újraeladását is –, amely licencet az említett jogosult eredetileg időbeli korlátozás nélkül és a műve említett példánya gazdasági értékének megfelelő díjazás megfizetése ellenében adta az első megszerzőnek, az említett licenc második megszerzője, valamint a licenc minden további megszerzője hivatkozhat az ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerinti terjesztési jog kimerülésére, ebből következően azokat az ezen irányelv 5. cikke (1) bekezdésének értelmében vett jogszerű megszerzőknek lehet tekinteni, akiket megillet az utóbbi rendelkezés szerinti többszörözési jog.”

4.4. Védelmi idő

A szerzői jogok egyik legfontosabb korlátjaként fogható fel a **védelmi idő** intézménye, a szerzőt – és jogutódait – megillető **vagyoni jogok ugyanis csak korlátozott ideig állnak fenn**, míg a személyhez fűződő jogok a védelmi idő lejártát követően is érvényesülnek. Azon művek esetében, amelyek védelmi ideje lejárt, a szerző, illetve a jogosult engedélyezési joga és díjigénye teljes mértékben elenyészik, az ilyen alkotásokat **közkincsbe** (*public domain*) tartozó műveknek nevezzük.

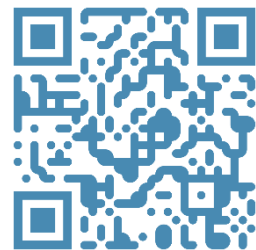
A szerzői alkotások védelmi idejének **jelentős anyagi vonzata van**, gyakorlatilag a **védelmi idő jelöli ki a kizárólagos jogok kiaknázhatóságának időbeli határait**, ugyanis annak lejártát követően a szerzőnek (szerzői jogi jogosultnak) a mű feletti gazdasági kontrollja elenyészik. A védelmi idő a szerzői jog nemzetközi fejlődésével párhuzamosan, folyamatosan emelkedett, ugyanakkor az elmúlt pár évtizedben látszólag nyugvóponton jutott.

Az első modern szerzői jogi jogforrás (Statute of Anne, 1709) 14 évre biztosított védelmet, amelyet újabb 14 évre meg lehetett hosszabbítani. Ez később 28+14, vagy 28+28 évre módosult. A nemzetközi jog fejlődésének köszönhetően került általánosan bevezetésre a PMA 50, majd később PMA 70 év. A leghosszabb védelmi idő jelenleg PMA 100 év a mexikói szabályozásban.

Az Egyesült Államok jogalkotásában a szerzői jogi védelmi idő 50 évről 70 évre való emelését olyan komoly lobbizási tevékenység előzte meg, hogy a módosítást átvezető, 1998. évi, hivatalosan Copyright Term Extension Act (CTEA) nevű törvényt a szakirodalom gyakran Mickey Mouse Copyright Act-ként hivatkozza, az egyik legnagyobb érdekelt ugyanis pont a Walt Disney volt. A CTEA szerint az 1923-ban vagy azt követően nyilvánosságra hozott és 1998-ban még védelem alatt álló művek védelmi ideje 2019. január 1. napjáig meghosszabbodott (Mickey Egér karakterének első nyilvánosságra hozatalára 1928-ban került sor a Steamboat Willie című animációban, így az ott ábrázolt karakter védelmi ideje 2024-ben járt le – hangsúlyozva, hogy ez a későbbi karakterverziókat nem érinti, és természetesen a Mickey Mouse védjegyeket sem).

Walt Disney Animation Studios –
Steamboat Willie

Az Szjt. dogmatikai rendszerében a **különböző oltalmi tárgyak védelmi ideje nem egységesen kerül szabályozásra**: a főszabályt értelemszerűen a szerzői művek védelmi idejére vonatkozó rendelkezések képezik, ehhez bizonyos műtípusok vonatkozásában az Szjt. speciális rendelkezéseket állít fel. Emellett a szomszédos és kapcsolódó jogok szintén a „főszabálytól” eltérően kerülnek rendezésre.

A **szerzői alkotások** védelmi idejéről az Szjt. 31–32. §-ai rendelkeznek. Az Szjt. 31. § (1) bekezdése alapján a szerzői jogok **a szerző életében és halálától számított hetven éven át** (*post mortem auctoris*, PMA 70 év) részesülnek védelemben. A szerzői művek 70 éves oltalmi idejét, a szerző halálát követő év január 1-jétől kell számítani.

Az Szjt. a védelmi idő tekintetében visszaható hatállyal szabályoz: a szerzői jogok 70 éves határidejét a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvényt módosító 1994. évi VII. törvény emelte fel 50 évről 70 évre – a szomszédos jogok oltalmát pedig 20 évről 50 évre –, azonban azt csak az akkor még védett művekre vezette be. Mindazok a művek tehát, amelyeknek szerzői ötven évvel korábban, 1943. december 31. napja előtt haltak meg, nem kerültek védelem alá. Az Szjt. visszamenőlegesen védelem alá helyezte ezeket a műveket is. Hasonlóan történt a szomszédos jogok védelmi idejének újraszabályozása is.

A **közös művek** védelmi idejét más szabályok szerint kell megállapítani: az Szjt. 31. § (2) bekezdése szerint az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani a 70 éves oltalmi időt. Ez a rendelkezés, mondjuk egy közösen írt zenemű esetén, lényegében meghosszabbítja a szerzői vagyoni jogok oltalmát. **Összekapcsolt művek** esetén, amikor a közös szerzői alkotások részei önállóan felhasználhatók (pl. verseskötet és illusztrációi) a 70 éves védelmi időt – mivel az Szjt. dogmatikai rendszere ezeket is közös műnek tekinti – az utoljára elhunyt szerzőtárs halálától kell számítani.

Az Szjt. 31. § (3) bekezdése alapján, ha a szerző személye nem állapítható meg (**ismeretlen szerző**), a védelmi idő a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított hetven év, ha a szerző jelentkezik, az általános szabályok érvényesülnek. Ez esetben is a szerző halálát követő év első napjától kell számítani a 70 éves védelmi időt.

Több részben nyilvánosságra hozott mű (**folytatásokban megjelent szerzői mű**) esetében az Szjt. 31. § (4) bekezdése alapján az első nyilvánosságra hozatal évét részenként kell számítani. A védelmi idő természetesen itt is hetven év, amely a korábban nyilvánosságra hozott részek esetében korábban, a később nyilvánosságra hozott részletek tekintetében későbbi időpontban jár le.

Az együttesen létrehozott művek oltalmi idejének számításánál az Szjt. 31. § (5) bekezdése alapján nem a szerzők halálának időpontja mérvadó. Az együttesen létrehozott mű védelmi ideje a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított 70 év.

A **filmalkotás** védelmi idejét – szemben az 1969. évi Szjt.-vel – ma már nem a bemutatás időpontja határozza meg. Az oltalmi idő 70 év, amelyet a film utoljára elhunyt szerzőjének – a film rendezője, a forgatókönyvíró, a dialógus szerzője és a kifejezetten a filmalkotás céljára készült zene szerzője – halálát követő év első napjától kell számítani az Szjt. 31. § (6) bekezdése alapján.

Az Szjt. 31. § (7) bekezdése szerint, ha a védelmi időt nem a szerző, illetve az utoljára elhunyt szerző vagy szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani (pl. együttes mű) és a művet, a létrehozását követő év első napjától számított 70 éven belül **nem hozzák nyilvánosságra**, a mű a továbbiakban már nem részesül szerzői oltalomban.

Különleges szabályok vonatkoznak az Szjt. 32. §-ában a **korábban nyilvánosságra nem hozott művek közreadására**. A szerző vagyoni jogaihoz igazodó terjedelmű jogi védelem illeti meg azt, aki a védelmi idő vagy a nyilvánosságra nem hozott művek védelmi ideje lejártát követően jogszerűen nyilvánosságra hoz valamely korábban még nyilvánosságra

nem hozott művet. E védelem időtartama az első nyilvánosságra hozatalt követő év első napjától számított 25 év.

A **szomszédos jogok** védelmi idejét az Szjt. 84. §-a határozza meg, az alábbiak szerint.

- **Az előadóművészek előadásai**
 - ha **nem rögzített előadások**, az előadás megtartását követő év első napjától számított **ötven évig**;
 - ha **nem hangfelvételben rögzített előadások**, a **felvétel** első forgalomba hozatalát követő év első napjától számított **ötven évig** (vagy a felvétel elkészítését követő év első napjától számított ötven évig, ha ezalatt nem hozták forgalomba a felvételt);
 - ha **hangfelvételben rögzített előadások**, a hangfelvétel első forgalomba hozatalát követő év első napjától számított **hetven évig** vagy a hangfelvétel elkészítését követő év első napjától számított ötven évig, ha ezalatt nem hozták forgalomba a hangfelvételt;
- **a hangfelvétel-előállítók hangfelvételei** a hangfelvétel első forgalomba hozatalát követő év első napjától számított **hetven évig** vagy a hangfelvétel elkészítését követő év első napjától számított ötven évig, ha ezalatt nem hozták forgalomba a hangfelvételt;
- **a rádió- és televízió-szervezetek sugárzott műsorai** vagy a vezeték útján a nyilvánossághoz átvitt saját műsorai az első sugárzást vagy átvitelt követő év első napjától számított ötven évig;
- **a filmelőállítók tekintetében filmek** az első forgalomba hozatalt követő év első napjától számított **ötven évig** (vagy a film elkészítését követő év első napjától számított ötven évig, ha ezalatt nem hozták forgalomba a filmet);
- **a sajtókiadók sajtókiadványai** első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított **két évig** (ezzel a sajtókiadói szomszédos jog lett a legrövidebb védelmi idejű szellemi tulajdonjog).

Sajtókiadó szomszédos jog védelmi ideje tekintetében az Szjt. átmeneti rendelkezései ugyanakkor – az uniós joggal való összhang érdekében – rögzítik, hogy ha a sajtókiadványt 2019. június 6. napján (vagyis a CDSM irányelv hatálybalépésének napján) vagy azt követően hozták nyilvánosságra, az új szomszédos jogok megilletik a sajtókiadvány kiadóját. A sajtókiadvány kiadója ezen kizárólagos jogait csak a 2021. június 1. napján (az átvittető törvény hatálybalépésének napján), vagy ezt követően megvalósult felhasználások tekintetében gyakorolhatja.

A **kapcsolódó jogi, sui generis adatbázis** védelem védelmi ideje az első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított **tizenöt év**, illetve az adatbázis elkészítését követő év első napjától számított tizenöt év, ha ezalatt nem hozták nyilvánosságra az adatbázist. A fenti számított védelmi idő **újra kezdődik**, ha az adatbázis **tartalmát jelentősen megváltoztatják** úgy, hogy annak eredményeként a megváltoztatott adatbázis önállóan is jelentős ráfordítással előállítottnak számít. Az adatbázis tartalmának jelentős megváltoztatása eredhet az egymást követő **bővítések, elhagyások és módosítások halmozódásából** is.

Ismétlő kérdések

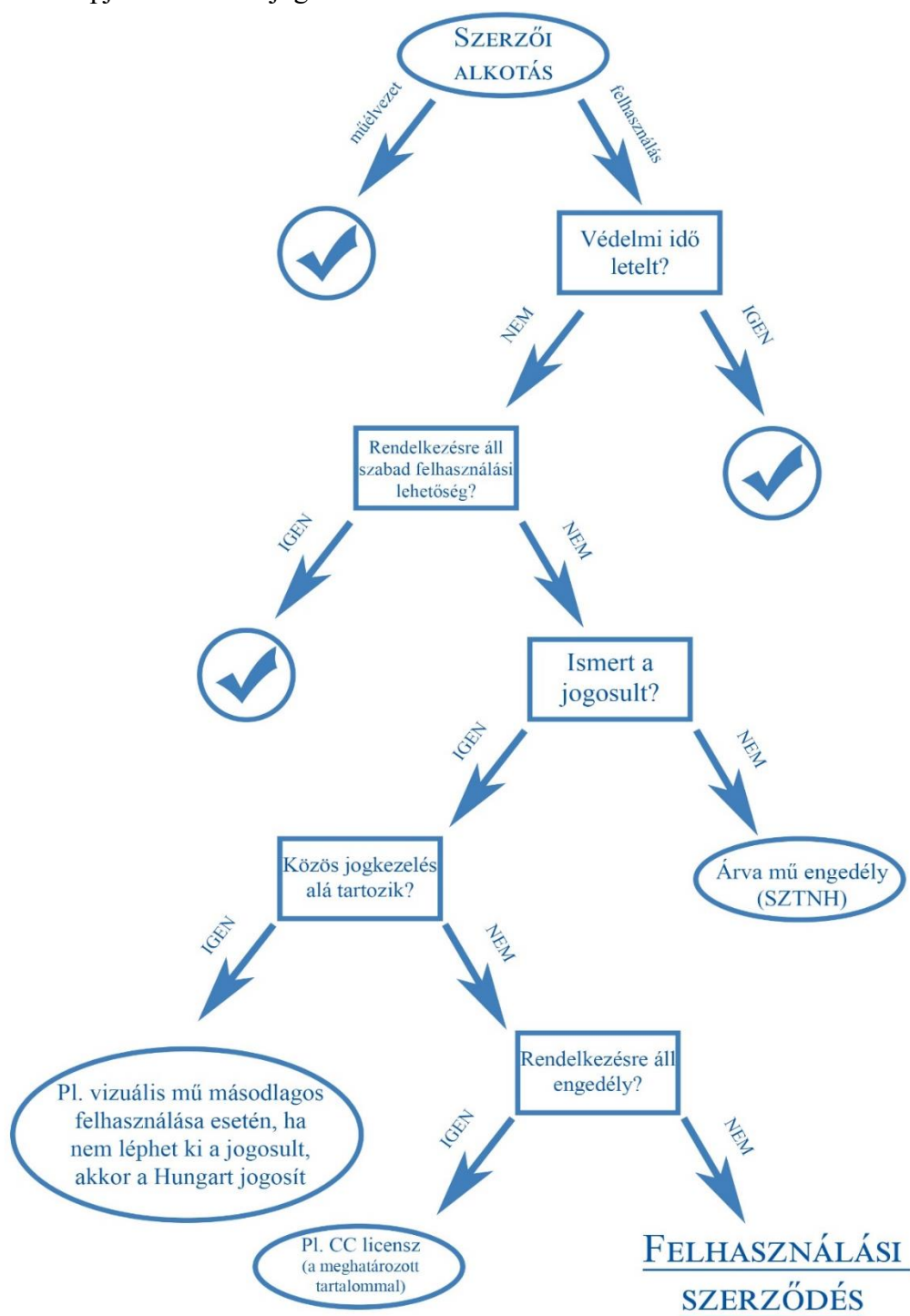
1. Melyek a szerzői jog korlátai? Mi a korlátok funkciója?
2. Ismertesse a szerző díjigényre szorításának eseteit!
3. Mi az a szabad felhasználás?
4. Mi az a háromlépcsős-teszt? Mi a teszt funkciója?
5. Ismertesse az idézés és átvétel szabályait!
6. Ismertesse az oktatási célú szabad felhasználásokat!
7. Ismertesse a paródia célú szabad felhasználási esetet!
8. Mi a magáncélú többszörözés és ideiglenes többszörözés?
9. Ismertesse a szöveg- és adatbányászathoz kapcsolódó szabad felhasználást!
10. Ismertesse a tájékoztatás elősegítéséhez kapcsolódó szabad felhasználásokat!
11. Ismertesse a szabad előadáshoz kapcsolódó szabad felhasználásokat!
12. Ismertesse a könyvtári szabad felhasználásokat és a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek felhasználásának szabályait!

13. Ismertesse a fogyatékossgal élő személyek hozzáférését segítő szabad felhasználást!
14. Ismertesse a közérdekű szabad felhasználásokat!
15. Mi az a jogkimerülés a szerzői jog vonatkozásában?
16. Ismertesse a védelmi időre vonatkozó rendelkezéseket!

5. fejezet Felhasználási szerződés

5.1. A felhasználási szerződések általános szabályai

A szerző kizárólagos jogából fakadóan, amennyiben az Szjt. egyéb úton (például már lejárt a védelmi idő, vagy valamilyen szabad felhasználási lehetőség, vagy törvényi engedély áll rendelkezésre) nem teszi lehetővé a felhasználást, úgy egy szerzői alkotást felhasználási szerződés alapján lehet csak jogszerűen felhasználni.

A felhasználási szerződés alapján a **szerző engedélyt ad művének a felhasználására**, a **felhasználó** pedig köteles ennek fejében **díjat fizetni** [Szjt. 42. § (1) bek].

A felhasználási szerződés tehát **kétoldalú** megállapodás, amely alapján a szerző vagy jogutódja **védett szerzői mű érzékelhetővé tételére** (pl. többszörözésre, nyilvános előadásra, nyilvánossághoz közvetítésre) vonatkozó **jogi felhatalmazást** (engedélyt, licencet) ad, és a jövőben létrehozandó művek esetén a mű(vek) rendelkezésre bocsátását is vállalja. A **felhasználó díjfizetésre köteles** és rendszerint vállalja a mű felhasználását, bár erre a szerződés alapján nem kötelezett, csak jogosult.

A felhasználási szerződések általános szabályait az Szjt. 42–55. §-ai határozzák meg, az Szjt.-ben nem szabályozott kérdésekben pedig a Ptk. rendelkezései az irányadók (Szjt. 3. §). A szerzői jogi felhasználási szerződések számos **sajátos vonást** mutatnak, amelyeket az alábbiakban tekintünk át.

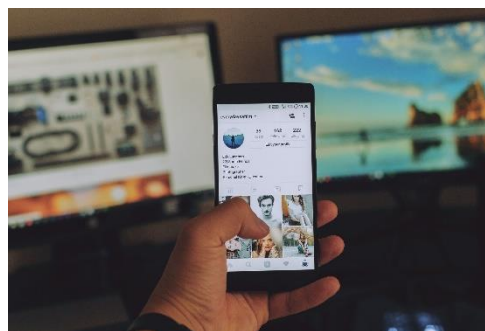
5.1.1. A felhasználási szerződés írásba foglalása

A felhasználási szerződést **írásba kell foglalni**, ha maga az Szjt. kivételt nem enged – az írásbeliség a szerződés érvényességi kelléke.

A szerződés írásbelisége vonatkozik annak módosítására, a jogdíjról való lemondásra és a munkaviszonyban alkotott művel kapcsolatos nyilatkozatokra is. Ebből az következik, hogy minden egyéb nyilatkozatot is írásba kell foglalni, így különösen: a felmondás, a mű javításra való visszaadása, a nyilvánosságra hozatalhoz adott engedély visszavonása esetén is kötelező az írásbeli forma. Az írásbeli alak hiánya a szerződés **semmisségét** eredményezi.

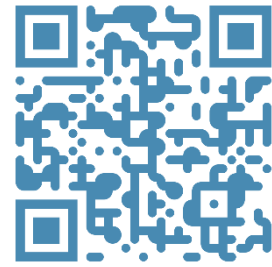
A Ptk. írásbeliségre vonatkozó szabályai mellett az Szjt. is meghatároz speciális esetköröket, amelyek **kivételeket** képeznek az írásba foglalás kötelezettsége alól.

- a) A művek (pl. újságcikkek, tanulmányok, grafikus ábrázolások, fényképek) **sajtótermékben, napilapban vagy folyóiratban** történő közzétételére kötött szerződés esetén nem kötelező annak írásba foglalása.
- b) Szintén egyszerűbb a szerződéskötés **egyes online felhasználások** esetén: nem kötelező ugyanis írásba foglalni a nem kizárólagosan, ingyenesen, lehívásra hozzáférhetővé tett engedő felhasználási szerződéseket sem (pl. egy közösségi oldalra feltöltött fotó esetében).
- c) Nem kötelező a szoftver és a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis felhasználására vonatkozó – visszterhesen vagy ingyenesen, de – nem kizárólagos felhasználást engedő szerződés írásba foglalása (így pl. egy mobilalkalmazás esetében egy rákattintás is elegendő ilyen szerződés megkötéséhez).

*Lehívásra hozzáférhetővé tett engedése
Forrás: pixabay.com*

- d) Ugyancsak modern igényeket elégít ki az a szabály, mely szerint ha a szerző az ingyenes, nem kizárólagos felhasználási jog engedésére vonatkozó ajánlatát nem címzett, vagy meghatározatlan számú személynek tette, az ajánlata elfogadásával létrejött felhasználási szerződés esetén sem érvényességi feltétel az írásbeli forma [mint pl. a CC (Creative Commons) licencek, vagy a szabad szoftver mozgalom révén ismert GPL (General Public License) esetén].
[Szjt. 45. § (2) bek.].

Creative Commons
licencek

5.1.2. Diszpozitivitás/kógencia, és a típuszabadság hiánya

A diszpozitivitás és a kógencia egyaránt jellemző a felhasználási szerződésekre. A felek **egyező akarattal eltérhetnek** a felhasználási szerződésre vonatkozó szabályoktól, **ha** az Szjt. vagy más jogszabály az eltérést **nem tiltja** [Szjt. 42. § (2) bek.]. Ez úgy értelmezhető, hogy az Szjt. és más jogszabályok (így a Ptk.) **kötelező rendelkezései nem kerülhetők meg** (így pl. a szerző személyhez fűződő jogairól nem mondhat le, a szerző nem adhat meghatározatlan számú jövőbeli művének felhasználására engedélyt), de ezeken túl a felek **szabadon állapítják meg** a felhasználási szerződés tartalmát.

A méltányos díjazással összefüggő, azaz a bestseller klauzulára (Szjt. 48. §), a tájékoztatási kötelezettségre (Szjt. 50/A. §) és az egyeztető testületre (Szjt. 102. §) vonatkozó, rendelkezésektől eltérő, a felhasználó és a szerző közötti szerződés részévé váló szerződési kikötés **relatív semmisséghez** vezet. Ez azt jelenti, hogy a semmisségre kizárólag a szerző érdekében lehet hivatkozni. A semmis kikötés, valamint külföldi jog választása esetén az eltérő külföldi jog szabálya helyett a vonatkozó Szjt.-beli szabályokat kell alkalmazni.

A **típuszabadság ugyanakkor nem érvényesül** a felhasználási szerződések körében, mert a felhasználási szerződések legfontosabb kellékei eleve adottak (pl. megfilmesítés esetében a *final cut*, vagy a *remake* joga), és azok **meghatározott műfajokhoz kapcsolódnak**. A megfilmesítési szerződés szabályait pl. nem lehet a kiadói szerződésekre alkalmazni, vagy egy szoftver felhasználásra vonatkozó szerződést a zeneművekre vonatkozó szabályozás szerint megkötni.

5.1.3. Kizárólagosság, terjedelem, életműszerződés tilalma

A felhasználási engedély **lehet kizárólagos, vagy nem kizárólagos**.

Kizárólagos felhasználási engedély esetén csak a szerződésben megjelölt felhasználó jogosult mindazt megtenni, ami a felhasználáshoz szükséges, a szerző vagy jogutódja pedig nem adhat másnak engedélyt a mű felhasználására. A kizárólagos felhasználási engedély, hacsak a felek másként nem rendelkeztek, magát a **szerzőt is kizárja** a felhasználásból. A kizárólagos felhasználásra engedélyt adó szerzőt a szerzői alkotás korlátlan és zavartalan felhasználásáért **jogszavatosság** kötelezettsége terheli, azaz köteles a felhasználásra átadott jog teljességét és zavartalanságát biztosítani. (Ám a kizárólagos felhasználási engedélyt tartalmazó szerződés megkötése előtt adott nem kizárólagos felhasználási engedély fennmarad, kivéve, ha

a szerző és a felhasználásra nem kizárólagos jogot szerző felhasználó közötti szerződés eltérően rendelkezik.)

Nem kizárólagos felhasználási jog kikötése esetén a szerző **más felhasználónak is** engedélyt adhat arra, hogy művét valamilyen módon felhasználja, és **maga is felhasználhatja** azt.

Az Szjt. a nem kizárólagos felhasználást tekinti tipikusnak. A felhasználó csak akkor szerez kizárólagos jogot, ha ezt a szerződésben **kifejezetten** kikötötték. Ha tehát a felek a felhasználási szerződésben a felhasználási jog terjedelméről nem rendelkeznek, a felhasználó nem szerez kizárólagos felhasználási jogot.

*A kizárólagos jog megszerzése esetén is sajátos szabályok vonatkoznak arra, hogy a felhasználó **milyen esetekben és módon léphet fel a vagyoni jogok megsértése esetén.** Az Szjt. 98. § (1) szerint a szerző vagyoni jogainak megsértése esetén a kizárólagos felhasználási engedélyt megszerző személy felhívhatja a szerzőt, hogy a jogsértés abbahagyása iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket. Ha a szerző a felhívástól számított harminc napon belül nem intézkedik, a jogszerző saját nevében felléphet a jogsértés miatt. (A nem kizárólagos felhasználási engedély esetében a jogszerző ezen a módon csak a felhasználási szerződés kifejezett rendelkezése alapján léphet fel.) Ennek jelentőségét ld. pl. a Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.111/2011/3. számú ítéletében, amelyben a bíróság megállapította, hogy a felperes mint a kizárólagos felhasználási engedély jogosultja ugyan szerződéses felhatalmazás nélkül, saját nevében is felléphet a jogsértővel szemben, de csak akkor, ha igazolja, hogy előzetesen felszólította a szerzőket a szükséges intézkedések megtételére, de ők a felhívásnak harminc napon belül nem tettek eleget. Az adott ügyben azonban a felperes ezt nem tudta igazolni, így viszont nem volt jogosult a per megindítására, ennek folytán legitimáció hiányában a keresete elutasításra került.*

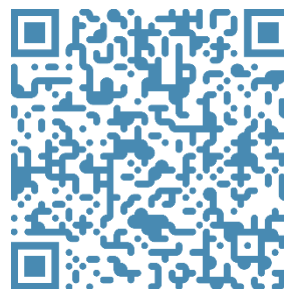
Ami az engedély terjedelmét illeti, a felhasználási engedély **korlátozható valamely területre, időtartamra, felhasználási módra és ennek mértékére** is. Főszabály szerint az engedély Magyarország területére terjed ki és időtartama a szerződés tárgyát képező műhöz hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik (vita esetén ennek megállapítására szakértő igénybevétele látszik célszerűnek), de ettől a jogszabály is eltérhet, és a szerződésben is rendelkezhetnek máshogyan a felek.

A Ptk. 6:63. § (2) bekezdésébe foglalt előírása szerint a szerződés létrejöttéhez a feleknek a lényeges, valamint a bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben való megállapodása szükséges. Ezzel szemben a felhasználási szerződések az Szjt. 43. § (5) bekezdése alapján akkor is létrejöhetnek, ha a felek **egyes lényeges kérdésekben nem** állapodtak meg. Ez a rendelkezés a szerződés „megmentésére” irányul, lehetővé teszi, hogy a szerződés ne váljon nem létezővé. Ez azt jelenti, hogy amennyiben a szerződés **nem jelöli meg azokat a felhasználási módokat**, amelyekre az engedély vonatkozik, illetve nem határozza meg a felhasználás megengedett mértékét, az engedély a szerződés **céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges** felhasználási módra és mértékre korlátozódik (és jó tudni, hogy a mű átdolgozására is csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a felhasználási engedély). A szerződés **megkötésekor ismeretlen felhasználási módra** ugyanakkor felhasználási engedély érvényesen nem adható. Ennek a rendelkezésnek a szerző vagyoni jogai védelme szempontjából van kiemelkedő jelentősége, mert az új felhasználási mód lehetősége egyben új értékesítési esélyt biztosít a szerzőnek. (A felhasználásnak a szerződés **megkötését követően kialakuló módszere** azonban nem tekinthető a szerződés kötésekor még ismeretlen felhasználási módnak pusztán azért, mert a korábban is ismert felhasználási mód megvalósítását hatékonyabban,

kedvezőbb feltételekkel, jobb minőségben teszi lehetővé. Erre jó példát nyújt a műholdas sugárzás és a tv-társaságok által végzett földi sugárzások összevetése.)

Az SZJSZT a 02/2019. számú szakvéleményének alapjául szolgáló tényállás szerint a felperes zeneszerzőként munkaviszonyban és megbízásos jogviszonyban állt azzal a Kft.-vel, amely 2001-ben videójátékokat és annak különböző verzióit fejlesztett ki PC-re. A játékban lévő videók aláfestő zenéit, valamint a játék menetében hallható hanghatásokat (sound design) a felperes állította össze. A játékok felhasználási jogait megszerző új cég (alperes) 2009-ben – az időközben megjelenő új operációs rendszerek miatt – elavulttá váló játékokat átdolgozta. A játékokat újra kiadta PC-re, és azokat iOS és Android platformra is átdolgozta (mobiltelefonos applikációként). Nem vitás, hogy e játékokban a felperes zeneművei és sound designjai kerültek felhasználásra. A Kúria utalt az SZJSZT szakvéleményében foglaltakra, amely szerint nem zárható ki, hogy a technika már ebben az időszakban magában hordozta annak lehetőségét, hogy később a nyilvánossághoz való közvetítés útján kerüljön sor a felhasználásra, azonban megítélése szerint a per tárgyát képező megbízási szerződések megkötésekor ez még nem volt elengedhetetlenül szükséges felhasználási mód. A szerződéskötés időpontjában a felek szándéka a Kúria megítélése szerint elsődlegesen a külső (fizikai) adathordozókon történő felhasználási módokra irányult, így a többszörözéssel és terjesztéssel (CD, DVD adathordozókon) a szerződés célja megvalósult. Ezért függetlenül attól, hogy a felek a szerződéskötés időpontjában számolhattak-e azzal, hogy a kommunikációs technológia fejlődésével a felhasználás a későbbiekben a nyilvánossághoz közvetítéssel – internet és mobil applikáció útján – is lehetséges lehet, a felhasználásnak ez a módja nem elengedhetetlenül szükséges a szerződés céljának megvalósulásához. (Pfv.IV.20.285/2020/9. számú részítélet). Ezért az alperesnek meg kellett fizetnie az elmaradt licencdíj összegét a szerzőnek (Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.610/2021/3.).

SZJSZT-02/19.

Amennyiben tehát a jogosult a felhasználási engedélyt megadja, de **annak mértékében és gyakorlásában nem állapodnak meg**, a felhasználási engedély

- nem kizárólagos,
- harmadik személynek nem engedhető át a benne foglalt jogosultság,
- Magyarország területére vonatkozik,
- időtartama a hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik, és
- a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik,
- a mű átdolgozására nem terjed ki kifejezett kikötés hiányában.

Mindehhez társul még az a – szintén szerződésmentő jellegű – rendelkezése is, amely szerint ha a felhasználási szerződés tartalma értelmezésre szorul, a **szerző számára kedvezőbb**

értelmezést kell elfogadni. Ezt az előírást akkor kell alkalmazni, ha a felek nem eléggé részletes, hiányos vagy ellentmondó tartalmú szerződést kötnek [Szt. 42. § (3) bek.].¹²

Ugyanakkor ha a szerző és a felhasználó azért köt szerzői mű létrehozására szerződést, mert a felhasználót harmadik személy korábban megbízta a műhöz kapcsolódó fejlesztéssel, amelyről a szerzőnek is tudomása volt, külön kikötés hiányában is megállapítható, hogy a szerző korlátlan felhasználási jogra vonatkozó szerződéses nyilatkozata magában foglalja a felhasználási jog harmadik személy részére történő továbbengedélyezését is (BH2021. 309).

Szintén a szerződés tartalmát meghatározó speciális szabály az **életműszerződés tilalma** [Szt. 44. § (1) bek.], amely azt jelenti, hogy semmis a felhasználási szerződésnek az a kikötése, amellyel a szerző meghatározatlan számú jövőbeli művének felhasználására ad engedélyt. Nem megengedhető az, hogy a szerző egyetlen szerződéssel minden jövőben megalkotandó alkotására – egész életművére – kizárólagos (vagy nem kizárólagos) felhasználási szerződést kössön, mivel ez a **szerző teljes kiszolgáltatottságát eredményezné**. Vannak viszont olyan lehetőségek a szerzői jogban, amelyek tárgya **jövőben megalkotandó**, egyedileg meg nem határozott mű:

- jövőben alkotandó művekre köthető megállapodás, amennyiben meghatározzák a megalkotandó művek **számát, fajtáját és jellegét**. (Például a szerzőnek évente tíz, művészekről szóló karikatúrát, vagy évente három belpolitikai elemző cikket kell készítenie);
- köthető **előszerződés** a Ptk. 6:73. §-a alapján, ez azonban csak a szerződéskötésre való kölcsönös kötelezettséget eredményezi, azonban nem biztosít önmagában a jövőre nézve felhasználási jogot;
- a szerzői jogban az **opciós szerződés** szerzői jogi felhasználásra biztosít egyoldalú szerződéskötési lehetőséget a felhasználó javára. Ez az opciós szerződés a Ptk. 6:225. § (1) bekezdésében szabályozott vételi jog gyakorlásának szerzői jogi változatát jelenti.

5.1.4. Változtatás a művön, módosítás a szerződésen

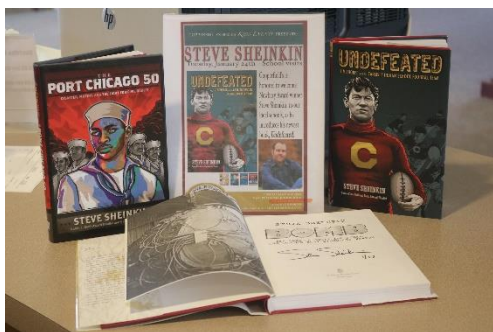
A szerzői mű létrehozása és felhasználása egyfajta bizalmi kapcsolaton alapul, így az **együttműködési kötelezettségre** is nagyobb hangsúly kerül. A felhasználók általában kötődnek az általuk tehetségesnek és megbízhatónak tartott szerzőhöz. Ennek ellenére előfordul, hogy a jövőben elkészítendő alkotások esetén a **felhasználó** az elkészült alkotást *a vártnál gyengébb minőségűnek nyilvánítja*. A jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződés alapján átadott mű **elfogadásáról** a felhasználó a mű átadásától számított két hónapon belül köteles nyilatkozni. Ha a művet a felhasználó kijavításra visszaadta, a határidő a kijavított mű átadásától számít. Ha a felhasználó az elfogadásra nyitva álló határidőn belül nem nyilatkozik, a művet elfogadottnak kell tekinteni.

¹² POGÁCSÁS Anett: „Néma gyerekek...”: A szerzői jogi felhasználási szerződések értelmezésének egyes aspektusai. *Iustum Aequum Salutare*, 2022/2.

A jövőben megalkotandó szerzői műre vonatkozó szerződés hibás teljesítése esetén a jogosult az Szjt.-ben meghatározott szavatossági jogokat érvényesítheti. A szerződés eltérő rendelkezése hiányában a mással való kijavíttatás joga nem illeti meg (BH2015. 11).

Az apróbb „simítások” elvégzése általában minden alkotási formában természetes (pl. egy szakkönyv írásánál kisebb hiányosságok (előszó, névmutató, címmutató, tartalomjegyzék, illusztráció jegyzék, borítótervezés stb.) utólagos pótlása egyáltalán nem számít ritkaságnak. Az Szjt. 50. §-ába foglalt rendelkezés szerint, ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz **elengedhetetlen, vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változásokat** ő maga köteles végrehajtani (pl. helyesírás ellenőrzése, név- és címmutató készítése, ábrajegyzék rendelkezésre bocsátása stb.). Ha ezt a szerző elmulasztja, a **változtatások elvégzésére** a felhasználó jogosult, mégpedig a szerző hozzájárulása nélkül.

Bestseller

Forrás: pixabay.com

Fontos rendelkezés az ún. **bestseller klauzula** is (Szjt. 48. §). A polgári jog általános szabályai feltűnő értékaránytalanság esetén akkor teszik lehetővé a megtámadást, ha az értékaránytalanság már a szerződéskötéskor fennállott. A bestseller klauzula szerint a szerződés akkor is megtámadható, ha az **értékaránytalanság a szerződés megkötése után** következik be. Ennek megfelelően **módosításra kerülhet a szerződés**, hiszen a bíróság akkor is módosíthatja felhasználási szerződést, ha az a szerzőnek a felhasználás eredményéből való arányos részesedéshez fűződő jogos érdekét azért sérti, mert a mű felhasználása iránti igénynek a szerződéskötést követően bekövetkezett jelentős növekedése miatt **feltűnően nagygyá válik a felek szolgáltatásai közötti értékaránytalanság**. Egy váratlanul „befutott”, jelentős és „jövedelemrobbanást” eredményező szerzői alkotás esetén bírósági út áll tehát rendelkezésre egy emelt mértékű szerzői honorárium érvényesítésére. Ez a szerzői igény csak abban az esetben áll fenn, ha eredetileg a szerződésben pontosan **meghatározott díjazást kötöttek ki** (fix összeg, egyösszegű díjazás), hiszen a közös kockázatviselést megvalósító (royalty-típusú) díjazást eredetileg is épp egy ilyen helyzet reményében rögzítik a felek.

Továbbá fontos megjegyezni, hogy a bestseller klauzula rendelkezései nem vonatkoznak a közös jogkezelő szervezet és független jogkezelő szervezet által a felhasználóval kötött felhasználási szerződésre, valamint a közös jogkezelő szervezet által a díjigény gyakorlása körében a díjfizetésre kötelezettrel kötött megállapodásra.

5.1.5. A felhasználási engedély átruházásának tilalma, az átszállás

A felhasználó – főszabály szerint – a megkapott felhasználási engedélyt nem ruházhatja át harmadik személyre, tehát a felhasználási engedély **továbbadására nincs joga**, és **nem adhat további** felhasználási engedélyt sem másnak a szerző engedélye nélkül. A felhasználó a felhasználási engedélyt csak akkor ruházhatja át, illetve harmadik személynek csak akkor adhat

további engedélyt a mű felhasználására, ha a szerző ezt kifejezetten megengedte. (Természetesen azokban az esetekben, amikor magukat a [vagyon jogok](#)at szerzi meg harmadik személy az alkotótól – pl. munkaviszonyban létrehozott alkotás esetén –, a jogszerző a felhasználás további engedélyezésének jogát is megszerzi, az nem marad a szerzőnél.)

A felhasználót megillető felhasználási engedély a felhasználó gazdálkodó szervezet megszűnése vagy szervezeti egységének kiválása esetén ugyanakkor a szerző engedélye nélkül **átszáll a jogutódra**.

Sajátos módon alakulhat a felhasználási szerződés által kötelezettek köre a nyilvánossághoz közvetítés eseteként tárgyalt [közvetlen betáplálás](#) engedélyezése, illetve az azzal kapcsolatos díjigények érvényesítése esetén. Ha ugyanis a direkt betáplálást egy egységes felhasználás a sugárzás kategóriáján belül, ugyanakkor mind a rádió- és televízió-szervezetnek, mind a nyilvánosságot elérő szervezetnek felhasználási jogot kell szereznie a felhasználás jogszerűségéhez, ehhez szükség van arra is, hogy a rádió- vagy televízió-szervezettel megkötött felhasználási szerződés a műsorhordozó jelek nyilvánossághoz közvetítésében közreműködő, a nyilvánosságot elérő szervezetek tevékenységére is kiterjedjen (Szt. 46/A. §).

5.1.6. A felhasználó tájékoztatási kötelezettsége

A felhasználási szerződés alapján (ideértve az átruházási szerződéseket is) a felhasználó **évente** legalább egyszer köteles részletes **tájékoztatást nyújtani a szerző számára**

- a) a **műve felhasználásáról**,
- b) a felhasználás **módjáról és mértékéről**,
- c) a mű felhasználásából eredő **bevételekről** minden felhasználási mód tekintetében külön-külön, és
- d) a szerző részére fizetendő **díjazásról**.

A szerző a tájékoztatást nem csak a vele szerződő féltől kérheti, hanem – persze a vele szerződő fél útján – mindazon személyektől, amelyek a felhasználási jog átengedése vagy átszállása útján felhasználónak minősülnek, vagy ilyen személy jogutódjai, hiszen a tájékoztatáshoz szükséges információval a felhasználásra elsődlegesen jogosított felhasználó ilyen esetekben nem feltétlenül rendelkezik.

A szerződés megszűnését követően a kötelezettség már csak a szerződés megszűnését megelőző egy éves időtartamra vonatkozik, viszont ennek a szerződés megszűnését követő harminc napon belül eleget kell tenni.

Ugyanakkor a tájékoztatási kötelezettség **nem terjed ki** valamennyi felhasználási szerződésre:

- így az ingyenes felhasználási szerződésekre, azaz amikor a felhasználási szerződésben a szerző a díjazásról lemondott; és
- azokra az esetekre sem, amikor a szerző teljes műhöz való hozzájárulása nem jelentős (kivéve, ha a szerző alátámasztja, hogy a kért tájékoztatás a bestseller klauzula érvényesítéséhez szükséges);
- a munkaviszonyra vagy más hasonló jogviszonyban alkotott művekre vagy teljesítményekre (a jogviszony jellege miatt);
- a közös jogkezelő szervezetek és a független jogkezelő szervezetek által a felhasználókkal kötött felhasználási szerződésekre, valamint a közös jogkezelő

szervezetek által a díjigények gyakorlása körében a díjfizetésre kötelezettel kötött megállapodásokra.

Sajátosan alakul a **film és audiovizuális** művekre vonatkozó felhasználási szerződések esetében abból fakadóan, hogy ezen művekre a jogosultak igen nagy száma jellemző. Ezért a felek kiköthetik, hogy a tájékoztatási kötelezettség csak akkor áll fenn, ha a tájékoztatást a szerző a felhasználótól írásban vagy elektronikus úton kéri.

Lehetőség van arra is, hogy kollektív felhasználási szerződés rendelkezzen a tájékoztatásra vonatkozó szabályokról.

Akkor, ha a felhasználásból származó bevételhez képest a felhasználó számára **arányatlan költséggel** járó adminisztratív terhet jelentene a tájékoztatási kötelezettség, azt csak az adott helyzetben általában elvárható mértékben kell teljesíteni (kivéve, ha a tájékoztatási kötelezettség nem az Szjt., hanem a szerződésben vállalt kitételként kötelező a felhasználóra nézve).

5.1.7. A felhasználási szerződés megszűnése és megszüntetése

A felhasználási szerződés **megszűnik**

- a) a szerződésben megállapított **idő elteltével** vagy a **védelmi idő leteltével**;
- b) a szerződésben meghatározott **körülmények bekövetkeztével**;
- c) **felmondás**; vagy
- d) **elállás** következtében.

a) Időmúlás

Az Szjt. 54. § értelmében a jövőre nézve megszűnik a szerződés az abban **megállapított idő elteltével** (pl. ha egy kiadói szerződést nyolc évre szóló határozott időre kötöttek, a nyolc év elteltével). Ahogyan korábban említettük, az időtartam meghatározásának elmaradása esetén a szerződés időtartama a szerződés tárgyát képező műhöz hasonló művek felhasználására kötött szerződések **szokásos időtartamához** igazodik. Ha a felek a felhasználási szerződést határozatlan időre kötik, akkor a szerződés a szerző életének tartamára és a halálát követő év első napjától számított 70 évre, azaz a szerző személyiségi és vagyoni jogai teljes **védelmi idejére** szól, és ezt követően szűnik meg a jövőre nézve.

b) Meghatározott körülmények bekövetkezése

A felek a felhasználási szerződésben is megállapíthatnak **bontó feltételt** (pl. arra az esetre, ha a felhasználás tárgytalanná válik).

c) Felmondás

i) A **kizárólagos felhasználási szerződésre** két speciális felmondási okot tartalmaz az Szjt. Így **egyrészt** felmondási okként kell figyelembe venni a **hasznosítás megkezdésének elmulasztását** a szerződésben **meghatározott időn belül**, vagy ha nem került meghatározásra ilyen határidő, **az adott helyzetben általában elvárható időn belül**. A hasznosítás megkezdésének reálisan elvárható határideje műfajfüggő, más egy újságciikk és más egy lexikon kiadása esetén. Az elvárható felhasználási időt – kivételesen – a rendkívüli tökeigényes filmalkotások vonatkozásában a mű elfogadásától számított négy évben határozza meg [Szjt.

66. § (6) bek.]. Más művek (pl. tankönyv, grafikák, zeneszöveg stb.) esetén az elvárható határidő lényegesen rövidebb, és egyedi mérlegelés alapján állapítható meg. Fontos hangsúlyozni, hogy a hasznosítás elmulasztása csak kizárólagos licenciánál felmondási ok, hiszen az magát a jogosultat is akadályozza a hasznosításban, azaz megakadályozza a szerzőt a mű közönséghez való közvetítésében, vagy más felhasználási módban. A nem kizárólagos licenciánál a hasznosítás elmulasztása esetén a jogosult minden további nélkül adhat másoknak hasznosítási jogot, nincs megkötve a keze, ezért a felmondási jog biztosítása nem indokolt. *Másrészt* az Szjt. a kizárólagos felhasználási szerződés felmondásának a lehetőségét abban az esetben is biztosítja, ha a felhasználó a szerződéssel megszerzett kizárólagos jogait **nyilvánvalóan a szerződés céljának megvalósítására alkalmatlan módon, vagy nem rendeltetésszerűen gyakorolja**. Nem rendeltetésszerű felhasználás a szerződés kereteit túllépő, vagy a rendkívül kis mértékű felhasználás (pl. egy színdarabot a színházi szezonban csak egyszer adnak elő).

Mindkét esetben a felmondás jogát a szerző csak akkor gyakorolhatja, ha a teljesítésre a felhasználónak megfelelő határidőt biztosított, ez azonban eredménytelenül telt el. Határozatlan, vagy öt évnél hosszabb időtartamra kötött szerződés esetén a „türelmi idő” is hosszabb – a felmondási jogot a szerző csak a szerződés megkötésétől számított két év eltelte után gyakorolhatja.

Ez a jog annak ellenére fennáll – mégpedig úgy, hogy arról a szerző előzetesen nem mondhat le, és a gyakorlását is csak a szerződéskötést vagy a mű átadását követő öt évre lehet kizárni a szerződésben –, hogy a megkötött felhasználási szerződés a jogszerző számára nem jelent felhasználási kötelezettséget.

A felmondás mellett a szerző javára alternatívaként fennálló lehetőség, hogy a díj leszállításával a kizárólagos felhasználási szerződést *nem kizárólagossá alakítja át* (Szjt. 51. § (5) bek.).

ii) Jövőben megalkotandó művek esetén, ha a felhasználási szerződésben a jövőbeli műveket **csak fajtájuk vagy jellegük szerint jelölik meg** (mondjuk a szerző köteles két, a XVII. században zajló történelmi drámát írni), a szerződés megkötésétől számított öt év elteltével, és azt követően újabb öt-öt év elteltével **bármelyik fél hat hónapra** felmondhatja a szerződést.

A felmondás lehetősége egy alkotásra semmiképp sem értelmezhető, csak akkor illeti meg a feleket, ha *legalább két* jövőben megalkotandó műről kötnek szerződést.

A felmondási ok alapja nem a körülmények megváltozása, hanem **az eleve fennálló bizonytalanságból adódó változások lehetősége**. A felmondási jog mind a szerzőt, mind a felhasználót megilleti, mind a kizárólagos, mind a nem kizárólagos hasznosítási szerződések esetén. A szerző viszont előzetesen erről a felmondási jogáról sem mondhat le.

iii) Visszavonási, illetve megtiltási jog alatt azt értjük, ha a szerző alapos okból visszavonja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét, vagy a már nyilvánosságra hozott művének további felhasználását ilyen okból megtiltja (ahogyan erről korábban a szerző [személyhez fűződő jogai](#) körében részletesen beszéltünk). Ilyen esetben a szerző a műre vonatkozó felhasználási szerződéseket felmondhatja azzal a feltétellel, hogy *biztosítékot ad* a nyilatkozata időpontjáig felmerült kár megtérítésére.

Előfordulhat, hogy a szerző ismét meggondolja magát, és a felmondást követően újra hozzá kíván járulni a mű nyilvánosságra hozatalához vagy további felhasználásához. Hogy ez ne vezessen igazságtalan helyzethez, ilyenkor a korábbi felhasználót *előfelhasználói jog* illeti meg (az elővásárlási jogra irányadó szabályok megfelelő alkalmazásával).

d) Elállás

Amint azt a felhasználási szerződések jellemzői között említettük, a felek között egyfajta bizalmi kapcsolat áll fenn, ami a **jövőben megalkotandó művek** esetében különösen szembeötlő. Amennyiben ugyanis a felhasználó úgy találja, hogy a mű a szerzőnek történő visszaadást követő kijavítás ellenére sem megfelelő, jogosult az Szjt. 49. § (2) bekezdése értelmében – megfelelő határidő kitűzésével – a szerzőnek további **kijavításra ismételten visszaadni**. Ilyenkor, ha a szerző a kijavítást alapos ok nélkül megtagadja, vagy határidőre nem végzi el, a felhasználó a szerződéstől **díjfizetés kötelezettsége nélkül elállhat**. (Abban az esetben, ha a szerző ugyan elvégzi az ismételt kijavítást, de a mű javítás után sem alkalmas felhasználásra, a szerzőt csak *mérsékelt díjazás* illeti meg.)

A PJD2022.31. a felmondás jogszerűsége kapcsán rámutat, hogy vegyes szerződés esetén a szerződés tartalma alapján kell a felek jogviszonyára alkalmazandó jogszabályt megtalálni. Ha az alapvető tevékenységet figyelembe véve felhasználási szerződésről is van szó (egy stúdióalbumot kellett volna létrehoznia az alperesnek), és a megbízási elemek ehhez, a jogosult előadóművészi tevékenységéhez kapcsolódnak (például fellépéseken való részvétellel), az egész szerződés tartalma a felek komplex együttműködését alapozza meg, amelyben a bizalmi alapon nyugvó, gondos ügyellést igénylő elemek a hangsúlyosabbak. A tényállás szerint az alperes 2016-ban azonnali hatállyal felmondta a szerződést, kirívóan súlyos szerződésszegésre hivatkozva, miután a felperes ügyvezetői egy személyes megbeszélés során tettelesen akadályozták őt a távozásban (felperes ügyvezetőinek ingatlanában, a dolgozószobában egyeztettek a vitás kérdésekről, amelynek során szóváltás alakult ki közöttük. Az egyik ügyvezető kiabálni kezdett az alperessel, aki ennek hatására közölte, hogy a továbbiakban nem kíván a felperesi társasággal együttműködni. Az alperes távozni kívánt, de ezt a kiabáló ügyvezető fia megakadályozta oly módon, hogy megfogta a karját és a bejárat ajtajától visszarángatta a dolgozószoba felé, miközben a másik ügyvezető is lökdöste az alperest, majd a dolgozószobába érve az ajtót belülről kulcsra zárta, a kulcsot a zárban hagyta.) A felperes kártérítést követelt, állítva, hogy az előadóművész felmondása jogszerűtlen volt az Szjt. alapján (egyik, a felhasználási szerződésre nézve lehetővé tett felmondási ok sem állt fenn). A Fővárosi Ítélőtábla a szerződést túlnyomórészt megbízási jellegűnek minősítette, és figyelembe véve a felperes súlyos szerződésszegését (az együttműködési kötelezettség megsértését), az alperesi felmondást jogszerűnek találta (a Ptk. megbízási szerződésekre vonatkozó felmondási szabályai szerint), így a kártérítési kötelezettség alól mentesítette az alperest.

5.2. Egyes speciális felhasználási szerződések

5.2.1. Kiadói szerződés

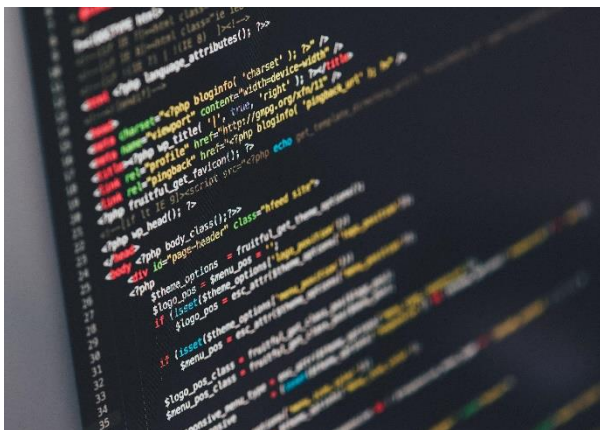
A kiadói szerződésekre vonatkozik néhány speciális, az általánostól eltérő szabály.

Kiadói szerződés alapján a **szerző** köteles a művet a **kiadó rendelkezésére bocsátani**, a **kiadó** pedig **jogosult azt kiadni** (jogosult, tehát amennyiben erre kötelezettséget is vállal, azt kifejezetten rögzíteni szükséges a szerződésben), valamint **forgalomba hozni** és köteles a szerzőnek **díjat** fizetni. A kiadó joga a mű **magyar** nyelvű kiadására vonatkozik, idegen nyelvű kiadáshoz kifejezett erre vonatkozó megállapodás szükséges. Eltérés az általános rendelkezésekhez képest, hogy a kiadói szerződés alapján gyakorolható kiadási jog – a gyűjtemények, valamint a napilapok és folyóiratok számára készült művek kivételével – **kizárólagos**.

A kiadó nem alkalmazhat önkényesen **illusztrációkat**: irodalmi mű kiadásánál ugyanis a képek alkalmazásához a szerző beleegyezése szükséges. Ha viszont a szerző beleegyezett abba, hogy művét illusztrálva adják ki, az egyes képek felhasználásához való hozzájárulását csak alapos okból tagadhatja meg.

5.2.2. Szoftverek felhasználása

A magyar jogi szabályozásban a szoftverek 1983 óta részesülnek védelemben. A szoftver alatt bármilyen **programot vagy utasítás-sorozatot értünk, amely a számítógépet meghatározott feladat végrehajtására készíti**. Bár az Szjt. a szoftvert nem minősíti irodalmi műnek, arra az irodalmi művekre irányadó szabályok értelemszerűen vonatkoznak. A WIPO mintaszabályzata alapján a szoftver fogalmi elemeit az alábbiak szerint határozhatjuk meg.

Programozás
Forrás: pixabay.com

- A „számítógépi program” utasítás-sorozat, mely *gép által olvasható hordozón* rögzítve alkalmas arra, hogy adatfeldolgozó gépet meghatározott művelet, feladat vagy eredmény jelzésére, kivitelezésére vagy elérésére készítse;
 - A „programleírás” az *eljárás teljes ábrázolása szóban, rajzban vagy egyéb módon* (folyamatábra, diagram, matematikai alapú vagy egyéb leírás) elegendő részletességgel ahhoz, hogy meghatározza egy számítógép programot alkotó utasítássorozatot, a program forráskódját;
 - A „kiegészítő dokumentáció” a számítógépi programon és programleíráson kívül minden olyan dokumentációs anyag, amely a *számítógépprogram megértésére, használatára, és alkalmazásának megkönnyítésére szolgál*.
- Az Szjt. szerint **szerzői jogi védelem alá tartozik a számítógépes programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció** (továbbiakban szoftver), akár forráskódban, akár tárgykódban, vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája, ideértve a felhasználói programot (pl.

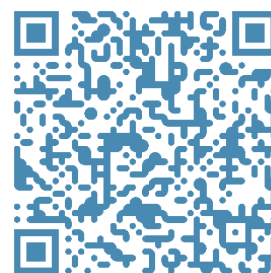
Microsoft Office) és az operációs rendszert (pl. Windows) is. Az Szjt. ezen túlmenően nem határozza meg a szoftver fogalmát.

Természetesen a szoftver esetében is elengedhetetlen követelmény annak egyéni, eredeti jellege. Az elkészült szoftvernek az egyszeri feladatra szánt rutinprogramhoz képest **a szerzők szellemi tevékenységből fakadó, sajátos jegyeket** kell hordoznia.

A szoftverek világában gyakran találkozunk származékos művekkel, és a számítógépi programfejlesztő folyamat egyes elkülöníthető szakaszai is létrehozhatnak olyan önálló alkotásokat, amelyek külön szerzői jogi oltalomban részesülhetnek (BH1993. 545).

Az SZJSZT a 15/18. sz. szakvéleményében hangsúlyozza, hogy az Szjt. nem csak a szoftverek, hanem azok előkészítő jellegű dokumentációja számára is szerzői jogi oltalmat biztosít. A dokumentáció akkor minősül a szoftver előkészítő jellegű leírásának, ha abból egyenesen következik a később megvalósított szoftver, más szóval, ha az a fejlesztés során megoldandó feladatokat (feladatspecifikáció) és azok mélyen részletezett megvalósítási módját is tartalmazza. Azon dokumentumok elkészítése is komoly felkészültséget, nagy szakmai tudást igényelnek, amelyek a megvalósítandó feladatot ennél szűkebben, általánosabb jelleggel határozzák csupán meg, ezek ugyanakkor szoftverként nem, legfeljebb – az általános védelmi feltételeknek való megfelelés esetében – szakirodalmi műként állhatnak védelem alatt.

SZJSZT-15/18.

A szoftver feladatának azt tekinthetjük, hogy kapcsolatba lépjen a számítógép részeivel és kapcsolatot teremtsen a felhasználóval, valamint meghatározott eredményt érjen el. A szoftver csak akkor használható, ha végleges alakja gép által olvasható formában jelenik meg. **Az olvashatóság nem feltétele a szerzői jogi védelemnek**, tehát ha a forráskódot az emberi érzékszervekkel észlelhető formából tárgyi kóddá – kizárólag gépi úton olvasható formává (bináris kód) – alakítják át, nem jelenti azt, hogy a program megszűnik szerzői jog tárgya lenni. A szerzői jogi védelemre igényt tartó dokumentációnak a program kialakítására alkalmasnak kell lennie. A dokumentáció a program kialakításának része kell, hogy legyen.

A szerzői jog alapgondolatának megfelelően a védelem a kifejezési formára vonatkozik.

Nem képezik az oltalom tárgyát:

- a programnyelvek alapját képező gondolatok, matematikai műveletek, ideértve az algoritmusokat is,
- a szoftver csatlakozó felületének alapját képező ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer, vagy matematikai művelet,
- a szoftver nyersfordítása (a szoftverfordítás, vagyis az eredeti programnyelvnek más programnyelvre történő átírása, amennyiben az egyéni, eredeti jellegű, szerzői műnek minősül. Egyéb esetben nyersfordításról beszélhetünk, amely nem áll szerzői jogi védelem alatt. A gyakorlatban valószínűbb és gyakoribb az ilyen tevékenységek nyersfordításként való minősítése.)

A **szoftverek fajtái** a rájuk vonatkozó jogosultság szerint:

- *kereskedelmi forgalomban értékesített (commercial, proprietary vagy closed source) szoftverek*: kereskedelmi forgalomban tömegesen értékesítik a felhasználói programokat (irodai rendszerek, tervező programok, játékprogramok stb.), operációs rendszereket tartalmazó, ún. dobozott szoftvereket (pl. Microsoft Word). Természetesen a kereskedelmi forgalomban elérhetőek egyedi fejlesztésű és engedélyezésű szoftverek is, melyek egyedi megrendelői igények alapján készülnek.
- *osztott használatú (shareware) szoftverek*: lényegében végfelhasználók által terjesztett szoftverek. Ilyenek – többek között – a vírusirtó szoftverek. A végfelhasználó a shareware programokhoz ingyenesen hozzájuthat (pl. letöltheti a világhálóról). A jogosult a szükséges felhasználási engedélyt megadja, azonban a felhasználásnak korlátokat szab az alábbiak szerint:
 - a felhasználó számára csak meghatározott ideig engedélyezik a szoftver használatát (tesztidőszak), majd ezen idő letelte után a felhasználónak regisztrálnia kell magát, valamint jogdíjat kell fizetnie (*trial ware*);
 - korlátozottan funkcióképes szoftvert bocsátanak a felhasználó rendelkezésére, amelyet felhasználhat bármeddig, majd a regisztráció és jogdíj megfizetése esetén kap egy teljes változatot (*liteware*);
 - tesztidőszakra korlátozottan működőképes szoftver a felhasználó rendelkezésre bocsátása;
 - a szoftvert egyes jogalanyok teljesen ingyenesen használhatják, és terjeszthetik, más felhasználók pedig regisztráció útján és jogdíj fizetése mellett.
- *ingyenes használatú (freeware) szoftverek*: a freeware szoftvert a jogosult annak „rendeltetésszerű használatához” szükséges körben ingyenesen elérhetővé és felhasználhatóvá teszi. A szoftver forráskódja ugyanakkor nem hozzáférhető, a program módosítása, visszafejtése csak a felhasználási szerződésben és az Szjt.-ben megengedett körre korlátozódik (pl. Gimp). Freeware esetén a jogosult jogfenntartó nyilatkozattal él, amelyben kiköti, hogy a felhasználók kötelesek a továbbiakban a programra vonatkozó információkat megjelentetni, pl. a honlapjukon vagy a szerző honlapján. Így a szerző teljes körben tudomást szerezhet a felhasználókról. A szerző szoftvereit bármikor átsorolhatja a kereskedelmi szoftver, vagy a shareware kategóriába.
- *nyílt forráskódú (open source) szoftverek*: az open source szoftver azt jelenti, hogy a jogosult a felhasználók számára ingyenesen elérhetővé és felhasználhatóvá teszi a szoftver forráskódját, amelynek módosítására, visszafejtésére is korlátlan lehetőség áll rendelkezésre (pl. Android), de az átdolgozó is köteles a módosított forráskódot továbbadni.
- *közkinccset képező (public domain) szoftverek*: a FLOSS (Free/Libre/Open Source Software) ötvözi a szabad és a nyílt forráskódú szoftverek előnyeit, ezek esetében ugyanis a szerző lemond engedélyezési és díjigény iránti jogáról, és minden további nélkül lehet másolni és terjeszteni. Az ilyen szoftverekhez a szerző külön fájlban csatolja saját adatait, egyetlen kikötése, hogy az adatait tartalmazó fájlt külön csatolni kell a másolatokhoz.

A **szoftver szerzője** az a személy, aki a szoftvert megalkotta. Az átdolgozás szabályainak értelmében szerzőnek tekinthető a szoftver módosítója, amennyiben a módosítás esetében egyéni, eredeti alkotás jön létre. Ha a fordítás új, eredeti jelleget kölcsönöz a programnak, új szoftver jön létre, egyéb esetben a fordítás csak mechanikus, technikai művelet.

A szoftvert nagyon gyakran hozzák létre **együttes műként**. A szoftverek bonyolultságának, összetettségének köszönhetően tipikussá vált a szoftver szoftverprojekt keretében, csapatmunkában történő létrehozása. Együttesen létrehozottnak minősül a szoftver, ha a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek a létrejött szoftverben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni. Az együttesen létrehozott szoftvernek a speciális esete, amikor a szoftver megjelenését követően javítják, továbbfejlesztik. Ilyenkor általában lehetetlen az új verzió kidolgozásában közreműködők szerzői jogainak elkülönítése.

Rátérve a **szoftver-felhasználási szerződések sajátosságaira**, emlékeztetünk arra a korábban említett szabályra, amely szerint **nem kötelező** a nem kizárólagos szoftver felhasználására vonatkozó szerződés **írásba foglalása**.

A dobozott (kereskedelmi forgalomban értékesített) szoftverek felhasználási szerződesei tömegesen **ráutaló magatartással** jönnek létre. Ilyen felhasználási szerződések:

- *Shrink wrap licensing*: a szoftvertermék becsomagolt telepítő dobozát a licencia megvásárlója kinyitja és ezzel, mint ráutaló magatartással létrehozza a szoftverre vonatkozó licencia szerződést a csomagban található általános szerződési feltételek alapján;
- *Click-on (vagy click wrap) licensing*: ez a módszer egyaránt alkalmazható a dobozott szoftverek és az interneten értékesített szoftverek vonatkozásában. A lényege az, hogy amikor a vásárló telepíti a szoftvert, a telepítés előtt megjelenik a képernyőn a felhasználási szerződés szövege „OK” gombbal. mennyiben erre a felhasználó rákattint, ezzel, mint ráutaló magatartással létrejön a szerződés;
- *End User Licensing Agreement (EULA)*: a szoftver műpéldányát, dokumentációval, telepítő csomagokkal bárhol kirívóan olcsón beszerezhetik a végfelhasználók, azonban a telepített szoftver aktiválásához meg kell venni a felhasználói jogot.

A dobozott licenciák formájában értékesített felhasználási szerződések kötésének igen gyakori módja az OEM (*Original Equipment Manufacturer*) szoftvervásárlás. Ennek a lényege az árukapcsolás. A szoftver felhasználási jogát együtt biztosítják számítógép vagy szoftverelem megvásárlásával.

- *Browser-wrap license*: a fogyasztó aktív megerősítés nélkül egyezik bele a licencbe, pusztán ráutaló magatartással, például amikor egy adott blog megtekintésével elfogadja az oldal feltételeit, még akkor is, ha nem nézte meg, fogadta el az oldalon felsorolt ÁSZF-et vagy adatvédelmi szabályzatot.

Így érvényesek lesznek a különböző számítógépi, és mobil alkalmazások letöltésének és belső célú futtatásának jogosítására megkötött, szoftverekkel kapcsolatos felhasználási szerződések is. Ezekben az esetekben tipikusan rákattintással, vagy rákattintások sorozatával, távollevők között, ráutaló magatartás tanúsításával [Ptk. 6:4. § (2) és (4) bekezdés, 6:5. § (3) bek.] jön létre a szerződés. Az esetek egy részében az ekként létrejött szerződést rögzítik is, ettől azonban még nem válik írásbeli alakban tett szerződéssé [Ptk. 6:7. § (3) bek.]. (Sztj. Indokolás)

Az Szt. lehetővé teszi, hogy a szerző valamennyi, a szoftverre vonatkozó vagyoni jogát **átruházza** [Szt. 58. § (3) bek.]. A vagyoni jogok átruházására vonatkozó szerződésekre megfelelően alkalmazni kell a felhasználási szerződésekre vonatkozó rendelkezéseket.

A szerzőkre és előadóművészekre vonatkozó, [méltányos díjazással](#) kapcsolatos rendelkezések azonban a szoftver felhasználási szerződésekre nem alkalmazhatók (Szt. 60. §).

A szoftver jogszerű felhasználójának többletjogokat biztosít az Szt. A szoftver mint bizonyos tekintetben funkcionális alkotás alapvető célja, megalkotásának értelme az általa betölteni kívánt cél elérése. E szempontot figyelembe véve szükséges a jogszerű felhasználó számára lehetővé tenni e cél elérését, akár a szerző jogainak ellenében is. A szoftver mindenkor jogszerű megszerzője tehát bizonyos többletjogokat ipso iure, a törvény erejénél fogva szerez meg ellenkező megállapodás hiányában azzal, hogy azokat a rendeltetésszerű használatához szükséges mértékben gyakorolja.

A szoftvert jogszerűen megszerző személy a szoftver *rendeltetésével összhangban* kiterjed:

- az átdolgozásra,
- a feldolgozásra,
- a fordításra,
- a szoftver bármely más módosítására – ideértve a hiba kijavítását is –, valamint ezek eredményének többszörözésére.

Ez azért jelent többletjogot a felhasználó számára, mert egyébként az átdolgozás, feldolgozás, fordítás és a módosítás – a mű integritását is érintő – engedélyköteles felhasználási mód. Ha a jogosult e műveleteket meg kívánja tiltani, azt *ki kell kötnie felhasználási szerződésben*. Nem tilthatja meg azonban:

- a) biztonsági másolat készítését,
- b) a szoftverek működésének megismeréséhez fűződő jog gyakorlását,
- c) a visszafejtést (dekompilációt).

a) Biztonsági másolat készítése

Az Szt. 59. § (2) bekezdése alapján a felhasználási szerződésben nem zárható ki, hogy a **felhasználó egy biztonsági másolatot készíthessen a szoftverről**, ha az a felhasználáshoz szükséges. Kifejezett engedély hiányában, a biztonsági másolat készítésén kívül a szoftver mindennemű másolása tilos. A másolatkészítés nyilvánvalóan többletjogosítványt biztosít a felhasználónak, hiszen az Szt. 35. § (1) bekezdése értelmében tilos a szoftver magáncélú másolása. A magáncélú másolás lehetősége azzal a megszorítással érvényesül, hogy a biztonsági másolat csak az eredeti szoftverpéldány megrongálódása, elveszése vagy megsemmisülése esetén használható fel.

b) A szoftverek működésének megismeréséhez fűződő jog gyakorlása

Az Szt. 59. § (3) bekezdése értelmében a szoftver működésének *megfigyelése, tanulmányozása* a szerző engedélye nélkül is megengedett a jogosított felhasználó számára, ezt a felhasználási szerződésben sem szabad kizárni. Nem jogsértő továbbá a szoftver kipróbálása, a szoftver valamely elemének alapjául szolgáló elgondolás, vagy elv megismerése céljából végzett **betöltése, képernyőn való megjelenítése, futtatása, továbbítása, vagy tárolása** (elemző próbateszt végzése).

Ezen rendelkezések a kísérletezési szabadság kifejezett megjelenését jelentik a szerzői jogban, és céljuk a tudomány továbbfejlesztésének akadálymentessége. Lényege az, hogy a szerző engedélye nélkül is szabad a szoftver működésének megfigyelése, tanulmányozása a felhasználó számára, megengedett az elemző próbateszt végzése, amit a felhasználási szerződésben sem lehet kizárni. Fontos tudni, hogy csakis jogszerűen (pl. felhasználási szerződéssel) megszerzett szoftver használható fel megfigyelés és tanulmányozás érdekében, az illegális másolat nem.

Megengedett cselekményeknek számít a szoftver teljesítményének, eredményességének és sebességének futtatás közbeni megfigyelése, valamint a telepítések különböző variánsainak megfigyelése.

c) Visszafejtés (dekompiláció)

A dekompiláció joga a szerző kizárólagos jogosultságai ellenében is érvényesülő jogokat ad a program mindenkor jogszerű felhasználójának. A dekompiláció joga lehetőséget biztosít az eredeti programinformáció másik programban való, kompatibilitási célú felhasználásához. Ez a felhasználás engedélyköteles más műfajoknál, mert hiszen szerzői jogilag releváns cselekményekről van szó. Az Szjt. 60. § (1) bekezdése a többszörözésre jogosultak személyét, míg a 60. § (2) bekezdése a felhasználás korlátjait határozza meg.

A visszafejtés joga azonnal evidenssé válik, ha belegondolunk, hogy számítógépeinken **több különböző rendszer funkcionál**: operációs rendszer, felhasználói program, kereső program, elektronikus leveleket kezelő program, közösségi oldalak, szövegszerkesztő, táblakezelő alkalmazás, helyesírás ellenőrző program és még sok más. Ezek a rendszerek a felhasználó igényeinek megfelelően működnek, és az egyes programok között megvan az átjárás. Az egyik program tud a másiktól adatokat átadni és a másik programból információkat fogadni. Alapvetően fontos a **különböző programok és felhasználások közötti interoperabilitás**. Így például a szövegszerkesztő programhoz a helyesírás ellenőrző program alkalmazása kapcsolódik, az elektronikus levelek kezelési programjához a levelező rendszer illeszkedik. Az együttes alkalmazás érdekében az Szjt. megengedi a program visszafejtését.

A visszafejtés (reserve engineering, dekompiláció) lehetővé teszi a szoftver kódjának többszörözését és fordítását abból a célból, hogy a tárgykódból **forráskódszerű leíró jellegű, olvasható, kiértékelhető információhoz jussunk el**.

A szoftver és a szerzői alkotások többi műtípusa között az a különbség, hogy a szoftver felépítése, különösen tárgykód estén rejtve marad a felhasználó számára. Más műfajoknál, pl. egy irodalmi műnél vagy egy színműnél az adott alkotás gondolatvilága, célja, felépítése, elvei nyilvánvalóak és minden további nélkül felhasználhatók. Abban az esetben, ha a jogosult együtt kívánja működtetni saját szoftverét más szoftverrel, ennek megvalósítása más jogosult szoftvere felépítésének a megismerését, sőt másolását és átírását – vagyis visszafejtését – követeli meg. *Tehát a szerző engedélye nélkül többszörözhető vagy fordítható a kód.* E felhasználási cselekmények nem sértik a szoftver jogosultjának a jogait.

A visszafejtés korlátozás nélküli engedélyezése viszont azt eredményezné, hogy a szoftverek terén teljesen feleslegessé válna az alkotómunka, a programok kifejlesztése és az ezzel kapcsolatos anyagi ráfordítás. Így a törvény megszabja a **feltételeit**: az Szjt. 60. § (1) bekezdése értelmében a szerző engedélye nem szükséges a kód olyan többszörözéséhez vagy

fordításához, amely elengedhetetlen az önállóan megalkotott szoftvernek, más szoftverekkel való együttes működtetéséhez szükséges információ megszerzése érdekében, feltéve, hogy

- e felhasználási cselekményeket a jogszerű felhasználó, vagy a szoftver példányának felhasználására jogosult más személy, vagy az ő megbízottjuk végzi;
- az együttes működtetéshez szükséges információ az említett személyek számára nem vált könnyen hozzáférhetővé;
- e felhasználási cselekmények a szoftvernek azokra a részeire korlátozódnak, amelyek az együttes működtetés biztosításához szükségesek.

Az Szjt. 60. § (2) bekezdésébe foglalt rendelkezés további garanciaképpen azt is meghatározza, hogy a más jogosult szoftverére vonatkozó információk a visszafejtés megengedettsége ellenére **mire nem használhatók fel**. Nevezetesen:

- nem használható fel az önállóan megalkotott szoftverrel való együttes működésen **kívüli** célra,
- **mással** nem közölhető, kivéve, ha az önállóan megalkotott szoftverrel való együttes működtetés ezt szükségessé teszi,
- nem használható fel kifejezési formájában lényegében **hasonló** másik szoftver kifejlesztéséhez, előállításához és forgalomba hozatalához, sem pedig a szerzői jog megsértésével járó bármely más cselekményhez.

A biztonsági másolat készítése, a szoftver tanulmányozása és a visszafejtés is csak annyiban megengedett, amennyiben **nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek** és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra ([háromlépcsős teszt](#)).

Ahogy arra az SZJSZT a 10/2024. sz. szakvéleményében felhívja a figyelmet, egy szoftver funkcionalitása a szerzői jog által nem védett. Ezért annak egy párhuzamosan és függetlenül fejlesztett új szoftverben részben vagy egészében történő, a korábban meglévő szoftveren fennálló szerzői jogok sérelme nélküli újbóli megvalósítása sem a korábbi jogosult előzetes felhasználási engedélyét nem igényli, továbbá ezért ez a jogosult szerzői jogdíjat sem követelhet. Ez a megállapítás független attól, hogy az új szoftver azonos interfészeket keresztül kommunikál-e más programokkal vagy hardverekkel, mint a korábban meglévő szoftver, illetve, hogy a két szoftver programnyelve megegyezik-e vagy sem.

SZJSZT-10/24.

5.2.3. Adatbázisok felhasználása

Az adatbázisok mint gyűjteményes művek szerzői jogi oltalom alatt állnak [Szjt. 1. § (2) bek. p) pont]. Ezen túlmenően az adatbázisok előállítói szomszédos jogi oltalomban részesülnek [Szjt. 84. § (3) bek.]. Az adatbázisoknak nagyon sokféle variánsa van, pl. bűnügyi nyilvántartás, ingatlan-nyilvántartás, meteorológiai adatbázis, könyvkiadói katalógus,

Adatbázis
Forrás: freepik.com

könyvtári katalógus, irodalmi szöveggyűjtemény stb. Vannak olyan adatbázisok, amelyek sem szerzői jogi, sem szomszédos jogi oltalomban nem részesülnek (személyes telefonkönyv, az anyakönyvvezetők által a házasságkötésekről vezetett nyilvántartás, éttermekben az előzetes helyfoglalásokról vezetett nyilvántartás, oktatási intézményekben a tantermek kulcsainak felvételéről szóló nyilvántartás stb.).

Az adatbázisok jogi státusza a fentiek alapján, figyelembe véve mind a szerzői jogi, mind a szomszédos jogi oltalom lehetőségét, négyféle lehet:

- Ha az adatbázis tartalmának összeválogatása, elrendezése, vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű, *szerzői jogi oltalom* illeti meg, a szerzői jogi oltalom jogosultja a szerkesztő. Ezen túlmenően további védelem (*kapcsolódó jogi oltalom*) is megilleti az adatbázis előállítóját a többszörözés, terjesztés és más felhasználási módok vonatkozásában, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése, vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényel (Szjt. 84/A. § (5) bek.). Azaz az adatbázis a szerzői jogi oltalom mellett kapcsolódó jogi oltalomban is részesül.
- Amennyiben az adatbázis előállítója nem alkalmazott jelentős ráfordítást, azonban az egyéni, eredeti jellegű, az adatbázis kizárólag *szerzői jogi oltalomban* részesül.
- Amennyiben a szerzői jogi oltalom nem áll fenn, ugyanakkor az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt, az adatbázis előállítóját az Szjt. 84/A. § (1)–(3) bekezdésében meghatározott *kapcsolódó jogok* megilletik.
- Elképzelhető végül, hogy az adatbázis *semmilyen* jogi oltalomban nem részesül, mivel nem éri el a szerzői alkotás színvonalát, és előállítása jelentős ráfordítást sem igényelt.

Abban az esetben, amennyiben az adatbázis mind a szerzői jogi, mind a kapcsolódó jogi feltételeknek megfelel, párhuzamos oltalom alatt állhat.

Adatbázisnak minősül: önálló művek, adatok, vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni. (Az adatbázis mint kapcsolódó jog vonatkozásában már nem érvényesül a követelmény, hogy az adattár tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű legyen.)

Az *egyedi hozzáférhetőség* valójában annyit jelent, hogy az egyes elemek egyenként érhetők el, értelmezhetők minden nehézség nélkül. A napóleoni háborúk csatáinak helyét és idejét feltüntető lista adatbázisnak számít, de az ugyanezen adatokat szöveggörnyezetbe helyező történelemtudomány már nem adatbázis. Az adatbázisban az elemeket egyenként és elemenként tudjuk kezelni, a történelemtudományban az egyedi hozzáférhetőség már nincs meg.

Az Szjt. 60/A. § (2) bekezdése fontos értelmező rendelkezést tartalmaz. Eszerint az adatbázisra vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell az adatbázis működtetéséhez, illetve tartalmának megismeréséhez szükséges dokumentációra is. Ez azt jelenti, hogy az adatbázis működését és üzemeltetését biztosító **thesaurust, indexáló szisztémát, lekérdezési rendszert szintén oltalomban részesítik.**

Az **adatbázis előállítója** az a természetes személy vagy jogi személy, aki vagy amely **saját nevében és kockázatára kezdeményezte az adatbázis előállítását, gondoskodva az ehhez szükséges ráfordításokról** [Szjt. 84/A. § (6) bek.]. Az adatbázis előállítóját mint kapcsolódó jogi jogosultat is sajátos vagyoni jogok illetik meg akkor, **ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt.**

Az adatbázis előállítóját az adatbázisra vonatkozó vagyoni jogok attól függetlenül illetik meg, hogy az adatbázis szerzői jogi vagy bármilyen más jogi védelemben részesül-e. E jogok az adatbázis előállítóját megilletik akkor is, ha az adatbázis részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi – vagy bármilyen más – jogi védelemben [Szjt. 84/A. § (7) bek.].

Az adatbázis előállítójának az engedélyezési joga és díjigénye csupán meghatározott felhasználások vonatkozásában érvényesül (ld. a [II. rész 6. fejezet 2. alfejezet](#)ben).

Szerzői jogi védelemben kizárólag a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis részesül; ennek feltétele, hogy az adatbázis szerkesztésében a szerkesztő szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleg megmutatkozzon.

Nem minősül szerzői jogilag védett műnek az elektronikus telefonkönyv, mert az az abban foglalt tartalmi elemek kézenfekvő rendszerben elrendezett gyűjteménye.

Az adatbázisok előállítói szerzői jogi oltalomnak nem minősülő, sui generis szabályok szerint alakuló ún. kapcsolódó jogi védelemben részesülhetnek, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt. Szabadon felhasználható azonban ilyenkor is a nyilvánosságra hozott adatbázis, ha az azt egyébként jogszerűen használó személy a tartalom jelentéktelen részét másolja ki, illetve hasznosítja újra (BDT2016. 3424).

Az adatbázis-előállítót megillető jogok azonban az adatbázisokra vonatkozóan meghatározott speciális **szabad felhasználási esetekkel** együtt mutatnak teljes képet (ld. [II. rész 4. fejezet 3. alfejezet 1. pontját](#)).

Kiemelten fontos szabály, hogy az adatbázisra vonatkozó **vagyoni jogok is átruházhatók.** Az adatbázisok értékesítése általában felhasználási szerződések formájában történik.

Gyakran előfordul, hogy az adatbázist a szerző **munkaviszonyból** folyó kötelessége teljesítéseként állítja össze. Ilyenkor nem jár a szerzőnek díjazás

- sem a munkáltató részére történő gyűjteményes mű átadása,
- sem az átadott felhasználói jog átruházása esetén,
- sem a munkáltató másnak adott felhasználási engedélye vonatkozásában,
- sem általa történő átruházás esetén.

A munkáltató által megszerzett jogok a munkáltató jogutódjára átszállnak.

5.2.4. Filmek felhasználása

Film

Forrás: freepik.com

A filmalkotás olyan mű, amelyet **meghatározott sorrendbe állított mozgóképek, hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával** fejeznek ki, függetlenül attól, hogy milyen hordozón rögzítették. Filmalkotásnak minősül különösen a filmszínházi vetítésre készült játékfilm, a televíziós film, a reklám- és dokumentumfilm, valamint az animációs és ismeretterjesztő film.

A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény (Filmtörvény) külön részletezi,

hogy nem számít filmnek a hírműsor, az aktuális és szolgáltató magazinműsor, a sportközvetítés, a beszélgető műsor (*talk-show*), a játék- és vetélkedőműsor, a tehetségkutató műsor, a kivetített digitális animációs fényfestészeti alkotás és a reklámtörvény hatálya alá tartozó reklámfilm – ez azonban kizárólag a filmtörvény vonatkozásában releváns, hiszen szerzői jogi védelemben ezek az egyéni, eredeti jellegű alkotások is részesülhetnek.

Ugyanakkor nem részesülnek szerzői jogi védelemben az egyéni, eredeti jelleggel nem rendelkező felvételek (pl. áruházi megfigyelésre alkalmazott videokamerás rögzítés).

*Az SZJSZT a 21/20. sz. szakvéleményében emlékeztet, hogy az Szjt. IX. fejezete a filmalkotásokon túl védeni rendeli az ún. **más audiovizuális műveket** is. Egyes konkrét televízió-műsorok esetében megállapítható lehet – filmalkotásként történő védelem hiányában is – az audiovizuális műjelleg. Tekintve, hogy az Szjt. 1. §-a csak példálózó módon említi a szerzői jogi védelem alatt álló műfajtákat, azokba nem tartozó művek is állhatnak szerzői jogi védelem alatt. Nem kizárt tehát, hogy a műsorsorozat egyes konkrét, leforgatott részei vagy egyes konkrét elemei szerzői jogi védelem alatt állnak, de a műsorleírásban megjelenő ötlet, koncepció önmagában nem.*

SZJSZT-21/20.

A filmnél a szerzői alkotás elkészülése és az integritáshoz fűződő jogok védelme szempontjából igen lényeges mozzanat az utolsó változat tartalmának megállapítása – hiszen általában lényegesen több felvételt készítenek, mint azt az adott film időtartama megengedi. A film végleges változatát a vágóasztalon a filmszalag lerövidítésével (vágásával) állítják össze. A film végleges változata rögzítéséhez való felhatalmazást nemzetközileg elfogadott

terminológiával „befejező vágás”, „*final cut*” jogának nevezik. A befejező vágással kapcsolatban valamennyi filmalkotót a **rendező** képviseli a producerrel szemben.

A befejező vágásnál általában kompromisszumos megoldás születik a [filmelőállító \(producer\)](#) által képviselt anyagi érdekek és a rendező által képviselt művészeti értékek között. A filmalkotás akkor befejezett, **ha végleges változatát a szerző és az előállító ilyenként elfogadják**. Ezt követően a végleges változatot egyik fél sem változtathatja meg egyoldalúan. E vonatkozásban is a rendező képviseli valamennyi filmalkotót [Sztj. 65. § (1) bek.].

A befejezett film hozzáadással, elhagyással vagy kicseréléssel való **módosításához, vagy bármilyen más megváltoztatásához** a szerzők és az előállító engedélye szükséges. Az előállító és a rendező úgy is megállapodhatnak, hogy a befejező vágás a rendezőt illeti meg.

Az sem kizárt, hogy egy filmnek **több** végső változata legyen.

A filmalkotásokra még **akkor sem a munkaviszonyra** vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, ha azok munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban készültek. Ez a szerzők számára előnyös, az integritási jog gyakorlása és a felhasználási módokhoz kötődő díjazás vonatkozásában.

Az Sztj. szerint **a filmalkotás szerzői** a film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. E rendelkezés nem érinti a filmben felhasznált egyéb művek szerzőinek biztosított jogokat.

A filmalkotás privilegizált szerzője a rendező, aki a nemcsak a film végső változata, hanem a későbbi átdolgozás megengedhetősége vonatkozásában is képviseli a többi szerzőt.

A film szerzőségénél más szabályokat kell alkalmazni, mint a szerzőség általános fogalma esetében. Nem véletlen, hogy az Sztj. eltekint a mű szerzőinek teljes felsorolásától. Nyilvánvalóan ide kell sorolni a rendezőt, vagy például a filmzene szerzőjét és a megfilmesített regény szerzőjét kívül is:

- az operatőrt,
- a forgatókönyvírót,
- a díszlet- és jelmeztervezőket,
- a dramaturgot,
- a rajzfilmek esetén a figura- és látványtervezőket,
- a van művészi ráhatásuk a filmre, a vágót és a rendező asszisztenseit,
- a filmalkotásban felhasznált egyéb művek szerzőit és másokat.

Operatőr

Forrás: pixabay.com

Az Sztj. az alkotók együttesét egyes számban szerzőnek jelöli. A kizárólag a filmalkotás *technikai* (pl. világosító, sminkes, kellékes stb.) vagy *szervezési*, gazdasági feltételeit biztosító személyek (pl. felvételvezető) bármennyire is fontos feladatot látnak is el, szerzői jogi értelemben *nem válnak a filmalkotás szerzőivé* (bár a Filmtörvény vonatkozásában ettől még minősülhetnek filmszerzőnek).

A film rendezőjével és operatőrével **alkotói (rendezői) felhasználási szerződést** kell kötni. A szerzőt minden egyes felhasználási mód tekintetében külön-külön díjazás illeti meg.

A film készítése során a filmírón és zeneszerzőn kívül további számos szerző (jelmeztervező, képzőművészeti alkotások szerzői, díszlettervező stb.) alkotása kerül felhasználásra. Az ilyen alkotó tevékenységgel kapcsolatban a felhasználási jogot a felhasználó az érintett szerzőkkel külön-külön kötött szerződésekkel szerzi meg.

A filmalkotás létrehozására kötött szerződés – **a megfilmesítési szerződés** – alapján a szerző – kivéve a szöveges vagy a szöveg nélküli zenemű szerzőjét – ellenkező kikötés hiányában **átruházza az előállítóra a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot.**

A megfilmesítési szerződés érvényességének nem feltétlen kelléke a film átadása. Elvileg minden egyes felhasználási módra lehet megfilmesítési szerződést kötni. Ez nyilvánvalóan ritka. Az azonban a gyakorlatban előfordul, hogy a szerző filmszínházi felhasználásra ad jogot a film előállítónak, magának viszont fenntartja a televíziós sugárzás és a vezetékes továbbközvetítés jogát.

A zenemű tekintetében a filmelőállítók

- *csak a megfilmesítéshez,*
- *a filmre vitelhez szükséges felhasználási jogot* szerezhetik meg, ugyanis a már nyilvánosságra hozott, nem színpadra szánt zeneművek nyilvános előadása és bármely nyilvánossághoz közvetítése engedélyezésének jogát közös jogkezelő szervezet (az Artisjus) gyakorolja, tehát ez nem tartozik a megfilmesítési szerződés hatálya alá.

A felhasználási jog átruházása nem terjed ki további közös jogkezelés alá eső jogokra sem, így az üreshordozó jogdíjra, bérbeadási díjra és az ún. kábeldíjigényre sem.

A **film előállítója** természetes személy (producer), jogi személy, aki vagy amely **saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.** A film előállítójának tehát – szemben az állami filmgyártás korszakával, amelyben a filmgyár volt a vagyoni jogok jogosultja, a piacgazdaság körülményei között – a kockázatot viselő vállalkozó (cég) minősül.

A film előállítója azon túl, hogy szomszédos jogi jogosult (ld. [II. rész 6. fejezet 1. alfejezet 4. pont](#)), a megfilmesítési szerződés alapján a szerzői **vagyoni jogok jogosultjává válik.** A film előállítója a szerzők személyhez fűződő érdekei védelmében is felléphet. A film előállítóját különleges jogosultságok illetik meg.

A film előállítójának (vagy a forgalmazónak) az engedélyt be kell szerezni filmvetítéshez, on-line és televíziós közvetítéshez, díjfizetés mellett. A filmbe foglalt *zeneművek esetén egyidejűleg az Artisjus* mint közös jogkezelő engedélyt is be kell szerezni. Ezen felül a *Filmjus* (Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogi Egyesülete) közös jogkezelő díjigényt érvényesít a magyarországi audiovizuális művek sugárzása esetén (a közös jogkezelésről részletesen ld. a [II. rész 7. fejezetét](#)).

A film előállítója a filmre megszerzett felhasználás engedélyezésének a jogait rendszerint nem maga hasznosítja, hanem **forgalmazási szerződés keretében ad át egyes jogokat a**

forgalmazó cégnek, például filmszínházi vetítés, televíziós sugárzás, vagy éppen a DVD forgalmazás jogát.

Az előállító a szerződés alapján őt megillető jogokat más – akár belföldi, akár külföldi – természetes vagy jogi személlyel együttesen is gyakoroltatja. Ez az együttes gyakorlás azt jelenti, hogy a producer részben, vagy egészben a forgalmazónak engedi át a különböző felhasználási jogokat [Szjt. 66. § (4) bek.].

A forgalmazási szerződések különösen a nemzetközi érintkezésben játszanak fontos szerepet. A magyar filmelőállítónak általában külföldi forgalmazóval kell szerződnie. A külföldi filmek forgalmazásának igénye esetén a felhasználni szándékozó a külföldi filmtársaság magyarországi forgalmazóját keresi meg.

A producer és a forgalmazó közötti kapcsolat létrejöhet a film elkészülte előtt. A forgalmazó cég vagy televíziós szervezet a film előállítójának rendszerint minimum garanciát fizet, amelynek a feltétele, hogy *a film elkészüljön és kellő időben és minőségben a forgalmazó rendelkezésére álljon*. A forgalmazó a forgalmazási jog továbbértékesítésére is jogosult.

A film szerzőinek **díjazás** jár, amelyet a bevételből kell finanszírozni.

Felhasználáshoz kapcsolódó bevételnek minősül az a támogatás is az Szjt. 66. § (3) bekezdése alapján, amelyet az előállító a film megvalósításához kap. A rendelkezés célja nyilván azt a gyakorlatot kívánta törvényi szintre emelni, amely szerint egy-egy szerző elismertsége meghatározó a megvalósításhoz nélkülözhetetlen támogatások megítélésénél, és így méltányolható a szerző azon igénye, hogy a támogatásból részesedjék.

A szerzők érdekeit védő rendelkezések a díjazás vonatkozásában:

- egyrészt az előállítót is terheli az évi legalább egy tájékoztatásra vonatkozó kötelezettség (igaz a jogosultak nagy száma miatt abban is megállapodhatnak a felek, hogy csak a szerző kérésére) [Szjt. 50/A (3) bek.],
- másrészt minden felhasználási mód után megilleti a díjazás a szerzőket [Szjt. 66. § (3) bek.].

A szerzőnek tehát jár a díjazás moziban való előadás, televíziós előadás, DVD-n való terjesztés, online közvetítés, kábel televíziós közvetítés stb. esetén is.

A képet tovább árnyalják olyan új jelenségek, mint az NFT (non-fungible token), amely az Ethereum kriptovaluta blokklánc-technológiáján alapuló eszköz. A Bitcoin-hoz hasonlóan kriptoeszköz, de a lényege nem a helyettesíthetőség, hanem éppen az egyediség, amely révén képes 'tokenizálni' például egy digitális művet, de akár egy sport pillanatot, vagy egy 'valódi dolgot' is (azaz lényegében egy eredetiséget igazoló egyedei kódsor).

2021-ben Quentin Tarantino maga is elindított egy NFT gyűjteményt, amely a Pulp Fiction forgatókönyv kézzel írott változata egyes részeinek digitális képeiből állt. Tarantino 1993-ban kötötte meg megállapodását a Pulp Fiction című filmje vonatkozásában a Miramax stúdióval, amelyben rögzítették, hogy a szerzői jogok a stúdiót illetik, ám bizonyos részjogosítványokat a rendező fenntartott magának. A Miramax azt követően, hogy a Pulp Fiction NFT-k forgalomba kerültek, pert indított Tarantino ellen, arra hivatkozással, hogy bár a szerződésükben a rendező a „forgatókönyv-kiadásra” vonatkozóan fenntartotta a jogát, de álláspontjuk szerint az NFT-k létrehozása és piacra dobása nem tartozott ebbe a körbe. Tarantino szerint viszont cselekménye jogszerű volt, mivel a forgatókönyvek nyomtatott és elektronikus formában történő kiadásának jogát is fenntartotta magának. Az ügy peren kívüli egyezséggel zárult, melynek részletei nem kerültek nyilvánosságra. (Miramax, LLC v. Quentin Tarantino and Visiona Romantica, Inc. (United States District Court, Central District of California, Case No. 2:21-cv-08979))

Érdemes megjegyezni, hogy a magyar szerzői jogi szabályok szerint a szerződés megkötésekor ismeretlen felhasználási módra vonatkozó felhasználási engedély érvényesen nem adható.

A megfilmesítési szerződésre nézve is megfogalmaz az Szjt. néhány különleges előírást:

- a) a felhasználási jog gyakorlásának elmulasztása,
- b) a film elfogadására tett nyilatkozat,
- c) az újra megfilmesítés (remake) joga.

a) A felhasználási jog gyakorlásának elmulasztása

Ha megfilmesítési szerződésben az előállító a mű elfogadásától számított négy éven belül *a megfilmesítést nem kezdi meg, vagy megkezdí ugyan, de észszerű határidőre nem fejezi be*, a szerző felmondhatja a szerződést és arányos díj megfizetését követelheti. A film befejezésének észszerű határideje egyedi elbírálást kíván meg, mely figyelembe veszi a filmgyártás komplexitását, kockázatát és jelentős költség igényét.

Jogos felmondás esetén a szerző szabadon rendelkezik művével, és arányos díjazásra is jogos marad.

b) A film elfogadására tett nyilatkozat

A jövőben megalkotandó filmeknél az előállítónak hat hónap áll rendelkezésre a nyilatkozattételre, a forgatókönyv átadását követően. Az előállító köteles a *mű (forgatókönyv) átvételétől számított 6 hónapon belül a szerzőt írásban értesíteni arról, hogy a művet elfogadja-e* vagy annak kijavítását igényli. Amennyiben az előállító nem nyilatkozik, a művet elfogadottnak kell tekinteni.

c) Újra megfilmesítés (remake) joga

Az újra megfilmesítésre vonatkozó szabályok azt határozzák meg, hogy a film előállítója milyen feltételek mellett engedélyezheti a szerző számára *az alkotásnak részben vagy egészben történő, újabb megfilmesítését*. Az Szjt. e vonatkozásban is a szerzők és előállítók érdekei közötti egyensúly megteremtésére törekszik. A szerző az előállítás befejezésétől számított tíz éven belül ugyanarra a műre *csak az előállító hozzájárulásával köthet újabb megfilmesítési szerződést*. Ez a korlátozás kiterjed a rajz- vagy bábfilmekben szereplő figurák jellegzetes alakjára, valamint – a felek megállapodása esetén – a szerzőnek a film céljára készített és felhasznált művével azonos témájú másik művére is a Szjt. 66. § (8) bekezdése alapján.

Az előállító sem élhet külön engedély nélkül ezzel a joggal a tíz éves időkorláton belül, hiszen a megfilmesítési szerződés alapvetően egy filmalkotás elkészítésére jogosítja fel az előállítót.

A filmelőállító a megfilmesítési szerződésben megszerezheti a remake jogot is.

5.3. A tartalommegosztó szolgáltatók által megszerzett felhasználási engedély

A kétezres évek elképesztő mértékű változást hoztak az online tartalomfogyasztás jelentőségét és a különféle online szolgáltatók szerepét illetően (is). Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások (Ektv. 2. § 20. pont) rendkívül sokfélék lehetnek, és ennek megfelelően a szolgáltatók szerepe és felelőssége is más és más a szerzői művek felhasználását illetően. Mára az is világossá vált, hogy nem lehet egy kalap alá venni a nagy közösségi oldalakat és videómegosztó platformokat (mint a Facebook vagy a YouTube) az Ektv. alapján mentességet élvező egyéb közvetítő szolgáltatókkal. 2021 júniusa óta ez a tapasztalható különbség az eltérő jogi szabályozásban is megmutatkozik: a tartalommegosztó szolgáltatók sajátos helyzetbe kerültek a szerzői jog szempontjából.

Social media
Forrás: pixabay.com

A tartalommegosztó szolgáltatókra vonatkozó, az alábbiakban tárgyalásra kerülő új szabályozás nem volt előzmények nélküli. Számos – igencsak egyértelmű és harsány – jel utalt már arra, hogy a változáshoz vezető első lépéseket ideje megtenni. Ezek egyike volt a YouTube v. Gema jogvita is.

A YouTube viszonylag korán maga is belátta, hogy a tevékenysége során generált profitból részesítenie kell a szerzői jogosultakat. Így a zenei alkotók közös jogkezelését végző magyar Artisjus-szal már 2012 tavaszán megállapodást írt alá, mely alapján jogtisztá tartalmaknak megosztása révén a magyar jogosultak is részesedhetnek a szolgáltató reklámbevételeiből. A GEMA német közös jogkezelő szervezet viszont nem tudott megállapodásra jutni a YouTube-bal az általa megvalósított, a szerzői jog szempontjából releváns felhasználások után fizetendő jogdíjak mértékéről, ezért a jogkezelő a bíróság elé vitte az ügyet, az eljáró hamburgi bíróság pedig 2012 áprilisában úgy ítélte meg, hogy a YouTube igenis felelősségre vonható, ha a felhasználók által jogellenesen feltöltött tartalmak eltávolítása iránt nem tesz meg minden szükséges intézkedést. Bár a müncheni regionális bíróság 2016-ban már elutasította a GEMA-nak a YouTube-bal szemben érvényesíteni próbált 1,6 millió eurós kártérítési igényét, az elhúzódó vitának az lett a következménye, hogy a YouTube német oldalon számos tartalom helyett az alábbi szöveg fogadta a végfelhasználókat: „Unfortunately, this video is not available in your country because it could contain music, for which we could not agree on conditions of use with GEMA”. A két fél ugyan 2016 novemberére sikeresen megkötötte a megállapodását, az ügy világossá tette, hogy a tartalommegosztó szolgáltatók szerzői jogi felelősségét új alapokra kell helyezni.

5.3.1. Tartalommegosztó szolgáltató fogalma

A rendkívül sokrétű **információs társadalommal összefüggő szolgáltatás** fogalmával érdemes kezdenünk, amely elektronikus úton, távollevők részére, rendszerint ellenszolgáltatás

fejében nyújtott szolgáltatás, amelyhez a szolgáltatás igénybe vevője egyedileg fér hozzá [Ektv. 2. § 11. pont]. Az ilyen szolgáltatást nyújtó személy a *szolgáltató* [Ektv. 2. § 20. pont]. Ezek közül az minősül **tartalommegosztó szolgáltató**nak, amelynek fő vagy egyik **fő célja** a szolgáltatás **igénybe vevője által feltöltött, jelentős mennyiségű**, szerzői jogi védelem alatt álló mű vagy szomszédos jogi teljesítmény

- a) tárolása,
- b) nyilvánossághoz közvetítése, ideértve a nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tételét is, és
- c) üzletszerű összerendezése, és népszerűsítése.

A fogalmi elemekből adódóan **nem tartoznak** tehát ide például a nonprofit online enciklopédiák, a nonprofit oktatási és tudományos adatbázisok, a nyílt forráskódú számítógépi programokat fejlesztő, illetve megosztó platformok vagy az online piacterek sem.

5.3.2. A tartalommegosztó szolgáltató mint felhasználó

Ahogy korábban említettük, a tartalommegosztó szolgáltatók maguk is [nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tételt](#) valósítanak meg azzal, hogy a felhasználóik által feltöltött, védelem alatt álló művekhez vagy szomszédos jogi teljesítményekhez hozzáférést biztosítanak a nyilvánosság számára, azaz felhasználóknak minősülnek. Egyértelművé vált tehát, hogy engedélyköteles felhasználásnak – **nyilvánossághoz közvetítésnek** – minősül az is, ha más (azaz a szolgáltatásukat igénybe vevők) által többszörözött tartalmak kerülnek lehívásra hozzáférhetővé tételre a szolgáltatásaik révén.

A **felhasználási engedély** kapcsán azonban sajátos megoldások kerültek kidolgozásra:

- a **tartalommegosztó szolgáltató** részére a mű vagy szomszédos jogi teljesítmény nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tételére adott engedély ugyanis **kiterjed** a szolgáltatást igénybe vevő személyek által az e szolgáltató tartalommegosztó szolgáltatása céljából megvalósított – nem kereskedelmi célú, illetve nem kereskedelmi mértékű bevételt eredményező – felhasználásokra is. Ez azt jelenti, hogy a feltöltő (vég)felhasználók helyzete is rendezve van a szolgáltató által megszerzett felhasználási engedélyek révén, így a szolgáltató által megszerzett engedély keretén belül, külön engedély nélkül helyezhetnek el szerzői jogi védelem alatt álló tartalmakat a szolgáltató felületein;
- ez fordítva is igaz, hiszen amennyiben a **szolgáltatást igénybe vevő** szerzi meg a lehívásra hozzáférhetővé tételre vonatkozó engedélyt, annak hatálya az igénybe vevőnek engedett felhasználási jog keretein belül **kiterjed** a tartalommegosztó szolgáltatóra.

5.3.3. A tartalommegosztó szolgáltató felelőssége

A legérdekesebb a felelősség kérdése, hiszen a tartalommegosztó szolgáltatók e felhasználásaik kapcsán kikerültek a DSA 6. cikke által meghatározott felelősségkorlátozás lehetősége alól. Ez azt jelenti, hogy **főszabály** szerint a tartalommegosztó szolgáltató **felel** a nyilvánosság számára elérhető szolgáltatása keretében az azt igénybe vevő személy által jogosultság nélkül felhasznált mű vagy szomszédos jogi teljesítmény nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tételéért.

Akkor **mentesülhet a felelősség alól**, ha bizonyítja, hogy

- a) az adott helyzetben általában elvárható legnagyobb gondossággal járt el a felhasználási engedély megszerzése érdekében,
- b) a szakmai előírásokra és szokásokra tekintettel az adott helyzetben általában elvárható legnagyobb gondossággal járt el annak biztosítása érdekében, hogy a szolgáltatása keretében ne váljon elérhetővé olyan mű vagy szomszédos jogi teljesítmény, amelyet az azonosításhoz szükséges lényeges információknak a tartalommegosztó szolgáltató részére való megküldésével a jogosult megjelölt, és
- c) a jogosult által a jogosulatlan felhasználás okán megküldött, megfelelően indokolt értesítés beérkezését követően haladéktalanul intézkedett az értesítésben megjelölt műnek vagy szomszédos jogi teljesítménynek az eltávolítása vagy hozzáférhetetlenné tétele érdekében, és az adott helyzetben általában elvárható legnagyobb gondossággal járt el az értesítésben megjelölt mű vagy szomszédos jogi teljesítmény jövőbeni elérhetővé tételének megakadályozására (az Ektv. szerinti eljárás megfelelő alkalmazásával).

Nagyon fontos szempontok, hogy

- a tartalommegosztó szolgáltató mindezen intézkedései **nem eredményezhetik a jogszerű felhasználások megakadályozását**;
- a rendelkezések alkalmazása **nem vezethet általános nyomonkövetési kötelezettséghez** (ami elsősorban a tagállami jogalkotóra, jogalkalmazóra hárít feladatot);
- a tartalommegosztó szolgáltató hatékony és gyors jogorvoslat biztosítása érdekében **panasztételi eljárást** köteles működtetni a szolgáltatás igénybe vevői számára.

Ráadásul az Szjt. a felelősség szempontjából az **egyes tartalommegosztó szolgáltatókat sem kezeli egyformán**.

Egyrészt a mentesüléshez előírt feltételek fennálltának vizsgálatakor az **arányosság elve** alapján figyelembe kell venni például a tartalommegosztó szolgáltató által nyújtott szolgáltatás méretét, típusát és igénybe vevőit, a szolgáltatást igénybe vevő személyek által a tartalommegosztó szolgáltató szolgáltatásának keretei között felhasznált művek vagy szomszédos jogi teljesítmények típusát, és a tartalommegosztó szolgáltató által használt eszközök alkalmasságát és hatékonyságát, valamint ezen eszközöknek a szolgáltatót terhelő költségeit.

Másrészt a **mentesülés kapcsán sajátos szabályok** kerültek megfogalmazásra (Szjt. 57/F. § (1) bek.) azon szolgáltatókra nézve, amelyek szolgáltatása kevesebb, mint három éve érhető el a nyilvánosság számára az Európai Gazdasági Térség tagállamainak területén, és a 2003/361/EK bizottsági ajánlással összhangban kiszámított éves forgalma nem éri el a 10 millió eurót (viszont ha egyedi látogatóinak havi átlagos száma az előző naptári év alapján számítva meghaladja az 5 milliót, ismét más kategóriába kerül a szolgáltató, Szjt. 57. § (2) bek.).

Ismétlő kérdések

1. Mi a felhasználási szerződés fogalma?
2. Melyek a felhasználási szerződés alakjára vonatkozó szabályok?
3. Érvényesül-e a típuszabadság a szerzői jogi felhasználási szerződések körében?
4. Mit jelent az életműszerződés tilalma?
5. Mit jelent a bestseller-klauzula?
6. Mire terjed ki a felhasználó tájékoztatási kötelezettsége?
7. Melyek a felhasználási szerződés megszűnésének esetei?
8. Melyek a kiadói szerződés sajátosságai?
9. Mi a szoftver fogalma?
10. Melyek a szoftver jogszerű felhasználójának többletjogai?
11. Mi az adatbázis fogalma?
12. Mi az adatbázis-előállító fogalma?
13. Mi a filmalkotás?
14. Ki minősül a film szerzőjének és előállítójának?
15. Mi a tartalommegosztó szolgáltató fogalma, és hogyan alakul a szerzői jogi felelőssége?

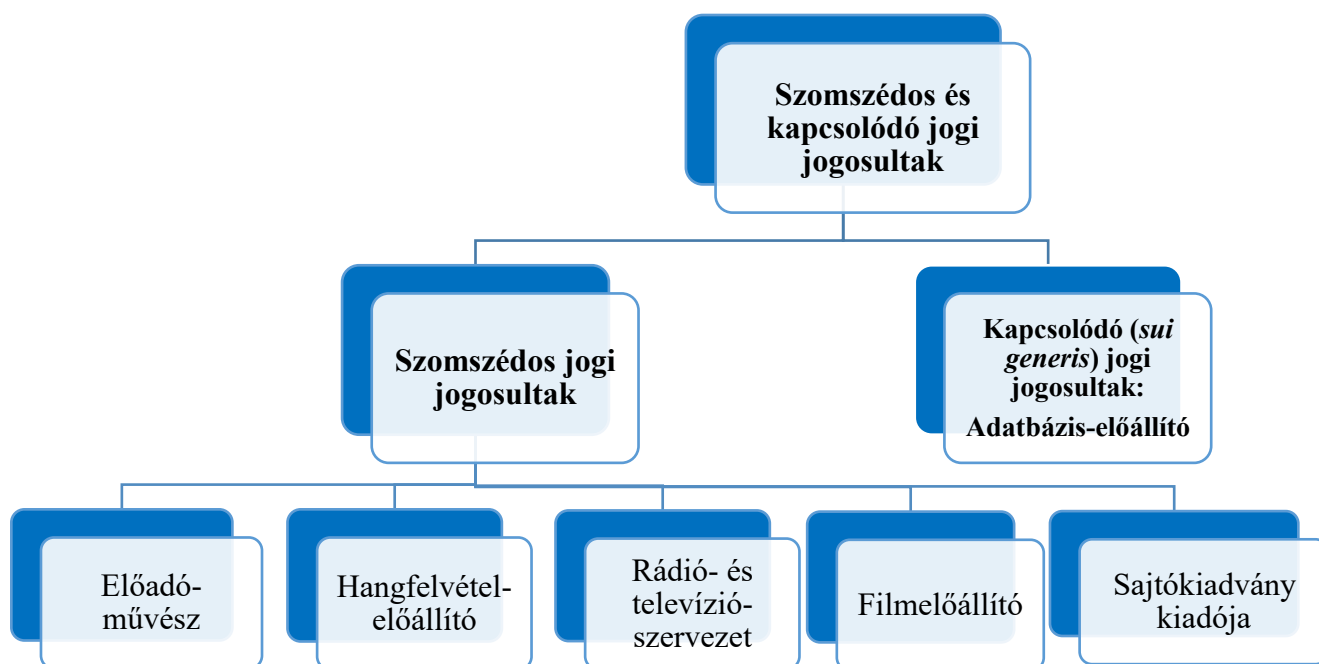
6. fejezet

Szomszédos és kapcsolódó jogok

Az Szjt. Harmadik része tartalmazza a szomszédos és kapcsolódó jogokra vonatkozó részletes szabályokat. A jogalkotó ugyanis az egyéni, eredeti jellegű alkotásokat létrehozó szerzők védelmének túl **speciális jogokat biztosít olyan teljesítmények nyújtóinak, akik tipikusan szerzői alkotások – vagy akár más teljesítmények – közönséghez való közvetítésében játszanak kiemelkedő szerepet.** Tevékenységük ugyan nem szerzői jogi értelemben vett alkotás – tehát nem szerzői művek létrehozását valósítják meg –, de legtöbbször azokra épülve, azokat felhasználva mégis egyfajta szellemi teljesítményt nyújtanak, tipikusan **komoly műszaki és gazdasági befektetés mellett, kulturális jelentőségű eredményeket elérve.**

Ilyen tevékenységet végezhet maga a szerző is (pl. egy zeneszerző saját darabját adja elő egy koncerten), de gyakran más személy vagy szervezet lát el ilyen feladatokat (pl. egy forgatókönyv alapján egy filmelőállító készíti el a filmet). **A felhasználóhoz a legtöbbször számtalan szerző és több szomszédos vagy kapcsolódó jogi jogosult munkája révén jut el egy-egy szellemi produktum** (pl. egy színdarab televízióban történő bemutatása esetén különféle szerzők, előadóművészek és a televízió-szervezet közös munkájáról van szó).

Teljesítményeikre tekintettel tehát az alábbi jogosultakat illeti meg sajátos védelem az Szjt. 1. § (8) bekezdése szerint.

10. ábra – Szomszédos és kapcsolódó jogok

Ahogy a fenti ábrából látható, az Szjt. Harmadik része alapvetően két nagy kategóriát szabályoz, a **szomszédos** és a **sui generis kapcsolódó jogokat**. A szerzői joggal szomszédos jogokon 1. az **előadóművészek**, 2. a **hangfelvétel-előállítók**, 3. a **rádió- és televízió-szervezetek**, valamint 4. a **filmelőállítók** és 5. a **sajtókiadványok kiadóinak** kizárólagos

engedélyezési, illetve díjigényre vonatkozó jogait értjük, amelyek szerzői alkotások közönséghez közvetése során nyújtott sajátos teljesítményeikre tekintettel állnak fenn. *Sui generis* kapcsolódó jogi jogosultként csak az **adattáris előállítóját** szabályozza az Szjt.

Sui generis vagy atipikus jogintézményekről a jogtudomány jellemzően akkor beszél – és ez alól a magánjog sem kivétel –, amikor az adott jogintézmény annyira speciális, hogy nem illeszthető be az adott jogterületet dogmatikai keretei közé. Az adattáris előállítójának védelme is ezért „sui generis”: bár a jogintézmény mutat némi rokonságot a szomszédos jogokkal, a szabályozás olyan mértékben speciális, hogy nem lehetett volna könnyen integrálni a XI. fejezet keretei közé. Ezért a jogalkotó egy jogtechnikai szempontból egyszerűbb megoldást választott, az adattáris-előállítói jogokat sui generis oltalomnak tekinti az Szjt., és önállóan (a XI/A. fejezetben) szabályozza.

A **szabad felhasználások** vonatkozásában szükséges tisztázni, hogy a szerzői művek tekintetében rögzített szabad felhasználások alapvetően a szomszédos jogokat is korlátozzák, ugyanakkor ehhez kapcsolódóan két specialitás is megfigyelhető. **Egyrészt** az egyes szomszédos vagy kapcsolódó jogoknál az Szjt. sajátos, csak az ezen jogokat korlátozó szabad felhasználásokat is szabályoz, mint pl. a sajtókiadvány kiadóját megillető szomszédos jog esetében (ezekre ugyancsak vonatkozik a háromlépcsős-teszt). **Másrészt** pedig a szerzői művek szabad felhasználási esetei bizonyos esetekben a szomszédos vagy kapcsolódó jogok tekintetében eltérő rendelkezéseket állapítanak meg (ez pl. az adattáris-előállítók esetében tipikus, ld. pl. a magáncélú többszörözés vagy a könyvtári haszonkölcsönzés szabályait).

A szomszédos és kapcsolódó jogok **védelmi idejével** kapcsolatos rendelkezéseket a [II. rész 4.4. alfejezete](#) ismerteti.

6.1. Szomszédos jogok

Az Szjt. 83. § (1) bekezdése kimondja, hogy a szomszédos jogi jogosultaknak biztosított védelem **nem befolyásolhatja az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokon fennálló szerzői jogok védelmét**. Azaz, ha egy szerző versét előadják – nincs is jobb „iskolapéldája” ennek a Latinovits Zoltán által előadott verseknél, nincs is talán olyan magyar diák, aki ne találkozott volna legalább eggyel ezek közül az irodalomórák keretei között –, nem szűnnek meg, vagy alakulnak át a szerző szerzői jogai, de az adott előadás kapcsán már a szomszédos jogi jogosult (pl. az előadó) jogaira is tekintettel kell lenni. Ugyanakkor természetesen **a kétféle – szerzői és szomszédos jogi – oltalom kapcsolatban van egymással**. Így ha – a példánál maradva – a vers előadója nem járul hozzá ahhoz, hogy az előadását nyilvánossághoz közvetítsék, akkor ezzel bizonyos értelemben a szerzőnek a saját művével kapcsolatos mozgásterét korlátozza (a mű nehezebben jut el a felhasználókhoz, persze ilyenkor egy másik előadóval a költő még mindig megállapodhat).

Lényeges különbség a szerzőkhöz képest, hogy a szomszédos jogi jogosultakat megillető **kizárólagos jog nem terjed ki teljesítményeik bármilyen felhasználásának engedélyezésére**, az Szjt. az adott jogosultra nézve **pontosan (taxatív módon) meghatározza, milyen engedélyezési, illetve milyen díjigénye van**. Ez a fentiek szerint abból fakad, hogy a szomszédos jogi jogosultak **egyéni, eredeti alkotó tevékenységet nem végeznek, így nem is illetheti meg őket a szerzői kizárólagos jogok teljessége**, ugyanakkor elismerésük és védelmük érdekében a szerzőéhez hasonló, ám ahhoz képest mind tartalmában, mind

terjedelemben korlátozott jogi státuszt kapnak, így a védelmük sajátos tevékenységükhöz igazodik. Így például – mint később látni fogjuk – a televízió-szervezeteket az Szjt. 80. § (2) bekezdése szerint megilleti az a jog, hogy műsoraik közvetítését engedélyezzék olyan helyiségben, amely belépti díj ellenében hozzáférhető a közönség számára. Ebből – *a contrario* – azonban az következik, hogy ingyenes közvetítéshez (pl. egy VB-meccs kivetítőn történő közvetítése egy parkban) már nincs szükség az adott televízió-szervezet hozzájárulására.

Gyakori hiba a joghallgatók körében, hogy összekeverik a „szomszédos jogok” és a „szomszédjogok” terminusokat. Míg a szomszédos jogok értelemszerűen a jelen fejezetben tárgyaltakat fedik, addig a szomszédjogok egy dologi jogi jogintézményt takarnak, ennek tekintetében a Ptk. 5:24-25. §-ai, illetve a szomszédjogok és a tulajdonjog korlátainak különös szabályairól szóló 2013. évi CLXXIV. törvény rendelkezései az irányadók.

6.1.1. Az előadóművészek védelme

Mindannyian számtalan előadóművészt ismerünk (pl. színészeket, zenészeket, táncosokat), sőt a legtöbben magunk is adtunk már elő valamit életünkben (pl. versmondás, éneklés, iskolai színdarab). **Az előadóművész teljesítményére** semmiképpen nem mondhatjuk, hogy az bizonyos alkotások pusztán mechanikus közönséghez közvetítése lenne, sokkal inkább **egy alkotó jellegű szellemi tevékenység, melynek során irodalmi vagy művészeti művek közönség számára történő érzékelhetővé (és élvezhetővé) tételét végzik.** Bár magával az előadással nem jön létre új, önálló szerzői alkotás, a szerzői joggal szomszédos területről van szó, mely a legtöbbször szerzői művekre épül.

Az Szjt. nem határozza meg az előadóművész fogalmát. A jogtudomány, a nemzetközi egyezmények és a hazai gyakorlat alapján **előadóművésznek minősül az a természetes személy, aki irodalmi vagy művészeti alkotásokat vagy a folklór kifejeződéseit más személyek, a közönség számára megjeleníti, érzékelhetővé, élvezhetővé teszi.**

Az előadás **alapulhat saját szellemi alkotáson** (pl. a Kiscsillag nevű együttes előadja a saját, Feketemosó című számát), **más személy** – szerzői jogilag védett, vagy már közkinccsé vált – **művén** (pl. egy ún. *tribute band* előadja egy másik szerző dalát), illetve közkinccsé tartozó (pl. Radnóti Miklós verseinek nyilvános előadása) művön is, de előadóművésznek minősülnek a folklór körébe tartozó darabok előadói is (pl. amikor Freddy Mercury 1986-ben, Budapesten előadta a *Tavaszi szél* kezdetű népdalt). Mindegyik esetben maga a **közönséghez közvetítés sajátos módja** az, amely miatt az előadóművészi teljesítmények – a szerzőnek biztosított oltalomhoz képes önálló – sajátos védelemben részesülnek.

*Az előadóművészi teljesítmények igen sokfélék lehetnek
Forrás: pixabay.com*

A szakirodalom már foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy ide kellene sorolnunk a mesterséges intelligencia által generált tartalmakat is, azaz MI által készített produktumok előadása is lehet az előadóművész személyessége alapján előadóművészi teljesítmény. Erről lásd részletesen Békés Gergely *Az előadóművészi jogok (Budapest, Gondolat, 2025) című könyvét.*

Azonban nem lesz valamennyi, „előadói képességet” igénylő, a közönséget szórakoztató, a nyilvánossághoz közvetítésben részt vevő személy szükségképpen előadóművész. Így **nem minősül előadóművésznek egy dokumentumfilmben megszólaló – nem szerzői művet előadó –, a film elkészítésében csupán közreműködő személy**, egyéni, személyes jellegű teljesítményt nyújtó **színházi és filmstatiszták**, valamint a kétség kívül komoly teljesítményeket bemutató, azonban nem alkotások nyilvánosságához közvetítését végző **sportolók sem.**

Az előadóművészek nem csak különféle szerzői művek alkotóival, de egymással is igen gyakran működnek együtt a közönséghez közvetítés folyamatában (**előadóművészek együttese**). Az előadás számtalanszor előadóművészek csapatmunkája (a néptáncsoporttól a könnyűzenei együttesekig), így **mindegyiküket megilletik az Szjt. által biztosított sajátos jogok**. Erre az esetre, tehát amikor az előadóművészek együttműködésüket egy állandó keretben, közösen viselt név alatt folytatják, jogaik gyakorlására nézve speciális rendelkezés vonatkozik. Ilyenkor ugyanis az előadóművészek azzal, hogy együttest alakítanak és közös nevet választanak, kifejezik szándékukat, hogy egy egységet kívánnak alkotni, kifelé egységes arculattal jelennek meg. Az Szjt. 73. § (2) bekezdése szerint ilyenkor az együttesben közreműködők **csak képviselőjük útján gyakorolhatják az Szjt. által biztosított jogaikat** (aki lehet az együttes valamelyik tagja, de külső személy is, pl. menedzser).

Az előadóművészek vagyoni jogai. Az Szjt. 73. § (1) bekezdése alapján az előadóművész – az Szjt. 74. § (1) bekezdése szerint díjazás fejében adott – engedélye szükséges a rögzítetlen és a rögzített előadásainak bizonyos felhasználásaihoz. A **rögzítetlen előadások** vonatkozásában az alábbi vagyoni jogok kerülnek biztosításra.

*Rögzítetlen (élő) előadás rögzítése
Forrás: pixabay.com*

1. Rögzítetlen előadás rögzítése. A XXI. században mi sem egyszerűbb, mint egy koncerten hang- vagy képfelvételt készíteni. Ma már szinten minden mobiltelefon alkalmas arra, hogy – akár észrevétlenül – pillanatok alatt rögzítsünk egy előadást, vagy legalább annak egy részét. A még nem rögzített – köznyelven „élő” – előadás rögzítéséhez azonban az előadóművész engedélye szükséges. Az Szjt. 35. § (1) bekezdésében szabályozott [magáncélú többszörözés](#) rendelkezései kifejezetten rögzítik, hogy a

szabad felhasználás nem terjed ki a mű nyilvános előadásának kép- vagy hanghordozóra való rögzítésére

2. Rögzítetlen előadás nyilvánossághoz közvetítése. A még nem rögzített előadásokkal kapcsolatban az előadóművész másik kizárólagos joga, hogy annak sugárzását vagy más módon történő nyilvánossághoz közvetítését engedélyezze. Így például egy élő koncert televíziós közvetítéséhez az előadóművész engedélye szükséges (ez a jog a továbbközvetítésre nem vonatkozik.)

A **rögzített előadások** tekintetében az Szjt. az alábbi vagyoni jogokat biztosítja az előadóművész részére.

3. Rögzített előadás többszörözése. Ez a jog már a valamilyen módon rögzített előadáshoz kapcsolódik. A rögzített előadás – pl. egy koncertfelvétel – többszörözéséhez is az előadóművész hozzájárulására van szükség. Ezt az engedélyt – a jogosítás egyszerűsítése érdekében – **nem közvetlenül az előadóművészekről, hanem azok közös jogkezelő szervezetétől** (konkrétan az Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület, EJI) **kérhetik** a felhasználók. A jogszerű, magáncélú másolás a szabad felhasználás körébe tartozik.

4. Rögzített előadás terjesztése. Hasonló módon – tehát **közös jogkezelő szervezet segítségével** – történik a rögzített előadások terjesztésének engedélyezése. Egy színházi előadásról készült filmfelvétel egyes műpéldányainak blu-ray lemezen való árusításához például az előadóművész jóváhagyása szükséges, melyet a felhasználók a közös jogkezelő szervezeten keresztül igényelhetnek meg.

EJI
Forrás: eji.hu

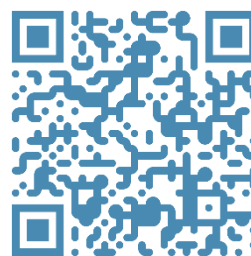
5. Rögzített előadás nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele. Az előadásnak vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon történő olyan nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele, amelynek során a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg (**egyedi lehívásra való hozzáférhetővé tétel**), szintén az előadóművészek – közös jogkezelő szervezetük útján gyakorolt – kizárólagos joga. Ez azt jelenti, hogy nem csak sugárzás útján, de az interneten keresztül történő nyilvánossághoz közvetítés is a művész vagyoni engedélyezési jogainak egyike. Egy koncerten engedély nélkül rögzített, majd az interneten mások számára is elérhetővé tett előadás esetében tehát a felhasználó az előadóművész több jogát is figyelmen kívül hagyja.

6. Hangfelvételben rögzített előadás haszonkölcsönbe adásának és bérbeadásának engedélyezése. Az Szjt. 78. §-a szerint a **közös jogkezelő** szerepet kap egy hangfelvétel haszonkölcsönbe vagy bérbe adása során is. Így pl. egy hanglemez „kölcsonzó” (amennyiben ellenérték fejében történik az ideiglenes használatba adás, a hétköznapi nyelvhasználat ellentétben akkor beszélünk jogi értelemben vett bérlésről, ingyenes használatba adáskor pedig haszonkölcsönről) nem közvetlenül az előadóművészekről kér engedélyt tevékenységéhez, hanem a jogkezelőtől.

Fontos kiegészítő szabály, hogy amennyiben az előadóművész hozzájárult ahhoz, hogy előadását **filmalkotásban rögzítsék**, a hozzájárulással – ellenkező kikötés hiányában – **a film előállítójára ruházza át a fent áttekintett vagyoni jogokat**.

Az előadóművészek személyhez fűződő jogai. Az Szjt. 75. §-a az alábbi személyhez fűződő jogokat biztosítja az előadóművész részére.

- **A névfeltüntetés joga.** Az előadóművészeket illeti az a jog, hogy nevüket – előadóművészek együttese esetén az együttes, illetve annak vezetője és főbb közreműködői nevét – a felhasználás jellegéhez igazodó módon feltüntessék. Az együttesek természetesen felvett néven is működhetnek, sőt, arra is van lehetőség, hogy az együttesből valamelyik előadóművész kiváljon, és az együttes korábbi nevén tovább folytassa tevékenységét (ilyenkor viszont feltétel, hogy az együttes személyi összetétel ne járjon olyan minőségi, színvonalbeli változással, amely már a kivált tag művészi hírnevére sérelmes lehet).

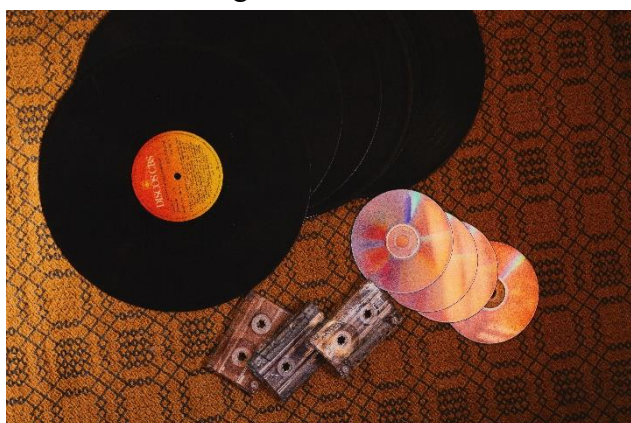
EJI: Együttesek és zenekarok névviselése

- **Az előadás integritásához való jog.** A szerzőkhöz hasonlóan az előadóművészek személyhez fűződő jogait is sérti, ha előadásukat a becsületükre vagy jóhírnevükre sérelmesen eltorzítják, megcsonkítják, megváltoztatják vagy az előadással kapcsolatos más ilyen jellegű visszaélést követnek el. Ezért az Szjt. az előadóművésznek, illetve jogutódjának lehetőséget biztosít arra, hogy az ilyen sérelmek ellen még a vagyoni jogok átruházása esetén is felléphessen.

Az előadóművész díjigényre szorítása. Bizonyos esetekben (pl. ismétlés után járó díj, üreshordozói díj) az előadás felhasználásához ugyan nincs szükség az előadóművész engedélyére, viszont a felhasználásért díjazás jár a művésznek. Természetesen valamennyi esetben a már említett közös jogkezelő szervezet osztja fel a jogdíjakat.

6.1.2. A hangfelvétel-előállítók védelme

A **hangfelvétel-előállító fogalmát** az Szjt. nem definiálja, ugyanakkor a joggyakorlat alapján ilyen jogosultnak tekintjük azt a természetes vagy jogi személyt, aki vagy amely hangok megjelenítéseinek az első rögzítését kezdeményezi és az azzal kapcsolatos felelősséget viseli. Hangfelvétel ma már számtalan módon felvehető, azonban **a rögzítés módja a szomszédos jog szempontjából irreleváns.** Az első rögzítő – és így a szomszédos jogi védelem alanya – természetesen maga a szerző is lehet.

Hangfelvételek
Forrás: pexels.com

Az hangfelvétel-előállítók vagyoni jogai.

Az Szjt. 76. § (1) bekezdése alapján az hangfelvétel-előállító – az Szjt. 76. § (2) bekezdése szerint díjazás fejében adott – engedélyre szükséges a hangfelvétel bizonyos felhasználásaihoz.

1. Többszörözés. Sem az eredeti hangfelvételt, sem annak további műpéldányait (másolatait) nem lehet a hangfelvétel-előállító hozzájárulása nélkül többszörözni. Ez a szabály vonatkozik a hangfelvételnek csak egy részét tartalmazó

másolatokra is. Bizonyos esetekben a többszörözéshez az engedélyt közös jogkezelő szervezettől (konkrétan a Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Egyesület, MAHASZ) lehet kérni, mégpedig sajátos – nem kereskedelmi forgalomba hozatal céljából történő, és nem is

szabad felhasználás alá eső – többszörözések esetén, pl. zenegépben történő felhasználás, vagy a DJ-k többszörözése esetén.

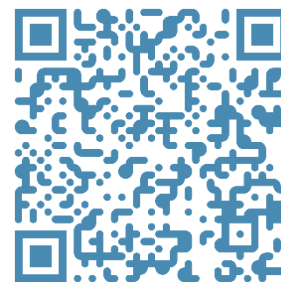
2. Terjesztés. Hangfelvételek forgalomba hozatalát, valamint az arra történő felkínálást szintén csak a hangfelvétel-előállító engedélyével lehet megtenni. A terjesztés jogát – ideértve az import, vagy a példányok nyilvános használatát is – tehát szintén a hangfelvétel-előállítótól lehet megszerezni.

3. Nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel. Az internet jelenti azt a felületet, ahol a felhasználók úgy juthatnak hozzá hangfelvételekhez, hogy a hozzáférés helyét és idejét maguk választhatják meg (**egyedi lehívásra való hozzáférhetővé tétel**). Hangfelvételek ilyen formában történő hozzáférhetővé tételéhez szintén a hangfelvétel előállítójának engedélye szükséges.

A hazai gyakorlatban a zenei streaming szolgáltatások megjelenése komoly jogvitákat váltott ki (EJI-Deezer per). A nemzetközi zenei streaming szolgáltatók ugyanis jellemzően európai szintű felhasználási engedélyt szereztek a hangfelvételek egyedi lehívásra való hozzáférhetővé tétele tekintetében, amely már tartalmazta az előadóművészek engedélyét is. Ugyanakkor Magyarországon – ahogy fent, illetve részben a közös jogkezeléssel foglalkozó fejezetben láthatjuk – az előadóművészek ezen jogukat közös jogkezelő szervezet útján gyakorolják, törvény által előírt, kötelező közös jogkezelés formájában. Ebből ugyanakkor az következik, hogy az előadóművész jogszerűen nem adhat európai szintű felhasználási engedélyt, hiszen a Magyarországon megvalósult felhasználások tekintetében csak a releváns közös jogkezelő szervezet (EJI) adhat ilyet. A kérdésben eljáró Fővárosi Törvényszék a 8.Pf.21.212/2017. sz. ügyben végül a közös jogkezelő szervezetnek adott igazat.

Az EJI-Deezer perben született ítélet

A hangfelvétel-előállító díjigényre szorítása. Hangfelvételek esetében is vannak olyan (másodlagos) felhasználások, amelyeket az előállítók nem tilthatnak meg, azonban azokra tekintettel díjazásra jogosultak. Díjigényeiket kizárólag közös jogkezelő szervezeteik útján gyakorolhatják, díjukról pedig csak a felosztás időpontját követő hatállyal, a rájuk jutó összeg erejéig mondhatnak le. Ilyen pl. a sugárzási jogdíj, a nyilvános helyen való bemutatás céljából történő többszörözése esetén járó (zenegépes- illetve DJ-) jogdíj és üreshordozó-díjak is.

A hangfelvétel-előállító személyhez fűződő joga (névjog). A hangfelvétel előállítóját az Szjt. 79. §-a alapján megilleti az a jog, hogy a nevét a hangfelvétel másolatain feltüntessék.

6.1.3. A rádió- és televízió-szervezetek védelme

Az Szjt. a **rádió- és televízió-szervezetek fogalmát** nem adja meg, a *médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény* (Mttv.) pedig – párhuzamos szabályozásról lévén szó – a médiaszolgáltató fogalmát használja, amely az Mttv. 203. § 41. pontja szerint az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely szerkesztői felelősséggel rendelkezik a médiaszolgáltatás tartalmának megválasztásáért, és meghatározza annak összeállítását. A szomszédos jogi védelem **a rádió- és televízió-szervezetek műsorára vonatkozik**. A médiajogban a médiaszolgáltató műsora (Mttv. 203. § 44. pont) a rádiós, illetve audiovizuális műsorszámok megszerkesztett és nyilvánosan, folyamatosan közzétett sorozata. A műsor tehát műsorszámokból áll, amely az Mttv. 203. § 47. pontja szerint hangok, illetőleg hangos vagy néma mozgóképek sorozata, mely egy médiaszolgáltató által kialakított műsorrendben vagy műsorkínálatban önálló egységet alkot, és amelynek formája és tartalma a rádiós vagy televíziós médiaszolgáltatáshoz hasonlítható.

Az Szjt. által biztosított szomszédos jogi **védelem nem terjed ki valamennyi, a médiajog fogalmai szerinti műsorra**. A SatCab I irányelvvel összhangban az Szjt. kifejezetten a rádió- és televízió-szervezeteknek biztosít szomszédos jogi oltalmat műsorszámokra, illetve az azokból álló műsoraikra nézve. A védelem így jelenleg a lineáris médiaszolgáltatókra (rádiókra, televíziókra) terjed ki, mégpedig a földi és műholdas sugárzáson túl a kábeltelevíziós (vezetékes) továbbközvetítésre is.

A **vagyoni jogok** tekintetében, az Szjt. 80. §-a alapján rádió- és televízió-szervezet – díjazás fejében adható – engedélyre szükséges ahhoz, hogy műsorát 1. más rádió- vagy televízió-szervezetek, illetve vezetékek útján a nyilvánossághoz történő közvetítést végzők sugározzák, illetve a **nyilvánossághoz közvetítsék**, 2. **rögzítsék**, 3. hozzájárulás nélkül történt rögzítése esetén a műsor rögzítés után **többszörözzék**, 4. engedélyhez nem kötött rögzítésének engedélyhez kötött felhasználás céljából történő **többszörözzék**, 5. olyan helyiségben, amely belépti díj ellenében hozzáférhető a **közönség számára, közvetítsék**, és 6. vezetékek útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg (**egyedi lehívásra való hozzáférhetővé tétel**).

Az SZJSZT 9/2000. számú véleményében kifejtette, hogy a televízió-szervezetnek kétség kívül kizárólagos joga van arra, hogy műsorának sugárzásához, rögzítéséhez, sokszorosításához hozzájáruljon (tehát más csatorna nem sugározhatná engedély nélkül az ügyben szereplő Heti Hetes című műsort). Azonban önmagában az ötletek, elgondolások szintjét meg nem haladó, szerzői jogi védelem alatt nem álló műsorleírások (pl. a szóban forgó Heti Hetes műsorformátuma) szomszédos jogi jellegű védelemben nem részesülhetnek (azaz más csatorna is készíthet hasonló „beszélgetős”, meghatározott témákra épülő műsort).

A rádió- és televízió-szervezetek **személyhez fűződő joga** (névjog). A fent tárgyalt, engedélyköteles felhasználások esetén a rádió- és televízió-szervezeteket (ideértve a saját

műsort vezeték útján nyilvánossághoz átvivőket) is megilleti az Szjt. 81. §-a alapján az a jog, hogy nevüket feltüntessék.

6.1.4. A filmelőállítók védelme

Az Szjt. 64. § (3) bekezdése szerint **filmelőállító** (*producer*) az a természetes személy vagy jogi személy, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről. A filmelőállítót egy film közönséghez történő eljuttatása során nyújtott jelentős szervezési tevékenységére tekintettel illeti meg sajátos, szomszédos jogi védelem.

A filmelőállítónak tehát az anyagi és technikai feltételek megszervezésében van kiemelkedő szerepe, nem feltétlenül valósít meg alkotói tevékenységet. Így tehát ez a védelem **az olyan személyt is megilleti, aki szerzői jogi értelemben ugyan nem hoz létre cinematográfiai alkotást** (művet), azaz a produktum nem rendelkezik egyéni, eredeti jelleggel, viszont a szervezési tevékenységének köszönhetően mégis valamilyen videofelvétel, film jön létre. Mind a kezdeményező és a szervezési feladatokat ellátó filmgyártó, mind az anyagi és egyéb feltételeket megteremtő producer a film előállítójának minősül a fogalom alapján, viszont a filmhez pusztán hitelt nyújtó személyek, a szponzorok vagy a szervezési feladatokat el nem látó megrendelők, illetve a gyártásvezetők, forgalmazók és egyéb részfeladatokat ellátók nem (ld. bővebben az SZJSZT 28/2007. számú véleményében).

Filmszerző és filmelőállító
Forrás: pexels.com

A filmelőállítót kizárólagos, díjazás ellenében gyakorolható engedélyezési jog illeti meg a film

1. többszörözésére, 2. terjesztésére (beleértve a nyilvánosság részére történő haszonkölcsönbe adását), és **3. nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételére**.

Amennyiben a filmelőállító általa előállított film egyidejűleg szerzői alkotásnak (tehát filmalkotás) is tekinthető, a mű alkotóit (szerzőit) a szerzői jogi, míg az előállítót a szomszédos jogi oltalom alapján illeti meg díjazás. Más kérdés, hogy filmalkotások esetében a [megfilmesítési szerződés](#) alapján tipikusan a film előállítója lesz a szerzői vagyoni jogok alanya, hiszen az Szjt. 66. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a filmalkotás létrehozására kötött szerződés alapján a szerző – kivéve a szöveges vagy a szöveg nélküli zenemű szerzőjét – ellenkező kikötés hiányában átruházza az előállítóra a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot. Azaz az Szjt. által biztosított szomszédos jogi oltalom

az ilyen előállító számára már nem jelent többlet-védelmet, azokat a szerződés alapján egyébként is ő gyakorolhatja a rá átruházott szerzői vagyoni jogok alapján.

A filmelőállító díjigényre szorítása. A többi jogosulthoz hasonlóan a filmelőállítók is részesülnek a különböző filmek üres hordozókon történő magáncélú többszörözésére is tekintettel beszedett díjakból. Ezen túlmenően nem csak a filmalkotások mozgóképi alkotóit és a filmírókat, hanem a szomszédos jogi jogosult filmelőállítókat is megilleti a filmalkotások egyidejű vezetékes továbbközvetítésére tekintettel a FILMJUS jogdíjközleményében megállapított jogdíj meghatározott része.

6.1.5. A sajtókiadványok kiadóinak védelme

A sajtókiadók tekinthetők a „legfiatalabb” szomszédos jogi jogosultaknak, hiszen a szabályozás csak 2021. június 1. napja óta szerepel a törvényben, uniós jogharmonizáció alapján.

Az új szabályozás hátterében az a jelenség áll, hogy **a sajtókiadók bevételei jelentősen átalakultak**, a nyomtatott sajtókiadványokhoz kapcsolódó bevételek jelentősen visszaestek, amit a digitális sajtótermékekből fakadó reklámbevételek nem tudtak megfelelően kompenzálni. Erre figyelemmel a sajtókiadói szomszédos jog célja, hogy a digitalizáció által okozott bevételkiesést a magas minőségű médiatartalmak és médiapluralizmus támogatása érdekében kompenzálja.

*A visszaszorulóban lévő nyomtatott sajtó
Forrás: pixabay.com*

A jogintézmény nem előzmény nélküli, Németország és Spanyolország is próbálkozott hasonló szabályozással a korábbi években, ugyanakkor ezek nem értek el átütő sikert. Jelenleg még – hiszen a szabályozás igen rövid ideje van csak hatályban, ráadásul a kapcsolódó CDSM irányelvet nem minden tagállam ültette még át – nem látható tisztán, hogy az új szomszédos jog érdemi plusz bevételt tud-e majd generálni a kiadók oldalán.

Jó példa erre Franciaország, ahol jóval az átültetési határidő előtt implementálták már a CDSM irányelv 15. cikkében található szabályozást, ugyanakkor a felhasználókat egyelőre nem sikerült érdemi jogdíjfizetésre bírni, a francia versenyhatóság szigorú fellépése ellenére sem. Szintén idevág Ausztrália példája is, ahol egy hasonló – bár nem szerzői jogi – szabályozás szintén komoly vitákat váltott ki.¹³

Az új szomszédos jog **egyedi engedélyezés** útján gyakorolható, ami nem zárja ki, hogy a jogosultak önkéntes közös jogkezelő szervezetet hozzanak létre a hatékonyabb jogérvényesítés érdekében (az SZTNH előtt jelenleg folyamatban is van az egyik közös jogkezelő szervezet tevékenysége kiterjesztésének engedélyezése e tekintetben).

¹³ NEMESSÁNYI Zoltán – UJHELYI Dávid: Breaking the news? A kiegészítő (szerzői) jog szerepe és megítélése. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2016/6.

Az Szjt. 82/A. §-a alapján **sajtókiadványnak** minősül az a főként újságírói jellegű irodalmi művekből álló – akár egyéb műveket vagy szomszédos jogi teljesítményeket is tartalmazó – **gyűjtemény**, amely egy azonos cím alatt megjelenő **időszakos kiadvány** vagy rendszeresen **aktualizált kiadvány**, **célja a nyilvánosság tájékoztatása** hírekről vagy más témákról, és valamely **szolgáltató kezdeményezésére, szerkesztői felelősségére és ellenőrzése mellett jelenik meg** sajtótermékben.

Mivel a védelem a művekből álló gyűjteményen alapul, ebből adódóan értelemszerűen **kiesnek a védelem köréből** a kizárólag tényeket és napi híreket tartalmazó, egyéni, eredeti jellegűnek nem tekinthető kiadványok. Szintén nem minősül sajtókiadványnak a tudományos céllal kiadott időszaki kiadvány. Nem vonatkozik továbbá a védelem azon weboldalakra, blogokra sem, amelyek olyan tevékenység keretében nyújtanak szolgáltatást, amelyeket nem egy szolgáltató – például hírszolgáltató – kezdeményezése, szerkesztői felelőssége és ellenőrzése keretében végeznek.

A **sajtókiadó** értelemszerűen az, aki a sajtókiadványt kezdeményezésére, szerkesztői felelősségére és ellenőrzése mellett kiadja.

Vagyoni jogként az Szjt. 82/B. §-a alapján a sajtókiadvány kiadójának – díj ellenében adható – engedélye szükséges ahhoz, hogy a sajtókiadványt 1. vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg (**egyedi lehívásra való hozzáférhetővé tétel**), és e célból elektronikus úton **többszörözzék**, amennyiben a felhasználást az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet (az Ektv. szerinti szolgáltató) valósítja meg. Láthatjuk tehát, hogy a sajtókiadói szomszédos jog különlegesnek tekinthető olyan szempontból, hogy **kizárólag online környezetben megvalósuló felhasználások tekintetében ad kizárólagos jogokat** a jogosultnak, legalábbis egy meghatározott felhasználói kör tekintetében.

A sajtókiadvány kiadóját az engedélyezett felhasználásokért megillető díjazásból köteles megfelelő mértékű részesedést biztosítani a sajtókiadványban megjelent művek szerzőinek is.

Szabad felhasználás. Az Szjt. 82/C. §-a alapján nem szükséges a sajtókiadvány kiadójának hozzájárulása a nyilvánosságra hozott

- a) sajtókiadványra mutató **hiperhivatkozás**,
- b) sajtókiadvány egyes szavai vagy nagyon **rövid részletei**, vagy
- c) sajtókiadvány egyéni felhasználók általi **magáncélú** vagy **nem kereskedelmi célú** felhasználásához.

Az új kiadói szomszédos jog alól tehát három kivétel kerül meghatározásra. Az első kivétel a hiperhivatkozásokat – vagyis a pusztán linkelést – veszi ki a rendelkezés hatálya alól. A második kivétel egyes szavak, illetve nagyon rövid részletek felhasználását teszi lehetővé engedély nélkül (ún. *snippet*-ek), amely az ún. híraggregációs tevékenység tekintetében ad mozgásteret. Az utolsó kivétel pedig az egyéni felhasználók magáncélú vagy nem kereskedelmi célú felhasználását mentesíti, beleértve az e felhasználók által történő felhasználást is. Emellett

az Szjt. IV. fejezetében biztosított szabad felhasználások irányadóak e jog esetében is, beleértve az [idézést](#) és az összes [tájékoztatási célú szabad felhasználás](#)okat is.

6.2. Kapcsolódó jogok – Az adatbázis-előállító sui generis védelme

Az Szjt. 60/A. §-a alapján **adatbázis** az önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni. Az **egyedi hozzáférhetőség** valójában annyit jelent, hogy az egyes elemek egyenként érhetőek el, értelmezhetőek minden nehézség nélkül.

Az Szjt. 1. § (2) bekezdés *p*) pontja értelmében az adatbázisok **mint gyűjteményes művek szerzői jogi oltalom alatt állnak**, ugyanakkor ezen túlmenően az – egyéni, eredeti jelleget el nem érő – adatbázisok előállítói **kapcsolódó jogi oltalomban is részesülnek** az Szjt. 84. § (3) bekezdése alapján.

Kapcsolódó jogi [adatbázis](#) lehet pl. egy bűnügyi nyilvántartás, az ingatlan-nyilvántartás, egy meteorológiai adatbázis, könyvkiadói katalógus, könyvtári katalógus, irodalmi szöveggyűjtemény vagy jogszabálygyűjtemény.

Vannak ugyanakkor olyan adatbázisok, amelyek **sem szerzői jogi, sem kapcsolódó jogi oltalomban nem részesülnek** (pl. egy személyes telefonkönyv, az anyakönyvvezetők által a házasságkötésekről vezetett nyilvántartás, éttermekben az előzetes helyfoglalásokról vezetett nyilvántartás vagy oktatási intézményekben a tantermek kulcsainak felvételéről szóló nyilvántartás).

Az Szjt. 84/A. § (6) bekezdése értelmében az **adatbázis előállítója** az a természetes személy vagy jogi személy, aki vagy amely saját nevében és kockázatára kezdeményezte az adatbázis előállítását, gondoskodva az ehhez szükséges ráfordításokról. Az adatbázis előállítóját mint kapcsolódó jogi jogosultat is sajátos vagyoni jogok illetik meg akkor, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt.

A **vagyoni jogok** tekintetében, az Szjt. 84/A. §-a alapján az adatbázis előállítójának az engedélyezési joga és díjigénye csupán meghatározott felhasználások vonatkozásában és csak akkor érvényesül, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése **jelentős ráfordítást igényelt**. Az adatbázis előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy **az adatbázis tartalmának egészét vagy jelentős részét 1. másolat készítése útján többszörözzék (kimásolás), 2. a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyék** az adatbázis példányainak terjesztésével vagy a nyilvánossághoz való közvetítéssel (**újrahasznosítás**).

Az Szjt. 84/A. § (3) bekezdése értelmében az adatbázis előállítójának hozzájárulása nélkül **ismételten és rendszeresen** nem másolható ki, illetve nem hasznosítható újra az adatbázis tartalmának jelentéktelen része sem, ha **ez sérelmes az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítja az adatbázis előállítójának jogos érdekeit**.

Az Szjt. 84/A. § (7) bekezdése értelmében az adatbázis előállítóját az adatbázisra vonatkozó vagyoni jogok **attól függetlenül illetik meg, hogy az adatbázis szerzői jogi vagy**

bármilyen más jogi védelemben részesül-e. E jogok az adatbázis előállítóját megilletik akkor is, ha az adatbázis részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi – vagy bármilyen más – jogi védelemben.

Szabad felhasználás. Az adatbázis-előállítót megillető jogok azonban az adatbázisokra vonatkozóan meghatározott speciális szabad felhasználási esetekkel együtt mutatnak teljes képet. Ezeknek egy része az Szjt. [szabad felhasználásokkal](#) foglalkozó fejezetében, elszórtan kap helyet (pl. a magáncélú többszörözésnél), bizonyos rendelkezések ugyanakkor a kapcsolódó jogi fejezetben kerültek rendezésre. Az Szjt. 84/C. § (1) bekezdése szerint az adatbázis tartalmának jelentős részét **magáncélra bárki kimásolhatja**, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. Ez ugyanakkor nem vonatkozik a számítástechnikai eszközökkel működtetett adatbázisra.

Az Szjt. 84/C. § (2) bekezdése alapján forrás megjelölésével **iskolai oktatás vagy tudományos kutatás céljára** – a célnak megfelelő módon és mértékig – az adatbázis tartalmának jelentős része is kimásolható, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.

Az Szjt. 84/C. § (3) bekezdésébe foglalt, közcélú szabad felhasználási eset szerint **bírószági, továbbá államigazgatási vagy más hatósági eljárásban bizonyítás céljára** az adatbázis tartalmának jelentős része is kimásolható vagy újrahasznosítható, a célnak megfelelő módon és mértékig.

A jogalkotó a fogyatékkal élő személyek hozzáféréseinek igényére is tekintettel volt e körben, az Szjt. 84/C. § (4) bekezdése szerint az adatbázis nem üzletszerű célra szabadon kimásolható vagy újrahasznosítható, ha a kimásolás vagy újrahasznosítás **kizárólag az ott meghatározott fogyatékossgal élő személyek javára, fogyatékossgukkal közvetlen összefüggésben** történik, és az nem haladja meg a fogyatékossg által indokolt mértéket.

Végezetül a 80/D. § a **kereskedelmi forgalomban nem elérhető** adatbázisokkal kapcsolatos szabad felhasználásokat szabályozza.

Ismétlő kérdések

1. Mi alapozza meg a szomszédos és kapcsolódó jogok védelmét?
2. Hogyan kapcsolódik egymáshoz a szerzői jogi és a szomszédos jogi védelem?
3. Ismertesse az előadóművészek szomszédos jogi védelmével kapcsolatos rendelkezéseket!
4. Ismertesse az hangfelvétel-előállítók szomszédos jogi védelmével kapcsolatos rendelkezéseket!
5. Ismertesse az rádió- és televízió-szervezetek szomszédos jogi védelmével kapcsolatos rendelkezéseket!
6. Ismertesse a filmelőállítók szomszédos jogi védelmével kapcsolatos rendelkezéseket!
7. Ismertesse a sajtókiadványok kiadóinak szomszédos jogi védelmével kapcsolatos rendelkezéseket!
8. Ismertesse az adatbázis kapcsolódó jogi védelmével kapcsolatos rendelkezéseket!

7. fejezet

Jogkezelés és közös jogkezelés

7.1. A jogkezelésről általában

A fentiekben láthattuk, hogy a szerzői és szomszédos kizárólagos jogok komoly kontrollt biztosítanak a jogosultaknak műveik felhasználása felett, ezt csak az adott jogok korlátai törik meg, ugyanakkor bizonyos esetekben az engedélyezési jog elenyészése még nem jelenti a díjigény egyidejű megszűnését is. Ebből értelemszerűen az is következik, hogy a jogosultaknak mérhetetlen mennyiségű felhasználást kell ellenőrzésük alatt tartaniuk, és egyedi szerződések útján engedélyezniük. Egy előadó teljesítménye például világszerte annyi felhasználóhoz juthat el, annyi szórakozóhelyen, étteremben, üzletben, szállodában kerülhet felhasználásra, hogy **nem csak az egyedi jogosítás, de egyáltalán a felhasználás nyomon követése is lehetetlen feladatnak tűnhet.** Ez a probléma ugyanakkor értelemszerűen a felhasználók oldalán is jelentkezik, pl. a szálloda vagy étterem üzemeltetője nem képes arra, hogy **a világ minden jogosultjával** – szerzőjével és előadójával, film- illetve hangfelvétel-előállítójával, rádió- és televízió-szervezetével – kapcsolatba lépjen és **egyedi szerződést kössön**, amikor azok alkotásait, teljesítményeit kívánják valamilyen – engedélyhez kötött módon – felhasználni.

Annak érdekében, hogy szerzői és szomszédos kizárólagos jogok ne képezzék a felhasználás akadályát és az felhasználási engedélyezés a gyakorlatban is kivitelezhető legyen, az engedélyezési láncolatba **szükséges volt egy közvetítő szereplő beépítése**, amely képes a tömegesen és párhuzamosan jelentkező felhasználások engedélyezésére, ezek lettek a **közös jogkezelő szervezetek** (*collective management organization, CMO*).

Nem nehéz belátni, hogy a modern értékesítési láncolatok kialakulásához a közös jogkezelés szükséges előfeltétel volt. Abban ugyanakkor van vita, hogy az engedélyezési rendszer fenntartása tekintetében feltétlenül szükség van-e a közös jogkezelésre vagy a digitalizáció részben (vagy egészben) lehetővé tenné a közvetítő szereplők kiiktatását az engedélyezési körből, a jogosultak és a felhasználók közötti közvetlen engedélyezés megkönnyítése útján. Álláspontunk szerint az online engedélyezés feltehetően nem tudná pótolni a közös jogkezelés által biztosított egypontos engedélyezést (one stop shop), amely a digitális térben – mind a művek és teljesítmények, mind pedig a felhasználások megszorodása miatt – egyre inkább szükségeszerű elemévé válik a hatékony engedélyezési láncolatnak.

A közös jogkezelés alulról építkezéssel, a jogosultak **önszerveződése útján** alakult ki, tehát alapvetően **önkéntes természetű**, még ha a modern szabályozás már ismer kötelező formákat is. Ezen, hazánkban jellemzően egyesületi formában működő szervezeteknek napjainkra **a vagyoni jogok engedélyezésén és a jogdíjak beszedésén, felosztásán túlmentően már igen sokrétű lett a feladatuk és szerepük**, mint ahogyan azt az alábbiakban látni fogjuk.

A közös jogkezelés mint jogintézmény globális jelenség, ugyanakkor kiemelendő, hogy **hazánkban ennek a tevékenységnek különösen erős hagyományai vannak**, az Szjt. szabályozása pedig aránylag sok vagyoni jog tekintetében ír elő kötelező közös jogkezelést.

A hazai jogkezelési szabályozás eredetileg az Szjt.-ben került elhelyezésre, ugyanakkor a KJK irányelv átültetése során – mivel számos, az anyagi jogi törvénybe nem illő, igazgatási, hatósági jellegű normát tartalmaz – a joganyag **önálló jogforrásban került szabályozásra**, ennek eredménye lett *a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény* (a továbbiakban: **Kjkt.**).

Egy adott mű – védelmi időn belül történő, a szabad felhasználás körén kívül eső – felhasználásához mindenképpen szükség van **engedélyre**, erre azonban **a felhasználó többféle módon is szert tehet**: 1. Amikor a felhasználási szerződést közvetlenül a szerzővel vagy szomszédos jogi jogosulttal, illetve az őket személy szerint képviselő személlyel (pl. ügynökség, menedzser) köti meg a felhasználó, **nagyjogos felhasználásról beszélünk**. 2. Amikor viszont a szerzők érdekeit közös jogkezelő szervezet képviseli, és az engedélyt a jogkezelőn keresztül kapja meg a felhasználó, **kisjogos felhasználásról** van szó.

A különféle területeken, az egyes műfajokra és felhasználási módokra nézve **a joggyakorlás módját az Szjt. rendelkezései, illetve – az Szjt. által adott kereteken belül – a jogosultak piaci döntései** (pl. hogy alakítanak-e önkéntes közös jogkezelő szervezetet vagy sem) határozzák meg.

A jogkezelésnek **az alábbi típusai vannak**: 1. **Közös jogkezelés** (ezen belül „sima” közös jogkezelés és reprezentatív közös jogkezelés), és 2. **független jogkezelés**.

1. A Kjkt. 4. § 8. pontja értelmében a **közös jogkezelő** szervezet olyan szervezet, amely erre vonatkozó törvény, szerződés vagy egyéb jogviszony alapján céljaként vagy **fő tevékenységeként közös jogkezelést végez**, és a következő feltételek közül **legalább az egyiket teljesíti**:

- a) **tagjai jogosultak** vagy jogosultakat **képviselő szervezetek** – ideértve más közös jogkezelő szervezeteket és a jogosultak szövetségeit is – vagy ez utóbbi személyek **ellenőrzése alatt áll**,
- b) **nyereségszerzési cél nélkül működik**.

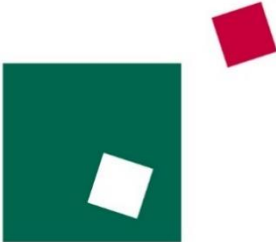
A „sima” közös jogkezelő szervezetek képezik a jogkezelési tevékenység **alaptípusát**: a jogkezelést bejelentés alapján végzik, de a tevékenységük **megkezdéséhez engedélyre nincs szükség**. Ezen közös jogkezelő szervezeteknek csupán **a felkészültség elvéből fakadó követelményeknek kell megfelelniük** (a jogkezelési tevékenységhez és a nemzetközi kapcsolattartáshoz szükséges, megfelelő szakismerettel és gyakorlattal rendelkezzen a szervezet, és felkészült legyen a közös jogkezeléshez kapcsolódó adatok kezelésére), ugyanakkor **a reprezentativitás elvéből fakadó követelményeknek nem**, vagyis nem kell a jogosultak jelentős részét képviselniük. Ebből fakadóan ugyanakkor a reprezentatív közös jogkezelőkkel szemben kiterjesztett hatályú közös jogkezelésről (ld. lent) nem beszélhetünk.

A **reprezentatív közös jogkezelő szervezetnek** meg kell felelnie a „sima” közös jogkezelőkkel szembeni követelményeknek, ezen túlmenően pedig **az általa végzett közös jogkezelési tevékenységgel érintett jogosultak jelentős részét képviseli** azáltal, hogy e jogosultak tagjai vagy hozzá csatlakozni kívánnak, vagy e jogosultak jogaik közös kezelésére jogkezelési **megbízást adtak a részére**, és az e jogosultak jogainak közös kezelését végző, a bel- és külföldi felhasználás szempontjából fontos **külföldi szervezetekkel képviseleti szerződéseket kötött** (vagy ilyen szerződések megkötésére irányuló szándéknyilatkozatokkal rendelkezik).

Reprezentatív közös jogkezelő szervezet végezhet csak kiterjesztett hatályú közös jogkezelést. Ez alatt az olyan jogkezelési tevékenységet értjük, amely során a közös jogkezelő szervezet **olyan jogosultak tekintetében is megvalósítja az engedélyezést** – a közös jogkezelő által eleve kezelt vagyoni jogok és műtípusok vonatkozásában –, **akik részéről nem rendelkezik e tekintetben külön megbízással.** Amennyiben a közös jogkezelés nem kötelező, úgy a jogosult a közös jogkezelőhöz címzett **tiltakozó nyilatkozattal kiléphet** a kiterjesztett közös jogkezelés hatálya alól, és a továbbiakban egyedi úton engedélyezheti műveinek felhasználását.

Előírt és kötelező közös jogkezelési tevékenységet (ld. lent) csak olyan közös jogkezelő szervezet végezhet, amely megfelel a reprezentativitás követelményének, ugyanakkor az ilyen szervezeteket az SZTNH nem csupán nyilvántartásba veszi, hanem tevékenységük **az SZTNH által kiadott engedélyhez kötött.**

Magyarországon jelenleg az alábbi **közös jogkezelő szervezetek** működnek.

Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület (Artisjus)	 <i>Forrás: artisjus.hu</i>
Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület (EJI)	 <i>Forrás: eji.hu</i>
Filmjus Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete (FilmJus)	 <i>Forrás: filmjus.hu</i>
Hungart Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület (HUNGART)	

	Forrás: hungart.org
Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Közös Jogkezelő Egyesület (MAHASZ)	 Forrás: mahasz.hu
Magyar Irodalmi Szerzői Jogvédő és Jogkezelő Egyesület (MISZJE)	 Forrás: miszje.hu
Magyar Reprográfiai Szövetség (RSZ)	 Forrás: www.reprografia.hu
Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete (MASZRE)	 Forrás: maszre.hu
Repropress Magyar Lapkiadók Reprográfiai Szövetsége (Repropress)	—

2. A jogkezelés speciális formája a **független jogkezelés**, amelynek fogalmát a Kjkt. 4. § 4. pontja rögzíti. Ennek megfelelően független jogkezelő szervezet az olyan szervezet, amely céljaként vagy **fő tevékenységeként** szerzői jogot vagy kapcsolódó **jogot kezel** több jogosult érdekében és közös javára erre vonatkozó törvény, szerződés vagy egyéb jogviszony alapján,

továbbá **nem áll a jogosultak tulajdonában** vagy ellenőrzése alatt, és **nyereségszerzési céllal működik**.

A független jogkezelés intézménye **2016-ig nem volt része a hazai jogrendnek**, ugyanakkor a KJK irányelv rendelkezéseiből fakadóan kötelező volt a magyar szerzői jog részévé tenni. A jogintézmény számos ponton különbözik a közös jogkezelés egyes formáitól, így 1. a tevékenységét nyereségszerzési céllal, **profitorientáltan végzi**, 2. **tagsága nem a jogosultakból áll össze** (tehát a **jogosultaktól független**), 3. jellemzően **gazdasági társasági formában működik** (pl. korlátolt felelősségű társaságként).

A független jogkezelő szervezet tehát **nem közös jogkezelési, hanem „csupán” jogkezelési tevékenységet végez**, ebből fakadóan ezen szervezetekre a közös jogkezelőktől eltérő szabályok vonatkoznak. A független jogkezelési tevékenysége nem engedélyhez, csak **bejelentéshez kötött**.

Az SZTNH nyilvántartásába jelenleg az alábbi független jogkezelő szervezetek szerepelnek:

- CloudCasting Korlátolt Felelősségű Társaság,
- DIGIJUS Vagyon- és Jogkezelő Korlátolt Felelősségű Társaság,
- MPLC Magyarország Korlátolt Felelősségű Társaság, és
- Zeneszöveg.hu Információszoolgáltató és Kiadó Informatikai Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság.

7.2. Közös jogkezelés

7.2.1. A közös jogkezelés általános szabályai

1. A közös jogkezelés fogalma. A Kjkt. 4. § 7. pontja határozza meg a **közös jogkezelés fogalmát**. Eszerint **közös jogkezelés** az egyes szerzői vagyoni jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó **vagyoni jogok több jogosult érdekében** és közös javára **közös jogkezelő szervezet által történő gyakorlása** és érvényesítése függetlenül attól, hogy azt törvény írja elő vagy az a jogosultak elhatározásán alapul, és a következőkre terjed ki:

- a) a szerzői művek és kapcsolódó jogi teljesítmények **felhasználásának engedélyezése** vagy **díjigény érvényesítése**,
- b) a **jogdíjak és a felhasználás egyéb feltételeinek megállapítása**, vagy az ebben való részvétel,
- c) a **felhasználás figyelemmel kísérése**,
- d) a **jogdíjak beszedése**,
- e) a **jogdíjak** jogosultak között történő **felosztása, kifizetése**, vagy felosztás céljára másik szervezetnek történő átadása, és
- f) **fellépés a szerzői jog vagy kapcsolódó jog megsértésével szemben**.

2. A közös jogkezelés alapelvei. A közös jogkezelést számos **alapelv** övezi, amelyeket részben a szerzői jogi dogmatika dolgozott ki, részben pedig a Kjkt.-ben is megjelennek.

a) A közös jogkezelő szervezetek alapvetően az egyedileg nem gyakorolható (ún. **kisjogos**) **felhasználások engedélyezésére jöttek létre**, tagjai a kérdéses vagyoni jog jogosultjai. Ebből fakadóan a közös jogkezelő tevékenységét **valamennyi jogosult érdekeinek figyelembevételével** és **indokolatlan megkülönböztetés nélkül** köteles ellátni, kizárólag

olyan kötelezettségeket róhat a jogosultakra, amelyek a jogosultak jogainak és érdekeinek védelme vagy jogaik kezelése érdekében szükségesek (Kjkt. 6. §).

b) A közös jogkezelés a **hatékonyság érdekében** sok esetben – de nem szükségszerűen – **monopol tevékenység**, vagyis egy jogosulti kör egy adott vagyoni joga tekintetében jellemzően egy közös jogkezelő szervezet működik. A Kjkt. ugyanakkor szigorú keretek között lehetővé teszi, hogy azonos vagyoni jogok tekintetében több közös jogkezelő működjön egyszerre.

A versenyjog a közös jogkezelésre pontosan e – de facto – monopol jellege miatt sokszor gyanakodva tekint. Egy versenyjogász szemével egy közös jogkezelő szervezet egy olyan vállalkozás (vállalkozások társulása), amelyben a versenytársak egy szervezetbe tömörülve állapítják meg áraikat, így első ránézésre egy igen súlyos versenykorlátozó megállapodás, árkartell valósul meg. Emellett az erőfölénnyel való visszaélés kockázata is felmerülhet, az EUB számos ítélete foglalkozik ilyen ügyekkel, de a Gazdasági Versenyhivatal is több versenyfelügyeleti eljárásban foglalkozott a közös jogkezeléssel. A teljes kép persze árnyalt, ugyanakkor kétségtelen, hogy a versenyjog kontrollja komoly gyakorlati (és jogi) jelentőséggel bír a közös jogkezelés vonatkozásában (ld. pl. a Versenytanács VJ/15/2014. sz. döntését).

c) Ebből ugyanakkor következik, hogy mind működésükhöz, mind pedig a díjak megállapításához – utóbbi tekintetében hatósági árazásnak nem minősülő – **állami felügyelet kapcsolódik**, a beszedett díjak felosztása során a közös jogkezelő szervezetnek pedig komoly átláthatósági követelményeknek kell megfelelniük.

d) A közös jogkezelőhöz (az alapszabályban meghatározott feltételek teljesítése esetén) valamennyi érintett jogosult csatlakozhat, ezzel a maga vonatkozásában is megbízást adva az egyesületnek a közös jogkezelésre (**nyilvánosság elve**).

e) A közös jogkezelés általános feltétele, hogy a jogkezelési tevékenységhez és a nemzetközi kapcsolattartáshoz szükséges, megfelelő szakismerettel és gyakorlattal rendelkezzen a szervezet, és felkészült legyen a közös jogkezeléshez kapcsolódó adatok kezelésére (**felkészültség elve**, Kjkt. 32. §).

f) Egyes közös jogkezelő szervezetek működéséhez a Kjkt. előírja, hogy az általa végzett jogkezelési tevékenységben érdekelt jogosultak jelentős részét képviselje (**reprezentativitás elve**, Kjkt. 34. §).

g) A közös jogkezelés ugyanakkor alapvetően **szubszidiárius jellegű**, vagyis a kötelező vagy előírt közös jogkezelés körébe tartozó eseten kívül csak akkor engedélyezhető reprezentatív közös jogkezelő szervezetként, **ha az adott szerzői jog vagy kapcsolódó jog egyedileg hatékonyan nem gyakorolható (szubszidiaritás elve)**.

3. A közös jogkezelés módjai. A közös jogkezelés a **módja szerint lehet a) önkéntes, b) előírt és c) kötelező**.

a) **Önkéntes közös jogkezelésről** beszélünk azokban az esetekben, amikor az Szjt. nem ír elő kötelező közös jogkezelést az adott vagyoni jog tekintetében és a jogosultak úgy dönthetnek, hogy egyesületet hoznak létre egy adott szerzői vagy szomszédos jog közös kezelésére, vagy egy már az adott jogosulti kör tekintetében létező közös jogkezelő szervezet által kezelt jogok közé felveszik az adott vagyoni jogot. Ebben az esetben tehát -ha az adott jogosulti kör tekintetében nincs létező közös jogkezelő szervezet, vagy az nem kívánja az

érintett vagyoni jogot jogkezelési körébe felvenni- a közös jogkezelő szervezet nem törvényi előírás alapján, hanem **a jogosultak kezdeményezése alapján, önkéntesen jön létre**, a tevékenység megkezdéséhez annak az SZTNH-hoz való **előzetes bejelentése szükséges**.

Az így létrejött egyesületnek a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásába történő felvételére irányuló kérelemnek tartalmaznia kell

- a) a közös jogkezelő szervezet nevét, címét, valamint képviselőjének nevét,*
- b) a közös jogkezelő szervezet egyéb elérhetőségét (telefonszám, elektronikus levelezési cím, honlap),*
- c) a közös jogkezelő szervezet által végzett jogkezelési tevékenység meghatározását, feltüntetve az érintett szerzői jogot vagy kapcsolódó jogot, a jogkezelési tevékenység típusát,*
- d) a közös jogkezelő szervezet által végzett jogkezelési tevékenységgel érintett művek, kapcsolódó jogi teljesítmények típusának, valamint a jogosulti csoport meghatározását,*
- e) amennyiben ilyen van, a másik közös jogkezelővel kötött képviseleti szerződést,*
- f) a több tagállam területére kiterjedő hatályú felhasználási engedélyeket adó közös jogkezelő szervezet e tevékenységével lefedett területek megjelölését, és*
- g) a külön kormányrendeletben meghatározott egyéb adatokat.*

b) Az előírt közös jogkezelésbe a Kjkt. 4. § 3. pontja alapján olyan felhasználási módok tartoznak, amelyekkel kapcsolatban a jogosult az Szjt. előírása alapján **mindaddig kizárólag közös jogkezelő szervezet útján gyakorolhatja jogait, ameddig a Kjkt. 18. §-a szerinti tiltakozó nyilatkozat útján ki nem lép a közös jogkezelésből.**

A tiltakozó nyilatkozat fogalmát és szabályait a Kjkt. 18. §-a határozza meg. Ennek alapján reprezentatív közös jogkezelés alá tartozó jogosult – a kötelező közös jogkezelés körébe tartozó eset kivételével – a kiterjesztett hatályú közös jogkezelést végző reprezentatív közös jogkezelő szervezethez intézett, **teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt nyilatkozatával tiltakozhat szerzői művei vagy kapcsolódó jogi teljesítményei felhasználásának a közös jogkezelés körében történő engedélyezése ellen.** A tiltakozás bármikor történhet azzal, hogy a tiltakozó nyilatkozat a kézhezvétel napját követő ötödik napon válik hatályossá. A tiltakozással érintett, már megkötött felhasználási szerződések esetében a tiltakozás – eltérő megállapodás hiányában – **a tiltakozással érintett naptári félév utolsó napján válik hatályossá**, feltéve, hogy a tiltakozásra az érintett félév első három hónapjának utolsó napjáig sor kerül. A naptári félév első három hónapjának utolsó napját követően tett tiltakozás hatálybalépésére legkésőbb a következő naptári félév utolsó napján kerülhet sor. **A közös jogkezelő szervezet alapszabályának az e bekezdésben foglaltakkal ellentétes rendelkezése semmis.** A reprezentatív közös jogkezelő szervezet köteles a nyilatkozat szerint eljárni, a tiltakozás jogát más módon nem korlátozhatja.

A tiltakozó nyilatkozat **kizárólag** a jogosult adott mű- vagy teljesítménytípusba tartozó valamennyi művére vagy kapcsolódó jogi teljesítményére kiterjedő hatállyal tehető.

Előírt közös jogkezelői tevékenységet **csak olyan jogkezelő végezhet, amely megfelel a reprezentativitás követelményeinek**, az előírt közös jogkezelés az SZTNH előzetes engedélyéhez kötött.

Előírt közös jogkezelésről rendelkezik az Szjt. az alábbi esetekben.

- 1. Kisjogos közös jogkezelés zenei és irodalmi műveknél: az írók, a zeneszerzők és a szövegírók képviseletében a már nyilvánosságra hozott zenemű és irodalmi mű nyilvános előadásának engedélyezésére és az ennek fejében fizetendő díj mértékére vonatkozóan az irodalmi és a zenei művekkel*

kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezet köt szerződést a felhasználóval (Szt. 25. § (1) bekezdés);

2. nem színpadra szánt zeneművek és szépirodalmi művek földfelszínivel egyidejű műholdas sugárzásának és saját műsorral vezetékes nyilvánossághoz közvetítésének szerzői engedélyezési jogai (Szt. 27. § (2) bekezdés);

3. nem színpadra szánt zeneművek és zeneszövegek, valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részletek tekintetében is kilépést engedő jogkezelésről van szó a kódolt sugárzás, ismételt sugárzást lehetővé tevő rögzítés, saját műsor vezeték útján történő közvetítése, valamint az ún. interaktív, lehívásos műfelhasználás esetében (Szt. 27. § (3) bekezdés);

4. előadás, illetve nem színpadra szánt zenemű sugárzás, vagy a nyilvánossághoz történő közvetítés céljára készült rögzítésére tekintettel fennálló szomszédos jogi díjazási igényei, illetve szerzői engedélyezési jogai (Szt. 74. § (2) bekezdés); és

5. másként, mint sugárzással vagy saját műsor vezetékes nyilvánossághoz közvetítésével, így különösen nyilvánosság számára lehívással hozzáférhetővé tételre (on-line felhasználására) vonatkozó előadóművészi és nem színpadra szánt zenei és rövidebb szépirodalmi művek esetén fennálló szerzői engedélyezési jogok (Szt. 74. § (2) bekezdés).

c) **Kötelező közös jogkezelésbe** a Kjkt. 4. § 6. pontja szerint olyan felhasználási módok tartoznak, amelyekkel kapcsolatban az engedélyezési jog vagy az engedélyezési jog nélkül fennálló díjigény az Szt. előírása alapján **kizárólag közös jogkezelés útján érvényesíthető**. Kötelező közös jogkezelői tevékenységet csak olyan jogkezelő végezhet, amely **megfelel a reprezentativitás követelményeinek**, a kötelező közös jogkezelés az **SZTNH előzetes engedélyéhez kötött**. Kötelező közös jogkezelés esetén **nincs helye a jogosult tiltakozó nyilatkozatának**, a jogkezelővel való jogkezelési megbízási szerződés felmondása a jogkezelés kiterjesztett hatályát nem érinti.

Kötelező közös jogkezelésről rendelkezik az Szt. az alábbi esetekben.

1. Az üreshordozó-díjakra nézve: a rádió- és a televízió-szervezetek műsorában sugárzott, a saját műsort vezeték útján a nyilvánossághoz közvetítők műsorába belefoglalt, valamint a kép- vagy hanghordozón forgalomba hozott művek szerzőit, előadó-művészi teljesítmények előadóművészeit, továbbá filmek és hangfelvételek előállítóit műveik, előadó-művészi teljesítményeik, illetve filmjeik és hangfelvételeik magáncélú másolására tekintettel megillető megfelelő díjazásra nézve (Szt. 20. § (7) bekezdés);

2. a reprográfiai díjakra nézve: az olyan művek szerzőit, valamint az olyan műveket kiadókat, amelyeket fénymásolással vagy más hasonló módon, papíron vagy más hasonló hordozón (reprográfiával) többszöröznek, a magáncélú másolásra tekintettel megillető megfelelő díjazásra nézve (Szt. 21. § (8) bekezdés);

3. haszonkölcsönzést végző könyvtárak tevékenységére tekintettel fennálló jogdíj: a nyilvános haszonkölcsönzést végző könyvtárakban haszonkölcsönzés útján terjesztett irodalmi művek és kottában rögzített zeneművek szerzőit a haszonkölcsönbe adásra tekintettel megfelelő díjazás illeti meg, melyet közös jogkezelő útján érvényesíthetnek (Szt. 23/A. §);

4. a filmalkotások és hangfelvételbe foglalt művek bérbeadása után járó jogdíjra nézve: ha a szerző a filmalkotásra vagy a hangfelvételben foglalt műre vonatkozó bérbeadási jogát a film vagy a hangfelvétel előállítójára ruházta, vagy egyébként engedélyezte számára e jog gyakorlását, a mű bérbeadásával történő terjesztése ellenében továbbra is megfelelő díjazást követelhet a film vagy a hangfelvétel előállítójától, az illetékes jogkezelő szervezet útján (Szt. 23. § (6) bekezdés);

5. a filmalkotásokban rögzített előadások előadóművészeit megillető díjigények esetében: azaz az előbbi, 4. pontban említett rendelkezést az előadóművészekre is megfelelően alkalmazni kell (Szt. 73. § (3) bekezdés);

6. a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel bármilyen sugárzásáért, vezetékes nyilvánossághoz közvetítéséért járó díj esetében: kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnél vagy arról készült

másolatnak a sugárzásáért és bármilyen más módon történő nyilvánossághoz közvetítéséért a szerzői jogi védelem alatt álló művek felhasználásáért fizetendő díjon felül a felhasználónak további díjat kell fizetnie, amely – a jogosultak közötti eltérő megállapodás hiányában – fele-fele arányban illeti meg a hangfelvétel előállítóját és az előadóművészt (Szt. 77. § (1)-(3) bekezdés);

7. a hangfelvétel forgalomba hozott példányainak nyilvános használatára adása, bérbeadása esetén: díjigényüket a szerzők és az előadóművészek csak az érintett jogkezelőn keresztül érvényesíthetik (Szt. 78. § (2) bekezdés);

8. követő jogdíjra nézve: eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő közreműködésével történő visszatérő átruházásakor szerzői díjat kell fizetni a műalkotás tulajdonjogának első, azaz a szerző részéről történő átruházását követően (Szt. 70. § (5) bekezdés); de a hasonló jellegű fizető köztulajdon esetén befolyt járulékokat is a közös jogkezelő szedi be és rendelkezik felhasználásáról: a szerzői jogok védelmi idejének eltelte után az eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő közreműködésével történő visszatérő átruházásakor járulékot kell fizetni (Szt. 100. §);

9. kábeltévé jogdíj, azaz az egyidejű vezetékes továbbközvetítésre tekintettel engedélyezés és a szerzőket megillető díjigény közös kezelése: a szerzőnek kizárólagos joga, hogy a rádió- vagy televízió-szervezet, illetve a saját műsort a nyilvánossághoz vezetékes útján vagy másként közvetítő műsorában sugárzott, illetve közvetített művének sugárzással, vezetékes útján vagy egyéb módon – az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával – a nyilvánossághoz történő egyidejű, változatlan és csonkítatlan továbbközvetítésére engedélyt adjon, közös jogkezelő szervezet útján (Szt. 28. § (2)-(3) bekezdés);

10. művek sugárzására tekintettel engedélyezés: az írók, a zeneszerzők és a szövegírók képviseletében – a színpadra szánt irodalmi művek és a zenedramái művek vagy jeleneteik, illetve keresztszeteik, valamint a szakirodalmi művek és a nagyobb terjedelmű nem színpadra szánt szépirodalmi művek (pl. regények) felhasználása kivételével – a már nyilvánosságra hozott művek sugárzásának engedélyezésére és az ennek fejében fizetendő díjak mértékére vonatkozóan az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezet köt szerződést a felhasználóval (Szt. 27. § (1) bekezdés); és

11. mechanikai közös jogkezelés engedélyezése: a zeneszerzők és a szövegírók a már nyilvánosságra hozott nem színpadi zeneműveknek és zeneszövegeknek, valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részleteknek hangfelvételen való újabb többszörözésére és példányonkénti terjesztésére vonatkozó jogokra jogosítás (Szt. 19. §).

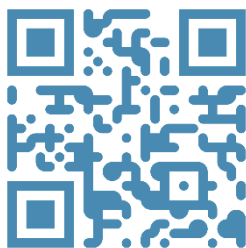
7.2.2. A közös jogkezelő szervezetek létrejötte

A „sima” közös jogkezelői és a független jogkezelői tevékenység csupán **bejelentéshez kötött** tevékenység, ebben az esetben, ha a kérelem megfelel a Kjkt.-ben rögzített tartalmi követelményeknek, az SZTNH-nak nincsen mérlegelési joga, a bejelentést tudomásul veszi, és a jogkezelőt nyilvántartásba kell vennie.

A bejelentésnek a Kjkt. 84. §-a szerint tartalmaznia kell többek között:

- a) a közös jogkezelő szervezet vagy független jogkezelő elérhetőségeit (szervezet nevét, címét, valamint képviselőjének nevét, telefonszámát, elektronikus levelezési címét, honlapját),
- c) a közös jogkezelő szervezet vagy független jogkezelő szervezet által végzett jogkezelési tevékenység meghatározását, feltüntetve az érintett szerzői jogot vagy kapcsolódó jogot, a jogkezelési tevékenység típusát,
- d) a közös jogkezelő szervezet vagy független jogkezelő szervezet által végzett jogkezelési tevékenységgel érintett művek, kapcsolódó jogi teljesítmények típusának, valamint a jogosulti csoport meghatározását, és
- e) a külön kormányrendeletben meghatározott egyéb adatokat.

*Az SZTNH közös jogkezelői
nyilvántartása*

A **reprezentatív közös jogkezelői tevékenység** ugyanakkor nem bejelentéshez, hanem **engedélyhez kötött**, tehát az SZTNH csak akkor veszi nyilvántartásba a kérelmező szervezetet, ha az **teljesíti** a tevékenység végzése vonatkozásában előírt **szigorú törvényi követelményeket**. A kérelemben meg kell jelölni a **reprezentatív közös jogkezelő szervezetként végezni kívánt közös jogkezelési tevékenységgel érintett szerzői jogot vagy kapcsolódó jogot**, mű- vagy kapcsolódó jogi **teljesítménytípust**, valamint a **jogosulti csoportot** és a közös jogkezelési tevékenység típusát.

Az engedélyt az **SZTNH hivatalból visszavonja**, ha 1. a reprezentatív közös jogkezelő szervezettel szemben lefolytatott **felügyeleti eljárás eredményeként** ennek szükségességét állapítja meg, 2. a reprezentatív közös jogkezelő szervezet az SZTNH erre irányuló felhívása ellenére az engedélyben meghatározott **közös jogkezelési tevékenységet** az engedély megadását követő **egy év elteltével sem kezdi meg**, vagy 3. az engedélyben meghatározott közös jogkezelési tevékenységét **egy évnél hosszabb ideig szünetelteti**, és az SZTNH felhívására megfelelően nem igazolja, hogy a közös jogkezelési tevékenység megkezdésének elmaradása vagy szüneteltetése önhibáján kívüli okból ered.

7.2.3. A jogkezelő szervezetek tevékenysége

A jogkezelő szervezetek **célja a jogosultak vagyoni jogainak közös kezelése**, valamint a jogosultak érdekeinek védelme. Ennek keretében különösen azzal vesznek le nagy terhet a jogosultak válláról, hogy a jogkezelés körébe tartozó vagyoni jogaikat **saját nevükben gyakorolják**, illetve **érvényesítik a bíróság és a hatóságok előtt**. Ehhez komoly **adatbázist** tartanak fenn a jogkezelés alá tartozó bel- és külföldi művekről, szomszédos jogi teljesítményekről, illetve jogosultokról. Ennek köszönhetően tehát nincs szükség minden egyes felhasználás előtt a jogosulttal előzetesen konzultálni, hanem a jogkezelő által előre, a díjszabásban megállapított tarifák alapján történik a **jogdíjbeszedés**, a **jogdíjfelosztás** pedig szintén előre meghatározott módon (a jogosultak által elfogadott felosztási szabályzat szerint) valósul meg. **Fő tevékenységük** tehát:

- a) a **felhasználás-engedélyezése** (külföldi repertoárra nézve is kölcsönös képviseleti szerződések alapján),
- b) a jogosultak **díjazás iránti igényének érvényesítése**,
- c) a befolyt **jogdíjak felosztása**, illetve felosztás céljából történő átadása az érintett jogosultak közös jogkezelő szervezetének (és más szervezeteknek).
- d) az **egyéb jog- és érdekérvényesítés** (pl. alkotómunka támogatása),
- e) a közös jogkezeléssel érintett felhasználások **adatainak kezelése**, illetve
- f) a közös jogkezeléssel érintett jogosultak, valamint műveik, illetve teljesítményeik **adatainak kezelése**.

A közös jogkezelő tevékenység sarokpontja a **felhasználás engedélyezése**. A közös jogkezelők egyrészt a jogosultakkal fennálló tagsági viszony, másrészt pedig a kiterjesztett közös jogkezelés elve alapján lehetnek jogosultak a felhasználás engedélyezésére. Az engedélyezés – az Szjt. felhatalmazása alapján – együtt jár azzal, hogy a közös jogkezelő **jogosult képviselni**

az alkotókat, illetve a szomszédos jogi jogosultakat, a meghatározott művekre, teljesítményekre vonatkozó felhasználásokra nézve. Így a jogkezelő általa adott engedély, valamint a számára megfizetett jogdíj **jogszerűvé teszi az adott felhasználást**.

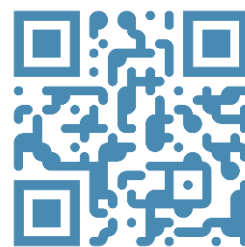
2021. június 1. napja óta a digitális engedélyezés a felhasználási szerződés alakisági követelményeire vonatkozó szabályozás felülvizsgálata útján könnyebbé vált: a közös jogkezelő szervezet és a felhasználó között felhasználási szerződés elektronikus úton abban az esetben jöhet létre, ha a közös jogkezelő szervezet és a felhasználó előzetesen az elektronikus út alkalmazását előíró írásba foglalt jognyilatkozatot tesznek, és a felhasználási szerződést az e jognyilatkozatban meghatározott elektronikus úton kötik meg. Az így megkötött felhasználási szerződést írásba foglaltnak kell tekinteni.

A felhasználás engedélyezése ugyanakkor szükséges, de nem elégséges része a jogosultak érdekérvényesítésének. A közös jogkezelőknek így lehetőségük van arra, hogy az **engedélyezett és engedély nélküli felhasználásokat ellenőrizzék**. Ez az ellenőrzési feladat igen komoly terhet ró a közös jogkezelő szervezetekre, hiszen nem egy hatóságról, hanem egy – speciális – egyesületről beszélünk, a jogosultat egyébként is megillető polgári jogi és büntetőjogi eszközökön kívül egyéb, különleges tényfeltárási eszköz nem áll a közös jogkezelők részére.

Az ellenőrzési tevékenységhez opcionálisan **jogérvényesítés** is kapcsolódik. Nem példátlan – bár nem is kifejezetten gyakori, főleg a nagyobb horderejű jogsértéseknél figyelhető meg –, hogy a közös jogkezelő szervezet egy-egy felhasználó ellen pl. polgári peres eljárást indít az általa képviselt jogosultak nevében.

A közös jogkezelő szervezetek működési költségeiket a befolyó jogdíjakból **kezelési költség** címén levont összegekből, valamint **tagdíjaikból** fedezik. A kezelési költség levonása után megmaradó bevételt az érintett jogosultak között **osztják fel** (amely kör – ahogyan később látni fogjuk – nem csak az egyesület tagjait jelenti). A díjbeszedés és felosztás előre meghatározott szabályzat (**díjszabás** és **felosztási szabályzat**) alapján, átlátható rendszerben történik, a tisztességes és hatékony felosztás elve alapján.

Érdekes, hogy a közös jogkezelő szervezetek tevékenysége nem ér véget a jogdíj körül forgó feladatok ellátásánál, gyakran kiterjed más, pl. szociális vagy tudatosságnövelő, ismeretterjesztő tevékenységre is. A **szociális tevékenységük** során a közös jogkezelő szervezetek támogatásokat nyújtanak a már idős, inaktív alkotóknak, vagy éppen pályázatokkal támogatják a pályakezdő szerzőket, szomszédos jogi jogosultakat. A **tudatosságnövelés** körében a közös jogkezelő szervezetek kiadványokat készítenek a jogosultak számára az őket megillető jogokról és azok gyakorlásáról, a közös jogkezelés működéséről vagy éppen blogot vezetnek a jogosultakat érintő aktuális kérdésekről.

*Az Artisjus által vezetett
Dal+Szerző blog*

A fentiekből talán könnyen érzékelhető, hogy a közös jogkezelésből fakadó feladatok ellátása nagyon **komoly adminisztratív háttérrel kíván meg**, a szerződések kezelése, az ellenőrzés, a jogérvényesítés, az adatkezelés, a szabályzatok kidolgozása és az egyéb feladatok ellátása felkészült, szakértő személyi erőforrások és erős informatikai háttér meglétét feltételezi. Nem példátlan, hogy a nagyobb közös jogkezelők – szinte egy kormányhivatal vagy

minisztériumi helyettes államtitkárság mintájára – főosztályokra, osztályokra tagozódnak, cizellált szervezeti struktúrában látják el feladataikat.

7.2.4. A díjszabás jóváhagyása

Ahogy a jogosultak, úgy a jogkezelő szervezetek sem tudnak minden felhasználást egyedi szerződéskötés útján engedélyezni. Ennek áthidalására szolgál a **díjszabás**, amely **általános jelleggel, objektív körülményekhez igazodva** (pl. egy üres adathordozó tárolási kapacitása, vagy egy szálloda szobaszáma) **állapítja meg a felhasználások vonatkozásában irányadó díjakat** (gyakorlatilag egy speciális általános szerződési feltételként). A díjszabást az egyenlő bánásmód követelményével összhangban, az egyes felhasználók indokolatlan megkülönböztetése nélkül kell megállapítani és alkalmazni.

Díjszabást csak a közös jogkezelő szervezeteknek kell kidolgozniuk, a független jogkezelők jogdíjközleményt tesznek közzé (illetve a MISZJE is csak jogdíjközlemény közzétételére köteles, mivel a felosztott jogdíjat nem felhasználóktól szedik be, hanem egy előre meghatározott állami keretösszeget, költségvetési sort osztanak fel). A jogdíjközlemény – mivel jelentősége a közös jogkezeléshez képest elhanyagolható – nem igényel külön jóváhagyást.

A jogkezelő szervezetek a **díjszabásukat maguk állapítják meg**, ugyanakkor – mivel egyoldalú díjmegállapításról van szó – valamiféle **állami felügyelet** ennek vonatkozásában szükségesnek mutatkozik. Ebből fakadóan a közös jogkezelő szervezeteknek az összeállított díjszabást be kell nyújtaniuk **az igazságügyért felelős miniszter jóváhagyására**. A reprezentatív közös jogkezelő szervezetek a díjszabást **évente kötelesek frissíteni és jóváhagyásra benyújtani**.

A díjszabás jóváhagyási eljárás megindítását komoly előkészítő munka övezi. A reprezentatív közös jogkezelő szervezetek amellet, hogy egyeztetéseket folytatnak a felhasználói szervezetekkel, bizonyos esetekben a díjszabás tekintetében **hatásvizsgálatot** is kötelesek lefolytatni. A hatásvizsgálati kötelezettség minden új díjszabást érint (nagyon ritka ugyanakkor, hogy új díjszabás kerül jóváhagyásra benyújtásra). Amennyiben a jóváhagyási eljárás lefolytatása céljából benyújtott díjszabás már hatályban lévő díjszabás újabb időszakra történő megállapítására irányul, a hatásvizsgálat készítése csak akkor kötelező, ha a reprezentatív közös jogkezelő szervezet a hatályban lévő díjszabáshoz **képest jelentősen eltérő díjfizetési struktúrát megállapító**, a díjszabásban foglalt jogdíjak, illetve egyéb díjak tekintetében felhasználói csoportonként **a Központi Statisztikai Hivatal által az előző naptári évre megállapított fogyasztói árindexet meghaladó mértékű emelést tartalmazó**, illetve ugyanazon jogdíj tekintetében **fizetésre kötelezett felhasználók körét bővítő** díjszabás jóváhagyására tesz javaslatot.

A hatásvizsgálat kidolgozását az ehhez kapcsolódó módszertannak az SZTNH-val és az érintett felhasználói szervezetekkel való egyeztetése előzi meg. A Kjkt. azzal igyekszik a felhasználói szervezeteket motiválni a hatásvizsgálatban való, minél érdemibb közreműködésre, hogy a jóváhagyási eljárásban való véleményezési jogokat függővé teszi a módszertan véleményezésétől. A Kjkt. rendelkezik az így az eljárás szereplői számára hozzáférhetővé vált adatok védelméről, amely rendelkezés igyekszik ellensúlyozni a Kjkt. 60. §-ában foglalt, széles felhasználói adatszolgáltatási kötelezettséget.

A magáncélú többszörözésre tekintettel a jogosultakat megillető megfelelő díjazás (üreshordozói díj) vonatkozásában hatásvizsgálat helyett a magáncélú többszörözés mértékét reprezentatív módon megjelenítő felmérést kell csatolni, amely tekintetben ki kell kérni a jelentős felhasználók és felhasználói érdekképviselői szervezetek véleményét. A hatásvizsgálat és a felmérés között két lényegi különbség van: egyrészt a felméréshez kapcsolódó kötelezettség jóval régebbi, mint a hatásvizsgálattal kapcsolatos szabályozás, másrészt a magáncélú többszörözéshez kapcsolódó szokások felmérése évről-évre kötelezettsége az e körben releváns közös jogkezelő szervezeteknek, míg a hatásvizsgálat évente, csak a nagyobb változtatások esetén kötelező. Mindkét szabályozás célja egyértelműen az, hogy a díjszabások, és az azokban foglalt díjtételek megalapozottságát erősítse, a jogosultak és a felhasználók közötti konszenzus megteremtésének eszköze legyen.

A díjszabás jóváhagyásával kapcsolatos eljárás **két szakaszra** oszlik: **véleményezési- és jóváhagyási szakaszra**, a szakaszok pedig különböző szervek előtt folynak.

Minden év **szeptember 1. napjáig** a reprezentatív közös jogkezelő szervezet benyújtja díjszabását vagy díjszabásait az **SZTNH-hoz**, ezzel veszi kezdetét a jóváhagyás iránti eljárás **véleményezési szakasza**. Az SZTNH a díjszabásokat **60 napon** belül véleményezi – amelyet az SZTNH elnöke egyszer, **30 nappal meghosszabbíthat**. A véleményezési szakaszban az SZTNH véleményt kér a **jelentős felhasználóktól és a felhasználók érdek-képviselői szervezeteitől**, valamint a **kultúráért felelős minisztertől**, továbbá – bizonyos díjszabások tekintetében – **a kereskedelemért, a turizmusért és a vendéglátásért felelős minisztertől**. Jelentős felhasználó az a személy, aki az érintett reprezentatív közös jogkezelő szervezethez intézett megkeresés alapján kiadott nyilatkozattal igazolja, hogy a bejelentés évét megelőző naptári évben az általa fizetett jogdíj elérte az érintett díjszabás alapján vagy az érintett díjszabásban meghatározott valamely felhasználói csoport által megfizetett összes jogdíj 5%-át.

Az SZTNH elnöke a véleményezési szakaszt a reprezentatív közös jogkezelő szervezet, és a jelentős felhasználó, illetve a felhasználói érdek-képviselői szervezet együttes kérelmére, legfeljebb három hónapra felfüggesztheti. A jogintézmény célja, hogy az díjszabás előkészítése során nem exponált, vagy a jóváhagyási eljárás idején is rendezetlen kérdések tekintetében egyeztetési fórumot biztosítson az érdekeltek számára annak érdekében, hogy a lehető legszélesebb konszenzuson alapuljon a díjszabás.

Az SZTNH a véleményezési szakasz lezárultával a díjszabásokat az azokkal kapcsolatos – a díjszabás jóváhagyására, vagy elutasítására vonatkozó – **javaslatával**, és a véleményezési eljárás megállapításaival egyidejűleg **felterjeszti az igazságügyért felelős miniszternek**, amellyel **véget ér az eljárás véleményezési szakasza**.

A felterjesztéssel veszi **kezdetét az eljárás jóváhagyási szakasza**. Az igazságügyért felelős miniszter az SZTNH által felterjesztett iratok alapján dönt, külön bizonyítást nem végez. A díjszabás **akkor hagyható jóvá, ha az a szerzői jogi jogszabályokkal összhangban áll**. Ennek körébe az igazságügyért felelős miniszter többek között vizsgálja, hogy a díjszabást az egyenlő bánásmód követelményével összhangban, az egyes felhasználók indokolatlan megkülönböztetése nélkül került-e összeállításra, továbbá, hogy a díjak mértékének és struktúrájának megállapításakor figyelembe vette-e a jogkezelő szervezet az érintett felhasználás jellegét és terjedelmét, valamint valamennyi egyéb lényeges körülményét. A

díjszabásnak észszerűnek és megalapozottnak kell lennie, különös tekintettel az érintett felhasználás, valamint a közös jogkezelő szervezet által nyújtott szolgáltatás gazdasági értékére.

Amennyiben a díjszabás a jogdíjak tekintetében felhasználói csoportonként a Központi Statisztikai Hivatal által az előző naptári évre megállapított fogyasztói **árindexet meghaladó mértékű jogdíjemelést tartalmaz**, vagy ugyanazon jogdíj tekintetében fizetésre kötelezett **felhasználók körét bővíti**, úgy az igazságügyért felelős miniszter **csak a Kormány** – általa kezdeményezett – **döntése alapján hagyhatja jóvá a díjszabást**.

Az vita tárgyát képezheti, hogy a díjszabások állami ellenőrzése valóban szükséges-e a díjszabás-jóváhagyási eljárás formájában. Ezen eljárás ugyanis alapvetően a szerzői jogi jogszabályoknak való megfelelést vizsgálja, ugyanakkor az érintettek ezen szempontot bíróság előtt közvetlenül is tudnák érvényesíteni; a jóváhagyástól a díjszabás nem válik hatósági árrá, így továbbra is magánjogi keretek között lehet ellene fellépni. A díjszabás-jóváhagyási eljárás mögött alapvetően versenyjogi indokok állnak – a gyakran de facto monopolhelyzetben lévő vállalkozás ne egyedül állapítsa meg az árait –, ugyanakkor a kérdéses eljárás ezt a szempontot pont nem vizsgálja, arra a Gazdasági Versenyhivatal versenyfelügyeleti eljárása való. Így tehát elképzelhető, hogy a díjszabás jóváhagyási eljárás célja közvetlen peres eljárással, illetve a meglévő versenyjogi eszközrendszerrel is elérhető lenne.

Az igazságügyért felelős miniszter a díjszabásokkal kapcsolatban **határozattal dönt**, amelyet a közös jogkezelő, a véleményezők és az SZTNH részére is megküld. A díjszabásokat a Magyar Közlöny mellékleteként megjelenő **Hivatalos Értesítőben közzé kell tenni**, leghamarabb a **következő év január 1. napjától alkalmazandók**.

A díjszabás-jóváhagyási eljárás folyamata

Az igazságügyért felelős miniszter határozatát a díjszabás véleményezésére jogosult bármely szervezet és az érintett reprezentatív közös jogkezelő szervezet a Fővárosi Törvényszék előtt **közigazgatási perben megtámadhatja**.

A díjszabások jóváhagyására vonatkozó szabályozást először a szerzői és a szomszédos jogok közös kezeléséről szóló 146/1996. (IX. 19.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) tartalmazta. A Korm. rendelet a díjszabások jóváhagyását – sőt, a közös jogkezelő szervezetek felügyeletét is – a művelődési és közoktatási miniszter feladatkörébe helyezte. Az Szjt. hatálybalépésével a szabályozás az Szjt.-be került áthelyezésre. Először a közös jogkezelők felügyelete és a díjszabások jóváhagyása egyaránt minisztériumi hatáskör volt – továbbra is a kulturális tárcánál –, majd 2011. január 1. napjával a felügyeleti jogkör átkerült az SZTNH-hoz, a díjszabások jóváhagyását pedig átvette az Igazságügyi Minisztérium (ekkor alakult ki a díjszabás-jóváhagyási eljárás két szakaszra bontása is).

7.2.5. A közös jogkezelő szervezetek felügyelete és átláthatósága

A közös jogkezelők sajátos szervezetek: bár egyesületi jellegükből fakadóan **nem állami szervek**, így nem is rendelkeznek közhatalmi jogosítványokkal, a Kjkt. mégis **speciális**

jogokkal és kötelezettségekkel illeti őket. Tevékenységük **állandó, szigorú felügyelete** nélkülözhetetlen sajátos feladataik és szerepük miatt: jogdíjakat szednek be és osztanak fel a jogosultak között, a tagjaikon kívül egyéb szerzőket és szomszédos jogi jogosultakat is képviselnek, a felhasználókra nézve is óriási jelentősége van tevékenységüknek, és ügyelniük kell az egyenlő bánásmód követelményének betartására. **Jogszerű és átlátható működésük valamennyi érdekelt, és a jogkezelők számára is fontos cél.**

A **szakmai felügyeletet** ellátó **SZTNH felügyeleti eljárás** keretében ellenőrzi, hogy a nyilvántartásba vétel feltételei folyamatosan megvalósulnak-e, valamint hogy az alapszabály, a felosztási szabályzat és más belső szabályzat rendelkezései nem ütköznek-e szerzői jogi jogszabályokba.

Az SZTNH felügyeleti eljárása kiterjed különösen annak vizsgálatára, hogy 1. a közös jogkezelő szervezet és a független jogkezelő szervezet **működése, gazdálkodása**, a jogkezelő működését meghatározó alapvető dokumentumai (pl. létesítő okirata, szervezeti és működési szabályzata) **megfelelnek-e** a jogkezelésre vonatkozó jogszabályokban foglalt követelményeknek, 2. a közös jogkezelés **megkezdésének általános feltételei folyamatosan fennállnak-e**, 3. a reprezentatív közös jogkezelő szervezet vonatkozásában **reprezentativitás elve folyamatosan megvalósul-e**.

Az SZTNH felügyeleti jogköre keretében jogosult a jogkezelő szervezet **a döntéshozó szerv összehívásáról értesítést kapni**, az SZTNH képviselője az **ülésein jogosult részt venni**, az ülésről készült **jegyzőkönyvet az SZTNH részére a jogkezelő 30 napon eljuttatja**. Ezen túlmenően a közös jogkezelő szervezet a közös jogkezelési tevékenységével összefüggésben **féléves rendszerességgel adatszolgáltatásra köteles az SZTNH felé**.

Ha az **SZTNH** a felügyeleti eljárás eredményeként a jogkezelésre vonatkozó jogszabályok megsértését, vagy az azokban előírt feltételek teljesülésének hiányát állapítja meg, **határozatában felügyeleti intézkedésként**

- a) **felhívja** a szervezetet a jogsértő állapot megszüntetésére és a **jogszerű működés helyreállítására**, vagy más kötelezettséget írhat elő (pl. a jogkezelés feltételeinek való megfelelést),
- b) **felügyeleti bírságot** szabhat ki,
- c) **megkeresi az ügyészséget** az egyesület törvényességi ellenőrzése körében meghozható intézkedések megtétele céljából,
- d) a reprezentatív közös jogkezelési tevékenységgel kapcsolatos **engedélyt visszavonhatja**,
- e) a jogkezeléstől a szervezetet **eltilthatja**.

Bár az **SZTNH** ezen kérdésekben **hivatalból jár el**, a jogkezelővel szemben a **jogosultak, a felhasználók, a felhasználói érdek-képviselői szervezetek, más közös jogkezelő szervezetek** vagy független jogkezelő szervezetek részre a Kjkt. lehetőséget biztosít az SZTNH előtti **panasztételre is**, amennyiben álláspontjuk szerint a jogkezelő a jogkezelésre vonatkozó jogszabályoknak nem tesz eleget.

A jogkezelők több esetben milliárdos mértékben végzik a jogdíjak beszedését és felosztását, az ezzel kapcsolatos tevékenységük legteljesebb transzparenciája kiemelten fontos kérdés a jogosultak szempontjából. Ezt a célt a **Kjkt.-ben számos átláthatósági jellegű rendelkezés biztosítja**. Ennek keretében a közös jogkezelő szervezetek kötelesek az általuk végzett közös jogkezelési tevékenységről **legalább évente egy alkalommal részletes tájékoztatást adni** annak a **jogosultnak**, akinek a tájékoztatással érintett időszakban jogdíjbevételt osztottak fel vagy egyéb kifizetéseket teljesítettek. Ezen túlmenően a közös jogkezelők a nyilvánosság felé való átláthatóságukat is kötelesek biztosítani: **honlapjukon kötelesek közzétenni a működésüket meghatározó dokumentumokat** (pl. alapszabály, felosztási szabályzat, díjszabás), illetve minden évben **a Kjkt. által meghatározott tartalommal átláthatósági jelentést készítenek és tesznek nyilvánossá**. Az általa képviselt jogosult, jogkezelő vagy felhasználó indokolt kérelemére ezen felül a közös jogkezelő köteles **eseti adatszolgáltatást** is nyújtani.

*Az Artisjus 2024. évi
átláthatósági jelentése*

Ismétlő kérdések

1. Milyen célt szolgál a jogkezelés intézménye?
2. Milyen típusai vannak a jogkezelésnek? Mi az a közös jogkezelés és független jogkezelés?
3. Mi az a kisjogos és nagyjogos felhasználás?
4. Milyen módjai vannak a közös jogkezelésnek?
5. Melyik a közös jogkezelés alapelvei?
6. Hogyan jönnek létre a közös jogkezelő szervezetek?
7. Milyen tevékenységet lát(hat) el egy közös jogkezelő szervezet?
8. Ismertesse a díjszabás-jóváhagyási eljárás folyamatát!
9. Ki és milyen jogkörben látja el a közös jogkezelő szervezetek felügyeletét?

8. fejezet

A szerzői jog megsértésének jogkövetkezményei

8.1. A szerzői jogi jogsértésekről általában

A szerző személyi és vagyoni jogainak a sérelme rendkívül **széles körben és különböző módokon** valósulhat meg a gyakorlatban. Ennek ellenére a szerzői jogsértéseknek csak **elenyésző részéből lesz jogvita**, ennek számtalan oka lehet: a jogosultak gyakran nincsenek tisztában az őket megillető jogokkal – így a jogsértést sem tudják azonosítani –, nincs erőforrásuk vagy szándékuk a peres eljárás lefolytatására (pl. a felhasználóval való jövőbeni együttműködés érdekében szemet hunynak jogaik megsértése felett).

A szerzői jogi jogsértés **általában a szerző személyiségi és vagyoni jogait egyaránt sérti**, de előfordul, hogy a jogsértés kizárólag személyhez fűződő (pl. a név helytelen feltüntetése) vagy kizárólagosan vagyoni jogot (pl. felhasználás szerződésben meg határozott példányszám túllépése) érint.

A szerzői **jogsértések főbb típusai** az alábbiak szerint határozhatóak meg.

- i. **Személyhez fűződő jogok** megsértése,
- ii. **Vagyoni jogok** megsértése,
- iii. A **szabad felhasználás** szabályainak megsértése,
- iv. **Szomszédos jogok** megsértése,
- v. **Hatásos műszaki intézkedés (DRM)** megkerülése,
- vi. **Jogkezelési adatok** megsértése,
- vii. A **felhasználási szerződés** megszegése,
- viii. **Speciális, digitális jogsértések**.

Tekintettel arra, hogy a fenti jogsértések közül számos már az érintett fejezetben bemutatásra került, ezért e helyütt csupán a korábban még nem ismertetett formákról szólnunk.

1. A szerzői jogok megsértése a hatásos műszaki intézkedések (DRM) megkerülése útján. Az Szjt. 95. § (3) bekezdése definiálja a **műszaki intézkedés fogalmát**. Eszerint a műszaki intézkedés minden olyan eszköz, alkatrész vagy technológiai eljárás, illetve módszer, amely arra szolgál, hogy a szerzői jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket rendeltetésszerű működése révén megelőzze, illetve megakadályozza. A műszaki intézkedést akkor kell **hatásosnak tekinteni**, ha a mű felhasználását a jogosultak, a hozzáférést ellenőrző vagy védelmet nyújtó eljárás – különösen a kódolás vagy a mű egyéb átalakítása –, vagy másolatkészítést ellenőrző mechanizmus útján ellenőrzik, amely alkalmas a védelem céljának elérésére.

A hatásos műszaki intézkedés megsértésének **két formája** van. Az első, a műszaki **intézkedés megkerülésével** kapcsolatos formáját az Szjt. 95. § (1) bekezdése nevesíti, amely szerint **a szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni** a szerzői jog védelmére szolgáló hatásos műszaki intézkedés megkerülésére, feltéve, hogy az említett cselekményt **olyan személy hajtja végre, aki tudja, vagy akinek az adott helyzetben**

általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene (rosszhiszeműség), hogy a cselekmény célja a műszaki intézkedés megkerülése.

Az Szjt. 95. § (2) bekezdésébe foglalt másik, a műszaki intézkedés megkerüléséhez **szükséges technikai feltételek biztosítására** vonatkozó forma értelmében **a szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni** a hatásos műszaki intézkedésekkel kapcsolatban olyan **eszköz, termék vagy alkatrész előállítására, behozatalára, terjesztésére, eladására, bérbeadására, eladás vagy bérbeadás céljából történő reklámozására, kereskedelmi céllal való birtoklására, illetve olyan szolgáltatás nyújtására**

- a) amelyet a hatásos műszaki intézkedés megkerülése céljából kínálnak, reklámoznak, vagy forgalmaznak,
- b) amelynek a hatásos műszaki intézkedés megkerülésén kívül nincs számottevő gazdasági jelentősége, illetve célja, vagy
- c) amelyet elsősorban a hatásos műszaki intézkedés megkerülésének lehetővé tétele, vagy megkönnyítése céljából terveztek, gyártottak, alakítottak át, illetve teljesítettek.

2. A szerzői alkotások sérelme a jogkezelési adatok megsértésével. A közös jogkezelési adatok jogosulatlan eltávolítása vagy megváltoztatása ugyanolyan jogkövetkezményekkel járhat, mint a szerzői jogi, illetve a szomszédos jogok megsértése. Az Szjt. 96. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni **a jogkezelési adat jogosulatlan eltávolítására vagy megváltoztatására**, továbbá olyan művek jogosulatlan terjesztésére, terjesztés céljából történő behozatalára, sugárzására vagy a nyilvánossághoz másként történő közvetítésére, amelyekről eltávolították vagy amelyeken megváltoztatták a jogkezelési adatot.

A jogsértés további feltétele, hogy a felsorolt cselekmények bármelyikét elkövető személy **tudja, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett e személynek tudnia kellene** (rosszhiszeműség), hogy cselekményével lehetővé teszi, megkönnyíti vagy leplezi a szerzői jog megsértését, vagy mást arra indít.

Az Szjt. 96. § (2) bekezdése törvényi értelmezést nyújt abban a vonatkozásban, hogy mi számít jogkezelési adatnak. Jogkezelési adat a jogosultakról származó minden olyan adat, amely a művet, a szerzőt, vagy a műre vonatkozó jogok más jogosultját azonosítja, vagy a felhasználás feltételeiről tájékoztat. A jogkezelési adatok lehetnek adatokat megjelenítő számok és jelzések abban az esetben, ha azokat a mű példányához kapcsolják, illetve azokat a mű nyilvánosságához történő közvetítésével összefüggésben jelenítik meg.

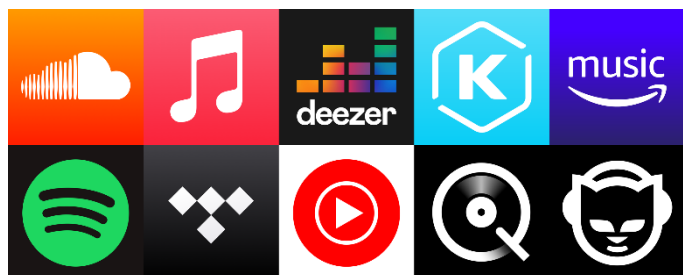

A szerzői jog „kalózái”
Forrás: en.wikipedia.com

3. **Speciális, digitális jogsértések.** Az internetes jogsértéseknek számtalan válfaja van, ugyanakkor elmúlt években elterjedt, egyik legveszélyesebbnek tartott válfaja a **fájlcseré**, amelyet a szakirodalomban sokszor a *peer-to-peer* (P2P) rendszerrel azonosítanak és a szerzői művek illegális letöltését teszi lehetővé. A P2P rendszer olyan informatikai hálózat használatot és eljárást jelent, amely lehetővé teszi az interneten levő tartalomhoz való hozzáférést és annak letöltését. A P2P hálózat lényege, hogy az informatikai hálózat végpontjai közvetlenül egymással kommunikálnak, központi csomópont nélkül. Másképpen fogalmazva: nem egy központi szerveren tárolt fájlokat töltik le a felhasználók, hanem egymás gépeiről töltik le az ott tárolt, megosztásra felkínált tartalmat.

A fájlcsere **szerzői jogi minősítése alapvetően az adott, megosztott tartalomtól függ**, ugyanakkor kijelenthető, hogy az erre a tevékenységre szakosodott oldalak (pl. nCore, bitHumen) jellemzően szerzői jogi oltalom alatt álló tartalmak megosztását valósítják meg. A szerzői jogi szakirodalom éveken át tartó vitákat követően arra a széles körben elfogadott álláspontja jutott, hogy a fájlcsere **mindkét mozzanata** (a letöltés, vagyis többszörözés, és a feltöltés, vagyis nyilvánossághoz közvetítés) **engedély és díjfizetés hiányában egyaránt jogsértő**. Ehhez az EUB joggyakorlata is jelentős mértékben hozzájárult (ld. az ACI Adam és a The Pirate Bay döntéseket).

Ugyanakkor a fájlcsere **online streaming szolgáltatók** (mint pl. a Deezer, a Spotify, az AppleMusic, a YouTube Music, a Netflix, az HBO Max vagy a Disney+) elterjedésével, a **legális, digitális és megfizethető alternatívák** (további példa lehet a Kindle Unlimited a könyvek esetében, vagy a Steam, a GOG vagy XBOX Game Pass a videojátékok tekintetében) elérhetővé válásával, különösen a fejlett országokban **visszaszorulóban van**.

Egyre hozzáférhetőbbek a legális alternatívák
Forrás: routenote.com

8.2. A szerzői jog megsértésének polgári jogi szankciói

Az Szjt. 94. §-a – ahogyan jellemzően minden szellemi tulajdonjogi ágazati törvény, az Üztv. kivételével – alapvetően a **Ptk. személyiségi jogok megsértése esetén irányadó szankciórendszerére támaszkodik**, ebből fakadóan a jogosultnak lehetősége van **felróhatóságtól független** (objektív) és **felróhatóságtól függő** (szubjektív) igények érvényesítésére.

A **felróhatóságtól független szankciók** között, az Szjt. alapján a jogosult

- a) követelheti a **jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását**;

- b) követelheti a **jogsértés** vagy az azzal közvetlenül fenyegető cselekmények **abbahagyását** és a **jogsértő eltiltását** a további jogsértéstől;
- c) követelheti, hogy a jogsértő – nyilatkozattal vagy más megfelelő módon – **adjon elégtételt**, és hogy szükség esetén a jogsértő részéről és költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak;
- d) követelheti, hogy a jogsértő **szolgáltasson adatot** a jogsértéssel érintett dolgok vagy szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevőkről, a jogsértő felhasználásra kialakított üzleti kapcsolatokról;
- e) követelheti a jogsértéssel elért **gazdagodás visszatérítését**;
- f) követelheti a **sérelmes helyzet megszüntetését**, a jogsértést **megelőző állapot helyreállítását**, továbbá a kizárólag vagy elsősorban a jogsértéshez használt eszközök és anyagok, valamint a jogsértéssel előállott dolgok lefoglalását, meghatározott személynek történő átadását, kereskedelmi forgalomból való visszahívását, onnan való végleges kivonását, illetve **megsemmisítését**.

1. A jogsértés bírósági megállapítása. A jogsértés megállapításának jelentős **tudatformáló és visszatartó hatása van**. Különösen olyan személyek esetében van jelentős visszatartó hatása a megállapításnak, akiknél a jogsértés nem szándékos, vagy akik személyi vagy társadalmi presztízsiükre vagy jó hírnevükre gondosan ügyelnek. A személyhez fűződő jogok megsértése körében a megállapítás a jogérvényesítést legfontosabb eszköze és nem csak akkor van helye, ha abba hagyás vagy teljesítés nem követelhető.

2. Elégtétel adása. A Szjt. 94. § (10) bekezdése szerint a jogsértő elmarasztalása esetén a bíróság a szerző kérelmére elrendelheti **a bírósági ítéletnek a jogsértő költségére történő nyilvánosságra hozatalát**. A nyilvánosságra hozatal módjáról a bíróság dönt. Nyilvánosságra hozatalon kell érteni különösen az országos napilapban, illetve az internet útján történő közzétételt. A bíróság más módon, magánlevélben történő bocsánatkérés útján is elrendelheti az elégtétel adását.

3. Adatszolgáltatás. A **Ptk. szankciórendszeréhez képest speciális, többletlehetőséget jelent** az adatszolgáltatás igénylése, amelyet a jogosult pl. az üzleti titkainak védelmére hivatkozással sem tagadhat meg, célja pedig az, hogy a jogosult fel tudja tární a jogsértő termék disztribúciós láncolatát. **Az adatszolgáltatás tárgyát** képezheti a jogsértéssel érintett dolgokat birtoklók neve és címe, a forgalmazásba bevonni kívánt vagy bevont nagy- és kiskereskedők neve és címe, a jogsértéssel érintett dolgok, illetve szolgáltatások előállított, forgalmazott, illetve igénybe vett, valamint megrendelt mennyisége és az azokért adott, illetve kapott ellenérték is.

Az Szjt. 94. § (4) bekezdése alapján a szerző az adatszolgáltatási igényt azzal a személlyel szemben is támaszthatja, aki **kereskedelmi mértékben birtokolta** a jogsértéssel érintett dolgokat, **kereskedelmi mértékben vette igénybe** a jogsértéssel érintett szolgáltatásokat, **kereskedelmi mértékben nyújtott szolgáltatást** a jogsértés elkövetéséhez, továbbá, aki **közreműködött** a jogsértéssel érintett dolgok **kereskedelmi mértékű előállításában és terjesztésében**, illetve a jogsértéssel érintett **szolgáltatások nyújtásában**.

Az Szjt. 94. § (4) bekezdése értelmében a cselekmények **kereskedelmi mértékűek**, ha az érintett dolgok, illetve szolgáltatások jellegéből és mennyiségéből nyilvánvaló, hogy e cselekmények – közvetlenül vagy közvetetten – kereskedelmi vagy más gazdasági előny szerzését szolgálják. A rendelkezés szabályozza a **bizonyítási teher megfordulását** is, ugyanis

az ellenkező bizonyításáig nem minősülnek kereskedelmi mértékűnek a fogyasztó által jóhiszeműen végzett cselekmények.

4. A jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítése. A Szjt. 94. § (11) bekezdése értelmében gazdagodás, illetve **mértékének megállapításakor** figyelembe kell venni a többszörözéshez igénybe vett kép-, illetve hanghordozót terhelő és **megfizetett díj mértékét**.

5. A sérelmes helyzet megszüntetése (*in integrum restitutio*). A Ptk. 2:51. § (1) bekezdés *d)* pontjában meghatározott – a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítése, illetőleg jogsértő mivoltától megfosztása – szankciókat az Szjt. 94. § (1) bekezdés *f)* pontjának előírása úgy pontosítja, hogy a bíróság elrendelheti továbbá kizárólag vagy elsősorban a **jogsértéshez használt eszközök és anyagok**, valamint a jogsértéssel **előállított dolgok** lefoglalását, meghatározott személynek történő átadását, kereskedelmi forgalomból való visszahívását, onnan való végleges kivonását, illetve **megsemmisítését**. **A Ptk. szankciórendszeréhez képest tehát speciális, többletlehetőséget** jelent a jogsértéshez használt eszköz és az előállított dolog lefoglalása, átadása, kereskedelmi forgalomból való visszahívása, kivonása vagy megsemmisítése.

Az *in integrum restitutio* módját tovább pontosítják a Szjt. 94. § (7) bekezdésének **előírásai**, melyek alapján a bíróság a szerző kérelmére elrendelheti, hogy a lefoglalt, kereskedelmi forgalomból visszahívott, illetve onnan véglegesen kivont eszközöket, anyagokat, illetve dolgokat **fosszák meg jogsértő mivoltuktól** (pl. a ruházati termékről az engedély nélkül ábrázolt karaktert távolítsák el), vagy – ha az nem lehetséges – **semmisítsék meg**. A bíróság indokolt esetben a megsemmisítés helyett elrendelheti az eszközöknek és anyagoknak a bírósági végrehajtás szabályai szerint történő **értékesítését is**, ebben az esetben a befolyó összeg felől ítéletben határoz.

Az Szjt. 94. § (8) értelmében a jogsértéshez használt eszközök és anyagok, valamint a jogsértéssel érintett dolgok **lefoglalásának helye van akkor is, ha azok nincsenek a jogsértő tulajdonában**, de a tulajdonos a jogsértésről tudott, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellett volna.

Az Szjt. 94. § (9) értelmében a bíróság az eredeti állapot helyreállítására irányuló intézkedéseket **a jogsértő költségére rendeli el**, kivéve, ha az eset körülményei az ettől való eltérést indokolják.

Felróhatóságtól függő szankcióként lehetőség van továbbá **kártérítés és sérelemdíj** követelésére is.

Az előzőekben ismertetett jogsérelmekről eltérően a **kártérítés** megítélésének **fogalmi eleme a felróhatóság**, vagyis vizsgálni kell, hogy a felhasználó úgy járt-e el, ahogyan az az adott helyzetben elvárható.

A **vagyoni kár** jelentkezhet **elmaradt haszonban** is. Például egy művészi rézkarc megsemmisülése esetén nem csupán az elpusztult alkotás értékét kell figyelembe venni, mint vagyoni kárt, hanem az elmaradt jövedelmet is, amelyet a szerző többszörözés, vagy más módon való felhasználás folytán elérhetett volna.

Ha a jogosult kártérítési igényt érvényesít, a kártérítés mértékének megállapításakor **figyelembe kell venni** a többszörözéshez igénybe vett kép-, illetve hanghordozót terhelő és **megfizetett díj mértékét** a Szjt. 94. § (11) értelmében.

Sérelemdíj igénylésére az Szjt. 94. § (2) bekezdés második mondata széleskörű lehetőséget nyújt, így akkor, ha a szerző személyhez fűződő jogait megsértik.

8.3. Eljárási kérdések, ideiglenes intézkedés

Jelentős előrelépést jelent a szerzői jogok érvényesítése szempontjából az a körülmény, hogy lehetőség van szerzői jogsértés esetén **ideiglenes intézkedésre**, azaz arra, hogy az elsőfokú bíróság végzését a megsemmisítés, lefoglalás és más intézkedés esetén a jogorvoslatra tekintet nélkül végrehajthatóvá nyilvánítsák.

Az ideiglenes intézkedést a bíróság **azonnali hatállyal, jogerőtől és a per állásától, továbbá a felek érvelésétől függetlenül rendeli el**. A bíróságoknak azonban óvatosan kell eljárnia ezekben az ügyekben, mert az indokolatlanul elrendelt ideiglenes intézkedésért az elrendelő bíróság kártérítési felelősséggel tartozik.

Az ideiglenes intézkedés alapvetően nem anyagi jogi, hanem **eljárásjogi jogintézmény**, amelyet Pp. szabályoz, ugyanakkor az Szjt. speciális, a polgári peres eljárástól eltérő rendelkezéseket állapít meg a tekintetében. A Pp. 103. § (1) bekezdése értelmében a bíróság kérelemre ideiglenes intézkedést rendelhet el:

- a) a fennálló állapot megváltozásának megakadályozása érdekében, ha az eredeti állapot utóbb helyreállíthatatlan lenne,
- b) a kérelmező későbbi joggyakorlása megghiúsulásának megakadályozása érdekében,
- c) a kérelmezőt közvetlenül fenyegető hátrány bekövetkezésének elhárítása érdekében, vagy
- d) egyéb, különös méltánylást érdemlő okból.

A bíróság az ideiglenes intézkedés elrendelését a Pp. 106. §-a szerinti **biztosítékadáshoz kötheti**, ha az ideiglenes intézkedést kérelmező fél ellenfele valószínűsíti, hogy a kért intézkedés következtében olyan hátrány érheti, amely pernyertessége esetén a kérelmezőtől kártérítés vagy sérelemdíj követelésére adna alapot. A biztosítékadás tárgyában való döntéskor a bíróságnak figyelemmel kell lennie a kérelmet megalapozó tények valószínűsítettségének fokára is.

Az ideiglenes intézkedés iránti kérelem elbírálása során a bíróságnak mérlegelnie kell, hogy az intézkedés elrendelése – figyelemmel az esetleges biztosítékadásra is – **nem okoz-e súlyosabb hátrányt** a kérelmező ellenfelének, mint annak elmaradása a kérelmezőnek.

Az Szjt. 94/A. § (1) bekezdése kimondja, hogy a szerzői jog megsértése miatt indított perekben az **ideiglenes intézkedést** a kérelmező különös méltánylást érdemlő jogvédelméhez **szükségesnek kell tekinteni**, ha a kérelmező **valószínűsíti**, hogy 1. **a mű szerzői jogi védelem alatt áll**, 2. **ő a szerző**, vagy a szerző jogutóda, illetve a mű jogosult felhasználója, vagy a szerzői **jogok kezelését végző** olyan **szervezet**, amely jogosult a saját nevében fellépni a jogsértéssel szemben.

Az Szjt. 94/A. § (2) bekezdése értelmében az ideiglenes intézkedés **nem kezdeményezhető**, ha a szerzői jog megsértésének megkezdése óta **hat hónap** (objektív határidő), illetve a kérelmezőnek a jogsértésről és a jogsértő személyéről való **tudomásszerzése óta hatvan nap** (szubjektív határidő) **már eltelt**.

A bíróság az ideiglenes intézkedés tárgyában soron kívül – legkésőbb az ilyen intézkedés iránti kérelem előterjesztésétől számított 15 napon belül – **határoz**. A fellebbezést is

15 napon belül kell elbírálni. Az ideiglenes intézkedés tárgyában hozott határozat elleni fellebbezést a másodfokú **bíróság soron kívül**, legkésőbb a fellebbezés benyújtásától számított tizenöt napon belül bírálja el. (Szt. 94/A. § (6) bek.).

Az eljárás gyorsítását és a bizonyítás hatékonnyá tételét szolgálja az Szt. 94/A. § (8) bekezdése, amely szerint, ha a szerzői jog megsértése miatt indított perben az egyik fél tényállását már elvárható mértékben valószínűsítette, a bíróság a bizonyító fél kérelmére az ellenfelet bizonyításra kötelezheti 1. a **birtokában levő okirat és egyéb tárgyi bizonyíték bemutatására**, valamint a szemle lehetővé tételére, és 2. kereskedelmi mértékű jogsértés esetén banki, **pénzügyi és kereskedelmi adatok közlésére**, illetve a birtokában lévő ilyen iratok bemutatására.

Az Szt. 94/A. § (11) bekezdésében foglaltak szerint, ha a késedelem helyrehozhatatlan károkat okozna, vagy ha valószínűsíthető a bizonyítékok megsemmisítésének kockázata, az előzetes bizonyítás elrendelésének kérdésében az **ellenfél meghallgatása mellőzhető**.

Ismétlő kérdések

1. Milyen formákban valósulhat meg a szerzői jogi jogsértés?
2. Melyek a szerzői jogok megsértésének felróhatóságtól független szankciói?
3. Melyek a szerzői jogok megsértésének felróhatóságtól függő szankciói?
4. Ismertesse az ideiglenes intézkedésre vonatkozó rendelkezéseket!
5. Milyen feltételek fennállása esetén rendelhet el a bíróság ideiglenes intézkedést?
6. Mikor kötheti a bíróság az ideiglenes intézkedést biztosíték adásához?
7. Milyen esetben kötelezheti a bíróság az ellenfelet a nála lévő okirat vagy egyéb tárgyi bizonyíték átadására?

III

IPARJOGVÉDELEM

1. fejezet Szabadalom és használatiminta-oltalom

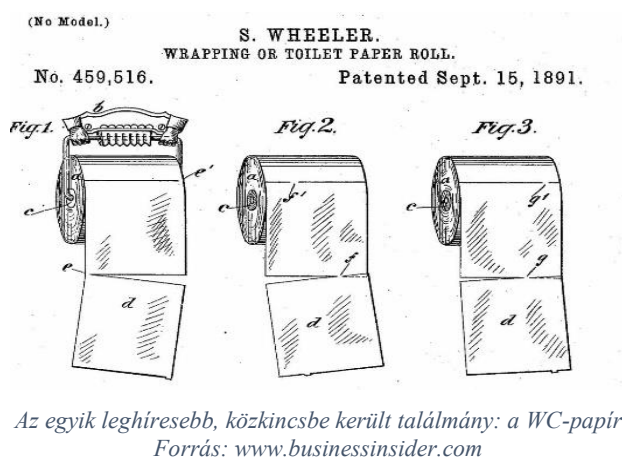
1.1. Az oltalom tárgya

1.1.1. A szabadalmi- és használatiminta-oltalomról általában

A **szabadalmi oltalom** (*patent*) az iparjogvédelmi oltalmak **egyik archetípusa**, mind dogmatikai, mind gazdasági jelentőségét tekintve az egyik legfontosabb szellemi tulajdonjogi oltalmi forma, mind a nemzetközi, uniós és nemzeti jogokban ismert és elterjedt jogintézmény. A szabadalom „kistestvérének” tekinthető **használatiminta-oltalom** – „kisszabadalomnak” is szokták hívni – tárgyát és szabályait tekintve **számos ponton hasonlít** a szabadalmi oltalomra, jól mutatja ezt, hogy az oltalmi feltételek, keletkező kizárólagos jogok és eljárási szabályok között jelentős mennyiségű átfedés van (sőt, a két lajstromozási eljárás egy bizonyos ponton átjárható). Ebből fakadóan jelen fejezet **a két oltalmat együttesen tárgyalja**, elsőként a gyakorlati szempontból nagyobb jelentőségű szabadalmi oltalomra vonatkozó rendelkezéseket ismertetve, majd ezt követően bemutatva a használatiminta-oltalomra vonatkozó, eltérő szabályokat.

A **szabadalom jogintézménye a találmányok jogi oltalmát** biztosítja, ezért célszerű következetesen különbséget tenni a találmányok és szabadalmak között. **Szabadalmaztatható találmányon** magát a műszaki-szellemi alkotást értjük, mely **alkotótevékenység** eredményeként jött létre, **új** technikai megoldást jelent és **iparilag alkalmazható**. Tipikusan az olyan megoldások, gépek és eszközök tekinthetők találmánynak, amelyek első megjelenésükig (feltalálásukig) nem voltak ismertek, nem tartoztak a technika állásához. A **szabadalom** nem más, mint **a találmányok védelmét biztosító kizárólagos szellemi tulajdonjog**, amely meghatározott eljárás (lajstromozás) eredményeképpen az országok erre hivatott lajstromozó hatóságai (ittthon az SZTNH) meghatározott időre – jellemzően **20 évre** – adnak meg.

A **használatiminta-oltalomnál** hasonló elhatárolásról lehet beszélni: a mintaoltalom a minta jogi oltalmát biztosítja, jogosultja ugyancsak a feltaláló. Ebből fakadóan minta szintén **alkotótevékenység** eredményeként kell, hogy létrejöjjön – még ha az alkotás mértéke kisebb is, mint a szabadalomnál –, **újnak** és **iparilag alkalmazhatónak** kell lennie. A használati minták **tárgyi hatálya** ugyanakkor **szűkebb**, alapvetően a tárgyak kialakítása, szerkezete vagy részeinek elrendezése tekintetében megvalósított alkotótevékenység részesülhet csak oltalomban. A használatiminta-oltalom **oltalmi ideje** – kisebb léptékű alkotói tevékenységből fakadóan – **10 év**.

A szabadalom és a használatiminta-oltalom a találmányok és minták tekintetében a jogosult számára igen **komoly versenyelőnyt jelent** a piacon aktív versenytárs vállalkozásokkal szemben. Ugyanakkor szükséges utalni arra, hogy a találmány és a minta tárgyát képező **megoldás a bejelentést követően közzétételre kerül** – a nyilvánosság számára megismerhetővé válik –, az oltalmi idő lejártát követően pedig a **közkincs részét fogja képezni**. Ebből fakadóan bizonyos, a szabadalmi oltalomra vagy használatiminta-oltalomra egyébként alkalmas megoldások tekintetében a feltaláló érdekei diktálhatják azt is, hogy a találmányt vagy mintát ne jelentse be lajstromozásra, hanem a pontos megoldás titokban tartása útján **más jellegű jogi védelmet keressen** (pl. ilyen lehet az üzleti titok).

1.1.2. Az oltalom feltételei

A szabadalmaztatható találmány fogalma az ESZE és TRIPS megállapodás rendelkezéseinek figyelembevételével került definiálásra az Szt.-ben. Ennek megfelelően az Szt. 1. § (1) bekezdése szerint szabadalmazható minden **1. új, 2. feltalálói tevékenységen alapuló és 3. iparilag alkalmazható** találmány. E három követelménynek együtt kell fennállnia, bármelyik fogalmi elem hiányában a lajstromozás iránti kérelmet az SZTNH elutasítja.

A találmány **a technika bármely területéről érkezhetsz**. Ebből fakadóan a nem technikai jellegű megoldások (pl. üzleti módszerek, játékmódszerek stb.) jellegüknél fogva nem szabadalmazhatók, ugyanakkor minden technikai jellegű alkotás oltalmat élvezhet.

A szabadalmi oltalom technológiasemlegessége koránt sem volt mindig egyértelmű. Ezt a követelményt a TRIPS megállapodás vezette be, elsősorban azért, mert számos ország a gyógyszeripari szabadalmaknak nem, vagy csak eljárási jellegű szabadalmi oltalmat biztosított. A TRIPS megállapodás aláírásának idején (1998) pl. India, Brazília, Kína és a legtöbb ún. legkevésbé fejlett ország (least developed country, LDC) nem biztosított lehetőséget gyógyszerek szabadalmazására, de ez a lehetőség Norvégiában is csak 1992-től, Finnországban pedig 1995-től állt a feltalálók rendelkezésére. A fejlődő országok 2005. január 1. napjáig, az LDC-k 2006. január 1. napjáig felmentést kaptak a gyógyszer szabadalom bevezetésének kötelezettsége alól, ezt a türelmi időt később 2016. január 1. napjáig meghosszabbították.

1. Újdonság. Az Szt. 2. § (1) bekezdés értelmében **új a találmány, ha nem tartozik a technika állásához**. A technika állásához tartozik mindaz, ami **az elsőbbség időpontja** – főszabály szerint a szabadalmi bejelentés napja – **előtt írásbeli közlés, szóbeli ismertetés, gyakorlatba vétel útján vagy bármely más módon, bárki számára, a világon bárhol hozzáférhetővé vált**. A technika állásához tartozónak kell tekinteni az olyan korábbi elsőbbségű szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi bejelentés tartalmát is, amelyet a bejelentési eljárásban az elsőbbségi időpontot követően közzétettek vagy meghírdettek. Az Szt. tehát **szóban és írásban egyaránt világszintű újdonságot vár el** a találmány vonatkozásában.

Az újdonság vizsgálata során **minden azonos tárgyú, a szabadalmi vagy használati mintabejelentést és technikai vívmányt figyelembe kell venni újdonságrontó körülményként**, amely a **világon** bárhol hozzáférhetővé vált. Az Szt. 3. §-a az újdonságrontó körülmények tekintetében ugyanakkor egy **türelmi időt** is meghatároz. Ennek alapján a technika állásának részeként **nem vehető figyelembe** a találmánynak az elsőbbség napját **legfeljebb hat hónappal megelőző nyilvánosságra jutása**, ha az a bejelentővel vagy

jogelődjével szemben elkövetett **jogsértés következménye**, vagy annak eredménye, hogy a bejelentő vagy jogelődje **a találmányt a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala elnökének a Magyar Közlönyben közzétett közleményében megjelölt kiállításon bemutatta.**

2. Feltalálói tevékenység. A feltalálói tevékenység egy **fiktív, minőségi (kvalitatív) mérce**, amely a találmány kidolgozás során megvalósított **alkotói tevékenységet hivatott minősíteni** úgy, hogy mérlegelési mozgásteret hagy a lajstromozó hatóságok számára. Feltalálói tevékenységen alapul a találmány az Szt. 4. § (1) bekezdése értelmében, ha **a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló**. Az adott műszaki területen jártas **szakember** nem az adott lajstromozó hatóságnál dolgozó konkrét személy, nem az SZTNH Szabadalmi Főosztályának ügyintézője, hanem **egy fiktív személy**, a minőségi mérce alapja, aki az adott tudományterületének minden kérdésével tisztában van, azonban ezen ismeretek alkotó módon történő szintézisére nem képes. A lajstromozó hatóság azt fogja vizsgálni, hogy ha a fiktív mérce alapját képező szakembernek – aki a technika állása tekintetében teljesen naprakész – **a találmányban alkalmazott technikai megoldás nyilvánvaló-e vagy sem.**

Az Szt. 4. § (2) bekezdése alapján bár a technika állásához tartozik, ugyanakkor a feltalálói tevékenység megítélése során **nem kell figyelembe venni** az olyan **korábbi elsőbbségű** belföldi szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi **bejelentés tartalmát** is, amelyet a bejelentési eljárásban **az elsőbbségi időpontot követően tettek közzé.**

3. Ipari alkalmazhatóság. Az Szt. 5. § (1) bekezdés értelmében iparilag alkalmazható a találmány, **ha az ipar vagy a mezőgazdaság valamely ágában előállítható, illetve használható.** Lényegében azonos eredménnyel történő reprodukálásról van szó.

Az ipari jelleget ebben a vonatkozásban **a lehető legtágabban kell érteni.** Elegendő magának a megoldásnak az ipar területére esni, a megoldott feladatnak nem szükséges. Ezért oltalomban részesülhetnek például a gyógyszerek, a sporteszközök vagy a játékok is.

*Ipari alkalmazhatóság
Forrás: pexels.com*

A használati minták oltalmi feltételei tekintetében a Hmtv. 1. § (1) bekezdése ad iránymutatást, eszerint használatiminta-oltalomban részesülhet valamely **tárgy kialakítása, szerkezete vagy részeinek elrendezése** (a továbbiakban: minta), ha **1. új, 2. feltalálói lépésen** alapul és **3. iparilag alkalmazható.** Mintának minősül továbbá a berendezés és a több – egymással kapcsolatban lévő – eszközből álló rendszer is.

1. Újdonság. Az **újdonságot** a Hmtv. tartalmi szempontból az Szt.-vel azonos módon közelíti meg, ugyanakkor a használatiminta-oltalom esetében alacsonyabb fokú újdonság is elegendő, ugyanis a bárhol történt **szóbeli közlés** és a **külföldi nyilvános gyakorlatbavétel** nem rontja a minta újdonságát. Vagyis a Hmtv. az Szt.-vel ellentétben **csak írásban kíván megvilágszintű újdonságot**, szóban viszont nem.

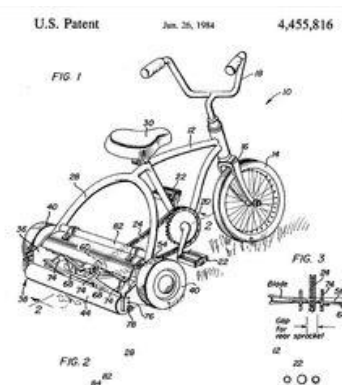
2. Feltalálói lépés. A második feltétel tekintetében a Hmtv. az Szt.-ben szabályzott feltalálói tevékenységtől **eltérő, alacsonyabb szintű, de továbbra is fiktív és kvalitatív**

mércét alkalmaz, ez a **feltalálói lépés**. A Hmtv. 3. § (1) bekezdése értelmében feltalálói lépésen alapul a minta, ha a technika állásához képest **a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló**. A mesterségében járatos személy jól ismeri mesterségének fogásait, fortélyait, ugyanakkor kevésbé várható el tőle az ismeretek kombinálása, határos szakterületek ismerete, általános elméleti összefüggések alkalmazása. A Hmtv. mércéje tehát az alkotótevékenység tekintetében az Szt.-hez képest kevesebbet vár el, ilyen szempontból az oltalomszerzés könnyebb. A feltalálói lépés meglétét **nem alapozza meg önmagában** az a körülmény, hogy a technika állását több forrás együttesen határozza meg, vagy az, hogy a technika állását részben vagy egészben idegen nyelvű források határozzák meg.

3. Ipari alkalmazhatóság. A Hmtv. 4. §-a az ipari alkalmazhatóságot az Szt.-vel érdemben azonos tartalommal szabályozza, eszerint iparilag alkalmazható a minta, ha valamely iparágban — ideértve a mezőgazdaságot is — előállítható vagy használható.

Az Egyesült Államok alkotmánya kifejezett felhatalmazást tartalmaz a szellemi tulajdonjogi jogalkotásra ([The Congress shall have power] “To promote the progress of science and useful arts, by securing for limited times to authors and inventors the exclusive right to their respective writings and discoveries.”), ugyanakkor a védelem egyik feltételként a hasznosságot definiálja.¹⁴ Ebből fakadóan az Egyesült Államokban a lajstromozás során egy adott találmány hasznosságát (utility) figyelembe kell venni, meglétét vizsgálni kell. A hasznosság hiánya miatti elutasításnak így komoly bírói gyakorlata alakult ki, elutasításra/törlésre került például a tanga-pelenka, a horkolás- és csuklás tompító, a söresernyő, a tölcser alakú fagyaltforgató gép, a bot (eldobható kutyajáték) és a gyermekbiciklire szerelt fűnyíró iránti szabadalmi bejelentés is.

Gyermekbiciklire szerelt fűnyíró
Forrás: planetpatent.com

1.1.3. Kivételek az oltalom alól

Az Szt. 1. § (2) bekezdése, 6. § (2)–(4) és (10) bekezdése értelmében bizonyos alkotások – még ha egyébként megfelelnek is a találmány oltalmazhatósági feltételeinek – nem szabadalmaztathatóak. A kivételeket vonatkozásában **két kategóriát** különböztetünk meg, a **belső (dogmatikai)** és **külső (erkölcsi) kivételeket**.

A belső (dogmatikai) kivételek az alábbiak szerint foglalhatóak össze.

1. Felfedezés, tudományos elmélet és matematikai módszer. A felfedezés valamely létező, de a tudomány előtt nem ismert dolog, jelenség megtalálása, felismerése (pl. a periódusos rendszer egy elemének felfedezése). A természetben megtalálható, illetve emberi beavatkozás nélkül végbemenő természeti folyamatokat (pl. a gravitáció vagy hőtágulás) nem tekintjük találmánynak.

¹⁴ UJHELYI Dávid: Az IP Clause értelmezési lehetőségei az Egyesült Államok szerzői jogában. *Iustum Aequum Salutare*, 2015/4.

2. Esztétikai alkotás. Az esztétikai alkotásokat jellemzően a szerzői jog védi, szabadalmaztatásukra nincs lehetőség ([párhuzamos oltalom](#) ebben az esetben nem keletkezik, *ipso iure* kizárt).

*A játékszabály: bár lehet alkotói tevékenység eredménye, nem szabadalmaztatható
Forrás: pixabay.com*

3. Szellemi tevékenységre, játékra, üzletvitelre vonatkozó terv, szabály vagy eljárás, valamint számítógépi program. A tervek és szabályok önmagukban nem szabadalmaztathatóak, bár egy üzleti terv vagy játékszabály leírása – ha egyéni, eredeti jellegű – szerzői jogi védelmet élvezhet. A szoftver önmagában absztrakt matematikai utasítások sorozatát magában foglaló írásmű, amely számítógépben alkalmazva meghatározott eredményt hoz létre; nem szabadalmi, hanem a szerzői jogi úton oltalmazható. Szabadalmazható azonban olyan

műszaki jellegű megoldás, amelynél a feladatot szoftver segítségével hajtják végre.

4. Információk megjelenítése. Az információ megjelenítése, mint például rekláminformáció, figyelmeztető hang vagy egyéb jelzés nem idéz elő fizikai, kémiai, vagy biológiai változást, ezért nem tekinthető találmánynak.

5. Növény- és állatfajták. Kizárja továbbá az Szt. a **növény- és állatfajtákat**, valamint a növények és állatok előállítására szolgáló, **lényegében biológiai eljárások** szabadalmazhatóságát még akkor is, ha előállításuk mikrobiológiai vagy más műszaki eljárással történt. Ez a kizárás a természetben előforduló folyamatokra (elsősorban a keresztezésre, szelekcióra) vonatkozik, és nem érinti az ún. mikrobiológiai vagy más műszaki eljárás vagy az ilyen eljárással (például egy gén műszaki beavatkozással történő módosításával) előállított növény szabadalmazhatóságát.

A kizárás oka, hogy az Szt. az uniós szabályozással összhangban **új, egynemű és stabil növényfajtákra nem szabadalmat, hanem növényfajta oltalmat ad.** Állatfajta oltalomra vagy állatfajta szabadalmaztatására jelenleg nincs lehetőség.

A külső (erkölcsi) kivételek az alábbiak szerint foglalhatóak össze.

1. Közrendbe, közerkölcsbe ütközés. Az olyan találmányok, amelyek hasznosítása, közzététele közrendbe vagy közerkölcsbe ütközne, nem részesülhetnek szabadalmi oltalomban. A közrendbe ütközés miatt az oltalomból kizárás érvényesül a csakis **bűncselekmények elkövetésére szolgáló eljárások, eszközök** esetében (pl. pénzhamisítás, bankkártya hamisítás elkövetésére alkalmas eszközök vagy tömegpusztító fegyverek).

A közerkölcsbe ütközés okán nem részesülhet szabadalmi oltalomban **az ember klónozására szolgáló eljárás; az ember csíravonalának genetikai azonosságát módosító eljárás** (génszűrés eljárási eljárás); **az emberi embrió alkalmazása ipari vagy kereskedelmi célra.**

Szintén közerkölcsi alapon kizárt az oltalomból az **állatok genetikai azonosságát módosító eljárás** – ha az szenvedést okozhat az állatoknak anélkül, hogy bármilyen jelentős gyógyászati előnyt nyújtana az emberek vagy az állatok számára – és az ezen **eljárással létrejövő állat.**

2. Gyógyászati, sebészeti vagy diagnosztikai eljárás. Nem részesülhetnek szabadalmi oltalomban az emberi vagy állati test kezelésére szolgáló **gyógyászati vagy sebészeti**

eljárások, valamint az emberi vagy állati testen végezhető **diagnosztikai eljárások**. E rendelkezés az ilyen eljárásokban alkalmazott termékre – így különösen anyagra (vegyületre) és keverékre – nem vonatkozik.

A Hmtv. 1. § (2) bekezdése és 5. § (2) bekezdése nevesíti a **használatiminta-oltalom alóli kizárásokat**. Nem részesülhetnek használatiminta-oltalomban

- a) a termék **esztétikai kialakításai**,
- b) **állatfajták és növényfajták**,
- c) **ötletfelvetés, feladatkitűzés**, valamely kidolgozott **elmélet**,
- d) vegyi termékek és keverékek, és
- e) aminek hasznosítása **jogszabályba vagy közerkölcsbe ütközne** (kivéve, ha a jogszabály a terméknek csak a forgalmát korlátozza).

1.2. Az oltalom jogosultja

1.2.1. Feltaláló, szabadalmas

Az Szt. 7. § (1) bekezdése és a Hmtv. 6. §-a a feltalálót lényegében azonos módon definiálja: **feltaláló az, aki a találmányt/mintát megalkotta**.

Az Szt. 8. § (1) bekezdése és a Hmtv. 7. § (1) bekezdése szerint a szabadalom vagy használatiminta-oltalom a feltalálót vagy jogutódját illeti meg. A feltaláló jogutódja az, akire a szabadalmat, használatiminta-oltalmat vagy a kapcsolódó lajstromozási bejelentést **részben vagy egészben átruházták**.

Az Szt. 7. § (2) bekezdése alapján, amíg jogerős bírósági ítélet mást nem állapít meg, azt a személyt kell feltalálónak tekinteni, aki az elismert **bejelentési napon benyújtott bejelentésben feltalálóként szerepel**.

Az Szt. 7. § (3) bekezdése szerint, ha többen közösen alkották a találmányt, akkor a feltalálók **szerzőségi részarányát** – a szabadalmi bejelentésben eredetileg megadott ellenkező megjelölés hiányában – **egyenlőnek kell tekinteni**. A Hmtv. 7. § (2) bekezdése ezzel szemben csak annyit mond, hogy ha többen közösen alkották a mintát, a mintaoltalom a feltalálókat, illetve jogutódjaikat **közösen illeti meg**, tehát a szerzőségi arányokról nem szól.

Amennyiben a bejelentésben vagy jogutódlás alapján olyan jogosultja van a szabadalomnak, aki nem járult hozzá alkotó módon a találmány kidolgozásához (nem feltaláló), azt a jogosultat a szabadalmi jogban **szabadalmasnak** nevezzük. Amennyiben egy szabadalomnak több jogosultja van, a jogosultakat összefoglaló néven **szabadalmastársaknak** hívjuk.

1.2.2. Munkaviszonyban létrehozott találmányok

Munkaviszonyban létrehozott találmányok jogi megítélése kétféle lehet, attól függően, hogy az alkotótevékenység megvalósítása a munkavállaló munkaviszonyból fakadó kötelezettségeinek részét képezi-e vagy sem.

Ennek megfelelően **szolgálati találmányról** beszélünk, ha a munkavállaló munkaviszonyból folyó kötelezése, hogy a találmány tárgykörébe eső megoldásokat

dolgozzon ki. A szolgálati találmányra a szabadalom a feltaláló jogutódjaként a munkáltatót illeti meg, tehát a vagyoni jogok *ipso jure* átszállnak a munkáltatóra. Ugyanakkor **alkalmazotti találmányról** van szó, ha munkavállaló anélkül, hogy ez munkaviszonyból eredő kötelessége lenne, olyan találmányt dolgoz ki, amelynek hasznosítása munkáltatója tevékenységi körébe tartozik. Az alkalmazotti találmányra a szabadalom a feltalálót illeti meg, a munkáltató azonban jogosult a találmány hasznosítására. Ám a munkáltató hasznosítási joga nem kizárólagos és a munkáltató másnak hasznosítási engedélyt nem adhat. A hasznosítási jog a munkáltató megszűnése vagy szervezeti egységének kiválása esetén a jogutódra száll át.

Az Szt. 17. §-a szerint munkaviszony alatt a kormányzati szolgálati, közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyt, adó- és vámhatósági szolgálati jogviszonyt, rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyt, honvédelmi alkalmazotti jogviszonyt vagy szolgálati viszonyt is érteni kell.

Szolgálati és alkalmazotti találmány esetén a találmány megalkotását követően **a feltaláló köteles ismertetni azt munkáltatójával**, aki kilencven napon belül köteles nyilatkozni arról, hogy igényt tart-e a szolgálati találmányra. Ha a munkáltató kilencven napon belül nem nyilatkozik, vagy pedig kifejezetten hozzájárul, a találmánnyal a feltaláló rendelkezhet. Ha a munkáltató igényt tart a szolgálati találmányra, ésszerű időn belül **köteles szabadalmi bejelentést tenni**, továbbá köteles az általában elvárható gondossággal eljárni a szabadalom megszerzése érdekében.

A munkáltató eltekinthet a szabadalmi bejelentés megtételétől, vagy a bejelentést visszavonhatja, ha a találmányt – annak elismerése mellett, hogy az az ismertetés átvételének időpontjában egyébként szabadalmazható lenne – titokban tartja, és **üzleti titkot képező megoldásként hasznosítja**. A munkáltató ezt a döntését köteles közölni a feltalálással, és hasznosítás esetén ekkor is köteles díjat fizetni. A szolgálati találmány esetén **a feltalálót ún. találmányi díj illeti meg a találmány hasznosítása esetén**. Az alkalmazotti találmány hasznosítása esetén a feltalálónak ugyancsak díj jár, erről a munkáltatóval kötött szerződése (**találmányi díjszerződés**) rendelkezik.

A Hmtv. 8. §-a alapján a munkaviszonyban alkotott mintára a **Szt.-nek a szolgálati és az alkalmazotti találmányra irányadó rendelkezéseit kell alkalmazni**.

1.3. Kizárólagos jogok

1.3.1. Személyhez fűződő jogok

Mint minden alkotó jellegű szellemi tulajdonjog esetében, a szabadalmi jogban is **személyhez fűződő** és vagyoni jogok erednek az alkotás létrehozásából, esetünkben a találmány megalkotásából (és annak lajstromozásából). A személyhez fűződő jogok – a vagyoni jogokkal szemben – **időben és térben korlátlanok, szabadalmi oltalom hiányában is fennállhatnak és érvényesíthetőek**.

1. A feltalálói minőség elismeréséhez fűződő jog. Az Szt. 7. § (5) bekezdése alapján a feltalálót megilleti az a jog, hogy a szabadalmi iratokon őt e minőségében feltüntessék. Mellőzni kell a feltaláló nevének feltüntetését a nyilvánosságra kerülő szabadalmi iratokon, ha azt a feltaláló írásban kéri.

2. A találmány nyilvánosságra hozatalához fűződő jog. A találmány nyilvánosságra hozatalához az Szt. a szabadalmi bejelentés közzététele előtt megköveteli a feltaláló, illetve a jogutódja hozzájárulását. A gyakorlatban a szabadalmi igényjogosult személye sokszor elválík a feltaláló személyétől, ezért a „jogutód” címszóba tartozik bele a munkáltató, szabadalmas, örökös, valamint az, akire a feltaláló a szabadalmat átruházta.

3. A találmány és a feltalálói minőség titokban tartásához fűződő jog. A feltaláló dönt abban a vonatkozásban, hogy találmányát üzleti titokként titokban tartja vagy oltalomra bejelenti.

4. A névfeltüntetés joga. A feltalálót megilleti az a jog, hogy a szabadalmi iratokon őt e minőségében feltüntessék.

A Hmtv. 9. §-a szerint a minta feltalálójának személyhez fűződő jogaira **az Szt.-nek a feltaláló személyhez fűződő jogaira vonatkozó szabályait kell alkalmazni.**

1.3.2. Vagyoni jogok

A szabadalmi oltalomból az alábbi vagyoni jogok fakadnak.

1. Szabadalmi igény (Szt. 8. §). A szabadalom a feltalálót vagy jogutódját illeti meg. Amíg jogerős bírósági ítélet vagy hatósági határozat mást nem állapít meg, azt a személyt kell igényjogosultnak tekinteni, **aki a találmányt korábbi elsőbbséggel jelentette be.** Ha többen közösen alkották a találmányt, a szabadalom a feltalálókat, illetve jogutódjaikat közösen illeti meg. A szabadalmi igény vagyoni joga lényegében abból fakad, hogy a szabadalmi oltalom létrejöttéhez a találmányt lajstromoztatni kell.

2. A szabadalom hasznosításához való jog (Szt. 19. §). A szabadalmi oltalom alapján a szabadalom jogosultjának **kizárólagos joga van a találmány hasznosítására.** A kizárólagos hasznosítási jog alapján a szabadalmas **bármivel szemben fellelhető, aki engedélye nélkül**

- a) **előállítja, használja, forgalomba hozza, illetve forgalomba hozatalra ajánlja** a találmány tárgyát képező terméket, vagy e terméket ilyen célból **raktáron tartja** vagy **az országba behozza;**
- b) **használja a találmány tárgyát képező eljárást,** vagy – ha tud arról, illetve a körülmények alapján nyilvánvaló, hogy az eljárás nem használható a szabadalmas engedélye nélkül – **másnak az eljárást használatra ajánlja;**
- c) **előállítja, használja, forgalomba hozza, illetve forgalomba hozatalra ajánlja,** vagy ilyen célból **raktáron tartja** vagy **az országba behozza** a találmány tárgyát képező **eljárással közvetlenül előállított terméket;**
- d) a találmány hasznosítására nem jogosult személynek **a találmány lényeges elemével kapcsolatos dolgot** (eszközt, berendezést) **ad át** vagy **ajánlj fel átadásra** a találmány megvalósítása céljából, feltéve, hogy tudja, vagy a körülmények alapján nyilvánvaló, hogy a dolog a találmány megvalósítására alkalmas, illetve arra szolgál.

Az Szt. indoklása szerint ugyanakkor fontos felhívni a figyelmet arra, hogy míg az Szt. a felhasználás módjait példálózó jelleggel szabályozza, addig **az Szt. a vagyoni jogokról taxatív felsorolás útján rendelkezik.**

A Hmtv. 12. §-a szerint a mintaoltalom alapján a mintaoltalom jogosultjának – a jogszabályok keretei között – **kizárólagos joga van arra, hogy a mintát hasznosítsa, illetve hasznosítására másnak engedélyt (licenciát) adjon.** A kizárólagos hasznosítási jog kiterjed a

minta szerinti termék **gazdasági tevékenység körében való előállítására, használatára, forgalombahozatalára, forgalomba hozatalra ajánlására**, ilyen célból való raktáron tartására és behozatalára.

1.4. A találmány hasznosítása

Míg a szerzői jog mérsékelt monista alapon szabályoz, addig a szabadalmi jog **tisztán dualista szabályozási megoldást követ**: a találmányból és a szabadalmi oltalomból eredő jogok – a feltaláló személyhez fűződő jogai kivételével – **átszállhatnak, átruházhatók és megterhelhetők**.

Az átruházása sor kerülhet 1. a szabadalmi **bejelentés benyújtását megelőzően**: ha a bejelentést nem a feltaláló teszi meg, szükséges egy átruházási nyilatkozat, amelyet a feltaláló és az a személy írnak alá, akire a feltaláló a bejelentést átruházza, 2. a **vizsgálati szakaszban**; és 3. a **megadást követően**: a megadott szabadalom átruházási nyilatkozat vagy szerződés révén átruházható, ahhoz azonban, hogy az átruházás harmadik személyekkel szemben is hatályos legyen, szükséges annak felvezetése az SZTNH által vezetett szabadalmi lajstromba.

A szabadalom hasznosítására jellemzően **hasznosítási szerződés** (szabadalmi licenciaszerződés) alapján kerül sor. Az Szt. 27. § (1) bekezdése értelmében hasznosítási szerződés alapján a **szabadalmas** engedélyt ad a találmány hasznosítására, a **hasznosító** pedig köteles ennek fejében **díjat** fizetni. A felek a hasznosítási szerződésre vonatkozó **rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja**.

A **szabadalmas** a hasznosítási szerződés egész tartama alatt köteles **helytállni azért**, hogy **harmadik személynek nincs a szabadalomra vonatkozó olyan joga**, amely a hasznosítást akadályozza vagy korlátozza. Erre a helytállási kötelezettségre a Ptk.-nak a **jogszavatosságra** irányadó szabályait kell megfelelően alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a hasznosító elállás helyett a szerződést azonnali hatállyal felmondhatja. A **szabadalmas köteles helytállni** továbbá azért, hogy a találmány **műszakilag megvalósítható**. Erre a helytállási kötelezettségre a Ptk.-nak a **kellékszavatosságra** irányadó szabályait kell megfelelően alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy kellékszavatossági jogként a hasznosító a szerződés azonnali hatállyal való felmondására jogosult. A szabadalom **fenntartásáról** ugyancsak a szabadalmas gondoskodik.

A hasznosítási szerződésben **kizárólagos és nem kizárólagos engedély** adható. A hasznosítási szerződés **csak kifejezett kikötés esetén ad kizárólagos jogot**. A kizárólagos hasznosítási engedélynek **két fajtája van, egyedüli licencia és kizárólagos licencia**.

Egyedüli licencia esetén a szabadalmas arra vállal kötelezettséget, hogy a licenciavevőn kívül másnak nem ad hasznosítási engedélyt és a találmányt maga sem hasznosítja. A ténylegesen kizárólagos licencia alapján a szabadalmas lemond arról, hogy további engedélyeket adjon, valamint ő maga hasznosítsa a találmányt.

Kizárólagos licencia esetén a jogszerző hasznosítón kívül a szabadalmas is hasznosíthatja a találmányt, kivéve, ha azt a szerződésben kifejezetten kizárták. A **szabadalmas** – a licenciadíj arányos csökkentése mellett – **megszüntetheti** a hasznosítási engedély **kizárólagosságát**, ha a hasznosító az adott helyzetben általában **elvárható időn belül nem kezdi meg a hasznosítást**.

A hasznosítási szerződés minden időbeli és területi korlátozás nélkül **minden igénypontra**, a hasznosítás **minden módjára és mértékére kiterjed**.

A **hasznosító** az engedélyt **harmadik személyre** csak akkor ruházhatja át, illetve csak akkor adhat harmadik személynek további engedélyt a találmány hasznosítására, ha ezt a **szabadalmas kifejezetten megengedte**.

A hasznosító **ellenszolgáltatása** lehet **pénzbeli** (díj) és ún. keresztliscencia is, amikor a hasznosítási engedély fejében a licenciavevő **saját szabadalmának hasznosítására ad engedélyt a másik félnek**.

A Hmtv. 17. §-a alapján a használatiminta-hasznosítási szerződésre **a Szt. rendelkezéseit kell alkalmazni**.

1.5. Az oltalom korlátai

A **szabadalomból** eredő kizárólagos jogok számos korlátozásnak vannak alávetve, melyek a következők lehetnek:

- a) a szabadalmi oltalom **tárgyi, területi és időbeli hatálya**,
- b) a **bejelentői és jogosulti státuszból** fakadó korlátok
- c) a **hasznosítási korlátozások** (magánhasználat, kísérleti célú kivétel, Bolar kivétel, gyógyszerértékesítési kivétel, előhasználat, továbbhasználat, tranzitforgalom-kedvezmény),
- d) a **jogkimerülés**,
- e) a **kényszerengedély**, és
- f) az **oltalmi idő**.

1.5.1. Tárgyi és területi hatály

Jellemzően minden iparjogvédelmi oltalmi forma, így a szabadalom is rendelkezik tárgyi és területi hatállyal, amely kijelöli az adott oltalom általános határait.

Az Szt. 24. §-a alapján az oltalom **tárgyi hatályát** a bejelentésbe foglalt **igénypont** (fő- és aligénypont) határozza meg, amelyet a kapcsolódó leírás és rajz alapján kell értelmezni. **A szabadalmi oltalom csak az olyan termékre vagy eljárásra terjed ki, amelyben az igénypont összes jellemzője megvalósul.** Az igénypontoknak **tárgyi körből és jellemző részből kell állnia**, a két rész egy mondatba van összefűzve. A főigénypont **tárgyi körében** szerepelnek azok az ismert jellemzők, amelyek kötelezően szükségesek a találmány megvalósításához. A főigénypont **jellemző részében** ugyancsak kötelező, de eddig még nem ismert, új jellemzők szerepelnek. A **leírásnak** tartalmaznia kell a találmánnyal megoldandó feladat megjelölését, a kitűzött feladat legáltalánosabb megoldását a főigényponttal összhangban, esetlegesen az előnyös megoldásokat és kötelezően legalább egy példát. A **használatminta-oltalom** tárgyi hatályát ugyancsak az igénypont és a leírás adja.

A fő- és aligénypont elhatárolása nem könnyű a lajstromozási gyakorlat ismerete nélkül. Mind a fő-, mind pedig az aligénypont az oltalom tárgyának – és így tárgyi hatályának – körülhatárolását célozza, ugyanakkor míg a főigénypont az adott újítást (pl. belső égési motorral meghajtott, négy kerekű jármű) tartalmazza, addig az aligénypont a főigénypont egyes gyakorlati, hasznosítási módjait hivatott összegezni (személyautó, mentőautó, rendőrautó, tűzoltóautó), konkretizálva ezzel az oltalom tárgyát. Az igénypontok összeállításának sarkalatos jelentősége van, mivel

egy hiányos szabadalmi bejelentés után a feltaláló versenytársa tehet egy használatiminta-oltalmi bejelentést, amelyben egy új aligénypont szerinti hasznosításra oltalmat szerez.

A **területi hatály** azt jelenti, hogy a nemzeti lajstromozó hatóság (SZTNH) előtt, az Szt. alapján, nemzeti szabadalomként szabadalmazott szabadalmi oltalomból eredő jogok kizárólag **Magyarország területén** illetik meg a jogosultat. A **használatminta-oltalom** területi hatálya ugyancsak Magyarország területére tejed ki.

A nemzetközi szintű szabadalmi oltalom szabályait a PCT adja meg. Az oltalomszerzés a PCT alapján annyiban egyszerűsödik, hogy a bejelentés, alaki vizsgálat és újdonságkutatás központi lajstromozó hatóságnál történik, ugyanakkor az újdonságkutatás és megadás nemzeti hatáskörben maradt.

A jelenlegi, uniós szintű szabadalmi oltalom jogi kereteit az ESZE (vagy más néven Münchener Egyezmény) jelöli ki. Bár az EU-ban számos oltalmi formánál sikerült – először közösségi, aztán – uniós szintű oltalmi formát bevezetni, a szabadalmi jogban az ez irányú erőfeszítések nem jártak sikerrel. Az uniós oltalmi formák – pl. az uniós védjegy – lényege, hogy egy bejelentéssel az egész EU területére oltalmat lehet szerezni, ezzel az oltalomszerzés szignifikánsan olcsóbb és egyszerűbb, mintha mint a 27 EU-tagállamban végigvinnénk egy-egy lajstromozási eljárást. Az uniós szintű szabadalom nem uniós jogi aktuson, hanem nemzetközi szerződésen nyugszik, az oltalomszerzés csak azokban az országokban lehetséges, amelyek az ESZE-hez csatlakoztak. A lajstromozási eljárás nem egységes, mivel az érdemi vizsgálatot követően minden megjelölt tagállamnak megküldik a bejelentést az ún. hatályosításra, így az oltalom megadása tekintetében a végső döntést a nemzeti lajstromozó hatóságok hozzák (néha egymással ellentétes eredménnyel).

Az EU évtizedek óta dolgozik azon, hogy pl. a védjegyekhez hasonlóan a szabadalmi jogban is létrejöjjön az egységes, uniós szintű oltalom. Ezt ugyanakkor uniós jogi jogforrási alapon nem sikerült elérni, a tagállamok ún. megerősített együttműködés keretében elfogadták az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodást (ESZB-megállapodás), amely várhatóan 2023. január 1. napjával lép majd hatályba. Az ESZB-megállapodás (és a hozzá kapcsolódó uniós rendeletek) alapján létrejöhet az egységes szabadalmi rendszer (ESZR), annak ugyanakkor csak azon EU tagállamok lesznek részesei, amelyek az ESZB-megállapodást aláírták és ratifikálták is. Magyarország bár aláírta az ESZB-megállapodást, de nem ratifikálta azt.

Az egységes, uniós szabadalom kudarca (vagy fél sikere) váratlanul érte a szellemi tulajdonjogi szakembereket, ugyanis a korábbi évtizedekben axiómaként kezelték, hogy a jogfejlődés természetes és szükséges útja a minél egységesebb, uniós szintű oltalmak létrehozása, ez ugyanakkor a szabadalmi oltalom tekintetében nem sikerült.

1.5.2. A bejelentői és jogosulti státuszból fakadó korlátok

Az Szt. a **bejelentő vagy a szabadalmas kötelezettségeit** is tartalmazza, amelyek bizonyos értelemben ugyancsak behatárolják a kizárólagos jogokkal kapcsolatos mozgásteret, az alábbiak szerint.

- a) A **találmány feltárásának kötelezettsége**: a szabadalmi bejelentésben olyan módon és részletességgel kell feltárni a találmányt, hogy azt szakember a leírás és a rajz alapján meg tudja valósítani (Szt. 60. § (1) bek.);
- b) a **szabadalom hasznosítása** (Szt. 31. §; ennek elmaradása esetén bírósági eljárásban lehetőség van annak kikényszerítésére);
- c) a szabadalmi **oltalom fenntartása** (Szt. 23. §);
- d) a találmány **műszaki megvalósíthatóságának biztosítása** (Szt. 28. § (2) bek.); és

- e) a szabadalmasnak eleget kell tennie a különböző **hatósági és igazgatási előírásoknak** (pl. gyógyszerek engedélyeztetése).

A **Hmtv.** 17. §-a alapján a mintaoltalom korlátaira és kimerülésére főszabály szerint az **Szt.** szabadalmi oltalom korlátaira és kimerülésére vonatkozó **rendelkezéseit kell alkalmazni**. A kényszerengedély tekintetében a Hmtv. speciális felhatalmazásról is rendelkezik, ez a kényszerengedély szabályai között kerül ismertetésre.

1.5.3. Hasznosítási korlátozások

Szintén a jogosultnak a szabadalmi oltalomból fakadó jogait korlátozzák az összefoglalóan hasznosítási korlátozások megnevezés alatt tárgyalt jogintézmények.

1. Magánhasználat (Szt. 19. § (6) bek. a) pont). A kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki a magánhasználat céljából végzett, illetve a gazdasági tevékenység körén kívül eső cselekményekre. E rendelkezés alapján a találmányt a fenti feltételek mellett bárki előállíthatja és saját céljára hasznosíthatja. A találmányok és előállítási módjuk egyre összetettebbé válásával értelemszerűen egyre szűkebb az a kör, ahol ezt a korlátot a társadalom tagjai érdemben ki tudják használni.

2. Kísérleti célú kivétel (Szt. 19. § (6) bek. b) pont). A kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki a találmány tárgyával kapcsolatos kísérleti célú cselekményekre.

A korlátozás a **tudományos fejlődés elősegítését, a kutatótevékenység támogatását** szolgálva leszögezi, hogy a pusztán kísérleti célú hasznosítást a jogosult kizárólagos jogai nem akadályozhatják meg.

3. Bolar kivétel (Szt. 19. § (6) bek. c) pont). A kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki a **gyógyszer** Európai Gazdasági Térség területén vagy **harmadik országban** történő **forgalomba hozatalának engedélyezéséhez szükséges kísérletekre, vizsgálatokra** és az ezekhez **szükséges cselekményekre** – ideértve különösen az előállítást, használatot, forgalomba hozatalt, forgalomba hozatalra való ajánlást, raktáron tartást és az országba való behozatalt vagy kivitelt –, **függetlenül attól, hogy a cselekményeket közvetlenül a forgalomba hozatali engedély kérelmezője vagy vele e célból gazdasági kapcsolatban álló más személy valósítja meg**.

A Bolar kivétel egy kifejezetten gyógyszeripari – tehát egyáltalán nem technológiasemleges – korláta a szabadalmi jognak. A gyógyszergyártás során jellemzően az ún. **originális gyógyszergyártó** kifejleszti a hatóanyagot, amelyre szabadalmi oltalmat is szerez. Az oltalom lejártát követően a találmány közkincsbe lép, így más, ún. **generikus gyógyszergyártók** is a piacra tudnak lépni. A Bolar kivétel célja, hogy a generikus gyógyszergyártó az originális gyógyszergyártó szabadalmának lejártát követő napon már meg tudjon jelenni a piacon a termékével (ún. **day-1 piacra lépés**). A generikus gyógyszergyártónak a piacon való megjelenése ugyanis társadalmi szempontból előnyös jelentősen javíthatja a termék hozzáférhetőségét és a piaci szereplők közötti versenyt.

Ahhoz, hogy a generikus gyógyszergyártó a szabadalom lejártát követő napon piacra tudjon lépni, még a **szabadalom hatálya alatt szükséges előállítania, raktároznia** az adott, oltalmazott hatóanyagot a gyógyszer forgalmazásával kapcsolatos **engedélyek megszerzéséhez**. A Bolar kivétel ezt, a **szabadalom hatálya alatti hasznosítást teszi lehetővé**.

A kivétel hatálya tágan lett megfogalmazva: a forgalomba hozatal történhet **belföldön, az EU-ban, az EGT-ben vagy akár harmadik országban** is. A hasznosítás megvalósulhat **attól függetlenül, hogy a forgalomba hozatali engedély kérelmezője vagy más, vele gazdasági kapcsolatban lévő más személy** valósítja meg. A gyakorlati alkalmazhatósága megkönnyítése érdekében a kivétel **példálózó jelleggel** tartalmazza a megvalósítható hasznosítási módokat is.

A kísérleti célú és a Bolar kivétel jelenlegi formája 2022. január 1 napjától van hatályban. A korábbi szabályozási megoldás több tekintetében is eltért e jelenlegi szövegtől. Egyrészt, kodifikációs-technikai szempontból hibás megoldásként a kísérleti és a Bolar kivételek egy pontban kerültek szabályozásra. Másrészt, a Bolar kivétel megfogalmazása általánosabb volt mind a kivétel tárgyi, területi és személyi hatálya tekintetében. A fentiekből fakadóan a Bolar kivétel a gyakorlatban nem fakadt meg, a felhatalmazás kiaknázatlanul állt. Mindezek alapján szükséges volt az Szt. módosítása, hogy olyan kivétel kerüljön szabályozásra, amely a piaci szereplők számára egyértelmű és a gyakorlatban is könnyen alkalmazható.

A Bolar kivétel elnevezése nem véletlenül hat furcsán, maga a kivétel ugyanis az Egyesült Államok egy bírósága előtt folyt peres eljárásból származik [Roche Products, Inc. Appellant, v. Bolar Pharmaceutical Co., Inc., Appellee, 733 F.2d 858 (Fed. Cir. 1984)]. A Bolar generikus gyógyszergyártó cég a Roche szabadalma által védett hatóanyagot állított elő, a saját generikus gyógyszerének az Egyesült Államok gyógyszerhatósága (U.S. Food and Drug Administration, FDA) előtti engedélyezés során való hasznosítás céljából. A Roche szabadalmi jogának sérelmét látta abban, hogy a Bolar még a szabadalom hatálya alatt előállította a hatóanyagot. A Bolar azzal védekezett, hogy közérdek fűződik ahhoz, hogy a generikus gyógyszergyártó a szabadalom lejártát követő első napon piacra tudjon lépni a termékével, amihez ehhez elengedhetetlen a kapcsolódó engedélyezési folyamatban az oltalom alatt álló hatóanyag előállítás is.

A Bolar ítélet olyan horderejű volt, hogy a döntést követően rövidesen az Egyesült Államok ki is egészítette saját szabályozását (Hatch-Waxman Act [Public Law 98-417]), a kivétel pedig számos országban elterjedt.

Hazánkban a kivétel uniós jogalapja az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek közösségi kódexéről szóló 2001/83/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 10. cikk (6) bekezdésében keresendő, nemzetközi alapját a TRIPS megállapodás 30. cikkében foglalt háromlépcsős-teszt adja.

4. Gyógyszertári korlátozás (Szt. 19. § (6) bek. d) pont). A kizárólagos hasznosítási jog nem terjed **ki orvos által rendelt gyógyszernek gyógyszerárban vény alapján történő alkalmi elkészítésére** és az így elkészített gyógyszerrel kapcsolatos további cselekményekre.

A magánhasználati korlátozáshoz hasonlóan a szabadalom által védett hatóanyagok előállításának összetettségére tekintettel ezen korlátozás gyakorlati kivitelezhetősége is visszaszorulóban van.

5. Előhasználat (Szt. 21. § (1)–(3) bekezdés). Az előhasználati jog rendeltetése, hogy azt a feltalálót védje, aki **mással párhuzamosan alkotja meg a találmányát**, azonban **bejelentést nem, vagy csak késve tesz**. Az előhasználat lényegében azt jelenti, hogy az

előhasználóval szemben a szabadalmi oltalom – az előállításnak, a használatnak, illetve az előkészületnek az elsőbbség napján meglévő mértékéig – **hatálytalan**.

Az Szt. 21. § (1) bekezdés értelmében **előhasználati jog** illeti meg azt, aki az **elsőbbség napja előtt kezdte meg a találmány tárgyának belföldön, jóhiszeműen és gazdasági tevékenysége körében történő előállítását vagy használatát**, vagy annak érdekében **komoly előkészületet tett**.

A komoly előkészület igazolására az előállításra vagy használatra irányuló szándék kinyilvánítása nem elegendő, a gazdasági tevékenység megkezdését vagy a megkezdés feltételeinek biztosítását alátámasztó bizonyítékokra van szükség. Az előhasználót mindaddig **jóhiszeműnek kell tekinteni**, amíg nem bizonyítják, hogy az előhasználat a szabadalommal védett találmányt létrehozó feltalálói tevékenységen alapul.

Az előhasználati jog (akárcsak a továbbhasználati jog!) – mivel a szabadalmi jog korlátjáról, nem pedig vagyoni jogról van szó – **önmagában nem fogalomképes**. Az elő- és továbbhasználati jogot csak a jogosult **gazdálkodó szervezettel** vagy annak előállítást, használatot, illetve előkészületet folytató szervezeti egységével **együtt lehet átruházni**.

6. Továbbhasználat (Szt. 21. § (4) bekezdés). **Továbbhasználati jog** illeti meg azt, aki a szabadalmi oltalom megszűnésének megállapítása és újra érvénybe helyezése közötti időben kezdte meg a találmány tárgyának belföldön, gazdasági tevékenysége körében történő előállítását vagy használatát, vagy annak érdekében **komoly előkészületet tett**.

A továbbhasználó ellen a szabadalmas **bitorlás címén nem léphet fel, licencdíjat nem követelhet**. A továbbhasználóval szemben tehát a szabadalmi oltalom – az előállításnak, a használatnak, illetőleg az előkészületnek az elsőbbség napján meglévő mértékéig – **hatálytalan**.

7. Tranzitforgalom kedvezmény (Szt. 21. § (5) bekezdés). A szabadalom **territoriális hatálya** következtében a szabadalmas **jogait sérthetik olyan külföldről származó termékek**, amelyek csak **átmenetileg vannak az ország területén**.

Az Szt. 21. § (5) bekezdése értelmében a szabadalmi oltalom **hatálya** – viszonyosság esetén – **nem érvényesül** az olyan közlekedési és szállítási eszközök tekintetében, amelyek csak **átmenőben vannak az ország területén**, továbbá az olyan külföldi eredetű áruk tekintetében, amelyek **belföldön nem kerülnek forgalomba**. A viszonyosság kérdésében a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala elnökének állásfoglalása az irányadó.

1.5.4. Jogkimerülés

Az Európai Gazdasági Térségben történő első, jogszerű forgalomba hozatalnak sajátos jogkövetkezménye van: az Szt. 20. § értelmében szabadalmi oltalomból eredő kizárólagos **hasznosítási jog nem terjed ki** a szabadalmas által vagy az ő kifejezett hozzájárulásával az Európai Gazdasági Térségben forgalomba hozott termékkel kapcsolatos **további cselekményekre**, kivéve, ha a szabadalmasnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy a termék további forgalmazását ellenezze.

A jogkimerülés – a szerzői jognál [elmondottaknak](#) megfelelően – **az EU jogából származó jogintézmény**, az egységes belső szabad áruforgalom akadálymentessége és szellemi alkotásokhoz fűződő jogok territoriális hatálya közötti összeütközést hivatott kezelni.

1.5.5. Szabadalmi kényszerengedély

A **kényszerengedély** intézménye a szabadalmi oltalom egyik speciális korlátja, amely alapvetően a **jogosult engedélyezési joga tekintetében jelent beavatkozást, a díjigényt ugyanakkor nem érinti**. Kényszerengedélyt jellemzően a **bíróság** vagy az adott **lajstromozó hatóság** adja ki.

Az Szt. a kényszerengedély alábbi formáit szabályozza jelenleg.

1. Kényszerengedély a **hasznosítás elmulasztása** miatt;
2. Kényszerengedély a **szabadalmak függősége** miatt;
3. **Közegészségügyi kényszerengedély**, amely lehet
 - a) A **816/2006/EK rendelet** hatálya alá tartozó kényszerengedély (fejlődő országokba szánt export céljából), vagy
 - b) Közegészségügyi kényszerengedély **egészségügyi válsághelyzet kezelésére**.

A jogtudomány a kényszerengedély számos más formáját is ismeri, csoportosításukra az adott védett érdek szerint kerülhet sor. Így beszélhetünk 1. a szabadalom hasznosításához kapcsolódó kényszerengedélyről (ilyen a hasznosítás elmulasztásához kapcsolódó kényszerengedély és a függő szabadalomhoz kapcsolódó kényszerengedély), 2. honvédelemi célokat szolgáló kényszerengedélyről, 3. közegészségügyi típusú kényszerengedélyről (ilyen az ellátás biztosításához kapcsolódó kényszerengedély és a járványkezeléshez kapcsolódó kényszerengedély), 4. a tisztességes verseny biztosításához kapcsolódó kényszerengedélyről és 5. az állami kötelezettségek ellátásához kapcsolódó kényszerengedélyről (ilyen lehet az országos szükséghelyzethez kapcsolódó kényszerengedély és a közhasznú, nem kereskedelmi hasznosításhoz kapcsolódó kényszerengedély).

1. Kényszerengedély a hasznosítás elmulasztása miatt. Bár a szabadalom jogosultja kizárólagos jogot kap a találmány hasznosítására, **az új technológiai megoldás társadalmi előnyeinek kiaknázása tekintetében komoly közérdek azonosítható**, így a jogalkotó igyekezett szűkre szabni annak lehetőségét, hogy a jogosult milyen körülmények között és meddig teheti meg, hogy **a találmányát nem hasznosítja, vagy erre senkinek sem ad engedélyt**.

Az Szt. 31. §-a szerint a hasznosítás elmulasztása esetén adható kényszerengedély lényegében **a szabadalom hasznosítás elmulasztásának gazdasági célú szankciója**, egyúttal a szabadalom által védett **technológiai megoldás hasznosításának biztosítását szolgálja**. A szabadalom hasznosításának elmaradása azt eredményezi, hogy bármely belföldi gazdálkodó szerv a szabadalmas ellen pert indíthat és **bírósági úton a kényszerengedély megadását követelheti**.

A kényszerengedély adásának **feltétele**, hogy a szabadalmas a szabadalmi **bejelentés napjától számított 4 évig** vagy pedig (ha ez hosszabb) a szabadalom megadásától számított 3 évig a szabadalmat **nem hasznosította**, a szabadalom hasznosításra **komoly előkészületet sem tett**, és **senkinek sem adott hasznosítási engedélyt**.

A szabadalmas a hasznosítás mulasztását az eljárásban **igazolhatja**.

2. Kényszerengedély a szabadalmak függősége miatt. Előfordulhat, hogy az eredeti szabadalom (gátló szabadalom) által oltalmazott megoldásra egy későbbi, eltérő jogosulthoz tartozó szabadalom épül rá (függő szabadalom). A gátló szabadalom védelmi ideje alatt a függő szabadalom jogosultja **csak akkor hasznosíthatja saját szabadalmát, amennyiben a gátló szabadalom jogosultja ehhez engedélyt ad.** Ha a függő- és gátló szabadalom jogosultjai a hasznosítás tekintetében **nem tudnak megegyezni,** a függő szabadalom jogosultja kérheti, hogy a hasznosítás tekintetében kényszerengedély kerüljön kiadásra, mivel a függő szabadalom által védett **találmány hasznosítása mellett ugyancsak közérdek azonosítható.**

Az Szt. 32. §-a szerint a szabadalmazott találmány **másik szabadalom** (gátló szabadalom) **megsértése nélkül nem hasznosítható,** a függő szabadalom jogosultjának – kérelmére – a gátló szabadalom hasznosítására a **szükséges terjedelemben kényszerengedélyt kell adni,** feltéve, hogy a gátló szabadalom szerinti találmányhoz viszonyítva a függő szabadalom szerinti találmány számottevő gazdasági **jelentőségű műszaki előrelépést jelent.**

A Hmtv. 16. §-a alapján, ha a mintaoltalomban részesülő minta, szabadalmazott találmány vagy a növényfajta-oltalom alatt álló növényfajta másik mintaoltalom megsértése nélkül nem hasznosítható, a hasznosításhoz szükséges mértékben a gátló mintaoltalomra ugyancsak kényszerengedélyt kell adni. A mintaoltalomra adott kényszerengedélyre vonatkozóan a Szt. kényszerengedélyekre irányadó közös **szabályait kell alkalmazni.**

3. Közegészségügyi kényszerengedély. Szintén előfordulhat, hogy egy járvány kitöréséből vagy más, **előre nem látható egészségügyi helyzetből** kifolyólag egy adott ország **egészségügyi ellátórendszere túlterhelt** lesz, egyes szabadalom által védett találmányokon alapuló **egészségügyi eszközök** (pl. berendezések, gyógyszerek) **ellátását a jogosult saját kapacitásai útján nem tudja biztosítani.** Az ilyen helyzetek elkerülése tekintetében nyilvánvalóan komoly közérdek azonosítható, ezt a célt szolgálja a 816/2006/EK rendelet hatálya alá tartozó kényszerengedély és az egészségügyi válsághelyzet kezelésére való közegészségügyi kényszerengedély.

Fontos különbség, hogy az 1. és 2. pontban ismertetett kényszerengedélyektől eltérően **a közegészségügyi kényszerengedélyek megadásáról és a hasznosítási díjról nem bíróság, hanem az SZTNH dönt.**

a) A 816/2006/EK rendelet hatálya alá tartozó kényszerengedély (fejlődő országokba szánt export céljából). Az Szt. 2007 óta – a 816/2006/EK rendeletnek megfelelően – rendelkezik a közegészségügyi problémákkal küzdő országokba történő kivitelre szánt gyógyszeripari termékek kényszerengedélyezéséről, amely értelemszerűen Európai Unió jogharmonizáció eredménye.

Az Szt. 33/A. §-ában szabályozott kényszerengedély alapján **egy EU-s tagállam, saját kapacitásait kihasználva, egy fejlődő országba szánt export érdekében** állíthatja elő az adott szabadalom által védett találmányt, tehát alapvetően az EU-nak a fejlődő országok irányába gyakorolt szolidaritásának egyik eszköze.

Ezen kényszerengedély alapján olyan országok javára állítható elő a termék (**jogosult importáló ország**), amely az Egyesült Nemzetek Szervezetének listáján **legkevésbé fejlett országgént feltüntetett ország;** bármely olyan WTO-tag, amely **értesítette a TRIPS Tanácsot arról, hogy a rendszert importálóként igénybe kívánja venni;** vagy bármely olyan ország, amely **szerepel az OECD Fejlesztéstámogatási Bizottságának az alacsony**

jövedelmű országokat tartalmazó listáján, és értesítette ezen bizottságot arról, hogy a rendszert importálóként igénybe kívánja venni.

A kényszerengedély tekintetében a **jogosultnak díj jár**, amely főszabály legfeljebb az importáló ország által vagy nevében fizetendő **teljes ár 4%-a**. A kényszerengedély **nem ad lehetőséget kizárólagos hasznosításra, sem pedig az engedély továbbengedélyezésére**.

A kényszerengedélyek szabályozásának legfontosabb nemzetközi jogi jogalapját a TRIPS megállapodás 31. cikke adja.

Ugyanakkor a gyógyszergyártási kapacitással nem rendelkező országok nem tudták kihasználni a kényszerengedély jogintézményéből fakadó lehetőségeket. Ezt a problémát az HIV/AIDS világjárvány helyezte először kontextusba, amely a 2000-as évek elejére elérte a világ szinte minden országát – 2013-ra már 35 millió fertőzöttet tartottak nyilván –, a betegek kezelésével járó költségek önerőből történő fedezése pedig bizonyos országokban kivitelezhetetlennek bizonyult.

A felmerült probléma kezelésének első lépésője a 2001. november 14. napján, a WTO negyedik Miniszteri Konferenciáján elfogadott Doha Nyilatkozat volt. A Doha Nyilatkozat rögzíti, hogy a jogalkotók észlelték azokat a közegészségügyi problémákat, amelyeket a fejlődő országok és LDC-ket sújtják – mint pl. a HIV/AIDS, tuberkulózis, malária és más járványok –, és leszögezi, hogy a TRIPS megállapodásnak – a szellemi tulajdonjogok tiszteletben tartásával – erre reagálnia kell. A TRIPS megállapodás kapcsolódó módosítása végül 2017. január 23. napján lépett hatályba (TRIPS 31bis cikk), addig a fejlődő országok kényszerengedélyezését bizonyos szabadalmi jogok szűk körű felfüggesztése (waiver) útján oldották meg. Ennek, a Doha Nyilatkozatban gyökerező kényszerengedély típusnak az uniós jogi lecsapódása a 816/2006/EK rendelet, amely aztán az Szt. 33/A. §-ában is megjelent.

A TRIPS 31bis cikke szerinti kényszerengedély használatára a Doha Nyilatkozat elfogadása óta világszinten is csak egy esetben volt példa. Kanada – a TRIPS 31bis cikkben alapuló – kényszerengedélyezési rendszerének alkalmazására 2007-ben került sor, amikor az Apotex generikus gyógyszergyártó kényszerengedély alapján 260.000 csomag (több mint 14 millió tableta), 21.000 fő egy éven át való kezelésére elegendő HIV/AIDS gyógyszert – a GlaxoSmithKline, Shire és Boehringer Ingelheim jogosultak találmányait érintő ún. Apo-TriAvir nevű készítményt – állított elő és szállított le Ruanda javára.

Visszatekintve az Apotex jelezte, hogy a rendszer olyan szinten lassú és bonyolult, hogy várhatóan sem ők, sem más nem fog élni a kanadai jogszabály által biztosított lehetőséggel. Emellett a releváns tanulmányok megállapítják, hogy mindent összevetve Ruanda jobban járt volna, ha inkább Indiából importál generikus gyógyszereket. Ez a típusú kényszerengedély tehát nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, nem tudta biztosítani a legkevesbé fejlett országok ellátását.

b) Közegészségügyi kényszerengedély egészségügyi válsághelyzet kezelésére. 2020-ban a **COVID-19 járvány** komoly kihívások elé állította az egyes országokat és azok jogrendszereiket. Tekintettel arra, hogy az előző pontban ismertetett, a 816/2006/EK rendelet hatálya alá tartozó kényszerengedély – ahogyan fent láthattuk – nem a belföldi igények kielégítésére vagy fejlett országok ellátásának biztosítására hivatott, szükség volt a külföldi példákat szem előtt tartva, a TRIPS megállapodás 31. cikk szerinti felhatalmazás alapján a **kényszerengedélyezés új rendszerének kialakítására**.

Az EU tagállamai közül Ausztria, Belgium, Csehország, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Hollandia, Litvánia, Németország, Románia és Spanyolország is az Szt. rendszerétől tágabb keretek között ad lehetőséget a szabadalmi kényszerengedélyezésre, Németország és Franciaország pedig a járványra tekintettel tovább bővítette a kényszerengedélyezés lehetőségét.

Tekintettel arra, hogy nem volt teljes körűen előre látható, hogy a járvány miatt milyen termékek ellátásában várhatóak fennakadások, a kormány a különleges jogrend alatt *a belföldi hasznosításra szolgáló közegészségügyi kényszerengedélyről szóló 212/2020. (V. 16.) Korm. rendelet* (a továbbiakban: 212/2020. Korm. rendelet) elfogadásáról döntött, amely a TRIPS megállapodás 31. cikke szerinti jogalapra helyezkedve, kizárólag belföldi hasznosításra adott lehetőséget közegészségügyi kényszerengedély megadására.

A 212/2020. Korm. rendelet szerint közegészségügyi kényszerengedély kiadására *az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény* 228. § (2) bekezdése szerinti **egészségügyi válsághelyzettel összefüggő belföldi szükségletek** kielégítése céljából van lehetőség, szabadalmi vagy kiegészítő oltalom alatt álló **gyógyszer vagy hatóanyag, szabadalmi oltalom alatt álló orvostechikai eszköz vagy vizsgálati készítmény**, vagy **egészségügyi termék** előállításához szükséges, szabadalmi oltalom alatt álló **eljárás, berendezés vagy eszköz** hasznosítására, amely az SZTNH előtt kérelmezhető.

A kényszerengedély – a TRIPS megállapodás 31. cikk *d)* és *e)* pontjából fakadóan – **nem kizárólagos, és nem szubdelegálható hasznosításra ad lehetőséget.** A kényszerengedély időtartamát **az SZTNH a gyógyszerészeti államigazgatási szerv tájékoztatása alapján**, az egészségügyi válsághelyzet kezelésére alkalmas **szükségletekre tekintettel** állapítja meg – amely megfelel a TRIPS megállapodás 31. cikk *c)* és *g)* pontjának. Az **egészségügyi szükségletek igazolásának** követelményét azért volt szükséges a – gyógyszerészeti államigazgatási szerv feladatait jelenleg ellátó – **Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézetre** telepíteni, mivel az **SZTNH-nak erről hivatalból nem áll rendelkezésre információ.**

A **licenciadíj** megállapítása talán az egyik legnehezebben kodifikálható része a normaszövegnek. A jogalkotó a TRIPS megállapodás 31. cikk *h)* pontjához hasonlóan **megfelelő díjazást ír elő**, amelyhez **irányító, magyarázó szempontokat** is rendelkezésre bocsájt. Így a díjnak ki kell fejeznie a közegészségügyi kényszerengedély **gazdasági értékét**, így különösen arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet a közegészségügyi kényszerengedélyesnek – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – a szabadalmassal kötött **hasznosítási szerződés alapján fizetnie kellene.** A díj megállapítása során figyelembe kell venni különösen az adott iparágban a hasznosítási díj és a nettó értékesítési árbevétel jellemző arányát, illetve, hogy az adott egészségügyi termékben, vagy az egészségügyi termék előállításához szükséges, szabadalmi oltalom alatt álló eljárásban, berendezésben vagy eszközben megjelenő gazdasági előny milyen arányban vezethető vissza a közegészségügyi kényszerengedéllyel érintett szabadalom alkalmazására (ún. *fedési hányad*). **A díj mértékének megfeleltetése végső soron – az esetleges jogorvoslat során – bírói mérlegelés körébe tartozik.**

A közegészségügyi kényszerengedély tekintetében alkalmazott díjmérték a külföldi példák alapján – a gyakorlatban – az előállított termékekből származó profit 0,5% és 6%-a között mozog. Ugyanakkor releváns hazai gyakorlat hiányában – hiszen új jogintézményről volt szó – nehezen lett volna indokolható, hogy pl. a jogalkotó miért négy és miért nem 3,5%-os licencdíjat írt elő, továbbá az egységes százalékban való meghatározás túlságosan megkötötte volna az SZTNH kezét a díj megállapítása során, rugalmatlanná téve a szabályozást.

A kényszerengedélyes a kényszerengedélyről **bármikor lemondhat**, de a kényszerengedély **megszűnik az engedély által korlátozott oltalom megszűnésével vagy legkésőbb 2021. március 31. napjával is.**

A TRIPS megállapodáson túlmutató kötelezettség, hogy a közegészségügyi kényszerengedély alapján előállított termékeket a jogosult által előállított terméktől **egyedi jelzéssel kell megkülönböztetni**, a csomagoláson és valamennyi kapcsolódó iraton egyértelműen fel kell tüntetni, hogy az egészségügyi termék előállítására az SZTNH által adott közegészségügyi kényszerengedély alapján, kizárólag belföldi forgalmazás céljából került sor. Amennyiben a kényszerengedély megszűnésével jogszerűen forgalomba nem hozott egészségügyi termék, vagy egészségügyi termék előállításához szükséges eljárás, berendezés vagy eszköz marad hátra, annak **megsemmisítését a gyógyszerészeti államigazgatási szerv határozatban rendeli el.**

A kényszerengedély megadásával kapcsolatos eljárás annyiban speciális, hogy az **SZTNH háromtagú tanácsban, soron kívül jár el**, továbbá egyes eljárási határidők (pl. a hiánypótlásra nyitva álló) is rövidebbek. **Jogorvoslatra** – a TRIPS megállapodás 31. cikk i) és j) pontjának való megfeleléssel – **a Fővárosi Törvényszék előtt van lehetőség** az Szt. általános szabályai szerint, ugyanakkor a megváltoztatási kérelemnek a megadott közegészségügyi kényszerengedély tekintetében **halasztó hatálya nincsen.**

Végezetül szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy a TRIPS megállapodás 31. cikk b) pontjában foglalt felhatalmazás alapján – mivel a kényszerengedély rendkívüli sürgősségi körülmény kezelésére szolgál – **a jogosulttal való előzetes egyeztetésre nincs szükség**, ez ugyanis jelentősen elnyújthatta volna az egyébként értelemszerűen azonnali beavatkozást igénylő helyzetek kezelésére szolgáló engedélyezést. Szintén ezt a célt szolgálja, hogy az SZTNH a kérelem tárgyában tárgyalás tartása nélkül határoz, a kérelmezővel szemben a kérelemben megjelölt szabadalommal vagy kiegészítő oltalmi tanúsítvánnyal kapcsolatban folyó bitorlási pert, és az ahhoz kapcsolódó ideiglenes intézkedést fel kell függeszteni.

A 212/2020. Korm. rendelet alapján végül nem került sor kényszerengedély megadására.

A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 2020. június 18. napján lépett hatályba és egyúttal emelte törvényi szintre a 212/2020. Korm. rendeletben foglalt szabályozást. Az Szt. 33/B. §-ába helyezett rendelkezések két, külön kiemelését érdemlő ponton különbözik a kormányrendeleti szintű normaszövegtől.

Az egyik, hogy az Szt.-ben lévő kényszerengedély rendkívül szigorú keretek között és korlátozott mértékben, de **lehetővé tesz exportcélú hasznosítást is.** A releváns rendelkezések megalkotását nehezítette, hogy a TRIPS megállapodás 31. cikk f) pontja szerinti elsősorban belföldi célú hasznosításra lehet kényszerengedélyt adni (*predominantly for the supply of the*

domestic market), ugyanakkor nincs olyan döntés vagy gyakorlati eset, amely ezen elsődlegesen belföldi hasznosítás tekintetében legalább hozzávetőleges iránymutatást adna.

A rendelkezés elfogadásakor reális veszélynek tűnt, hogy lesznek olyan – akár EU-tag – fejlett országok, amelyek saját gyártási kapacitással nem rendelkeznek, de a TRIPS megállapodás 31bis cikke szerinti jogosult importáló ország státusz alatt nem jogosultak kényszerengedély megadására. Az ilyen országokkal való szolidaritás érdekében a törvényi szintű szabályozás – ha a kérelmező a célországban történő hasznosításra külföldi kényszerengedéllyel rendelkezik, kivéve, ha az adott egészségügyi termék vagy egészségügyi termék előállításához szükséges eljárás, berendezés vagy eszköz a célországban nem áll szabadalmi vagy kiegészítő oltalom alatt, az exportcélú hasznosítás a gyógyszerészeti államigazgatási szerv igazolása alapján az egészségügyi válsághelyzet elhárítását nem veszélyezteti, és az exportcélú hasznosítás nem haladja meg a külföldi kényszerengedélyben meghatározott mértéket – lehetővé teszi az exportcélú hasznosítást is.

További, kapcsolódó garanciális szabályt tartalmaz az Szt. 33/C. § (5) bekezdése, amely alapján az **exportcélú hasznosításról külön is le lehet mondani**, és az Szt. 33/C. § (6) bekezdése, amely szerint a közegészségügyi kényszerengedély az exportcélú hasznosítás tekintetében a **külföldi kényszerengedély megszűnésével hatályát veszti**.

A másik érdemi különbség a **hasznosítás idejében** keresendő, e tekintetben az Szt. **legalább fél éves időtartamot ír elő** arra tekintettel, hogy az egyes gyógyszerek, orvostechikai eszközök gyártására való felkészülés jellemzően hosszabb időt vesz igénybe, ugyanakkor a kényszerengedély határozott időtartama főszabály szerint továbbra is az egészségügyi válsághelyzet kezelésére alkalmas szükségletekre tekintettel kerül meghatározásra.¹⁵

Az Szt. 33/B. §-a szerinti kényszerengedély megadására 2020. decemberében gyakorlati példa is született. A Richter Gedeon Nyrt. a Gilead Sciences jogosult szabadalma által védett, eredetileg az ebola kezelésére kifejlesztett, ugyanakkor később a koronavírus komolyabb tünetei tekintetében is hatásosnak bizonyult készítmény tekintetében kért és kapott kényszerengedélyt. A kényszerengedély alapján legalább 13.000 beteg kezeléséhez szükséges gyógyszer került legyártásra, így az új jogintézmény közvetetten hozzájárult Magyarországon a járvány leküzdéséhez és az emberi életek védelméhez.

A koronavírus világjárványt követően, 2023. április 27. napján az Európai Bizottság javaslatot tett **egy uniós szintű kényszerengedélyezési szabályozás elfogadására** is. Az új rendszer meghagyná a nemzeti szintű kényszerengedélyezési szabályozást, ugyanakkor uniós szinten létrehozna új jogcímet is, amely alapján több tagállamra vagy akár az egész unió területére kiterjedő hatályú kényszerengedély kérelmezésére is lenne lehetőség. A javaslatot a tagállamok érdemben támogatták, érdemi kitérgetésére az elmúlt években sor került, így az elfogadott szöveg közzététele a közeljövőben várható.

*A COM(2023) 224 final
javaslat*

¹⁵ UJHELYI Dávid: De mekkora úr a kényszer? A közegészségügyi kényszerengedély jogintézményének története, szabályozása és aktualitása a szabadalmi jogban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2022/4–5.

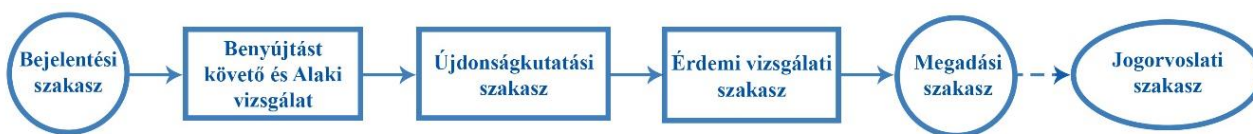
1.5.6. Oltalmi idő

Az Szt. 22. §-a és a Hmtv. 11. §-a alapján szabadalmi oltalom **a bejelentési naptól számított 20 évig, míg a használatiminta-oltalom 10 évig áll fenn** (időbeli hatály). A szabadalmi oltalmat a **negyedik évtől évenként** – a bejelentési nap évfordulóján – esedékes **fenntartási díj megfizetésével lehet fenntartani**, míg a használatiminta-oltalom esetében a fenntartási díj már az első évtől, ugyancsak évente fizetendő. A többi fenntartási díjat hat hónapos türelmi idő alatt is meg lehet fizetni (pótdíjjal). Abban az esetben, ha a szabadalmi oltalom a fenntartási díj megfizetésének elmulasztása miatt – a hathónapos határidő leteltével – megszűnt, a bejelentő vagy a jogosult külön díj megfizetésével kérheti az oltalom újra érvénybe helyezését.

A szabadalmi jogban a húsz éves oltalmi idő mellett adott egy speciális, uniós jogalapon (SPC rendelet) nyugvó lehetőség további öt éves oltalmi idő igénylésére, ezt nevezzük **kiegészítő oltalmi tanúsítványnak** (*supplementary protection certificate, SPC*). A jogintézmény lényege, hogy a gyógyszerek **hatósági engedélyeztetése** általában igen hosszú időt vesz igénybe, ez az engedélyezési eljárás pedig jellemzően párhuzamosan fut a szabadalmi oltalom tekintetében rendelkezésre álló 20 éves oltalmi idővel, így a jogosultak a védelmi időt nem tudják teljes egészében kihasználni. Így az SPC oltalmat gyógyszeripari szabadalmak tekintetében lehet igényelni. Az SPC az **alapszabadalommal azonos jogokat biztosít**, azonos korlátozásokkal és azonos kötelezettségekkel. Az SPC oltalom időtartama az alapszabadalom jogszabályban meghatározott **oltalmi idejének lejártakor kezdődik, és legfeljebb öt évig tart**.

1.6. A szabadalmi lajstromozási eljárás

A szabadalmi oltalom lajstromozására irányuló eljárás **5+1 fő részre tagozódik**: 1. a **bejelentési szakaszra**, 2. a **bejelentést követő és alaki vizsgálatra**, 3. az **újdonsegkutatasi szakaszra**, 4. az **érdemi vizsgálati szakaszra**, 5. a **megadási szakaszra** és végül – opcionálisan – +1. a **jogorvoslati szakaszra**.

A szabadalmi lajstromozási eljárás menete

A **használatiminta-oltalmi lajstromozási eljárás** szabályai és menete nagy vonalakban megegyezik a szabadalmi lajstromozási eljárással (Hmtv. 36/A. §). A használati minták vonatkozásában ugyanakkor lehetséges az SZTNH-től ún. **oltalmazhatósági véleményt** kérni, amely egy újdonsegkutataáon alapuló, indokolást is tartalmazó, **jogi kötőerővel nem rendelkező** megállapítás arról, hogy a minta kielégítheti-e az újdonseg, a feltalálói lépés és az ipari alkalmazhatóság követelményeit.

1.6.1. Bejelentési szakasz

Az Szt. 44. § (2) bekezdése értelmében az **SZTNH hatáskörébe tartozik** a szabadalom megadása. Az Szt. 57. §-a alapján a lajstromozási eljárás az SZTNH-hoz benyújtott **bejelentéssel indul meg**, amelynek **bejelentési kérelmet, szabadalmi leírást igényponttal, kivonatot**, továbbá – a szükséghez képest – **rajzot és egyéb mellékletet** kell tartalmaznia. A bejelentésért **bejelentési és kutatási díjat kell fizetni**. A műszaki tájékoztatás és a jogérvényesítés megkönnyítése érdekében a leírást az igénypontokkal, a rajzfeliratokat és a kivonatot **magyar nyelven** kell elkészíteni, egyéb iratokról csak külön felhívásra kell fordítást benyújtani. A bejelentő a közzétételig **visszavonhatja** a szabadalmi bejelentést.

1. A bejelentési kérelemnek tartalmaznia kell többek között a szabadalom megadására **irányuló kérelmet**, a **találmány címét**, a **bejelentő és feltaláló nevét** (több bejelentő vagy feltaláló esetén a szerzőség arányát, ha az nem egyenlő), **uniós vagy belső elsőbbség** igénylése esetén az erre irányuló nyilatkozatot és a találmány kiállításon történt bemutatása esetén a **kiállítási nyilatkozatot**. Ha a feltaláló írásban kéri, hogy mellőzzék nevének feltüntetését a szabadalmi iratokon, erre a bejelentési kérelemben utalni kell, és a feltaláló nevét külön lapon kell megadni.

2. A bejelentés egysége az Szt. 59. §-a alapján azt jelenti, hogy a szabadalmi bejelentésben **csak egy találmányra igényelhető szabadalom**, vagy pedig olyan **találmányok csoportjára**, amelyek egyetlen általános találmányi gondolatra épülnek, és a találmányoknak egységben kell biztosítaniuk a kitűzött cél elérését. Az egyes találmányoknak **műszaki kapcsolatban kell lenniük egymással**.

3. Az Szt. 72. §-a alapján a szabadalmi bejelentés új tartalom bevitelével **nem változtatható meg úgy**, hogy **tárgya bővebb legyen** annál, amit a bejelentés napján benyújtott bejelentésben feltártak. Ugyanakkor a bejelentő – a fenti keretek között – a szabadalom megadása kérdésében hozott döntés meghozatalának napjáig **módosíthatja a szabadalmi leírást, az igénypontot és a rajzot**.

4. A szabadalmi eljárásban kiemelkedő szerepet tölt be az Szt. 61. §-ában szabályozott, ún. **elsőbbség** jogintézménye. Az elsőbbségnek az a legalapvetőbb jogi jelentősége, hogy a szabadalmi oltalom és az abból fakadó kizárólagos jogok **erre az időpontra visszamenőleges hatállyal jönnek létre** (tehát a szabadalmi oltalom nem a megadásával, *ex nunc*, hanem az elsőbbségi nappal, *ex tunc* jön létre). Az elsőbbség napját a meg lehet adni a teljes bejelentés tekintetében egységesen, de akár igénypontonként eltérően is.

Az elsőbbséget **megalapozó nap** általában

- a) **a szabadalmi bejelentés napja (bejelentési elsőbbség);**
- b) az ipari tulajdon oltalmára létesült PUE által meghatározott esetben a **külföldi bejelentés napja (uniós elsőbbség);**
- c) a bejelentő azonos tárgykörű korábbi, folyamatban lévő szabadalmi bejelentésének **tizenkét hónapnál nem korábbi bejelentési napja**, ha azzal kapcsolatban más elsőbbséget nem érvényesítettek (**belső elsőbbség**),
- d) az SZTNH által elismert **kiállításon való bemutatás napja (kiállítási elsőbbség)**, vagy
- e) a korábbi használatminta-oltalmi bejelentés elsőbbségi napja (**származtatott elsőbbség**).

Amennyiben a jogosult tekintetében több elsőbbségi nap is irányadó lehet (pl. egy PUE tagállamban való lajstromozás elsőbbségi napja és a nemzeti bejelentési elsőbbség), akkor az esetleges bitorlások elleni fellépés érdekében a korábbi elsőbbségi napot ideális választani.

5. Az Szt. 24. §-a alapján az oltalom tárgyi hatályát a bejelentésbe foglalt igénypont (fő- és aligénypont) határozza meg, amelyet a kapcsolódó leírás és rajz alapján kell értelmezni. A szabadalmi oltalom csak az olyan termékre vagy eljárásra terjed ki, amelyben az igénypont összes jellemzője megvalósul. Az igénypontoknak **tárgyi körből és jellemző részéből kell állnia**, a két rész egy mondatba van összefűzve. A főigénypont **tárgyi körében** szerepelnek azok az ismert jellemzők, amelyek kötelezően szükségesek a találmány megvalósításához. A főigénypont **jellemző részében** ugyancsak kötelező, de eddig még nem ismert, új jellemzők szerepelnek. A **leírásnak** tartalmaznia kell a találmánnyal megoldandó feladat megjelölését, a kitűzött feladat legáltalánosabb megoldását a főigényponttal összhangban, esetlegesen az előnyös megoldásokat és kötelezően legalább egy példát. A **rajzokat** – amennyiben a találmány megértéséhez szükségesek – a bejelentéshez mellékelve kell benyújtani az SZTNH-hoz. A rajzok nem tartalmazhatnak szöveges elemet, kivéve a megértéshez elengedhetetlenül szükséges rövid és egyértelmű kifejezéseket. A **kivonat** a találmány **címét és rövid összefoglalását** tartalmazza az érintett műszaki problémának, a találmány tárgyát képező megoldás lényegének és a találmány fő felhasználhatóságának a megértése érdekében, hogy annak alapján a szakember eldönthesse, hogy szükséges-e munkájához a leírás áttanulmányozása.

1.6.2. A benyújtást követő és alaki vizsgálat

A **benyújtást követő** (Szt. 65-66. §§) és az **alaki vizsgálat** (Szt. 68. §) az Szt. szerint igazából **két külön eljárási szakasznak** tekinthetők, ugyanakkor a két vizsgálati szakasz nagyjából **ugyanolyan eljárási célt szolgál**, ezért ezeket egy alponthan tárgyaljuk.

A szabadalmi bejelentés **benyújtását követően** az SZTNH megvizsgálja, hogy a bejelentés **megfelel-e** a bejelentési nap elismeréséhez **előírt feltételeknek**, megfizették-e a **bejelentési és kutatási díjat**, és benyújtották-e a magyar nyelvű **szabadalmi leírást, kivonatot és rajzot**.

Ha a bejelentési és kutatási díjat nem fizették meg, illetve a magyar nyelvű szabadalmi leírást, kivonatot és rajzot nem nyújtották be, az SZTNH **hiánypótlásra hívja fel a bejelentőt**. Ennek elmaradása esetén a bejelentést **visszavontnak kell tekinteni**.

Ha a szabadalmi bejelentés a benyújtást követő vizsgálat szempontjainak megfelelt, az SZTNH az **alaki vizsgálat** körében megvizsgálja a bejelentést abból a szempontból, hogy az kielégíti-e a benyújtás **alaki feltételei** körében meghatározott követelményeket, ezek elmaradása esetén ugyancsak hiánypótlásra szólítja fel a bejelentőt.

1.6.3. Újdonságkutatási szakasz

Az alaki vizsgálatot követően az SZTNH **újdonságkutatást** (Szt. 69-71. §§) végez, amelyről az igénypontok alapján **újdonságkutatási jelentést készít**. A jelentésben megjelöli azokat az iratokat, illetve adatokat, amelyek figyelembe vehetők a szabadalmi bejelentésben foglalt találmánnyal kapcsolatban az újdonság és a feltalálói tevékenység elbírálása során. Ha a

szabadalmi bejelentés **nem felel meg a találmány egységére vonatkozó követelményeknek**, az SZTNH **részleges újdonságkutatási jelentést készít**.

Kérelemre az SZTNH **írásos véleménnyel ellátott újdonságkutatási jelentést készít** a bejelentő részére, ennek ismeretében a bejelentő eldöntheti, hogy – a talált újdonságrontónak minősített iratok fényében – **folytatni kívánja-e az eljárást vagy sem**. Ennek fényében dönthet a bejelentő arról is, hogy a szabadalmi lajstromozási eljárás helyett inkább használatiminta-oltalmi eljárásként folytatja a bejelentését.

Az újdonságkutatás elvégzésekor a **bejelentést és újdonságkutatásról való tájékoztatást közlése** az SZTNH hivatalos lapjában (Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő). A közlésre legkésőbb a bejelentés benyújtásának napjától számított 18 hónap elteltével kerül sor. A közlésnek azért van jelentősége, mert **a közléssel ideiglenes szabadalmi oltalom keletkezik**, a közléssel a találmány tárgyát képező találmány **bárki számára hozzáférhetővé válik**, a közlést követően (az újdonságkutatási jelentés közlésétől számított) **6 hónapon belül kérhető a szabadalom érdemi vizsgálata**. **A használatiminta-oltalom esetében ideiglenes oltalom nem keletkezik.**

A közlés időpontja azért is lényeges, mert **ezt követően nyújtható be az ún. észrevétel** arra vonatkozóan, hogy a találmány, illetve annak bejelentése nem felel meg az Szt.-ben meghatározott valamely szabadalmazhatósági feltételnek. Az észrevételt a kifogásolt feltételre kiterjedő érdemi vizsgálat során figyelembe kell venni.

1.6.4. Érdemi vizsgálati szakasz

Az **érdemi vizsgálatot** (Szt. 74-76. §§) **külön kell kérni**, ezt az SZTNH külön díj fejében folytatja le. Az érdemi vizsgálat arra terjed ki, hogy a találmány **eleget tesz-e** a jogi oltalom **feltételeinek**, és **nincs-e kizárva** a szabadalmi oltalomból, valamint bejelentése **megfelel-e az Szt.-ben megszabott eljárásjogi feltételeknek**.

Az SZTNH az érdemi vizsgálatot az **újdonságkutatási jelentés alapján** végzi el, de a vizsgálat során tudomására jutott **minden egyéb adatot** (pl. harmadik fél által közölt észrevételt) **is figyelembe vesz**.

Ha az érdemi vizsgálat során az SZTNH azt állapítja meg, hogy a szabadalmazhatóság **feltételei nem teljesülnek**, a bejelentőt felszólítják a **hiányok pótlására**, nyilatkozattételre vagy a bejelentés megosztására. A szabadalmi bejelentést egészében vagy részben **el kell utasítani**, ha a hiánypótlás, illetve a nyilatkozat ellenére **sem elégíti ki a vizsgált követelményeket**. A bejelentést **csak a felhívásban pontosan, határozottan megjelölt és kellően kifejtett okok alapján lehet elutasítani**. Ha a bejelentő a felhívásra nem válaszol, illetve a bejelentést nem osztja meg, azt úgy kell tekinteni, hogy **lemondott az ideiglenes szabadalmi oltalomról**.

1.6.5. Megadási szakasz

Ha a találmány és a szabadalmi bejelentés **megfelel** a vizsgálat körébe tartozó valamennyi **követelménynek**, az SZTNH a bejelentés tárgyára a **magadási szakaszban** (Szt. 77-78. §§) **szabadalmat ad**. A szabadalom megadása előtt a szabadalmi leírásnak, az igénypontnak és a

rajznak a megadás alapjául szolgáló változatát megküldik a bejelentőnek, aki három hónapon belül nyilatkozhat arról, hogy e változattal egyetért-e.

Az SZTNH akkor adja meg a szabadalmat, ha a bejelentő egyetért, és a szabadalom megadása előtt esedékes külön **megadási díjat** három hónapos határidőn belül megfizeti. Ennek elmaradását úgy kell tekinteni, hogy a bejelentő lemondott az ideiglenes szabadalmi oltalomról.

Az SZTNH a szabadalom megadását követően szabadalmi okiratot ad ki. Ehhez hozzáfűzi a kinyomtatott szabadalmi leírást az igényponttal és a rajzot. A szabadalom megadását **bejegyzik a szabadalmi lajstromba**, és arról **hatósági tájékoztatás jelenik meg az SZTNH hivatalos lapjában**.

1.6.6. Jogorvoslati szakasz (megváltoztatási kérelem)

A lajstromozással kapcsolatos döntéssel szemben – legyen az megadás vagy elutasítás – **az SZTNH előtt nincsen közvetlen jogorvoslat** (fellebbezés). Az SZTNH **döntésének megváltoztatását** (Szt. 86-101. §§) a **Fővárosi Törvényszéktől** (kizárólagos hatáskör és illetékesség) lehet kérni a határozat kézbesítését követő 30 napon belül. A Fővárosi Törvényszék **nemperes eljárásban** (közigazgatási határozat megváltoztatása iránti nemperes eljárás), **háromtagú tanácsban** jár el, amely két tagjának felsőfokú műszaki képesítéssel kell rendelkeznie. A Fővárosi Törvényszék döntése ellen a **Fővárosi Ítéltáblához** lehet fordulni jogorvoslatért.

Az MI-alapú szolgáltatások elterjedése nagy kihívás elé állítja a lajstromozó hatóságokat is. Képzeliük el, hogy egy feltaláló MI-rendszer segítségét veszi igénybe a találmány létrehozásához. Ha a bejelentő egyáltalán jelzi a bejelentésben, hogy ilyenre sor került, ennek számtalan implikációja lehet a lajstromozási folyamatban.

1.7. A szabadalom megszűnése

Különbséget kell tenni az ideiglenes, és a végleges (megadott) szabadalmi oltalom megszűnése között. Az **ideiglenes szabadalmi oltalom** az Szt. 38. §-a alapján keletkezésére visszaható hatállyal **megszűnik**, ha a szabadalmi bejelentést jogerősen elutasítják; a fenntartási díjat a türelmi időn belül sem fizették meg; vagy a bejelentő az oltalomról lemondott.

A **végleges szabadalmi oltalom** az Szt. 39. §-a alapján megszűnik, ha az **oltalmi idő lejár**, az oltalmi idő lejártát követő napon; a **fenntartási díjat** a türelmi időn belül **sem fizették meg**, az esedékességet követő napon; a szabadalmas **az oltalomról lemondott**, a lemondás beérkezését követő napon, illetve a lemondó által megjelölt korábbi időpontban; a szabadalmat **megsemmisítették**, a bejelentés napjára visszaható hatállyal.

A bejelentő vagy a szabadalmas a végleges szabadalmi oltalomról az Szt. 41. §-a alapján az SZTNH-hoz intézett írásbeli nyilatkozattal **lemondhat**. Részleges, azaz csak egyes igénypontokra vonatkozó lemondás is lehetséges. A lemondás visszavonásának nincs jogi hatálya.

A szabadalmi oltalom – keletkezésére visszaható hatályú – **megsemmisítését** az Szt. 42. §-a alapján **bárki kérheti**, ha egyszerre többen kéri, az SZTNH a kérelmeket egy eljárásban

tárgyalja. A megsemmisítésre akkor kerülhet sor, ha a szabadalom tárgya **nem felelt meg a szabadalmazhatóság feltételeinek**, ezért a találmányra eredetileg sem lehetett volna megadni; a leírás **nem tárja fel** a törvényben előírt módon és részletességgel a találmányt; a szabadalom tárgya **bővebb** annál, mint amit az elismert bejelentési napon benyújtottak; vagy a szabadalmat **nem annak adták meg, akit az Szt. szerint megillet.**

Amennyiben a megsemmisítés feltételei csak részben állnak fenn, a **szabadalom korlátozására** kerül sor. Az SZTNH által a megsemmisítési eljárásban hozott határozat megváltoztatását (jogorvoslatként) a Fővárosi Törvényszék előtt lehet kérni.

A **használatiminta-oltalom** esetében ideiglenes oltalom nem keletkezik, a végleges oltalom megszűnésének eseteit a Hmtv. az Szt.-vel azonos módon szabályozza.

1.8. Bitorlás és jogérvényesítés

A szabadalmi jogi dogmatika a bitorlásnak két kategóriáját különbözteti meg, a **találmány-, és a szabadalombitorlást.**

Az Szt. 34. §-a alapján **találmánybitorlás**, ha a szabadalmi bejelentésnek vagy a szabadalomnak a **tárgyát jogosulatlanul másnak a találmányából vették át.** Ez esetben a sértett vagy jogutódja követelheti annak megállapítását, hogy a szabadalom egészben vagy részben őt illeti meg, valamint **kártérítést követelhet.**

Az Szt. 35. §-a alapján **szabadalombitorlást** követ el, aki a szabadalmi oltalom alatt álló **találmányt jogosulatlanul hasznosítja.**

A **szabadalombitorlás** miatt indított perek és a szabadalombitorlás megállapítása a **Fővárosi Törvényszék hatáskörébe és kizárólagos illetékessége alá tartozik.** A szabadalombitorlás miatt indított perekben a Fővárosi Törvényszék előtt **ideiglenes intézkedés kérhető** a bitorlás abbahagyására, amennyiben a bitorlás megkezdése óta hat hónap, illetve a kérelmezőnek a bitorlásról és a bitorló személyéről való tudomásszerzése óta hatvan nap még nem telt el, és amennyiben az intézkedéssel elérhető előnyök meghaladják az okozott hátrányokat. Az ideiglenes intézkedés iránti kérelem teljesítését **biztosítékadáshoz kötheti** a bíróság, mert a pernek ebben az első szakaszában csak valószínűsíti a bitorlást. A bitorlás tényleges megállapítása csak a későbbiekben történik, és ott felmentő ítélet is születhet. Az ideiglenes intézkedés elleni **fellebbezést a Fővárosi Ítéltábla** soron kívül bírálja el, de a fellebbezés nem halasztó hatályú.

Az Szt. szabályozási rendszere alapvetően az ún. **bifurkáció elvén** nyugszik, ami azt jelenti, hogy a szabadalom **megsemmisítésével** kapcsolatos kérdéseket az SZTNH, míg a **bitorlási** kérdéseket a bíróság bírálja el, a két kérdés eljárási szempontból kettéválík. Ha egy tisztán bifurkációs rendszerben indított szabadalombitorlási perben az alperes megsemmisítési kérelmet nyújt be a lajstromozó hatósághoz, akkor a bíróság a pert a megsemmisítéssel kapcsolatos előkérdés lezárásáig felfüggeszti. Ugyanakkor az Szt. 2022. január 1. napján hatályba lépett módosítása **a szabadalmi bifurkációt részletesen feloldotta.** Az Szt. 104. § (1a) bekezdése alapján a szabadalombitorlás miatt indított per alperese a szabadalom megsemmisítése iránt a perben eljáró bíróság előtt viszontkeresetet terjeszthet elő (a továbbiakban: megsemmisítési viszontkereset), ha álláspontja szerint a szabadalom vonatkozásában megsemmisítési ok áll fenn és az SZTNH előtt azonos ténybeli alapon, ugyanannak a szabadalomnak a megsemmisítése iránt megsemmisítési eljárás nincs

folyamatban és a megsemmisítés tárgyában jogerős döntés sem született. A módosítás célja az, hogy a szabadalombitorlási perben az elsőfokú döntés gyorsabban megszülethessen.

A szabadalmas a szabadalombitorlóval szemben az Szt. 35. § (2) bekezdése alapján a következő **felróhatóságtól független, objektív igényeket** támaszthatja:

- a) követelheti a szabadalombitorlás megtörténtének **bíróági megállapítását**;
- b) követelheti a szabadalombitorlás vagy az azzal közvetlenül fenyegető cselekmények **abbahagyását** és a bitorló **eltiltását** a további jogsértéstől;
- c) követelheti, hogy a bitorló **szolgáltasson adatot** a szabadalombitorlással érintett termékek, illetve szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevőkről, valamint az ilyen termékek terjesztésére kialakított üzleti kapcsolatokról;
- d) követelheti, hogy a bitorló nyilatkozzon vagy más megfelelő módon **adjon elégtételt**, és hogy szükség esetén a bitorló részéről vagy költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak;
- e) követelheti a szabadalombitorlással elért **gazdagodás visszatérítését**; illetve
- f) követelheti a kizárólag vagy elsősorban a szabadalombitorlásra használt **eszközök és anyagok, valamint a szabadalombitorlással érintett termékek lefoglalását**, meghatározott személynek történő **átadását**, kereskedelmi forgalomból való **visszahívását**, onnan való végleges kivonását, illetve **megsemmisítését**.

Szadalombitorlás esetén a szabadalmas **szubjektív, felróhatóságtól függő szankcióként** a polgári jogi felelősség szabályai szerint **kártérítést** is követelhet.

A szabadalmi jogban ismert egy speciális, a **jogsértés megelőzésére szolgáló** jogintézmény is, ezt **nemleges megállapításnak** nevezzük. Aki attól tart, hogy ellene esetleg bitorlás miatt eljárást indítanak, az eljárás megindításáig az Szt. 37. §-a alapján kérheti az SZTNH-től annak megállapítását, hogy az általa hasznosított vagy hasznosítani kívánt termék **nem ütközik más szabadalmi oltalmába**. A nemleges megállapítási eljárás a bitorlási per inverze azzal, hogy az eljárás az SZTNH előtt zajlik a kérelmező költségére. Az eljárásba – mint ellenérdekű fél – az érintett szabadalom jogosultja is bekapcsolódik. Az eljárás előnye, hogy **sikeres és jogerős határozat esetén ugyanazon termék, vagy eljárás ellen nem indítható bitorlási eljárás**.

A Hmtv. 38. § (2) bekezdése alapján a **mintaoltalmi perekre a szabadalmi perek szabályait kell alkalmazni** – kisebb eltérésekkel –, míg a **jogsértés következményei tekintetében ugyancsak az Szt. az irányadó**.

Ismétlő kérdések

1. Melyek a szabadalmi oltalom feltételei? Mik a kivételek az oltalom alól?
2. Melyek a használatiminta-oltalom feltételei? Mik a kivételek az oltalom alól?
3. Kit tekintünk a szabadalmi oltalom jogosultjának?
4. Hogyan alakul a munkaviszonyban létrehozott találmányok sorsa?
5. Milyen személyhez fűződő jogok fakadnak a szabadalmi jogból?
6. Melyek a szabadalmas vagyoni jogai?
7. Hogyan hasznosítható a szabadalmi oltalom alatt álló találmány?
8. Milyen korlátai vannak a szabadalmi jognak?
9. Írja körül a szabadalmi oltalom tárgyi, területi és időbeli hatályát!
10. Milyen korlátok fakadnak a bejelentői és jogosulti státuszból?
11. Melyek a hasznosítási korlátok?
12. Mi az a jogkimerülés?
13. Milyen típusai vannak a szabadalmi kényszerengedélynek?

14. Milyen szakaszai vannak a szabadalmi lajstromozási eljárásnak?
15. Melyek a szabadalmi oltalom megszűnésének esetei?
16. Mi az a szabadalom bitorlás?
17. Mi az a találmány bitorlás?
18. Milyen speciális szabályai vannak a szabadalmi jogi jogérvényesítésnek?

2. fejezet

Védjegy és földrajzi árujelző

A piacgazdaságot meghatározó versenyt és a fogyasztók tájékozódását nagymértékben segítik a **megkülönböztetésre** alkalmas **árujelzők**. Nem csak a természetes és jogi személyek áruinak és szolgáltatásainak megkülönböztetésére alkalmasak, de reklámozásra, és egyéb gazdasági funkciók betöltésére is.

Az árujelzők megkülönböztető funkciója ugyan közös, de míg a védjegyek árukat és/vagy szolgáltatások megkülönböztetését szolgálják, addig a földrajzi árujelzők a földrajzi származás és az azzal összefüggő minőség szerinti megkülönböztetést.

*A különféle **kereskedelmi nevek** is funkcionálhatnak árujelzőkként, jellemzően egy adott vállalkozás megkülönböztetését szolgálva. Iparjogvédelmi lajstromozási kötelezettség nélkül kereskedelmi névnek minősülnek a cégnevek, a cég alapítóinak és tulajdonosainak nevei, a domain-nevek, a cég működése során használt üzletnevek stb. Szabályozásukat több jogterület – a polgári jogi névvédelem, a cégjog, a versenyjog – látja el. Ld. például:*

BDT2018. 3879. Más nevének kereskedelmi (reklám) célból történő használatára csak az érintett hozzájárulásával kerülhet sor, ennek hiányában a névviseléshez fűződő személyiségi jog sérelme megállapítható.

BDT2021. 4311. I. Önmagában a családi név – még ha kifejezetten ritka is – nem alkalmas a sérelmet állító leszármazó egyértelmű azonosítására. II. A leszármazónak általában nincs olyan jogi érdeke, amely pusztán a vezetéknévvel egyező névelem cégnévben való használatához a hozzájárulását tenné szükségessé.

Kereskedelmi név
Forrás: pixabay.com

2.1. Védjegy

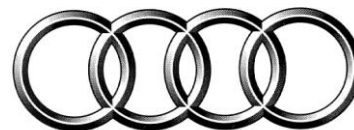
2.1.1. A védjegyoltalom tárgya

Védjegyoltalomban részesülhet minden megjelölés, amely

- alkalmas arra, hogy valamely **árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen** mások áruitól vagy szolgáltatásaitól; és
- a **védjegylajstromban** olyan módon **ábrázolható**, hogy a jogalkalmazó szervek és a nyilvánosság egyértelműen és pontosan meg tudják határozni a védjegybejelentő által igényelt, illetve a védjegyjogosult javára fennálló oltalom tárgyát [Vt. 1. § (1) bek.].

Márka vagy védjegy? A hétköznapi nyelvhasználatban az egyes termékeket gyakran azok 'márkái' szerint különböztetjük meg. Ez azonban nem jogi kifejezés, bár sokszor valamilyen védjegyet értenek alatta. De a fogyasztók tekinthetnek márkának olyan megjelöléseket is, amelyek védjegyként való lajstromozásuk nélkül állnak használatban egyes áruk, szolgáltatások megkülönböztetésére. Azonban ahhoz, hogy egy megjelölésre nézve a jogosult kizárólagos jogokkal rendelkezzen, annak védjegyként történő lajstromozása szükséges. A képen például az egyik 'autómárka' ábrás védjegye látható.

Audi

Az AUDI AG 'Autómárka'
nemzetközi védjegye
Forrás: [SZTNH adatbázisa](#)

Rendkívül sokféle védjegyet ismerünk, és az egyes típusok esetében a védjegy **funkciójának** más és más eleme erősebb. A megkülönböztető, információközvetítő és reklám-/marketing-funkció mellett versenyfunkcióval, eredetjelző és minőségjelző szereppel is rendelkezhetnek.

A **védjegyek jelentős formagazdagsága** miatt maga a Vt. is csak példálózó felsorolását adja meg a legtipikusabb védjegyeknek, amelyek kombinálhatók is:

- szó, szóösszetétel, beleértve a személyneveket és a jelmondatokat is;
- betű, szám;
- ábra, kép;
- sík- vagy térbeli alakzat, beleértve az áru vagy a csomagolás formáját;
- szín, színösszetétel, fényjel, hologram;
- hang;
- mozgást megjelenítő megjelölés;
- pozíciómegjelölés (pozíciós védjegy);
- multimédia-megjelölés;
- mintázat; illetve
- többféle megjelölés összetétele [Vt. 1. § (2) bek.].

Ábrás védjegyek
Forrás: [twitter.com](#) és
[playstation.com](#)

Sajátos védjegytipusok az **együttes és a tanúsító védjegy**:

- az **együttes védjegy** olyan védjegy, amelyet a védjegybejelentésben ilyenként jelölnek meg, és amely alkalmas arra, hogy valamely egyesület, köztestület vagy egyesülés tagjainak áruit vagy szolgáltatásait mások áruitól vagy szolgáltatásaitól megkülönböztesse [Vt. 96. § (1) bek.]. Használatára az adott társadalmi szervezet tagjai jogosultak, maga a védjegyjogosult pedig ellenőrzi a védjegyhasználatot a meghatározott szabályzat alapján, mint pl. a Volán Egyesülés ábrás védjegye esetén;

A Volán együttes védjegye
Forrás: [SZTNH védjegy-adatbázisa](#)

- a **tanúsító védjegy** olyan védjegy, amelyet a védjegybejelentésben ilyenként jelölnek meg, és amely alkalmas arra, hogy a védjegyjogosult által az anyagösszetétel, az áruk gyártási módja vagy a szolgáltatásnyújtás módja, illetve a minőség, pontosság vagy egyéb jellemző tekintetében tanúsított árukat vagy szolgáltatásokat megkülönböztesse az ilyen tanúsítással nem rendelkező más áruktól vagy szolgáltatásoktól [Vt. 101. § (1) bek.]. Ez esetben sem a védjegyjogosult használja tanúsítás céljára, hanem – ingyenesen, vagy meghatározott ellenérték fejében – engedélyezi a kapcsolódó szabályzatban meghatározott követelményeknek megfelelő árukra, szolgáltatásokra nézve a piaci szereplők számára, mint a Magyar Termék védjegy, vagy a Családbarát hely védjegy esetében.

Családbarát hely tanúsító védjegy
Forrás: [SZTNH védjegy-adatbázisa](#)

A Vt. 2019. január 1. napjával hatályba lépett novelláris módosítása számos új védjegytypust tett elérhetővé a hazai lajstromozási gyakorlatban is – ezek jelentős része az uniós szintű védjegyek tekintetében már korábban rendelkezésre állt –, mint pl. a multimédiás védjegy, a pozíciós védjegy vagy a holografikus védjegy.

Multimédiás védjegy

A pozíciós védjegy olyan értelmében különleges, hogy nem feltétlenül maga a megjelölés bír megkülönböztető képességgel (bár természetesen az is rendelkezhet ezzel a tulajdonsággal), hanem elsősorban a megjelölésnek a terméken való elhelyezése, pozicionálása képezi az oltalom alapját.

Az egyik leghíresebb, pozíciós védjegyhez kötődő döntést az EUB hozta, a C-163/16. Louboutin ügyben. A Christian Louboutin nevével fémjelzett luxusmárka egyik legnépszerűbb terméke a piros talpú – jellemzően, de nem kizárólagosan fekete színű – női magassarkú cipő.

A Louboutin ítélet

A Van Haren Schoenen BV holland vállalkozás ugyanakkor szintén piros talpú női cipőket gyártott, amely a Louboutin vállalkozás megítélése szerint sértette a 0874489 lajstromszámú védjegyét. A védjegybejelentésben a védjegyet a következőképpen írta le a bejelentő: „a védjegy az ábrázoltaknak megfelelően a cipők talpán alkalmazott piros színből (Pantone 18 1663TP) áll (a cipő körvonala nem képezi részét a védjegynek, hanem az a szerepe, hogy egyértelművé tegye a védjegy elhelyezkedését)”.

A Van Haren értelmezésében ugyanakkor a lajstromozott védjegy „egy síkbeli ábrás védjegy, nevezetesen egy piros színű felületet ábrázoló védjegy”, ezt a megjelölést ugyanakkor az ő termékei nem tartalmazzák.

A 0874489 lajstromszámú védjegy
Forrás: [curia.europa.eu](#)

Az EUB végül úgy foglalt állást, hogy a védjegy „nem kizárólag [...] formából áll”, vagyis a megjelölés pozíciója is relevanciával bír, ezzel a Louboutin vállalkozásnak adva igazat.

2.1.2. Oltalom feltételei

Ezek a megjelölések nem csak **nemzeti oltalom** tárgyai lehetnek. A nemzeti oltalomra építve **nemzetközi védjegybejelentésre** is lehetőség van (a Madridi Megállapodás alapján), az **európai uniós védjegy** létének köszönhetően pedig arra is mód nyílik, hogy egyetlen bejelentéssel és eljárással az Európai Unió összes tagállamának területére nézve védjegyoltalmat szerezhessen a jogosult.

A Magyarország területére vonatkozó nemzeti védjegyoltalom feltételei az alábbiak:

- a) **megfelelően ábrázolható** megjelölés,
- b) **megkülönböztető képesség**,
- c) **kizáró okok hiánya**, és
- d) **lajstromozás**.

a) Megfelelően ábrázolható megjelölés: a megfelelő ábrázolhatóság felváltotta a grafikai ábrázolhatóság korábbi törvényi fogalmát. A *Vt. I. § (1) bekezdés b) pontja* tartalmazza, amelynek értelmében a megjelölésnek a védjegylajstromban olyan módon ábrázolhatónak kell lennie, hogy a jogalkalmazó szervek és a nyilvánosság egyértelműen és pontosan meg tudják határozni a védjegybejelentő által igényelt, illetve a védjegyjogosult javára fennálló oltalom tárgyát.

Ez nem feltétlenül képi (grafikai) ábrázolást jelent (amikor az adott megjelölés grafikailag képek, vonalak, ábrák vagy karakterek útján megjeleníthető): a színárnyalatokat a Pantone-skálán való árnyalat megjelölésével (pl. Telekom-magenta), hangvédjegyeket (pl. MÁV-szignál) kottával lehet érzékeltetni, de már akár hang- vagy videófájl benyújtásával is megfelelően ábrázolható az adott megjelölés. A törvényi fogalom alapján elvileg nem lenne kizárt illatvédjegy bejegyzése sem, de jelenleg még a megfelelő ábrázolásukra vonatkozóan nem alakult ki gyakorlat.

b) Megkülönböztető képesség: miután a védjegyek alapvető funkciója, hogy megkülönböztesse egymástól a különféle árukat és szolgáltatásokat, a megkülönböztető képesség nélkülözhetetlen feltétele az oltalomnak.

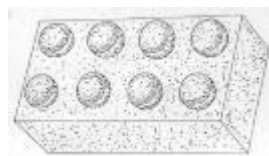
Megkülönböztetésre nem alkalmas megjelölés, amely

- *egyszerű, leíró megjelölés*, azaz kizárólag olyan jelekből vagy elemekből áll, amelyeket az üzleti forgalomban az áru vagy a szolgáltatás fajtája, minősége, mennyisége, rendeltetése, értéke, földrajzi származása, előállítási vagy teljesítési ideje, illetve egyéb jellemzője feltüntetésére használhatnak (pl. önmagában a ‘kifli’ megjelölés pékárura – ez persze nem akadályozza, hogy az ‘étel- és italkezelés’, valamint a ‘vendéglátás, ételek és italok kiszállítása azonnali fogyasztásra’ áruosztályokban a ‘kifli.hu’ megjelölés védjeggyé váljon, és azt sem, hogy a ‘bucik, zsemlek, pékárúk’ áruosztályban a ‘LIPÓTI NOSZTALGIA KIFLI’ szóösszetétel oltalmat élvezzen);
- kizárólag olyan jelekből vagy elemekből áll, amelyeket az *általános nyelvhasználatban*, illetve a *tisztességes üzleti gyakorlatban* állandóan és szokásosan alkalmaznak;

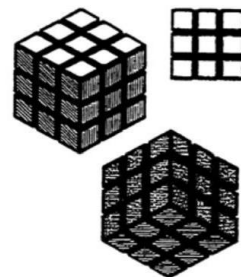
- kizárólag olyan formából vagy egyéb jellemzőből áll, amely az áru *jellegéből* következik, vagy az áru olyan *formájából* vagy egyéb jellemzőjéből áll, amely a *célzott műszaki hatás* eléréséhez szükséges, vagy olyan formából vagy egyéb jellemzőből áll, amely lényeges *értéket* ad az áruhoz.

A célzott műszaki hatással kapcsolatos kizáró oknak széleskörű gyakorlata van mind itthon, mind külföldön. Ezen okra hivatkozással került elutasításra például a KitKat csokoládé „rácsos” kialakításával, a LEGO kockával, a Bref WC-frissítővel vagy a Rubik kockával kapcsolatos megjelölés lajstromozása is.

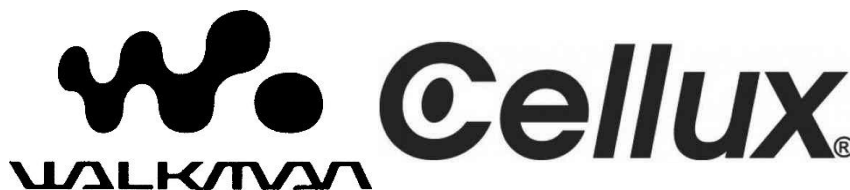
Az elutasított LEGO védjegy
Forrás: curia.europa.eu

Az elutasított Rubik kocka védjegy
Forrás: curia.europa.eu

Szerzett megkülönböztető képességről beszélünk, ha az eredetileg megkülönböztető jelleggel nem rendelkező megjelölések a használatuk révén, akár a bejelentés napja előtt, akár azt követően (tehát a lajstromozási eljárás alatt) megszerezték a megkülönböztető képességet (pl. bár minden hazai hírlap magyar hírlap, mégis fennálló védjegyoltalom illeti a „Magyar Hírlap” szöösszetételt, sajátos írásmódjával) [Vt. 2. § (3) bek.].

Megkülönböztető képességet nem csak szerezhetsz egy megjelölés, de azt **el is veszítheti (fajtanévvé válás)**, amennyiben már fajtanévként alkalmazzák (pl. a ‘Teflon’ vagy a ‘Bakelit’ megjelölés). Éppen ezért ha a jogosult azt észleli, hogy a védjegyének szótárban, lexikonban, enciklopédiában vagy más kézikönyvben – nyomtatott vagy elektronikus formában – való megjelenítése azt a benyomást kelti, hogy a védjegy az árujegyzékben szereplő áru vagy szolgáltatás **fajtaneve**, érdemes fellépnie, hiszen a kiadó a védjegyjogosult kérésére köteles haladéktalanul – nyomtatott művek esetén legkésőbb a következő kiadás alkalmával – feltüntetni, hogy a védjegyet lajstromozták.

Fajtanévvé válás
Forrás: [SZTNH védjegy-adatbázisa](http://SZTNH.védjegy-adatbázisa)

c) Kizáró okok hiánya: az oltalom megszerzéséhez arra is szükség van, hogy ne álljon fenn kizáró ok (pontosabban ne álljon fenn abszolút kizárási ok, és olyan relatív, amely esetében az ütköző jog jogosultja felszólalással élt). A védjegyoltalom kizárási okait ugyanis a Vt. két kategóriára bontja:

- **abszolút (feltétlen) kizáró okok** olyan problémát vetnek fel a lajstromozás vonatkozásában, amelyek jellemzően közérdekből fakadnak, így a lajstromozó hatóságnak ezeket hivatalból vizsgálja az eljárás során;
- **relatív (viszonylagos) kizáró okok** esetén jellemzően valamely harmadik személynek van egy olyan, ütköző joga (pl. személyiségi joga, szerzői joga), amely akadályt képezheti a lajstromozásnak. Ezeket a lajstromozó hatóság ugyanakkor nem vizsgálja hivatalból, hanem a védjegy meghirdetését követően, felszólalás keretében jelezheti az ütköző jog jogosultja.

	Abszolút kizáró ok	Relatív kizáró ok
Az árujegyzék egészére vonatkozik?	Igen.	Csak az árujegyzéknek a korábbi védjegy által védett részére vonatkozik.
Lehet alóla mentesülni?	Jellemzően nem lehet felmentést adni.	Adható hozzájárulás (ún. <i>konszent</i>) az ütköző jog jogosultja részéről, amely a lajstromozási akadályt elhárítja.
A lajstromozó hatóság hivatalból vizsgálja?	Az SZTNH hivatalból vizsgálja.	Kizárólag felszólalás útján lehet érvényesíteni.
Milyen érdek húzódik mögötte?	Jellemzően közérdek.	Jellemzően magánérdek.

A Vt. 2-3. §-ai alapján **ABSZOLÚT KIZÁRÓ OKNAK** tekintendő, ha a megjelölés

- **a védjegyfogalomnak nem felel meg,**
- **megkülönböztető képességgel nem rendelkezik,**
- **közrendbe, közerkölcsbe ütközik,**
- **a fogyasztók megtévesztésére alkalmas,**
- **rosszhiszeműen bejelentett,**
- **állami felségjelek, hatóságok, vagy nemzetközi szervezetek jelzése,**
- **olyan jelvényből, jelképből vagy címerből álló megjelölés, amelynek használatához közérdek fűződik,**
- földrajzi megjelöléssel azonos árujegyzékű,
- az földrajzi megjelölések oltalmáról szóló uniós jogszabályok alapján oltalomból kizárt,
- az eredetmegjelölések és földrajzi jelzések oltalmát biztosító európai uniós jogszabály alapján, vagy olyan nemzetközi megállapodás alapján, amelyben az Európai Unió vagy Magyarország részes fél ki van zárva az oltalomból,
- a borral kapcsolatos hagyományos kifejezések oltalmát európai uniós jogszabály rendelkezései alapján vagy ennek megfeleltethető oltalmat biztosító olyan nemzetközi

megállapodás alapján, amelyben az Európai Unió részes fél, ki van zárva az oltalomból, vagy

- a növényfajták oltalmába ütköző.

A védjegyoltalomnak meg nem felelő megjelölés. A Vt. 2. § (1) bekezdése értelmében nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés – ha nem felel meg a védjegyfogalomnak (a védjegyek oltalmának feltételeire és az ábrázolhatóság nemlegességére kell gondolni).

Megkülönböztetésre nem alkalmas megjelölések. A megkülönböztetésre nem alkalmas megjelölések kizártak az oltalomból a Vt. 2. § (2) bekezdése alapján (ld. az előző, b) pontban).

Közrendbe, közerkölcsbe ütköző megjelölések. Nem lajstromozhatók az olyan megjelölések, amelyek közrendet vagy közerkölcsöt sértenek, önkényuralmi jelképek, továbbá a fajgyűlöletre, kábítószer fogyasztásra felszólító és durván szemérem sértő megjelölések.

A közrendbe és közerkölcsbe ütközésnek ugyancsak komoly gyakorlata van itthon és külföldön is. Az SZTNH például közrendi alapon törölte a Marxim védjegyet, amelyben az „A” betűt és ötágú vörös csillaggal helyettesítették. Közerkölcsi alapon került elutasításra a „Superfos” foszfátgyártó cég megjelölése (ezt a Fővárosi

*A törölt „Marxim” védjegy
Forrás: [SZTNH védjegy-adatbázisa](#)*

SUPERFOS

*A „Superfos” védjegy
Forrás: [SZTNH védjegy-adatbázisa](#)*

Törvényszék utóbb mégis lajstromozásra alkalmasnak találta), a „vörösiszap”, „Tiny Penis” és a „Put a La Madre” megjelölések lajstromozása. A gyermekek védelmére tekintettel került elutasításra a „Tipli cherry likőr” megjelölés (az SZTNH úgy látta, hogy a terméket össze lehet tévesztetni a gyermekeknek szánt joghurtokkal).

*Az Egyesült Államok lajstromozási gyakorlatában kiemelt figyelmet kap a közerkölcsbe ütközés, a lajstromozó hatóság (United States Patent and Trademark Office, USPTO) jellemzően határozottan fellép még a kétértelmű, szexuálisan is értelmezhető megjelölések lajstromozásával szemben. Ilyen alapon került elutasításra a Dick Heads’ étterem logójának, a kakas alakú nyalókára vonatkozó „Cock Sucker” megjelölés, a ruházati kiegészítőkre vonatkozó „F**K” megjelölés és a férfi alsóneműkre vonatkozó „Comfyballs” megjelölés lajstromozása is.*

Cock Sucker

*Az elutasításra került „Cock Sucker” megjelölés
Forrás: [uspto.report](#)*

Fogyasztók megtévesztésére alkalmas megjelölések. A Vt. 3. § (1) bekezdés b) pontja értelmében nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, ha az áru, illetve szolgáltatás fajtája, minősége, földrajzi származása, vagy egyéb tulajdonságai tekintetében a fogyasztók megtévesztésére alkalmas.

Megtévesztésre alkalmas a megjelölés különösen akkor, ha

- az áru fajtája (tiszt a gyapjú helyett műszállal kevert anyag),

- **minősége** (a védjegyen utalás van arra, hogy a termék házilagos előállítású, kisipari kézi munka, noha ez nem igaz), rendeltetése (környezetkímélő helyett szennyező termék),
- **származása** (magyar terméken közös piaci felségjel) tekintetében félrevezeti a fogyasztókat.

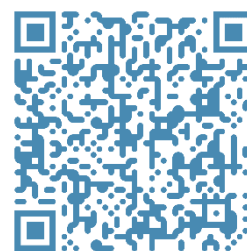
A fogyasztók megtévesztésére alkalmasak továbbá a megtévesztő jellegű, feldicsérő állítások (pl. ‘utánozhatatlan’, ‘felülmúlhatatlan’).

Rosszhiszemű a bejelentő, ha a bejelentéskor tudja, hogy nem őt illeti az adott megjelölés, de ennek ellenére tesz bejelentést – általában éppen azért, hogy versenytársát ellehetetlenítse, illetve kiszorítsa a piacról.

A Tisza Cipő védjegyei kapcsán tíz évig húzódó jogvita kapcsán azonban az is világossá vált, hogy magára a rosszhiszeműsére sem lehet visszaélészerűen hivatkozni. (Kúria Pfv.IV.20.742/2019/6.)

tisza

A Tisza-jogvita

Állami felségjelek, hatóságok vagy nemzetközi szervezetek jelzése. A Vt. 3. § (1) bekezdés a) pontja értelmében ki van zárva a védjegyoaltalomból az a megjelölés, amely a PUE által meghatározott állami felségjelből, illetve hatóságot vagy nemzetközi szervezetet megillető jelzésből áll. A PUE 6ter cikk (1) bekezdése kifejezetten kizárja az oltalomból a PUE államok címereit, zászlaját vagy egyéb hatósági jelvényeit.

Mind az állami felségjelek, mind pedig az állami jelvények kiválóan alkalmasak a földrajzi származás jelzésére. A magyar címer, a Szent Korona, a magyar nemzeti színek egyértelműen azonosítják a földrajzi származást. Az ilyen megjelölések védjegy részeként, elemenként az illetékes szerv (minisztérium) hozzájárulásával védjegyoaltalomban részesülhetnek (pl. hazánk nemzeti jelvénye az ún. Kossuth címer – engedély alapján – szerepel a Zwack barackpálinkán).

A Vt. 4-6. §-ai alapján **RELATÍV KIZÁRÓ OKNAK** tekintendő a megjelölés, amely

- azonos áruk, illetve szolgáltatások tekintetében **a korábbi védjeggyel azonos későbbi elsőbbségű;**
- amelyet **a fogyasztók összetéveszthetnek** a korábbi védjeggyel (a megjelölés azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt). Az összetéveszthetőség magában foglalja azt az esetet is, ha a fogyasztók a megjelölést gondolati képzettársítás (asszociáció) útján kapcsolhatják a korábbi védjegyhez (az „Adidas” és az „Adibas” például ilyen ütköző védjegyek lehetnek);
- eltérő áruk, illetve szolgáltatások tekintetében a belföldön **jó hírnevet élvező korábbi védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló** későbbi elsőbbségű megjelölés kizárt az oltalomból, ha annak alapos ok nélkül történő használata a jó hírű védjegy megkülönböztető képességét vagy hírnevét sértene vagy tisztességtelenül kihasználná

(pl. a 'Coca-Cola' megjelölés jó hírneve a megjelölt áruosztályokon kívül sem használható ki);

- amely **más korábbi szerzői vagy iparjogvédelmi jogába ütközne**;
- másnak **korábbi személyiségi – különösen névhez, képmáshoz fűződő – jogát sértene**;
- **amelynek használatát az eredetmegjelölések és földrajzi jelzések oltalmát biztosító európai uniós vagy nemzeti jogszabályok alapján** a földrajzi árujelző oltalmából fakadó jogokat **gyakorolni jogosult személy megtilthatná**, feltéve, hogy az eredetmegjelölés vagy földrajzi jelzés lajstromozására irányuló bejelentést korábban tették meg és az eredetmegjelölést, vagy a földrajzi jelzést utóbb lajstromozzák;
- **ha azt egy védjegy jogosultjának képviselője, illetve ügynöke** – a jogosult engedélye nélkül – **saját nevében jelentette be lajstromozásra**, kivéve, ha a képviselő vagy az ügynök igazolja, hogy eljárása helyénvaló volt.

A relatív kizáró okokat **az ütköző jog jogosultjának hozzájáruló nyilatkozatával** (Vt. 7. §) mind a lajstromozási eljárás során, mind pedig ezt követően ki lehet küszöbölni, ez a jogintézményt a gyakorlatban *konszentnek* is nevezik (az angol *consent*-ből, ami beleegyezést, hozzájárulást jelent).

Két védjegy például összetéveszthető akkor, amikor eltérő gazdálkodó szervezetek azonos, vagy hasonló védjeggyel gyártják és hozzák forgalomba ugyanazt a terméket és e körülmény miatt a fogyasztók azt gondolhatják, hogy a gyártó és forgalomba hozó egy és ugyanazon vállalat. A bíróság összetéveszthetőnek tekintette a ruházati termékek esetében a „WWW” és „WwW what the wear” védjegyeket és megállapította, hogy annak eldöntésénél, hogy a lajstromozni kért megjelölés és az oltalom alatt álló védjegy az összetéveszthetőségig hasonló-e, annak van jelentősége, hogy melyek a védjegy domináns elemei, és azok hasonlítanak-e egymáshoz. A domináns elemek hasonlósága esetén azt kell vizsgálni, hogy az egyéb elemek nem biztosítanak-e kellő megkülönböztetést az átlagos fogyasztó számára (BH2003. 459.).

2.1.3. Kizárólagos jogok

a) A kizárólagos jog jogosulja nem csak gazdasági társaság lehet – bármely természetes vagy jogi személy, függetlenül attól, hogy folytat-e gazdasági tevékenységet.

Lehetőség van **közös védjegyoltalmat** is igényelni (Vt. 9. §), ilyenkor a védjegynek meghatározott eszmei hányadok szerint egyszerre több jogosultja van (nem tévesztendő össze a korábban tárgyalt [együttes védjeggyel](#).) A közös védjegyoltalom jogosultjai a védjegy használatára harmadik személy részére csak **együttesen adhatnak engedélyt**. Közös védjegy esetén saját hányadával bármelyik jogosult rendelkezhet, de a védjegyoltalom jogosultjának részesedési hányadára a többi jogosultat harmadik személlyel szemben elővásárlási jog illeti meg. A védjegyet bármelyik jogosult egyedül is használhatja, köteles azonban társainak – részesedési hányaduk arányában – megfelelő díjat fizetni. A közös védjegyoltalommal kapcsolatos költségek a jogosultakat egymás közötti viszonyukban részesedési hányaduk arányában terhelik (Vt. 21. §).

b) A védjegyjogtalom a bejelentés napjától számított **tíz évig** tart, azonban **korlátlanul** további tíz-tíz éves időtartamokra **megújítható**. Ilyenkor az újabb oltalmi idő az előző oltalmi idő lejáratát követő nappal kezdődik (Vt. 11. §).

c) A védjegyjogosult legfontosabb joga, hogy a **védjegy használatára kizárólagos** joga van. Ez azt jelenti, hogy bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül használ **gazdasági tevékenység körében**

- a védjeggyel **azonos** megjelölést olyan árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplőkkel;
- olyan megjelölést, amelyet a fogyasztók a védjeggyel **összetéveszthetnek** a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt; vagy
- a védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést a védjegy árujegyzékében szereplőkkel nem azonos vagy azokhoz nem hasonló árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, feltéve, hogy a védjegy belföldön vagy az Európai Unióban **jó hírnevet élvez**, és a megjelölés alapos ok nélkül történő használata sértene vagy tisztességtelenül, kihasználná a védjegy megkülönböztető képességét vagy jó hírnevét.

Az amerikai űrügynökség (National Aeronautics and Space Administration, NASA) védjegye jó példa mind az egyedi hasznosításra, mind pedig az árujegyzék fontosságára. A NASA jellemzően majdnem minden védjegyhasználatra ingyenes használati engedélyt ad, ha a tevékenység a NASA Kommunikációs Igazgatóságával (Office of Communications) előzetesen egyeztetésre került (kivétel ezalól pl. a dohánytermékeken való használat). A védjegy az elmúlt években – ismertségére, ingyenességére és könnyű hozzáférhetőségére tekintettel – nagyon sok ruházati terméken megjelent.

A NASA továbbá az EU területén is lajstromozott védjeggyel rendelkezik, ugyanakkor a nizzai osztályozás szerinti 25. áruosztályra (ruházati cikkek, cipők, kalapáruk) nem rendelkezett védjeggyel, így egy bizonyos Baran Celik nevű úr a saját nevében lajstromoztatta a megjelölést Franciaországban.

Forrás: a francia védjegyhatóság adatbázisa

Mindezek alapján **megtiltható különösen** (a felsorolás példálózó ugyan, de a legtipikusabb eseteket számba veszi):

- a megjelölés elhelyezése az árun vagy csomagolásán;
- a megjelölést hordozó áru forgalomba hozatala, eladásra való felkínálása, valamint forgalomba hozatal vagy eladásra felkínálás céljából történő raktáron tartása;
- szolgáltatás nyújtása vagy annak felajánlása a megjelölés alatt;
- a megjelölést hordozó áruknak az országba történő behozatala vagy onnan történő kivitele;
- a megjelölés használata az üzleti iratokon vagy a reklámozásban;

- a megjelölés kereskedelmi névként vagy vállalkozás nevéként, illetve kereskedelmi név vagy vállalkozás neve részeként való használata;
- a megjelölés összehasonlító reklámban való használata a Tptv. rendelkezéseivel ellentétes módon (Vt. 12. §).

A védjegyjogosultnak a védjegy kizárólagos használatára való joga a gazdasági tevékenység minden területén, így az internetes használat vonatkozásában is érvényesül, ezért a védjeggyel azonos, vagy azzal összetéveszthető megjelölést domain névként a védjegy jogosultja használhat (BH2005. 145.).

d) Hasonlóan fontos a védjegyjogosultnak a **védjegy hasznosítására** vonatkozó joga.

i. A hasznosítás történhet **védjegyhasználati** (védjegy licencia) **szerződés** alapján, amelyben a védjegyoltalom jogosultja engedélyt ad a védjegy használatára, a használó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni. A szerződés alanyai a védjegyoltalom jogosultja és az használó. A védjegyhasználati szerződés előírásait a Vt. 23-26. §-ai tartalmazzák. A licencia szerződés feltételeiben a felek szabadon állapodnak meg, a felek a használati szerződésre vonatkozó törvényi rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja.

Az **átengedett használati jog terjedelme** függvényében megkülönböztetünk egyszerű, kizárólagos és egyedüli licenciát.

Egyszerű licencia esetén a védjegyoltalom jogosultja a védjegyet maga is használhatja és egyidejűleg másnak (akár egyszerre több használónak) is engedélyt adhat. *Kizárólagos licencia* esetén a használatra csak a használó jogosult, a védjegyoltalom jogosultja nem jogosult a szerződés hatálya alatt másnak használati engedélyt adni és a szerződés tárgyát, képező megjelölést maga sem használhatja. *Egyedüli licencia* esetén a védjegyoltalom jogosultja és az egyetlen használó használhatja a védjegyet.

A **licenciadíj** meghatározható mindenekelőtt egy összegben (átalánydíjban), illetve előre meghatározott, évente fizetendő összegben, esetleg az értékesített vagy előállított termékek számának függvényében (*royalty*-típusú rendszer).

A védjegyjogosult a licenciadíj arányos csökkentése mellett megszüntetheti a használati engedély kizárólagosságát, ha a használó az adott helyzetben elvárható időn belül nem kezdi meg a védjegy **használatát**.

A védjegyoltalom jogosultja köteles a megkötött védjegyhasználati szerződésben a használót olyan tényleges és jogi helyzetbe hozni, hogy meghatározott megjelöléseket alkalmazhasson, köteles továbbá ennek biztosítása érdekében a szükséges jogi felhatalmazást és információkat megadni, a használó pedig köteles meghatározott ellenértéket (díjat) fizetni.

Önálló védjegy licenciaszerződések viszonylag ritkák, a védjegyhasználati megállapodások rendszerint műszaki megoldások hasznosítására vonatkozó szerződésekhez kapcsolódnak.

A **védjegyhasználati szerződés speciális előírásai közé tartozik**, hogy a védjegyoltalom jogosultjának a védjegyoltalmat fenn kell tartania, ez azt jelenti, hogy a védjegy megújításáról neki kell gondoskodnia. A védjegyjogosultat **jogszavatossági** kötelezettség terheli.

Kiterjedhet továbbá a használati engedély arra is, hogy a hasznosító jogosult harmadik személyeknek további engedélyt (**allicenciát**) adni. A felek úgy is megállapodhatnak, hogy a hasznosító a használati engedélyt átruházhatja. Ennek lehetőségét is kifejezetten szabályozni kell a szerződésben.

A felek kötelesek együttműködni és egymást minden lényeges tényről, vagy körülményről értesíteni. Fontos a **minőség** kikötése. A hasznosító által előállított áruk minőségének meg kell felelnie a védjegyoltalom jogosultja által előállított áruk, vagy az általa előírt minőségnek. A Vt. 24. § (3) bekezdése értelmében a védjegyjogosult a használónál ellenőrizheti a védjeggyel ellátott áruk, illetve a védjegy alatt nyújtott szolgáltatások minőségét. **Semmis** a használati szerződés, ha annak teljesítése a fogyasztók megtévesztését eredményezné.

ii. A **védjegyoltalom forgalomképes** vagyoni értékű jog, örökölhető, jogutódlással **átszállhat, átruházható** (Vt. 19. §). A védjegyoltalom szerződéssel nem csak *egészében*, hanem az *árufegyzeék valamely részére* vonatkozóan is átruházható.

A védjegyhez kapcsolódó és a védjegybejelentésből, illetve a védjegyoltalomból eredő jogok **megterhelhetők és végrehajtás alá vonhatók**. Jelzálogjog alapításához a zálogszerződés írásba foglalása és a jelzálogjognak a védjegylajstromba való bejegyzése szükséges (Vt. 20. §).

A védjegyoltalom átruházására irányuló szerződés is **semmis**, ha az átruházás a fogyasztók megtévesztését eredményezheti.

Egy összetett ügy egyik szelete a 'WU 2' szóvédjegy (aminek oltalma a Nizzai Megállapodás 3. osztályában kiterjed a hajmosó és hajápoló szerek termékekre) átruházásához kötődik. A felperes – többek között – annak a megállapítását kérte a bíróságtól, hogy a védjegyre vonatkozó átruházási megállapodás érvénytelen. A semmisségre okot adó fogyasztói megtévesztés lehetőségét abban látta, hogy mivel a védjegyet átruházással megszerző alperesek nem jutottak a jól ismert termékek változatlan minőségének biztosításához szükséges gyártási technológia, know-how birtokába, ezért olyan 'WU 2' samponok kerültek piacra, amelyek eltérő összetételűek, illatúak voltak, mint a vásárlók által évtizedeken keresztül megszokott, felpereshez kötött, eredeti receptúrával gyártott WU2 termékek.

A bíróság azonban hangsúlyozta, hogy az átruházás körülményei vezethetnek a szerződés semmisségéhez, és nem a védjegy használata, ekként nincs jelentősége annak, hogy az alperesek ténylegesen milyen összetételű, minőségű terméket hoztak a védjegy alatt forgalomba. A Vt. 19. § (3) bekezdése a védjegyet önmagában teszi forgalomképpé, a technológiatranszfer hiánya csak akkor vezet a védjegy-átruházási szerződés semmisségéhez, ha objektíve zárja ki, hogy az új jogosult továbbra is garantálni tudja az áru jellemzőit és minőségét (Kúria Pfv. 21.997/2018/8.)

2.1.4. Az oltalom korlátai

A védjegyjogosult jogainak a **fő korlátai**:

- a) az **oltalom időbeli, területi és tárgyi korlátozottsága**,
- b) a **jogkimerülés**,
- c) a **védjegyhasználati kötelezettség**,

- d) a **használati korlátozások**, és
- e) a **belenyugvás**.

a) Mint korábban említésre került, a védjegyoltalom **korlátlan** ideig meghosszabbítható, azonban ennek hiányában a meghatározott (vagy újra meghatározott) **tíz év** alatt lejár. A nemzeti oltalom csak **Magyarország területén** biztosít kizárólagos jogokat, mégpedig a védjegyoltalom meghatározott tárgyára, a megjelölt **árufegyztékben szereplő árukra és szolgáltatásokra** kiterjedően.

b) A **jogkimerülés** intézménye a védjegy vonatkozásában is érvényesül. Eszerint a védjegyjogosult **nem tilthatja meg** a védjegy használatát olyan árukkal kapcsolatban, amelyeket ő **hozott forgalomba**, vagy amelyeket kifejezett hozzájárulásával hoztak forgalomba az Európai Gazdasági Térségben. Így például a nagykereskedőtől megvásárolt, védjeggyel ellátott termékeket a kiskereskedő már úgy árusíthatja, hogy a további forgalmazáshoz nem kér külön engedélyt a védjegyjogosulttól. Kivételt képez ez alól, ha a védjegyjogosultnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy az áruk további forgalmazását ellenezze, különösen, ha az első forgalomba hozatalt követően az áru állagát, állapotát megváltoztatták, illetve károsították (Vt. 16. §).

*Forgalomba hozott, védjegymegjelölést tartalmazó áruk
Forrás: pixabay.com*

c) A védjegy által biztosított kizárólagosságnak csak akkor van értelme, ha azzal a védjegyjogosult élni kíván. Ha a védjegyjogosult a lajstromozás napjától számított **öt éven belül nem kezdte meg** belföldön a védjegy **tényleges használatát** az árufegyztékben szereplő árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban, vagy ha az ilyen használatot **öt éven át** megszakítás nélkül **elmulasztotta**,

- más védjegybejelentése során nem kell ütköző védjegynek tekinteni [Vt. 4. § (3) bek.],
- védjegybitorlási perben a használat hiánya védekezőként szolgál az alperes számára (Vt. 27/A. §),
- a védjegyoltalom megszűnéséhez vezet, a megszűnés megállapítására irányuló eljárás megindításának napjára visszaható hatállyal, teljeskörűen, vagy csak egyes áruk és szolgáltatások tekintetében részlegesen, amennyiben a használat hiánya nem az egész árufegyztéket érintette [Vt. 30. § (1) bek. d) pont, 34. §],
- nem törölhető a későbbi védjegy, ha a törlési kérelem benyújtásakor már nem használnak minősülő korábbi védjeggyel ütközik [Vt. 33. § (2) a) pont].

A védjegy-lajstromozási eljárásban a felszólalónak is bizonyítania kell, hogy a saját védjegyét ténylegesen használja, amennyiben a felszólalása az ő korábbi védjegyével való ütközésen alapul (Vt. 61/E. §), és ugyanez a megkötés a törlési eljárásban is érvényesül, ha a kérelmező korábbi védjegyével való ütközésre alapozza törlési kérelmét [Vt. 73. § (2) bek.].

A védjegyjogosult a használat elmaradását kellőképpen **igazolhatja** a fenti joghatások elmaradása érdekében, és tényleges használatnak kell tekinteni azt is, ha a védjegyet más, de a védjegyjogosult engedélyével használta (Vt. 18. §).

d) A védjegyjogosult kizárólagos joga ellenére sem nem tilthat el mást attól, hogy **gazdasági tevékenységének gyakorlása során, a tisztességes ipari és kereskedelmi gyakorlattal összhangban használja**

- saját nevét vagy címét, erre azonban csak természetesen személy hivatkozhat;
- a védjegyet a védjegyjogosult áruinak vagy szolgáltatásainak ekként történő azonosítása vagy azokra való hivatkozás céljából, így akkor is, ha a védjegy használata szükséges az áru vagy a szolgáltatás rendeltetésének jelzésére, különösen tartozékok vagy alkatrészek esetében (pl. ‘Apple kompatibilis’);
- a megkülönböztetésre eredendően nem alkalmas, vagy az áru vagy a szolgáltatás fajtájára, minőségére, mennyiségére, rendeltetésére, értékére, földrajzi eredetére, előállítási, illetve teljesítési idejére vagy egyéb jellemzőjére vonatkozó megjelölést vagy jelzést (Vt. 15. §).

Az alperes Országos Meteorológiai Szolgálat a „met.hu” címen elérhető hivatalos honlapján az „Időjárás” menüpontban használta a „Humánmeteorológia” szóösszetételt, amely alatt UV sugárzási adatokat közöl, orvosmeteorológiai szolgáltatást nyújtott, továbbá pollenjelentést és légszennyezettség-előrejelzést szolgáltatott. Bár a felperes védjegye a „humán meteorológia” szóösszetételre vonatkozik, a Kúria úgy látta, a védjeggyel is azonos „humán” és a „meteorológia” szavakból álló kifejezés jelentésének helyes értelmezésével jutottak az eljáró bíróságok arra a következtetésre, hogy a megjelölés az időjárással összefüggő, emberi környezetre és egészségre vonatkozó adatok, információk szolgáltatásának gyűjtőneve, amelyet az alperes a szolgáltatásának jellemzőjére szükségszerűen használt, így a védjegybitorlás nem volt megállapítható (BH2015. 69.).

Humán meteorológia

Humán meteorológia ábrás védjegy
Forrás: [SZTNH védjegy-adatbázisa](#)

Érdekes, hogy míg a Design irányelvnek köszönhetően 2027-től minden uniós tagállam formatervezési minta szabályozása ismeri fogja a paródiakivételt, addig a védjegyjogban az EUTMD ilyen hasznosítási korlátozás bevezetéséről nem rendelkezik. Ez különösen furcsának tűnhet annak tükrében, hogy míg a formatervezési mintákkal, vagy mintákat ritkán parodizálnak a gyakorlatban, addig a védjegyjogi gyakorlatban a megjelölések használata útján való paródiáknak van gyakorlata külföldön és hazánkban is. A védjegyjogi paródia megítélése ugyanakkor olyan értelemben speciális, hogy a védjegyből fakadó kizárólagos jogok csak a megjelölés kereskedelmi jellegű használatát fedik le, az e körön kívül eső (tipikusan a véleménynyilvánítás célját szolgáló) megjelöléshasználat már kívül esik a jogosult kizárólagos jogain, teret engedve ezzel a paródiacélú használatnak a védjegyjogosult engedélyének és díjfizetésnek a hiányában is; ezt a hazai gyakorlatban a Fővárosi Törvényszék releváns döntése (3.P.23.174/2018/26.) is megerősítette, de eredményében nagyjából hasonló pl. az Egyesült Államok megközelítése is.

Külföldi példa a védjegyparódiára: A Jack Daniel's whisky (balra, forrás: [idrinks.cdn.shopreter.hu](#)) és a bad spaniel's kutyajáték (jobbra, forrás: [m.media-amazon.com](#))

e) **Belenyugvának** nevezzük, ha a korábbi védjegy jogosultja **öt éven át** megszakítás nélkül **eltúrte egy későbbi védjegy belföldön történő használatát**, noha tudomása volt e használatról. Ennek jogkövetkezménye, hogy a továbbiakban nem léphet fel e későbbi védjegy használatával szemben [Vt. 27/B. § (1) bek.], valamint korábbi védjegyére hivatkozva nem kérheti a későbbi védjegy törlését sem [Vt. 33. § (2) bek. b) pont]. Ehhez a későbbi védjegy tényleges használata itt is követelmény, és az is, hogy a későbbi védjegyet ne rosszhiszeműen jelentsék be lajstromozásra.

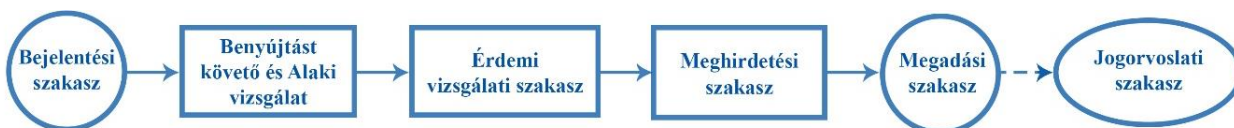
A belenyugvás korlátozása arra azonban már nem terjed ki, hogy a későbbi védjegy jogosultja fellépjen a korábbi védjegy használata ellen, azaz annak törlését kérje (Vt. 17. §).

2.1.5. A védjegy-lajstromozási eljárás

A védjegy megszerzését a Vt. **védjegyoltalomhoz való jogként** nevesíti, ami annyit tesz, hogy amennyiben a megjelölés kielégíti a meghatározott követelményeket, és nincs kizárva a védjegyoltalomból, továbbá a bejelentés megfelel a Vt. által támasztott feltételeknek, a megjelölést védjegyoltalomban kell részesíteni (Vt. 8. §).

Az **SZTNH** hatáskörébe tartozik

- a védjegy lajstromozása,
- a védjegyoltalom megújítása,
- a védjegyoltalom megszűnésének megállapítása,
- a védjegy törlése,
- a védjegyoltalom megosztása,
- a védjegybejelentések és a védjegyek nyilvántartása,
- a hatósági tájékoztatás, és
- az európai uniós védjegyrendszerre és a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó rendelkezések alkalmazásából eredő ügyek is.

A védjegy-lajstromozási eljárás szakaszai

1. A védjegy lajstromozására irányuló eljárás az SZTNH-hoz benyújtott **bejelentéssel** indul meg. A védjegybejelentésnek bejelentési kérelmet, megjelölést, árujegyzéket, továbbá – a szükséghez képest – egyéb mellékletet kell tartalmaznia (Vt. 50. §). Egy védjegybejelentésben csak **egy megjelölésre** igényelhető védjegyoltalom, mégpedig meghatározott árujegyzék(ek)re nézve. Az árujegyzék azoknak az áruknak, illetve szolgáltatásoknak a felsorolása, amelyekkel kapcsolatban a megjelölésre a védjegyoltalmat igénylik, és ahogyan korábban volt róla szó, a nizzai osztályozással összhangban történik (Vt. 52. §).

A védjegybejelentési kérelemnek tartalmaznia kell a bejelentő nevét és lakcímét vagy székhelyét, képviselet esetén a bejelentő képviselőjének nevét és lakcímét vagy székhelyét, továbbá a kérelmező vagy képviselője aláírását. Amennyiben a bejelentő (vagy képviselője) elektronikus kapcsolattartásra kötelezett, vagy ugyan nem kötelezett, de ezt a megoldást

szeretné választani, az aláírásra nincs szükség, viszont ilyenkor több adatra van szükség (így a természetes személy bejelentő, illetve képviselő születési helyére és idejére, valamint anyja nevére, a nem természetes személy bejelentő, illetve képviselő adószámára is).

Nagyon fontos előírás, hogy a védjegybejelentésben az árukat és szolgáltatásokat kellően **egyértelműen és pontosan** kell meghatározni annak érdekében, hogy a jogalkalmazó szervek és a gazdasági élet szereplői önmagában az árujegyzék alapján képesek legyenek meghatározni az igényelt védjegyoltalom terjedelmét.

Akárcsak a szabadalmi jogban, a védjegyjogban is komoly jelentősége van az **elsőbbségnek**. A védjegyjog a korábban, a szabadalom esetében is tárgyalt elsőbbségek közül az alábbiakat ismeri:

- **bejelentési elsőbbség:** azaz a védjegybejelentés napja,
- **uniós elsőbbség:** az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Uniós Egyezmény által meghatározott esetben a külföldi bejelentés napja,
- **kiállítási elsőbbség:** az SZTNH elnökének a Magyar Közlönyben közzétett közleményével meghatározott esetekben a megjelölés kiállításának – a bejelentési napnál legfeljebb hat hónappal korábbi – kezdő napja, és a
- **belső elsőbbség:** a bejelentő azonos megjelölésre vonatkozó korábbi, folyamatban lévő védjegybejelentésének hat hónappal nem korábbi bejelentési napja, ha azzal kapcsolatban más elsőbbséget nem érvényesítettek.

Ez utóbbi három elsőbbséget a védjegybejelentés benyújtásától számított két hónapon belül lehet igényelni, és további két hónap áll még rendelkezésre az azokat alátámasztó dokumentumok (uniós elsőbbséget megalapozó okiratok, kiállítási igazolások) benyújtására.

A **bejelentési díjat** a bejelentés napját követő egy hónapon belül kell megfizetni.

A lajstromozásig azonban **vissza is vonható** a védjegybejelentés.

2. Az SZTNH a védjegybejelentés benyújtását követően megvizsgálja, hogy a bejelentés megfelel-e a bejelentési nap elismeréséhez előírt feltételeknek (Vt. 51. §), megfizették-e a bejelentési díjat, benyújtották-e a magyar nyelvű árujegyzéket, majd az **alaki** követelmények meglétét vizsgálja. Szükség esetén hiánypótlót. Amennyiben a hiánypótlás nem történik meg határidőben, a bejelentést visszavontnak kell tekinteni.

3. A feltétlen kizáró okok fennálltára a lajstromozásra irányuló eljárás során bárki nyújthat be **észrevételt** az SZTNH-hoz, amely észrevételt a bejelentővel is közölni kell. Ugyan az *észrevételt benyújtó személy nem válik ügyfélle* az eljárásban, de az észrevétel eredményéről tájékoztatni kell.

Ami a *viszonylagos kizáró okok*nál tárgyalt korábbi jogokat illeti, azokra nézve az **érdemi vizsgálati szakasz** során az SZTNH maga is végez kutatást, amelyről **kutatási jelentést** készít (amelyet a bejelentőnek is megküld), de **meg is hirdeti** (három hónapra) a védjegybejelentést az SZTNH hivatalos lapjában annak érdekében, hogy a védjegyként való lajstromozással szemben az egyes érdekeltek (így például egy korábbi védjegy jogosultja és a védjegylajstromba bejegyzett használója, szerzői jogi jogosultság esetén felhasználási szerződés alapján felhasználásra jogosult személy, vagy eredetmegjelölés vagy földrajzi jelzés oltalmából fakadó jogokat gyakorolni jogosult személy) felszólalhassanak meghatározott díj ellenében.

4. A **meghirdetési szakasz** tehát a kutatási jelentésnek a bejelentő részére történő megküldésétől számított legalább tizenöt nap elteltével kezdődik, hiszen az SZTNH ekkor hirdeti meg a védjegybejelentést (ha az megfelelt az addig vizsgált feltételeknek). A meghirdetésről a bejelentőt is értesíteni kell.

Amennyiben a védjegybejelentéssel kapcsolatosan – az annak alapjául szolgáló okot is megjelölő, és okirati bizonyítékkal is alátámasztott – **felszólalás** érkezik, a *felszólaló az eljárásban ügyfélként* vesz részt (legalábbis a felszólalás tárgyában).

Az SZTNH egyezség kötésére is lehetőséget és időt hagy (2-4 hónap, amely alatt szünetel az eljárás), szükség esetén pedig – írásbeli előkészítést követő – szóbeli tárgyalás keretében meghallgatja a bejelentőt és a felszólalót, ha erre a tényállás tisztázása miatt szükség van, vagy a felek egybehangzóan ezt kérik. A felszólalás tárgyában egyezségnek is helye van.

Az **érdemi vizsgálati szakasz** során tehát az SZTNH az **abszolút kizáró okokat** vizsgálja és már ezen a ponton lehetőség van észrevétel tételére, míg a **meghirdetést követő felszólalási időszakban** a **relatív kizárási okok** jelzésére van lehetőség felszólalás útján. Az észrevételt tevő és a felszólaló jogi státusza között komoly különbség rejlik, az észrevételt tevő ugyanis nem minősül ügyfélnek az eljárás során, míg a felszólaló az ügyfél státuszát (jogait és kötelezettségeit) élvezzi a lajstromozási eljárásban.

5. Az érdemi vizsgálat és felszólalási szakasz eredményeként, ha a megjelölés és a védjegybejelentés megfelel valamennyi követelménynek, az SZTNH a bejelentett megjelölést védjegyként lajstromozza a **megadási szakaszban**. A védjegy lajstromozásának napja a lajstromozásról szóló határozat keltezésének napja (Vt. 64. §). A **védjegyoltalom – a bejelentés napjára visszaható hatállyal – a lajstromozáskor keletkezik** (Vt. 10. §).

6. Az SZTNH döntésének felülvizsgálatára az SZTNH előtt nincs lehetőség, **jogorvoslatként** a Fővárosi Törvényszék előtt van lehetőség egy speciális eljárásban a döntés megváltoztatását kérni.

2.1.6. A védjegyoltalom megszűnése

A védjegyoltalom **megszűnik**, ha

- a) az oltalmi idő megújítás nélkül lejárt (Vt. 11. §, 31. §), az oltalmi idő lejártát követő napon,
- b) a védjegyjogosult az oltalomról lemondott (Vt. 32. §), a lemondás beérkezését követő napon, illetve a lemondó által megjelölt korábbi időpontban,
- c) a védjegyet törölték (Vt. 33. §), a bejelentés napjára visszaható hatállyal,
- d) a védjegyjogosult a védjegy tényleges használatát elmulasztotta (Vt. 18. §, 34. §), a megszűnés megállapítására irányuló eljárás megindításának napjára visszaható hatállyal, vagy
- e) a védjegy elveszítette megkülönböztető képességét vagy megtévesztővé vált (Vt. 35. §), a megszűnés megállapítására irányuló eljárás megindításának napjára visszaható hatállyal (Vt. 30. §).

2.1.7. A védjegybitorlás

Védjegybitorlást követ el, **aki a védjegyet jogosulatlanul** használja, azaz a védjegyjogosultnak a védjegy [használatára vonatkozó kizárólagos jogát](#) nem tartja tiszteletben.

A védjegybitorlást a **védjegyhasználati szerződésben biztosított használati jogok megsértésével** is el lehet követni. A védjegy licencia szerződés ilyen rendelkezése alapján a használó is felléphet a védjegybitorlás esetén.

A védjegyjogosult a bitorlóval szemben

a) polgári jogi igényeket támaszthat:

i. objektív szankcióként követelheti a jogosult

- a védjegybitorlás megtörténtének bírósági megállapítását;
- a védjegybitorlás vagy az azzal közvetlenül fenyegető cselekmények abbahagyását és a bitorló eltiltását a további jogsértéstől;
- hogy a bitorló szolgáltasson adatot a bitorlással érintett áruk, illetve szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevőkről, valamint az ilyen áruk terjesztésére kialakított üzleti kapcsolatokról;
- hogy a bitorló nyilatkozattal vagy más megfelelő módon adjon elégtételt, és hogy szükség esetén a bitorló részéről vagy költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak;
- a védjegybitorlással elért gazdagodás visszatérítését;
- a kizárólag vagy elsősorban a védjegybitorlásra használt eszközök és anyagok, valamint a védjegybitorlással érintett áruk, illetve csomagolóanyagok lefoglalását, meghatározott személynek történő átadását, kereskedelmi forgalomból való visszahívását, onnan való végleges kivonását, illetve megsemmisítését;

ii. szubjektív jogkövetkezményként a védjegyjogosult a polgári jogi felelősség szabályai szerint kártérítést is követelhet. Tekintettel arra, hogy a védjegyjogosultnak személyhez fűződő jogai nincsenek, sérelemdíj követelésére nincs lehetőség.

b) követelheti a **vámhatóság** intézkedését a bitorlással érintett vámárak forgalomba kerülésének megakadályozására;

c) a **Btk.** 488 §-ában szabályozott iparjogvédelmi jogok megsértésének vétsége miatt eljárást indíthat.

2.2. Földrajzi árujelzők

2.2.1. A földrajzi árujelzők fogalma és jellemzői

Egy termék földrajzi származása meghatározó lehet annak megítélése, kelendősége, fogyasztása szempontjából. Nem véletlen, hogy megtévesztő kereskedelmi gyakorlatnak minősül többek között az is, ha az áru lényeges jellemzői közül a származási helyre, eredetre vonatkozik olyan valótlan információ, amely megtéveszti a fogyasztót, vagy alkalmas arra, hogy megtévevessze (ld. Fttv. 6. § (1) bek. bc) pont).

Egy termék származása, eredete (**a származási jelzés**) önmagában is fontos információ a fogyasztók és a piaci élet szereplői számára. Bizonyos esetekben azonban egy adott földrajzi területhez való kötődés az adott termék minősége, jellegzetes tulajdonsága szempontjából meghatározó, azokkal kapcsolatosan többletinformációt tartalmaznak. Hazánk bővelkedik olyan földrajzi területekben, régiókban, amelyek bizonyos mezőgazdasági termékek, élelmiszerek vagy egyéb termékek vonatkozásában meghatározók azok minősége szempontjából.

A „Bugaci Csárda” több évtizede működő, bel- és külföldön egyaránt ismert nevezetesség volt, amikor a közelében – a Bugac-Pusztá bejáratánál – később nyílt „Bugaci Karikás Csárda” üzemeltetője a pusztai útleágazásnál egy új útjelző táblát helyezett el a vendéglátóhelyet reklámozó logóval, amelyen a „BUGACI” és a „CSÁRDA” név azonos nyomtatott nagybetű-típussal van rajzolva, míg a „karikás” név ettől eltérő rajzolattal jelenik meg, mintegy a karikás ostort stilizálva. A „Bugaci Csárda” üzemeltetője pert indított, kérte ezen névtől való eltiltását a „Bugaci Karikás Csárdát” üzemeltető alperesnek, arra hivatkozással, hogy a reklámtábla kifejezetten félrevezető, a „karikás” szó nehezen olvasható betűtípussal készült, és a tábla azt a látszatot kelti, hogy a „Bugaci Csárdáról” van szó, lévén, hogy ez a felirat az igazán figyelemfelkeltő, különösen a gépkocsival, autóbusszal érkező vendégek számára. Különösen vonatkozik ez az odalátogató külföldiekre. A bíróság megállapította, hogy a származás-megjelölés használata mindenkit megillet, aki az adott földrajzi területen olyan vendéglátóipari szolgáltatást nyújt, amelynek megjelölésére a földrajzi árujelzőt használják. Minthogy azonban az összetéveszthetőség reális veszélye fennáll, az alperesek e földrajzi név használatára a jelenlegi szóösszetételben nem jogosultak, mert az így ellentétes az üzleti tisztesség követelményeivel. (BH2004. 480.)

Az iparjogvédelem a földrajzi árujelzők segítségével ismeri el ezt a kapcsolatot, kizárólagos jogot biztosítva egy adott földrajzi terület, táj, helység megjelölésként történő használatára. **Földrajzi árujelzőként** általában részesülhet a kereskedelmi forgalomban a termék földrajzi származásának feltüntetésére használt **földrajzi jelzés** és az **eredetmegjelölés**. Földrajzi jelzés esetén is kimutatható már az adott termék különleges minősége vagy hírneve, és az adott földrajzi származás között a kapcsolat, eredetmegjelölés esetén azonban ez a kapcsolat ennél is szorosabb, mert az kizárólag vagy lényegében a földrajzi környezetnek, illetve az ott fellelhető természeti és persze emberi tényezőknek köszönhetően.

A földrajzi származás és a termék minősége közötti kapcsolat erőssége

A földrajzi árujelzők számos tekintetben sajátosak, több **jellemzőjük** eltér a többi iparjogvédelmi eszköznél látott kiindulóponttól:

- a) az oltalom tárgya, a földrajzi megjelölés nem szellemi alkotás, magából a **földrajzi kötődésből** ered;
- b) **együttes jogról** van szó, ami azt jelenti, hogy a földrajzi árujelzőre oltalmat szerezhethet bármely természetes és jogi személy, amely az árujelzőben feltüntetett földrajzi területen olyan terméket termel, dolgoz fel vagy állít elő, amelynek megjelölésére a földrajzi árujelzőt használják, és mindezeket a jogosultakat a földrajzi árujelző oltalma együttesen illeti meg (Vt. 107. §);
- c) az oltalom **lajstromozással** keletkezik a bejelentés napjára visszaható hatállyal, viszont **korlátlan ideig** tart (Vt. 108. §);
- d) miután léte a terméknek a tényleges földrajzi kapcsolatán alapul, a jogosultak köre pontosan meghatározott, a jogosultak **nem adhatnak másnak használati engedélyt** a földrajzi árujelzőre nézve, és értelemszerűen **nem is forgalomképes** [Vt. 109. § (1) bek.].

2.2.2. A földrajzi árujelzők fajtái és szabályozási rendszere

A földrajzi árujelzők kapcsán – ahogyan [korábban említettük](#) – a nemzetközi, az európai uniós és a nemzeti szabályozás sajátos módon épül egymásra.

a) Nemzetközi oltalom

A földrajzi árujelzők nemzetközi oltalma a **Lisszaboni Megállapodás** alapján igényelhető. Az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozására 1958. október 31-én létrehozott, és 1967. július 14-én Stockholmban felülvizsgált és 1979. szeptember 28-án módosított Lisszaboni Megállapodás eredetmegjelölésekről és földrajzi jelzésekről szóló 2015. május 20-i **genfi szövege** már az **eredetmegjelölések mellett a földrajzi jelzések nemzetközi lajstromozását** is lehetővé teszi.

Ez alapján az SZTNH mint származási ország hivatala útján nemzetközi bejelentés tehető a Szellemi Tulajdon Világszervezetének Nemzetközi Irodájához a jogosultak vagy a jogosultakat képviselő szervezetek által, és ilyenkor a nemzetközi lajstromozással ugyanolyan – csak az aláíró szerződő államokra is kiterjedő – oltalom keletkezik, mint az SZTNH által történt lajstromozás alapján.

Az **Európai Unió** az Európai Parlament és a Tanács október 23-i (EU) 2019/1753 rendeletével **csatlakozott a genfi szöveghez** (ezt a nemzetközi szerződést Magyarország –a Lisszaboni Megállapodásban részes másik hat EU-s tagállammal együtt – önállóan is ratifikálhatta, a tanács különleges felhatalmazása alapján, erre hazánk részéről 2021-ben sor is került). Ez alapján az uniós jog alapján oltalomban részesülő eredetmegjelölés vagy földrajzi jelzés tekintetében az Európai Bizottságnál kérelmezhető a genfi szöveg szerinti nemzetközi bejelentés, az érintett tagállam agrárpolitikáért felelős miniszteréhez benyújtva (aki az SZTNH egyetértő nyilatkozatának beszerzése után határoz a bejelentés továbbíthatóságáról). A tagállamoknak tartózkodniuk kell azonban új **eredetmegjelöléseknek** a Lisszaboni Megállapodás alapján történő lajstromozásától olyan termékek tekintetében, amelyek

- a **borokra, a szeszes italokra és a mezőgazdasági termékekre** vonatkozó földrajzi árujelzőkről, valamint a hagyományos különleges termékekről és a mezőgazdasági

termékek minőségére utaló választható kifejezésekről, az 1308/2013/EU, az (EU) 2019/787 és az (EU) 2019/1753 rendelet módosításáról, továbbá az 1151/2012/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2024. április 11-i (EU) 2024/1143 európai parlamenti és tanácsi rendelet,

- **szőlészeti és borászati termékek** vonatkozásában a mezőgazdasági termékpiacok közös szervezésének létrehozásáról, és a 922/72/EGK, a 234/79/EK, az 1037/2001/EK és az 1234/2007/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2013. december 17-i **1308/2013/EU rendelet**,
- az **ízesített borászati termékek** meghatározásáról, megnevezéséről, kiszereléséről, jelöléséről és földrajzi árujelzőinek oltalmáról és az 1601/91/EGK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2014. február 26-i **251/2014/EU rendelet**, vagy
- a **szeszes italok** földrajzi jelzéseinek uniós oltalmára vonatkozó európai parlamenti és tanácsi **(EU) 2019/787 rendelet** hatálya alá tartoznak.

b) Európai Unió

Az imént felsorolt uniós rendeletek alapján meghatározott termékek, így a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek, a borászati termékek, az ízesített borászati termékek, valamint a szeszes italok földrajzi árujelzőire nézve **nemzeti oltalom nem tartható fenn, kizárólag uniós oltalom** szerezhető, amely valamennyi tagállamra kiterjedő hatályú.

Oltalom alatt álló eredetmegjelölés (OEM) pl. Szatmári Szilvapálinka, Szegedi Fűszerpaprika-őrlemény/Szegedi Paprika, Kecskeméti Barackpárlat;

oltalom alatt álló földrajzi jelzés (OFJ) pl. a Szabolcsi alma, a Lajta sajt vagy a Magyar szürkemarha hús.

Az eljárásnak van egy **nemzeti szakasza**, amelynek lefolytatására szintén az SZTNH és az agrárpolitikáért felelős miniszter rendelkezik

A földrajzi árujelzők uniós nyilvántartása, az eAmbrosia

hatáskörrel [Vt. 116/A. § (4) bek.], a határokon átnyúló földrajzi területet jelölő, szeszes ital földrajzi árujelzőjének bejegyzésére vonatkozóan pedig közös kérelem benyújtására is lehetőség van [Vt. 116/A. § (4) bek.]. Az eljárás **uniós szakaszára** vonatkozó szabályokat az említett, vonatkozó uniós jogforrások tartalmazzák.

Az Európai Bizottság 2020. április 8-án azért indított kötelezettségszegési eljárást a Dán Királyság ellen, mert nem előzte meg, illetve nem akadályozta meg, hogy a dán termelők a 'FETA' oltalom alatt álló eredetmegjelölést (OEM) olyan sajtokra nézve használják, amelyek nem felelnek meg a termékleírásnak. A görög hatóságok jelezték a Bizottságnak, hogy dániai székhelyű vállalkozások „Feta”, „dán Feta” és „dán Feta sajt” elnevezés alatt exportálnak sajtot harmadik országokba. Jóllehet e termék

Feta sajt
Forrás: pixabay.com

nem felel meg a „Feta” OEM termékleírásának, a dán vállalkozások álláspontja szerint tevékenységük nem ellentétes az uniós joggal, mivel szerintük az 1151/2012 rendelet – amely csak az Unió területén forgalmazott termékekre alkalmazandó – nem tiltja meg a dán vállalkozások számára, hogy a „Feta” elnevezést olyan harmadik országokba exportált dán sajt megjelölésére használják, ahol ez az elnevezés nem áll oltalom alatt. Az EUB viszont úgy foglalt állást, hogy a „Feta” OEM-nek az Unió területén előállított olyan termékek megjelölésére való használata, amelyek nem felelnek meg ezen OEM termékleírásának, sérti a rendelet céljait, még akkor is, ha e termékeket harmadik országokba irányuló kivitelre szánják (C-159/20. sz.).

Az uniós eredetmegjelöléssel vagy földrajzi jelzéssel ellátott borok kapcsán **hagyományos kifejezések** regisztrálására is mód van, amelyek – az említett 1308/2013/EU rendeletnek megfelelően – a fogyasztók tájékoztatását szolgálják a bor előállítási vagy érlelési eljárásáról, színéről, származási helyének jellegéről vagy egy, az adott bor történetéhez kapcsolódó eseményről. Szintén a fenti QR-kódról elérhető *eAmbrosia* adatbázis tartalmazza ezeket a kifejezéseket (pl. Aszúeszencia, Máslás, Muzeális bor, Szamorodni, Siller). Ismert olyan hagyományos kifejezés is, amelyet épp annak jelzésére használnak, hogy a bor oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel vagy földrajzi jelzéssel van ellátva (pl. védett eredetű bor).

Szintén nem tartozik a földrajzi árujelzők közé, de az élelmiszerek vonatkozásában ugyancsak szerepe van a **hagyományosan különleges termékek** nyilvántartásának, amely hagyományos előállítási módszerek és receptek megőrzése érdekében jött létre (bár nem ez a legjelentősebb oltalmi lehetőség, Magyarország vonatkozásában csupán a Rögös túró és a Tepertős pogácsa elnevezéseket tartalmazza, de ide tartozik a napolyi pizza vagy a mozzarella is).

c) Nemzeti oltalom

Az SZTNH által vezetett lajstromba történő bejegyzéssel nemzeti oltalom szerezhető azokra a földrajzi jelzésekre és eredetmegjelölésekre, amelyek nem tartoznak kizárólagos uniós oltalmi hatáskörbe.

Az Európai Unió elfogadta a kézműves és ipari termékek földrajzi jelzéseinek oltalmáról, valamint az (EU) 2017/1001 és az (EU) 2019/1753 rendelet módosításáról szóló, 2023. október 18-i (EU) 2023/2411 európai parlamenti és tanácsi rendeletet, amely 2025. december 1. napjától alkalmazandó. Az ún. CIGI (Craft and Industrial Geographical Indication) rendelet alapján a nem-mezőgazdasági jellegű földrajzi árujelzők (pl. halasi csipke) nemzeti szintű oltalma megszűnik, ugyanakkor az uniós szintű oltalmak lajstromozásának első szakasza (amely a bejelentés kézhezvételéből, vizsgálatából, a nemzeti felszólalási eljárás lebonyolításából áll) továbbra is a tagállami hatóságoknál marad. A lajstromozási eljárást a nemzeti szakasz sikeres lezárultát követően az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala folytatja majd. Jelen kötet lezárásakor a kapcsolódó, hazai, a CIGI rendelet végrehajtásához szükséges jogalkotási előkészítő munka még folyamatban van.

A **földrajzi jelzés** valamely táj, helység, kivételes esetben ország neve, amelyet az e helyről származó – a meghatározott földrajzi területen termelt, feldolgozott vagy előállított –

olyan termék megjelölésére használnak, amelynek különleges minősége, hírneve vagy egyéb jellemzője **lényegileg ennek a földrajzi származásnak tulajdonítható** [Vt. 103. § (2) bek.], (pl. Madarasi Birspálinka)

Az **eredetmegjelölés** valamely táj, helység, kivételes esetben ország neve, amelyet az e helyről származó – a meghatározott földrajzi területen termelt, feldolgozott, illetve előállított – olyan termék megjelölésére használnak, amelynek különleges minősége, hírneve vagy egyéb jellemzője **kizárólag vagy lényegében az adott földrajzi környezet, az arra jellemző természeti és emberi tényezők következménye** [Vt. 103. § (3) bek.], (pl. Hollóházi Porcelán).

Ebben a rendszerben sajátos helyet foglalnak el a Hungarikumok. A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény preambuluma úgy fogalmaz, hogy „örökségünket, a magyar kultúra évezredes értékeit, a magyarság szellemi és anyagi alkotásait, ember alkotta és természet adta értékeit átfogó értéktárban kell összesíteni.” Az ennek érdekében létrehozott Hungarikum Gyűjtemény tartalmaz minden hungarikumot amely – mint gyűjtőfogalom – egy egységes osztályozási, besorolási és nyilvántartási rendszerben olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó értéket jelöl, amely a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítménye.

Az uniós oltalom alatt álló nemzeti értékek – mint az oltalom alatt álló eredetmegjelölés és földrajzi jelzés – a kiemelkedő nemzeti értékek közé és a Magyar Értéktárba kerülhetnek, amelyekre nézve a hungarikum védjegy használata is engedélyezhető.

2.2.3. Kizáró okok

Abban az esetben, ha a földrajzi árujelző egy **termék szokásos elnevezésévé vált** a kereskedelmi forgalomban, nem részesülhet oltalomban, akkor sem, ha a termék valóban a földrajzi árujelző által megjelölt helyről származik (ez történt például a ‘debreceni’ megjelöléssel, amely ma már egy húskészítmény szokásos elnevezésévé vált). A fajtanévvé válást azonban épp a földrajzi árujelzőként történő lajstromozás tudja megakadályozni (Vt. 105. §).

Ki van zárva a földrajzi árujelző oltalomból

- a) azonos termékek tekintetében a korábbi földrajzi árujelzővel azonos földrajzi árujelző;
- b) azonos vagy hasonló termékek tekintetében a korábbi földrajzi árujelzővel azonos vagy ahhoz hasonló földrajzi árujelző; és
- c) valamely korábbi védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló földrajzi árujelző, ha – a védjegy ismertségére, jóhírnevére vagy a piacon való jelenlétének tartósságára tekintettel – annak használata az áru származása tekintetében a fogyasztók megtévesztését eredményezheti.

2.2.4. A földrajzi árujelző oltalom tartalma

Jellemzőiből és szerepéből fakadóan az oltalom lényege, hogy a jogosultaknak kizárólagos jogot biztosít a földrajzi árujelző **használatára**. Ennek megfelelően a **jogosultak bármelyike felléphet bárkivel szemben**, aki a kereskedelmi forgalomban

- a) az oltalom alatt álló földrajzi árujelzőt vagy az azzal összetéveszthető megnevezést **nem az annak megfelelő földrajzi területről származó termékeken használja;**

- b) az oltalom alatt álló földrajzi árujelzőt a termékjegyzékben nem szereplő, de azokhoz **hasonló termékeken** használja, és ezáltal sérti vagy kihasználja az oltalom alatt álló földrajzi árujelző hírnevét;
- c) bármilyen módon **utánozza vagy arra utaló módon használja** az oltalom alatt álló földrajzi árujelzőt, még akkor is, ha feltünteti a termék valóságos eredetét, vagy ha a megnevezést fordításban vagy különböző kiegészítésekkel használja;
- d) bármilyen – a termék származásával, eredetével, jellegével és lényeges tulajdonságaival kapcsolatos – **egyéb hamis vagy megtévesztő megjelölést** használ, bárhol (pl. a csomagoláson, a hirdetésben, a termékre vonatkozó iratban) legyen is az feltüntetve;
- e) bármely egyéb, a termék valóságos földrajzi származásával kapcsolatban a **fogyasztókat megtévesztő** cselekményt valósít meg (Vt. 109. §).

*Ahogy korábban tárgyaltuk, a **védjegyoltalomra** nézve relatív kizárási oknak minősül, ha a lajstromoztatni kívánt megjelölés használatát az eredetmegjelölések és földrajzi jelzések oltalmát biztosító európai uniós vagy nemzeti jogszabályok alapján a földrajzi árujelző oltalmából fakadó jogokat gyakorolni jogosult személy megtilthatná. A képen látható 3D európai uniós védjegy lajstromozási eljárása során arra tekintettel érkezett felszólalás, hogy a lajstromozni kívánt 3D védjegymegjelölés ütközik a 'CAVA' oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel. Az EUIPO fellebbezési tanácsa azonban úgy ítélte meg, hogy bár az EUIPO iránymutatásai szerint minden földrajzi jelzés eredendően jó hírnévvel rendelkezik, azonban a felszólalónak kellett volna bizonyítania, hogy ezt a hírnevet a védjegy-bejelentő indokolatlanul kihasználja. Erre azonban álláspontja szerint nem került sor, így végül arra a következtetésre jutott, hogy az adott uniós védjegybejelentés nem ütközik a 'Cava' OEM-be.*

3D európai uniós védjegy
Forrás: [az EUIPO adatbázisa](#)

Ugyancsak a jogosultak alapvető joga, hogy bármelyikük **önállóan is fellephet a földrajzi árujelző bitorlásával – jogosulatlan használatával – szemben**. A bitorlás miatt fellephetnek a jogosultak érdekképviselői szervezetei, valamint a fogyasztóvédelmi szervezetek is.

A bitorlóval szemben **polgári jogi igények** támaszthatók, és a bitorlás **vámjogi következményei** is alkalmazhatók, mindkettő esetében a [védjegyoltalomnál elmondottak](#) szerint (Vt. 110. §).

A jogosultak egyik legfontosabb kötelezettsége, hogy a termék előállításánál folyamatosan biztosítsák a termékleírásban előírt követelményeket. Amennyiben ezen követelményeket megsértik, az a földrajzi árujelző **megszűnését** eredményezheti, a megszűnés megállapítására irányuló eljárás megindításának napjára visszaható hatállyal (Vt. 111. §).

Ismétlő kérdések

1. Milyen árujelzőket ismerünk?
2. Mi lehet védjegyoltalom tárgya?
3. Milyen védjegytipusok vannak?
4. Mit jelent az együttes védjegy és a tanúsító védjegy?
5. Melyek a védjegyoltalom feltételei?
6. Mit jelent a szerzett megkülönböztető képesség?
7. Melyek az abszolút védjegy-lajstromozási tilalmak?
8. Melyek a relatív védjegy-lajstromozási tilalmak?
9. Mit jelent a védjegyoltalomhoz való jog?
10. Melyek a védjegyjogosult kizárólagos jogai?
11. Forgalomképes-e a védjegyoltalom?
12. Sorolja fel a védjegyoltalom korlátait!
13. Mit jelent a jogkimerülés?

14. Meghosszabbítható-e a védjegyoltalom?
15. Mit jelent a védjegybitorlás, és milyen eszközök állnak a jogosult rendelkezésére a bitorlóval szemben?
16. Melyek a védjegyoltalom megszűnésének esetei?
17. Melyek a földrajzi árujelzők sajátos jellemzői?
18. Ismertesse a földrajzi árujelzők szabályozásának szintjeit, rendszerét!
19. Milyen kizáró okokat ismer a földrajzi árujelzők oltalmára nézve?
20. Mi a földrajzi jelzés Vt. szerinti fogalma?
21. Mi az eredetmegjelölés Vt. szerinti fogalma?

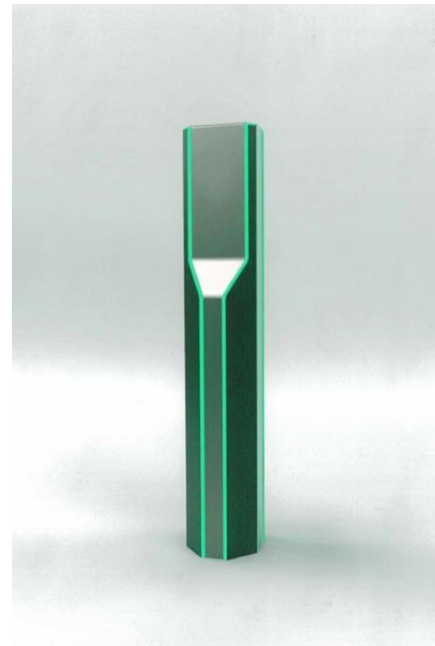
3. fejezet

Formatervezési mintaoltalom

Egy termék külső kialakítása (design) igen komoly **versenyelőnyt jelenthet** az adott vállalkozás számára a versenytársaival szemben, hiszen a fogyasztók az üzleti döntéseiket nem csak a termék hasznossága, értéke vagy műszaki színvonala alapján hozzák meg, hanem figyelembe veszik azt is, hogy az adott termék esztétikai szempontból kedvező benyomást kelt-e bennük vagy sem.

A formatervezési minták vonatkozásában a **kumulatív oltalom** igen komoly jelentőséggel bír, mivel a termékek külső jellegzetességeire, rajzolatára és körvonalaira vonatkozó, új és egyéni minta, design éppúgy lehet szerzői jogvédelem, védjegy és formatervezési mintaoltalom tárgya is. Amíg a szabadalom vagy használatiminta-oltalom az adott termékben megjelenő **műszaki megoldást**, addig a formatervezési mintaoltalom a formatervező alkotását, a **termék külső kialakítását** védi.

A formatervezési mintaoltalom középpontjában az **új és egyéni jelleggel** bíró ipari tömegtermelés tárgyainak és a kézműipari termékeknek az esztétikai célú kialakítása áll. A formatervezésnek kiemelkedő jelentősége van **a ruházati iparban, a bútorgyártásban, háztartási gépek, háztartási cikkek, számítástechnika és szórakoztató elektronika terén.**

„Elektromos autó utcai töltő oszlop”
formatervezési minta, D1800050
Szerző: Marton Péter Tamás

3.1. Az oltalom tárgya és feltételei

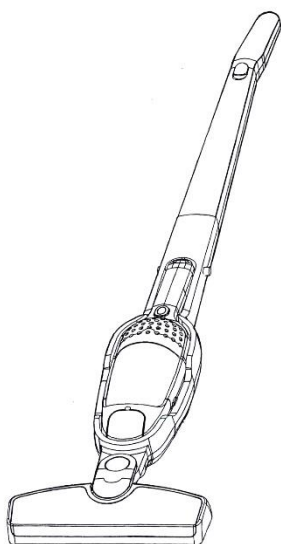
Formatervezési mintaoltalomban részesülhet az Fmtv. 1. § (1) bekezdése értelmében minden **új és egyéni jellegű minta**. **Mintának** minősül valamely **termék** egészének vagy részének **megjelenése**, amelyet magának a terméknek, illetve a díszítésének a **külső jellegzetességei** – különösen a rajzolat, a körvonalak, a színek, az alak, a felület, illetve a felhasznált anyagok jellegzetességei – **eredményeznek**, így tehát a termék alakján és színein túl a termék külső megjelenését befolyásoló valamennyi jellegzetesség a mintához tartozhat.

A formatervezési **minta megvalósulhat** magának a terméknek a jellegzetességében (pl. ehető sakk-készlet; lépegető teknősjáték); a termék díszítésének jellegzetességében, különösen dísz tárgyak (pl. díszpalack esetén); a rajzolat különlegességében (pl. angyalt ábrázoló grafika); a körvonalak jellegzetességében (pl. szív alakú fürdőmedence, urna); színek alkalmazásában (pl. színes könyvborító); speciális alak kialakításban (pl. mézes flakon), különleges felület alkalmazásában (pl. fa, textil és fém ugyanazon a felületen); a felhasznált anyagok jellegzetességében (pl. bőrlemez szék, faelemekből álló nyakkendő). A **mintaoltalom kiterjedhet** az egész termékre, az összetett termékre, termék részre, gyűjteményekre, háromdimenziós kialakításokra, illetve kétdimenziós mintákra.

Az Fmtv. értelmezésében terméknek minősül bármely ipari vagy kézműipari árucikk. A termékek közé tartoznak – egyebek mellett – a csomagolás, a kikészítés, a grafikai jelzések és a nyomdai betűformák, valamint azok a részek is, amelyeket valamely összetett termékben való összeállításra szántak. A számítógépi program nem tekinthető terméknek. Összetett terméknek minősül az olyan alkotóelemekből álló termék, amelyek eltávolításával a termék szétszedhető és utána újból összeállítható.

A Fmtv. 2. § (1) bekezdése értelmében **új a minta**, ha azzal azonos minta **nem jutott az elsőbbség időpontját megelőzően nyilvánosságra**. A mintát **nyilvánosságra jutottnak** kell tekinteni, ha közzététellel, egyéb közlés útján, kiállítással, kereskedelmi forgalomba hozatallal, vagy bármilyen más módon **bárki számára hozzáférhetővé vált**. A mintának **világviszonylatban kell újnak lennie**. A mintákat a törvényi értelmezés értelmében azonosnak kell tekinteni akkor is, ha külső jellegzetességeik **csupán lényegtelen részletekben különböznek**.

*Az Electrolux 1529901
lajstromszámú porszívó mintája
Szerző: Esbjörn Svantesson*

Nem újdonságrontó ugyanakkor, ha harmadik személy számára **titoktartási kötelezettség terhe mellett mutatják be** a mintát, és ha a nyilvánosságra jutás az érintett ágazaton belül az Európai Unióban működő szakmai körök tudomására **a rendes üzletvitel során észszerűen kizárt volt**. Nem vehető figyelembe a mintának az elsőbbség időpontját legfeljebb **tizenkét hónappal megelőző nyilvánosságra jutása (türelmi idő)**, ha az a bejelentővel vagy jogelődjével szemben elkövetett **jogsértés következménye**; vagy a bejelentő, a jogelődje vagy – valamelyiküktől származó tájékoztatás vagy valamelyikük cselekménye eredményeképpen – **harmadik személy hozta nyilvánosságra** a mintát. A türelmi idő biztosítása abból a célból indokolt, hogy a későbbi jogosult **a bejelentés megtétele előtt meggyőződhesen** a minta szerinti termék **piaci fogadtatásáról**. Gyakran a termékek egész skálája vonatkozásában érdemes **piackutatást** végezni és ennek eredményeképpen kiválasztani azokat a pozitívan fogadott termékeket, amelyekre mintabejelentést fognak tenni.

A Fmtv. 3. § (1) bekezdése értelmében a mintának **egyéni jellege van**, ha az elsőbbség időpontja előtt nyilvánosságra jutott bármely mintához képest **a tájékozott használóra eltérő összbenyomást tesz**. A **tájékozott használó** olyan fiktív személy, akinek a tájékozottsága – ami kiterjed az adott ágazatban megjelenő dizájnok ismeretére – és körültekintése **zsinórmértéket biztosít az oltalomképeség megállapításában**. Az egyéni jelleg megítélésakor figyelembe kell venni, hogy a szerző a termék természetére, és az ipari, illetve kézműipari ágazat sajátosságaira tekintettel milyen **alkotói szabadságfokkal alakíthatta ki a mintát**.

Az összbenyomás megállapításához a mintát **egészében kell vizsgálni**. Függetlenül attól, hogy a vizsgált minta hány részletben különbözik az összehasonlítás alapját képező védett mintától, ha az **összbenyomás** azonos, a mintának nincs egyéni jellege. Az összbenyomás azonos voltának megállapításához nem elegendő egy vagy több olyan jellegzetes elem

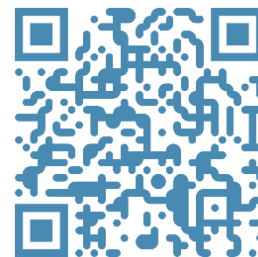
azonossága, amely a minta szerint termék vásárlójában valamely **korábbi termékkel azonos asszociációkat kelt**.

Az **összetett termék** alkotóelemét képező terméken alkalmazott vagy ilyen termékben megtestesülő mintát akkor kell **újnak és egyéni jellegűnek tekinteni**, ha az **alkotóelem**, az összetett termékben való beillesztését követően is, **látható marad** az összetett termék rendeltetésszerű használata során, és az alkotóelem látható **külső jellegzetességei önmagukban is megfelelnek az újdonság és egyéni jelleg követelményeinek**. Pl. gépkocsialkatrész esetén, csak olyan alkatrész védhető mintával, amely nemcsak új, egyéni jellegű és formatervezett, hanem az autó összeszerelése után is látható marad (ilyen lehet a gépkocsi dísz tárcsája vagy a karosszéria formatervezett kialakítása).

Az Audi AG 1529901 lajstromszámú karosszéria mintája

A formatervezési minták területén is sor került olyan osztályozási megállapodás elfogadására, amely a minták kereshetőségét könnyíti meg, ez az ipari minták nemzetközi osztályozásáról szóló Locarnói Megállapodás. Az osztályozási rendszer osztályokból és alosztályokból álló jegyzékből és az ipari mintát hordozó áruféleségek alfabetikus listájából áll. A rendszer – az ételektől egészen a grafikus szimbólumokig – 32 osztályt, 219 alosztályt és 7024 megnevezett tételt tartalmaz.

A Locarnoi Osztályozás

Mivel a formatervezési minta tárgya csak a termék külső kialakítása lehet, **nem oltalmazható**:

- a) a **műszaki megoldás**,
- b) a **működési elv**,
- c) az **anyagösszetétel**, szerkezeti kialakítás,
- d) a **gyártástechnológiai eljárás**, vagy
- e) a **számítógépi program** (szoftver).

A Design irányelv átültetési határideje 2027. december 9. napja. Ezt követően a minta és a termék fogalma egyaránt kiegészül majd. Eszerint a minta lehet majd a jellegzetességek elmozdítása, átmenete vagy bármilyen más animációja is, a termék szempontjából irreleváns az, hogy fizikai tárgyban vagy digitális formában testesül-e meg. Emellett a jövőben a készlet, a belső környezet kialakítására szánt tárgyak térbeli elrendezése, a logó, a felületi mintázat, és a grafikus felhasználói interfész (graphical user interface, GUI) is megfér a termék fogalma alatt. A módosítások célja a fogalomrendszer aktualizálása, pontosítása és bővítése, amely az uniós jogalkotó megítélése szerint a rendelkezések időtállóságát szolgálja a technológiai fejlődéssel szemben.

Szintén fontos az ábrázolhatóság követelményének megjelenése. Míg a hatályos jog az ábrázolhatóságról csupán a minta változtatással történő lajstromozása, illetve fenntartása körében tesz említést, addig a Design irányelv alapján a minta ábrázolásának egyértelműnek, pontosnak,

következetesnek és olyannak kell lennie, amely lehetővé teszi az ügy valamennyi részletének egyértelmű megkülönböztetését.

3.2. Kizáró okok

A formatervezési minta esetében az Fmtv. az Szt. rendelkezéseitől eltérően szabályoz kizáró okokat, ugyanakkor a Vt. szabályozási megoldásától eltérően nem különböztet meg ezek között nem objektív és szubjektív okokat.

Az Fmtv. 6-10. §-ai tartalmazzák a formatervezési mintaoltalom alóli **kizáró okokat**. Ezek szerint **nem részesül a minta oltalomban**, ha **kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következménye**, ez a tilalom a termék egy részére vonatkozik (pl. egy szellőzőrács kialakítása, síkban és térben pontosan meghatározott szigorú műszaki előírások szerint történik, a formatervezésre semmi lehetőség nincs).

Szintén nem részesülhet oltalomban **a külső jellegzetesség**, amelyet **szükségképpen pontosan ugyanabban a formában és méretben kell megvalósítani** ahhoz, hogy **a minta szerinti termék**, szerkezetileg **összekapcsolható** legyen egy másik termékkel, vagy elhelyezhető legyen benne, körülötte vagy rajta oly módon, hogy mindegyik termék **betölthesse rendeltetését**.

Nem részesülhet továbbá oltalomban a minta, ha

- a) **a közrendbe, közerkölcsbe ütközik;**
- b) **állami felségjel**, hatóság vagy nemzetközi szervezet jelzésének jogosulatlan felhasználásával alkotott;
- c) **közérdekű kitüntetés**, jelvény, címer, illetve hivatalos szavatossági vagy hitelesítési jegy jogtalan kerül feltüntetésre;
- d) **korábbi elsőbbségű mintával egyezik;**
- e) **más korábbi iparjogvédelmi vagy szerzői jogába ütközik.**

1. A közrendbe, közerkölcsbe ütköző minták: ilyenek lehetnek az önkényuralmi jelképek síkbeli vagy térbeli kialakításai; fajgyűlölet keltésére alkalmas megjelölések, drogfogyasztásra történő felhívások, durván szeméremsértő ábrázolások.

2. Állami felségjel hatóság vagy nemzetközi szervezet jelzésének jogosulatlan használata: az állami felségjelek, hatóságok, vagy nemzetközi szervezetek jelzései ki vannak zárva az oltalomból.

3. Közérdekű kitüntetés, jelvény, címer, illetve hivatalos szavatossági, vagy hitelesítési jegy jogtalan használata a mintában: olyan közérdekű kitüntetés, jelvény, címer, illetve hivatalos szavatossági, vagy hitelesítési jegy jogtalan használata, amelynek a használatához közérdek fűződik.

4. Korábbi elsőbbségű mintával egyező minta: a minta nem részesül oltalomban, ha ütközik olyan mintával, amelyre korábbi elsőbbséggel adtak mintaoltalmat. Itt fontos, hogy ugyanarra és ne más termékre vonatkozzék a bejelentés, pl. ugyanaz a pisztolyforma a lőfegyverek, játékok (vízi pisztoly) és öngyújtók – azaz más rendeltetés vonatkozásában – egymás mellett oltalomban részesülhet.

5. Más korábbi iparjogvédelmi vagy szerzői jogába ütköző minta: a minta ütközhet korábbi védjeggyel, korábbi szerzői joggal – mint pl. szerzői alkotás egyéni, eredeti címének felhasználása, a mintán a szerző engedélye nélkül, vagy szerzői jogilag védett grafika utánzása

mintabejelentésben. A jogosulttal való megállapodás esetén az ilyen minta oltalomban részesíthető.

3.3. Az oltalom jogosultja

A Hmtv. 12. § (1) bekezdése alapján a **minta szerzője** az, aki a **mintát megalkotta**. Amíg jogerős bírósági ítélet mást nem állapít meg, azt a személyt kell a minta szerzőjének tekinteni, aki, az elismert bejelentési napon benyújtott bejelentésben, szerzőként szerepel. Ha többen közösen alkották a mintát, a szerzőségi részarányát – ellenkező megjelölés hiányában –, egyenlőnek kell tekinteni.

A Hmtv. 14. § (1) bekezdése alapján **szolgálati mintának nevezzük**, ha szerző munkaviszonyból folyó kötelezettsége, hogy a minta tárgykörébe tartozó alkotásokat dolgozzon ki. A mintára a mintaoltalom a szerző jogutódjaként a munkáltatót illeti meg, hasznosítása esetén a szerzőnek díjazás jár.

Alkalmazotti minta a Hmtv. 14. § (3) bekezdése szerint annak a mintája, aki anélkül, hogy ez munkaviszonyból eredő kötelessége lenne, olyan mintát alkot, amelynek hasznosítása munkáltatója tevékenységi körébe tartozik. Az alkalmazotti mintára a mintaoltalom a szerzőt illeti meg, a munkáltató azonban jogosult a minta hasznosítására. A munkáltató hasznosítási joga nem kizárólagos; a munkáltató hasznosítási engedélyt másnak nem adhat. A hasznosítási jog a munkáltató megszűnése vagy szervezeti egységének kiválása esetén a jogutódra száll át; egyébként másra nem szállhat, illetve nem ruházható át.

A szolgálati és az alkalmazotti mintára, valamint a szerző díjazására a Hmtv. 14. § (5) bekezdése alapján **alkalmazni kell az Szt.** a szolgálati és az alkalmazotti találmányra vonatkozó **rendelkezéseit**.

A Hmtv. 13. §-a alapján **mintaoztalmi igény** a szerzőt vagy jogutódját illeti meg, bejelentő lehet természetes vagy jogi személy is.

3.4. Kizárólagos jogok, hasznosítás

3.4.1. Személyhez fűződő jogok

A szerzőt a formatervezési minta alapján megilleti a **névjog**, a **szerzői minőség** elismeréséhez való jog és a **nyilvánosságra hozatal joga**.

A Hmtv. 12. § (5) bekezdés szerint – amely a névjogot és a szerzői minőség elismerését együttesen szabályozza – szerzőt megilleti az a jog, hogy a mintaoztalmi iratok őt e **minőségében feltüntessék**. Mellőzni kell a **szerző nevének a feltüntetését** a nyilvánosságra kerülő mintaoztalmi iratokon, ha azt a minta szerzője **írásban kéri**.

A Hmtv. 12. § (7) bekezdése szerint a mintát csak a szerző, illetve jogutódja hozzájárulásával szabad **nyilvánosságra hozni**.

3.4.2. Vagyoni jogok

A Hmtv. 16. §-a szerint mintaoztalom alapján a mintaoztalom jogosultjának **kizárólagos joga van a minta hasznosítására**. Emellett a jogosult kizárólagosan jogosult a minta

hasznosításának engedélyezésére és ezért cserébe díjra jogosult, továbbá felléphet bárkivel szemben, aki a mintát jogosulatlanul hasznosítja.

Hasznosításnak minősül különösen a minta szerinti termék előállítása, használata, forgalomba hozatala, forgalomba hozatalra való felkínálása, behozatala, kivitele és e célokból való raktáron tartása.

A Design irányelv átültetését követően a kizárólagos hasznosítási jog köre is pontosításra kerül majd, amely alapján nevesítetten megtiltható lesz a formatervezési mintát rögzítő adathordozó vagy szoftver létrehozása, letöltése, másolása, megosztása vagy mások részére történő terjesztése a jogsértő termék készítésének lehetővé tétele céljából. Ez a bővítés a 3D nyomtatásból eredő kihívások hatékonyabb kezelésére hivatott, emellett pedig a Design irányelv a tranzitárak elleni szigorúbb fellépés tekintetében is új rendelkezések elfogadását teszi majd kötelezővé.

3.4.3 A minta hasznosítása

Az Szjt. rendelkezéseivel ellentétben az Fmtv. széles körben lehetőséget az a minta átruházására, emellett persze hasznosítási engedély is adható.

A Fmtv. 21. § (1) bekezdése értelmében a mintához kapcsolódó, és a mintaoltalomból eredő jogok – a szerző személyhez fűződő jogai kivételével – **átszállhatnak, átruházhatók és megterhelhetők.** Jelzálogjog alapításához a zálogszerződés írásba foglalása és a jelzálogjognak a mintaoltalmi lajstromba való bejegyzése szükséges. Ha egy mintaoltalom több mintát véd (készletek), a minta által védett valamennyi termék külön is átruházható.

A Fmtv. 21. § (2) bekezdése értelmében **hasznosítási szerződés** – vagy mintaoltalmi licencszerződés – alapján a mintaoltalom jogosultja **engedélyt ad a minta hasznosítására**, a hasznosító pedig köteles ennek fejében **díjat fizetni.** A mintára vonatkozó licencia szerződéseket általában **írásba foglalják, bár ez nem kötelező.** Ha egy mintaoltalom több mintát véd (pl. készletek), a minta által védett valamennyi termékre külön adható hasznosítási engedély.

A minta szerzője és jogosultja **arányos díjazásra jogosult** a minta átruházása és licencia szerződés kötése esetén, valamint szolgálati és alkalmazotti minta hasznosítása esetén. A mintaoltalom jogosultját a hasznosítás **engedélyezése esetén licencdíj, átruházás estén vételár illeti meg.**

A mintaoltalmi licencszerződésre az **Szt.** szabadalmi licencszerződésre vonatkozó **rendelkezéseit kell alkalmazni.**

3.5. Az oltalom korlátai

A formatervezési mintaoltalom esetén a korábban ismertetett szellemi tulajdonjogi oltalmakhoz hasonló korlátokkal találkozhatunk, releváns e körben 1. az oltalom **tárgyi és területi hatálya**, 2. a **hasznosítási korlátozások**, 3. a **jogkimerülés** és 4. az **oltalmi idő.**

3.5.1. Tárgyi és területi hatály

Az oltalom tárgyi hatálya tekintetében a Hmtv. 20. §-a ad iránymutatást, eszerint a mintaoltalom terjedelmét **a termék egészének vagy részének megjelenését befolyásoló**, a mintaoltalmi

lajstromban elhelyezett fényképből, rajzból vagy más grafikai ábrázolásból megállapítható külső jellegzetességek határozzák meg. A mintaoltalom kiterjed mindazokra a mintákra, amelyek a tájékozott használóra nem tesznek eltérő összbenyomást.

A nemzeti formatervezési mintaoltalom **területi hatálya** értelemszerűen **Magyarország területére** terjed ki.

A nemzetközi szintű formatervezési mintaoltalom szabályai az ipari minták nemzetközi letétbe helyezéséről szóló Hágai Megállapodásban találhatóak, az uniós szintű oltalom jogi keretei a közösségi formatervezési mintáról szóló 6/2002/EK tanácsi rendelet jelöli ki.

3.5.2. Hasznosítási korlátozások

Az Fmtv. a hasznosítási korlátozások között szabályozza 1. **magánhasználatot**, 2. **a kísérleti célú hasznosítást**, 3. **idézést és oktatási célú hasznosítást**, 4. **a felújítási korlátozást**, 5. az **előhasználatot**, és 6. a **tranzitforgalmi kedvezményt**.

1. Magánhasználat. A mintaoltalom alapján a mintaoltalom jogosultja nem tilthat el mást a magánhasználat céljából végzett, illetve a gazdasági tevékenység körén kívül eső cselekményektől.

2. Kísérleti célú hasznosítás. A mintaoltalom alapján a mintaoltalom jogosultja nem tilthat el mást a kísérleti célú cselekményektől, ideértve a minta tárgyát képező termék forgalomba hozatalának engedélyezéséhez szükséges kísérleteket és vizsgálatokat.

3. Idézés és oktatási célú hasznosítás. A mintaoltalom alapján a mintaoltalom jogosultja nem tilthat el mást az idézés és iskolai oktatás céljából végzett cselekményektől, feltéve, hogy e cselekmények összeegyeztethetők a tisztességes kereskedelmi gyakorlattal, indokolatlanul nem sérelmesek a minta rendes felhasználására, és e cselekményekkel összefüggésben a forrást megnevezik.

4. Javítási pótalkatrészek (*repair clause*). A mintaoltalom alapján a mintaoltalom jogosultja nem tilthat el mást attól sem, hogy az összetett termék eredeti megjelenésének helyreállítására irányuló javítás céljából – az üzleti tisztesség követelményeivel összhangban – valamely alkotóelem mintáját a javításhoz szükséges mértékben hasznosítsa, feltéve, hogy e minta az összetett termék eredeti megjelenéséhez szükségképpen igazodik. A javítási pótalkatrészek kérdése elsősorban a gépjárműiparban élvez kiemelt jelentőséget, az ún. utángyártott alkatrészek (pl. fényszórók, felnik) forgalmát egyszerűsíti. Az uniós jogban a kérdés 2001-ben az ideiglenesség igényével került rendezésre, ugyanakkor ennek feloldására nem került sor, így jelenleg a tagállamok szabályozása széttöredezett (van, ahol létezik a kivétel, van, ahol nem), ami nem kedvez a belső piacnak. A problémát az uniós design *acquis* revíziója fogja feloldani, a hazai jogban ez a Design irányelv 2027-ben esedékes átültetése útján fog megvalósulni.

5. Előhasználat. Előhasználati jog illeti meg azt, aki az elsőbbség napja előtt kezdte meg a minta szerinti termék belföldön, jóhiszeműen és gazdasági tevékenysége körében történő előállítását vagy használatát, vagy annak érdekében komoly előkészületet tett. Az előhasználatra az Szt. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

6. Tranzitforgalmi kedvezmény. A mintaoltalom hatálya – viszonyosság esetén – nem érvényesül a külföldön lajstromozott és időlegesen az ország területén tartózkodó hajók és

légijárművek felszerelése, alkatrészeknek és tartozékoknak ilyen járművek javítása céljából történő behozatala, valamint az ilyen járművek javítása tekintetében.

A Design irányelv átültetését követően a tagállami jogok a jelenleg hatályos jog szerinti magáncélú, kísérleti és idézési, oktatási célú kivételeken felül – három új korláttal fognak bővülni, ezek: a referenciális kivétel, a véleménynyilvánítás, bírálat és paródiakivétel, és a javítási pótalkatrészekhez kapcsolódó kivétel.

A referenciális kivétel alapján formatervezésminta-oltalomból eredő jogok nem gyakorolhatók formatervezésminta-oltalom jogosultjának termékeként történő azonosítás vagy „az arra akként” való hivatkozás céljából végzett cselekmények tekintetében, ilyen pl. az összehasonlító reklámban való hasznosítás.

A javítási pótalkatrészek tekintetében a Design irányelv átültetése egységesítést fog eredményezni a tagállamok között. A paródiakivétel megjelenése ugyanakkor meglepő volt az irányelv rendelkezései között, több szempontból. Egyrészt a védjegyjogi acquis felülvizsgálata során – bár felmerült a lehetősége – a paródiakivétel nem került bevezetésre, holott a védjegyjogban az ilyen célú felhasználásoknak széleskörű gyakorlata van. Másrészt a bevezetendő kivétel által nevesített műfajok nem állnak összhangban a szerzői jog területén a paródia tekintetében felhatalmazást adó InfoSoc és CDSM irányelvek által használat fogalmakkal; a Design irányelv a véleménynyilvánítás, kritika vagy paródia céljából végzett cselekmények tekintetében tartalmaz korlátozást. Az ennek kapcsán felmerülő kérdésekre várhatóan az EUB jogértelmezése fog csak kielégítő válasszal szolgálni.

3.5.3. Jogkimerülés

Az Fmtv. 18. §-a értelmében a mintaoltalomból eredő kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki a mintaoltalom jogosultja által vagy az ő kifejezett hozzájárulásával (tehát **jogszerűen**) **az Európai Gazdasági Térségben forgalomba hozott** – a minta szerinti – termékkel kapcsolatos további cselekményekre.

3.5.4. Oltalmi idő

A minta oltalom a lajstromozás elrendelésével keletkezik, a bejelentés napjára visszaható hatállyal. Időtartama öt év, a mintaoltalom – mivel **négy alkalommal újabb öt évre megújítható – maximális időtartama 25 év** (időbeli hatály).

A mintaoltalom **megújítását** a mintaoltalom jogosultja kérheti az SZTNH-től. A több mintára adott oltalom megújítását a minták egy része tekintetében is lehet kérni (részleges megújítás). A megújítási kérelemben meg kell jelölni a megújítani kívánt mintaoltalom lajstromszámát, valamint – részleges megújítás esetén – az érintett mintákat.

A mintaoltalom megújítását, legkorábban az oltalmi idő **lejárta előtt hat hónappal**, legkésőbb a lejárati napjától számított hat hónapon belül lehet kérni.

3.6. A lajstromozási eljárás

Az **SZTNH hatáskörébe** tartozik a mintaoltalom megadása, megújítása, a megszűnés megállapítása, a formatervezési minta megsemmisítése, megosztása és a nemleges megállapítás.

A formatervezési minták lajstromozása kicsit eltér a szabadalmaknál és védjegyeknél megszokott rendtől, ugyanis **2024. január 1. napjától az SZTNH a minta újdonságát már**

nem vizsgálja, ebből fakadóan az újdonságkutatói eljárási szakasz teljes mértékben hiányzik. Bár elsőre furcsán hathat, hogy kizárólagos jogi oltalmat biztosító bejelentés lajstromozása során a lajstromozó hatóság csak az oltalom formális feltételeit vizsgálja, az uniós szintű oltalom már korábban is ezt a logikát követte, a Design irányelv 2027. évi átültetési határidejét követően pedig egyébként is ezt az eljárási rendet kellene követnie minden tagállamnak. Így a hazai jogalkotó gyakorlatilag részlegesen elébe ment az irányelv átültetésének (még az irányelv uniós szintű tárgyalási folyamata alatt), és hozzáigazította az eljárást az uniós szintű oltalmi formához. Így az SZTNH a lajstromozási eljárásban csak azt vizsgálja, hogy a bejelentés jogi értelemben mintának tekinthető-e, és hogy nem állnak-e fenn kizáró okok, a minta újdonságát azonban nem vonja mérlegelési körébe. A módosítás a formatervezésminta-oltalmak megadásának felgyorsítását, az eljárás egyszerűsítését és az átfutási idők csökkentését célozza.

Annak ellenére, hogy az SZTNH a minta újdonságát a lajstromozás során nem vizsgálja, az újdonságkutatás nem teljesen tűnt el a hatósági szolgáltatások közül. A bejelentő (a lajstromozást megelőzően) vagy a jogosult (a lajstromozást követően) a minta tekintetében jogi kötőerővel nem rendelkező, ún. **oltalmazhatósági véleményt** kérhet az SZTNH-tól. Ennek körében az SZTNH – újdonságkutatásra alapozva – a tekintetben foglal állást, hogy a minta kielégíthető-e az Fmtv.-ben meghatározott követelményeket, valamint nem áll-e fenn kizáró ok. Az oltalmazhatósági vélemény hasznos eszköz lehet a bejelentő vagy a jogosult kezében arra, hogy a minta újdonsága körében úgy kapjon hatósági állásfoglalást, hogy annak a minta oltalmára közvetlen jogi hatása nincsen.

Az **formatervezési mintaoltalom lajstromozási eljárás** – a szabadalmi lajstromozási eljáráshoz hasonlóan – **4+1 szakaszból** áll, ezek 1. a **bejelentési** szakasz, 2. a **benyújtást követő vizsgálat**, 3. az **alaki és érdemi vizsgálat**, a 4. a **megadási** szakasz, és opcionális jelleggel +1 a **jogorvoslat**. A nemzeti mintaoltalom engedélyezési eljárást az SZTNH a szabadalmi eljárásra vonatkozó előírásokkal érdemben analóg módon folytatja le.

1. Bejelentés. Az Fmtv. 36. § (1) bekezdése értelmében a mintaoltalom megadására irányuló eljárás az SZTNH-hoz benyújtott bejelentéssel indul meg. A mintaoltalmi bejelentésnek tartalmaznia kell a bejelentési kérelmet, a minta ábrázolását, a minta szerinti termék megnevezését, valamint – amennyiben szükséges – az egyéb mellékleteket.

Az elsőbbséget megalapozó nap általában a mintaoltalmi bejelentés napja (**bejelentési elsőbbség**), az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Unió Egyezmény által meghatározott esetben a külföldi bejelentés napja (**uniós elsőbbség**), a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala elnökének a Magyar Közlönyben közzétett közleményében meghatározott esetekben a minta kiállításának – a bejelentési napnál legfeljebb hat hónappal korábbi – kezdő napja (**kiállítási elsőbbség**), a bejelentő azonos mintára vonatkozó, korábbi, folyamatban lévő mintaoltalmi bejelentésének hat hónappal nem korábbi bejelentési napja, ha azzal kapcsolatban más elsőbbséget nem érvényesítettek (**belső elsőbbség**).

A mintaoltalmi bejelentésben a minta szerinti terméket – lehetőség szerint – az ipari minták nemzetközi osztályozásáról szóló, 1968. évi Locarnói Megállapodásban előírt a nemzetközi osztályozás (**Locarnói Osztályozás**) szerinti **osztályjelzet feltüntetésével**, és az abban szereplő elnevezés használatával kell megjelölni, mint például a 6. osztály – bútorzatok – vagy a 11. osztály – dísz tárgyak – esetén.

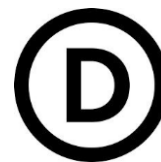
2. Benyújtást követő vizsgálat. Az SZTNH a mintaoltalmi bejelentés **benyújtását követően** megvizsgálja, hogy a bejelentés megfelel-e a bejelentési nap elismeréséhez előírt feltételeknek, és megfizették-e a bejelentési díjat.

3. Alaki és érdemi vizsgálat. Az **alaki vizsgálat** során az SZTNH megvizsgálja a bejelentést abból a szempontból, hogy az kielégíti-e a bejelentés tartalmi elemei tekintetében meghatározott alaki követelményeket. Az **érdemi vizsgálat** arra terjed ki, hogy a minta kielégíti-e az lajstromozhatóság tekintetében meghatározott követelményeket, (ide nem értve annak újdonságát) és nincs-e kizárva az oltalomból, illetve a bejelentés megfelel-e az Fmtv.-ben megszabott feltételeknek.

4. Megadás. A mintaoltalmat az SZTNH akkor adja meg, ha a minta újdonsága és egyéni jellege megállapítható, nem áll fel kizáró ok, és a bejelentés megfelel az előírt alaki követelményeknek. A mintaoltalom megadását be kell jegyezni a mintaoltalmi lajstromba és arról hatósági tájékoztatást kell közölni az SZTNH hivatalos lapjában.

+1. Jogorvoslat. A szabadalmi lajstromozási eljáráshoz hasonlóan a lajstromozás tekintetében hozott hatósági döntés tekintetében az **SZTNH előtt nincsen közvetlen jogorvoslat, a Fővárosi Törvényszéktől** kérhető a döntés megváltoztatása (**megváltoztatási kérelem**) nemperes eljárás keretében.

A 2027-től alkalmazandó Design irányelv lehetővé teszi az ún. lajstromozási jel (*registration symbol*) használatát a formatervezésiminta-oltalomban részesülő oltalmi tárgyak tekintetében, amely egy körbe zárt „D” betűnek a terméken való megjelenítését jelenti. Az új jelzésnek alapvetően ugyanaz a funkciója, mind az ún. „copyright jelnek” (©) a szerzői jogban, vagy még közelebbi példával élve, a „trademark jelnek” (®,™) a védjegyjogban: a felhasználók, hasznosítók, használók **önmagában jogi erővel nem bíró tájékoztatása** arról, hogy tevékenységük potenciálisan kizárólagos jogokat érinthet.

Az MI-alapú szolgáltatások elterjedése nagy kihívás elé állítja a lajstromozó hatóságokat is. Képzeljük el, hogy egy kézi skicc alapján a generatív MI létrehozza a mintát (pl. egy cipő rajza alapján egy kidolgozott formatervezési mintát). Ha a bejelentő egyáltalán jelzi a bejelentésben, hogy MI-rendszer segítségével vette igénybe, ennek számtalan implikációja lehet a lajstromozási folyamatban.

3.7. Az oltalom megszűnése

A formatervezési mintaoltalom **megszűnik**, ha 1. **az oltalmi idő lejárt**, 2. a jogosult az oltalomról **lemond**, vagy 3. a lajstromozó hatóság az oltalmat **megsemmisíti**.

1. Az oltalmi idő lejárt. Az oltalom megszűnik, ha az oltalmi idő megújítás nélkül lejárt, az oltalmi idő lejártát követő napon.

2. Lemondás a mintaoltalomról. A bejelentő, illetve a mintaoltalmi jogosult az SZTNH-hoz intézett írásbeli nyilatkozattal a mintaoltalomról egyaránt **lemondhat**. Ha az oltalmat több mintára adták meg, a mintaoltalomról a minták egy **része tekintetében is le lehet mondani**. A mintaoltalomról történő lemondás visszavonásának nincs jogi hatálya.

3. A mintaoltalom megsemmisítése. Ha a mintaoltalmat megsemmisítették, az oltalom a bejelentés napjára **visszaható hatállyal megszűnik**. A mintaoltalmat meg kell semmisíteni, ha a mintaoltalom tárgya **nem felel meg az oltalomképességi feltételeknek**. A

megsemmisítésre okot ad, ha a mintaoltalmi lajstromban elhelyezett ábrázolás nem mutatja be az előírt módon a mintát; a mintaoltalom tárgya nem azonos, az elismert bejelentési napon benyújtott, bejelentésben ábrázolt mintával; a mintaoltalmat nem annak adták meg, akit az az Fmtv. szerint megillet.

3.8. A bitorlás és jogérvényesítés

Ha a formatervezési mintaoltalmi bejelentésnek vagy a formatervezési **mintaoltalomnak a tárgyát** – részben vagy egészben – jogosulatlanul **más mintájából vették** át, a sértett, illetőleg jogutódja követelheti a mintaoltalmi bejelentésnek vagy a formatervezési mintaoltalomnak egészben vagy részben a javára történő **átruházását (mintabitorlás)**. **Mintabitorlás** csak akkor állapítható meg, ha a jogosult engedélye nélkül használt minta **azonos a védett mintával**. A mintákat az Fmtv. értelmezés értelmében azonosnak kell tekinteni akkor is, ha külső jellegzetességeik csupán lényegtelen részletekben különböznek, továbbá akkor is, ha az elsőbbség időpontja előtt nyilvánosságra jutott bármely mintához képest a tájékozott használóra megegyező összbenyomást (egyéni jelleg hiánya) tesz.

A Fmtv. 23. § (1) bekezdése értelmében a formatervezési mintaoltalom **megsértését követi el**, aki az oltalom alatt álló ipari mintát jogosult **engedélye nélkül hasznosítja**. Ez esetben engedély nélküli iparszerű hasznosításról van szó (**mintaoltalom bitorlás**). A Fmtv. 23. § (3) bekezdése értelmében mintaoltalom bitorlása esetén a bejelentő és a szerződés alapján hasznosító jogaira, **jogérvényesítés eszközrendszerére az Szt. rendelkezéseit kell alkalmazni**.

Az Fmtv. is ismeri a **nemleges megállapítás** intézményét: aki attól tart, hogy ellene formatervezési mintaoltalom megsértése miatt eljárást indítanak, ennek megindításáig kérheti annak megállapítását, hogy az általa előállított vagy előállítandó termék nem ütközik valamely általa megjelölt formatervezési mintaoltalomba. A nemleges megállapítást kimondó jogerős határozat **kizárja**, hogy a megjelölt formatervezési mintaoltalom alapján ugyanarra a termékre vonatkozóan **mintaoltalom megsértése miatt eljárást indítsanak**.

A WIPO keretében 2024 novemberében került elfogadásra egy új designjogi szerződés (Rijad Design Law Treaty), amelynek célja az eljárások egyszerűbbé és kiszámíthatóbbá tétele, a formatervezők munkájának védelme a hazai és a külföldi piacokon egyaránt.

Ismétlő kérdések

1. Melyek a formatervezési mintaoltalom feltételei? Mi nem részesülhet ilyen oltalomban?
2. Melyek a formatervezési mintaoltalom alóli kizáró okok?
3. Kit tekintünk a formatervezési mintaoltalom jogosultjának?
4. Milyen személyhez fűződő és vagyoni jogok fakadnak a formatervezési mintaoltalomból?
5. Milyen módon lehet a formatervezési mintaoltalmat hasznosítani?
6. Melyek a formatervezési mintaoltalom korlátai?
7. Ismertesse a formatervezési mintaoltalom lajstromozásával kapcsolatos eljárást!
8. Hogyan szűnik meg a formatervezési mintaoltalom?
9. Hogyan valósulhat meg a formatervezési mintaoltalom bitorlása? Milyen jogérvényesítési eszközök állnak a jogosult rendelkezésére?

4. fejezet Az üzleti titok

4.1. Az üzleti titokról általában

4.1.1. Az üzleti titok helye a magánjogi szabályozásban

Az üzleti titok védelmével kapcsolatos hazai **szabályozás revíziójára 2018-ban** került sor, elsősorban EU-s jogharmonizációs kötelezettség (ÜT irányelv) alapján. Az uniós jogalkotó érzékelte azt a helyzetet, hogy az üzleti titok védelmével kapcsolatos, a TRIPS megállapodásban lefektetett szabályozás ellenére **a tagállami védelem nagyon szerteágazó volt, a védelmi és a jogsértés elleni fellépés lehetőségei országonként eltérhettek**, amely hátrányosan hatott a belső piacra. Az **ÜT Irányelv** célja tehát elsődlegesen az üzleti titok védelmére vonatkozó **szabályozás egységesítése** volt, emellett pedig szellemi tőke létrehozásának ösztönzése, piaci versenyképesség megőrzése, innovációs teljesítmény fokozása, a kis- és középvállalkozások támogatása is a jogalkotó látóterében volt a szabályozás kialakítása során.

Az **Üztv. hatálybalépését megelőzően** az üzleti titokra és know-how-ra vonatkozó szabályozás **a Ptk. „Az ember mint jogalany” c. könyvében**, a személyiségi jogok között, a magántitok egy formájaként **volt elhelyezve**. Ugyanakkor ez a megoldás nem volt ideálisnak mondható, mivel az üzleti titok és a know-how jellemzően **vagyoni természetű** (persze ha a magántitok fogalmának is megfelel, akkor lehet személyi jellege is), így a személyiségi jogok között többé-kevésbé idegenként hatott, megtörte a szabályozás konzekvenciáját. Ebből fakadóan pl. kérdésként merült fel, hogy ha a személyiségi jogok nem átruházhatóak, akkor ez akadályát képezi-e az üzleti titok hasznosításának (amire számos esetben átruházás útján kerül sor). Emellett az sem volt teljes mértékben tisztázott, hogy a magántitok, üzleti titok és a know-how egymással milyen (alá-fölérendelt, mellérendelt) viszonyban állnak.

A fentiekben túlmenően alapvetően **két érv szólt még az üzleti titok védelmére vonatkozó szabályozás önálló jogszabályba foglalása mellett**. Egyrészt jogdogmatikai szempontból vita tárgyát képezte, hogy ha az üzleti titok – mint a TRIPS megállapodásban szereplő oltalmi forma – **szellemi tulajdoni jellegű, akkor miért nem szellemi tulajdoni ágazati törvényben kerül szabályozásra**. Másrészt – technikai kérdésként – felmerült, hogy az ÜT Irányelv anyagi- és eljárásjogi rendelkezéseket egyaránt tartalmazó rendelkezéseit **a Ptk. és a Pp. egyidejű módosításával, vagy önálló törvény** kidolgozásával lenne-e célszerű szabályozni. Ennek körében fontos szempont volt, hogy a szellemi tulajdoni szabályozásnak a Ptk.-ba való integrálásra megbontotta volna a törvény különös gonddal kialakított dogmatikai egységét, a Pp. módosítása pedig nem lett volna összeegyeztethető az eljárási törvény kódex-jellegével.

A jogalkotó olvasatában a fentiekben kifejtettek abba az irányba mutattak, hogy az üzleti titok védelmére vonatkozó szabályozást **önálló törvényben kell elhelyezni, kiegészítve a szellemi tulajdonjogi ágazati törvények sorát egy új jogszabállyal**. Az Üztv. szerkezete ebből fakadóan **a szellemi tulajdonjogi ágazati törvények belső logikájának mintájára épül fel** (oltalom tárgya, vagyoni jogok, korlátok, jogsértés, a jogsértés szankciói stb.).

Szintén fontos hangsúlyozni, hogy – a fentiekben kifejtetteknek megfelelően – amennyiben az üzleti titok egyúttal megfelel a magántitok Ptk.-ban rögzített fogalmának, akkor **párhuzamosan személyiségi jogi védelem is keletkezik.**

Az üzleti titok **megsértése esetén az Üztv. hatálybalépéséig kettős jogalap**, a Tpvt. és a Ptk. alapján is lehetett eljárást kezdeményezni, ez a kettős rendszer azonban kevésbé volt átlátható. Az ÜT Irányelv szabályainak átültetésével egyidejűleg átfedés keletkezett volna a Tpvt.-ben biztosított védelemmel, ami veszélyeztette volna az irányelv rendelkezéseinek tényleges érvényre jutását, ezért a kettős jogalap a továbbiakban nem volt fenntartható. Mindezek alapján **az üzleti titok védelmére vonatkozó szabályozás kivételre kerül a Tpvt.-ből, és az üzleti titok védelme egységesen, az Üztv.-ben foglalt rendelkezések szerint valósul meg.** Ennek alapján mind a piaci hatású, az üzleti tisztesség követelményeibe ütköző, mind az ilyen hatással nem rendelkező üzletititok-sértés ellen az Üztv. alapján lehet fellépni.

4.1.2. Az üzleti titok és más szellemi tulajdonjogok kapcsolata

Az üzleti titoknak a más szellemi tulajdonjogi oltalmakkal való viszonyára áttérve felmerülhet a kérdés, hogy ha a jogosult számára olyan erős, széles körben elismert oltalom áll rendelkezésre, mint a szabadalmi oltalom, akkor **miért lenne egyáltalán szüksége** olyan egyéb, nem lajstromozott oltalmi formára, mint pl. az üzleti titok. Ennek a megválaszolásához arra kell rávilágítani, hogy **az üzleti titok és a szabadalom természetében és jellemzőiben számos ponton eltér egymástól**, így a két oltalmi forma – bár tárgyát tekintve láthatunk átfedéseket – **egészen más célokat szolgál**, más üzleti modellek megvalósítására lehet alkalmas.

Így pl. **a szabadalmi oltalom** által védett találmány a lajstromozási eljárásban nyilvánosságra (közzétételre) **kerül**, ugyanakkor az **üzleti titok** lehetőséget ad az adott megoldás **titokban tartására**. A szabadalmi oltalom **20** (vagy a kiegészítő oltalmi tanúsítvány esetén 25) év **után megszűnik**, ugyanakkor az **üzleti titok védelmet élvezhet, amíg az adott megoldás titokban marad**. Szintén fontos lehet, hogy a szabadalmi oltalom relatíve lassabban megszerezhető és **drága** oltalmi forma, míg az üzleti titokkal kapcsolatos jogi védelem **azonnal és ingyenesen** keletkezik.

A szabadalmi oltalom és az üzleti titok közötti **fő különbségeket** az alábbi táblázat szemlélteti.

Szempont	Üzleti titok	Szabadalom
Abszolút jog?	Nem	Igen
Meg kell felelnie a szabadalmazhatóság szempontjainak?	Nem	Igen
Tárgyi hatály	Tágabb	Szűkebb

Lajstromozással keletkezik a védelem?	Nem	Igen
Nyilvánosságra kell hozni?	Nem	Igen
Időfaktor	Azonnali oltalomszerzés	Relatív hosszabb oltalomszerzés
Meghatározott a védelmi idő?	Nem	Igen, 20(+5) év
Gyártási faktor	A folyamatra és a végtermékre is koncentrálni	A végtermékre koncentrálni
Kinek előnyösebb?	Inkább KKV-k	Inkább nagyvállalatok
Hasznosítható a visszafejtett információ? (<i>reverse engineering</i>)	Igen	Nem
EU szinten harmonizált?	Igen	Igen
Költségszorzó	Ingyenes	Díj(ak) ellenében szerkezhető

4.2. Az üzleti titok fogalma

Az Üztv. egyik legfontosabb anyagi jogi, dogmatikai eredménye, hogy **rendezte a magántitok, üzleti titok (*trade secret*) és know-how közötti logikai kapcsolatot**, ezáltal feloldva a Ptk. azon korábbi, paradox szabályozási megoldását, hogy az üzleti titok személyiségi jogi jellege ellenére átruházható vagyoni jogként viselkedett. **A Ptk. korábbi rendszerében** az üzleti titok és a know-how a magántitoknak **alárendelt** módon voltak értelmezhetőek, ugyanakkor az Üztv. **az üzleti titkot elválasztja a magántitoktól, azonban a know-how-t az üzleti titok fogalma alá rendeli**. Így tehát a magántitok egyértelműen a Ptk.-ban nevesített személyiségi jogként, míg az üzleti titok (ideértve a know-how-t is) vagyoni jogként értelmezendő.

Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy az üzleti titok **lehet magántitok is, ha megfelel a magántitok Ptk.-beli fogalmának**, ebben az esetben **egyszerre élvez a Ptk. szerinti személyiségi jogi, és az Üztv. szerinti szellemi tulajdonjogi védelmet**. Annak, hogy az adott üzleti titok magántitoknak is minősül-e, a jogsértés esetén alkalmazandó **szankciók tekintetében komoly jogi relevanciája lehet** (sérelemdíj pl. csak személyiségi jogi jogsértés esetén igényelhető, a vagyoni jellegű üzleti titok megsértése esetén ez a jogkövetkezmény nem alkalmazható, ahogyan ezt pl. a védjegyjogban is láthattuk).

Ptk. (Üztv. előtt)		Üztv.	
Magántitok		Magántitok	Üzleti titok
Üzleti titok	Know-how		Know-how

Az Üztv. 1. § (1) bekezdése értelmében **üzleti titok** a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó, titkos – egészen, vagy elemeinek összességéként nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető –, ennél fogva **vagyoni értékkel bíró** olyan tény, tájékoztatás, egyéb **adat** és az azokból készült összeállítás, amelynek **a titokban tartása érdekében** a titok jogosultja **az adott helyzetben általában elvárható magatartást tanúsítja**.

Az **üzleti titok** lehet például termékinformáció (pl. hardware-kialakítás), K+F adat (pl. fejlesztési stratégiák), üzletszervezési modell (pl. raktározási, disztribúciós megoldások, egyedi gyártási folyamatok), érzékeny üzleti információ (pl. vásárlói kör, terjeszkedési tervek, piackutatások), vagy IT rendszer (forráskódok, rendszer-architektúra megoldások).

Az Üztv. 1. § (2) bekezdése értelmében **védett ismeret** (know-how) **az üzleti titoknak minősülő**, azonosításra alkalmas módon **rögzített**, műszaki, gazdasági vagy szervezési **ismeret**, megoldás, tapasztalat vagy ezek összeállítása.

A know-how-t az Üztv. **az üzleti titok alfajának tekinti**, tehát az üzleti titok szélesebb kört ölel fel, mint a know-how (egy vállalkozás ügyfeleinek listája, üzleti tervei, az általa elképzelt piacbefolyásolási módszerek ütemezése, a magas ár és árkedvezmények egymást váltó alkalmazása, üzletkötések száma, értékesítési mutatók, egyes termékek piaci részesedése és még sok más, kívül esnek a know-how körén). Ebből fakadóan **a know-how-nak meg kell felelnie az Üztv. 1. § (2) bekezdésében említetteken túl az üzleti titok minden feltételének is** (tehát pl. titkosnak, vagyoni értékkel bírónak kell lennie).

A **know-how** lehet például magas színvonalú műszaki-tudományos ismeret (pl. titokban tartott találmány), jelentős vagyoni értéket képviselő gazdasági, műszaki, szervezési ismeret (pl. egy meghatározott típusú gépkocsi gyártására vonatkozó komplett tapasztalatokat), jelentős szellemi tevékenységgel létrehozott nem műszaki jellegű ismereteket (pl. sportban alkalmazott hatékony edzésmódszerek, ételrecepteket, bevált fogyókúra módszereket), vagy a rutintevékenységgel összegyűjthető rendszerezett és bizalmas információt (pl. gyorsítkeztetés keretében mennyi ideig kell a húspogácsát sütni, milyen időközönként kell a sütőolajat cserélni, a különböző üdítőitalokat milyen optimális hőfokon kell tárolni).

A **know-how fajtái** több logikai megközelítés alapján is csoportosíthatók. Eszerint megkülönböztethetünk

- maradandóan rögzített és nem rögzített** know-how-t,
- műszaki és nem műszaki** know-how-t (a nem műszaki know-how kapcsolódhat *franchise*-hoz, orvosi vagy pedagógiai módszerekhez),
- önálló, valamint más jogokhoz kapcsolódó** know-how-t,
- áruhoz vagy szolgáltatásokhoz kapcsolódó** know-how-t, vagy
- komplex formában értékesített** know-how-t.

4.3. Az üzleti titok jogosultja, az üzletit titokból fakadó vagyoni jogok

Az üzleti titok **jogosultja** a vagyoni értékű titkos **ismeretanyag felett jogszerű ellenőrzést gyakorló személy**, akinek a jogszerű gazdasági, pénzügyi, üzleti érdekeit az üzleti titokhoz fűződő jog bitorlása sértené. Az üzleti titok jogosultja lehet **természetes és jogi személy**, de akár **jogi személyiség nélküli gazdasági társaság** is.

Az üzleti titok védelme számos szempontból **kakuktktojás az iparjogvédelmi oltalmi formák között** (nem véletlen, hogy ilyen hosszú idő után került csak önálló ágazati törvényben szabályozásra). Az oltalom **nem lajstromozással keletkezik, tárgyi hatálya igen széles, az oltalomszerzés ingyenes**. Ebbe a sorba illik az oltalomból fakadó **vagyoni jogok természete** is, ugyanis az üzleti titok esetében **nem abszolút** (nem kizárólagos) **jog keletkezik**, vagyis pl. nem lehet eltiltani az üzleti titok hasznosításától azt, aki a titok tárgyát a jogosulttól független fejlesztés útján szerezte meg.

Az Üztv. 3. §-a alapján a **jogosultnak joga van az üzleti titok hasznosítására, mással történő közlésére és nyilvánosságra hozatalára** (a közlés és nyilvánosságra hozatal együttesen: az üzleti titok **felfedése**).

Látható, hogy az egyéb iparjogvédelmi oltalmi formákhoz képest a jogosult **vagyoni jogai körülhatároltabbak**, csupán az üzleti titok legjellemzőbb hasznosítási formáira (hasznosítás, közlés, nyilvánosságra hozatal) terjednek ki.

Üzleti titok
Forrás: freepik.com

4.4. Az üzleti titok hasznosítása

Az Üztv. 4. §-a alapján a jogosult az üzleti titokhoz fűződő jogot egészben vagy részben **átruházhatja**, továbbá az üzleti titok **hasznosítására másnak engedélyt adhat**. Ezáltal az Üztv. **két új, sui generis, atipikus szerződéstípust hozott létre** az üzleti titok hasznosításához szükséges feltételrendszer megteremtéséhez, ezek az **üzleti titok jogátruházási szerződés és az üzleti titok hasznosítási szerződés**.

A szerződések **definícióját az Üztv. nem tartalmazza**, ugyanakkor előbbi értelemszerűen az üzleti titok átruházására, míg utóbbi a vagyoni jogoknak a megtartása mellett, a hasznosítás engedélyezésére irányul. **A többi szellemi tulajdonjogi oltalomhoz viszonyítva az üzleti titok értékesítése és engedélyezése tehát igen széles körben biztosított**, amely ezen oltalmazott titkok forgalmát igyekszik elősegíteni.

A know-how-ra vonatkozó licencia szerződések jellemzően a vagyoni értékű, tulajdonhoz hasonló tartalmú forgalomképes ismeretsomag átengedésére vonatkoznak, átadásuk túlnyomórészt nem kizárólagos licencia formájában történik.

A szerződések körében **jogosult köteles a know-how-ra vonatkozó ismeretanyagot teljes körűen átadni**. Ez számos esetben nagytömegű írásos ismeretanyag átengedését követeli meg (elég ilyen esetben egy gyorsítékzétetésre vonatkozó franchise ismeretanyagra gondolni).

Az ismeretcsomag átadása legtöbb esetben **betanítást is megkövetel** (adott esetben gépkocsi-, vagy alkatrész gyártásra vonatkozó teljes körű know-how átadását biztosító megállapodás elképzelhetetlen a hetekig, illetve hónapokig tarthat, betanítás nélkül).

A felek az **ellenértéket** rendszerint **egy összegben**, vagy **a hasznosítás jövedelmezősége** (darabszám, bruttó forgalom, nettó haszon stb.) **százalékában** meghatározott időközönként (pl. negyedévenként) rendszeresen fizetett díj (*royalty*) kikötésével vagy **a kettő kombinációjával** határozzák meg.

Az üzleti titokkal kapcsolatos szerződésekben alapvetően fontos annak kikötése, hogy a jogosult **kellékszavatossággal** is tartozik az átadott műszaki-tudományos ismeretek, megvalósíthatóságáért, ugyanakkor a szerződő félnél folyó hasznosítás **gazdaságosságáért és nyereségességéért nem köteles helytállni**. Szintén fontos eleme mindkét szerződésnek a **jogszatosság**, amelynek körében a jogosult helytállni köteles azért, hogy az átengedett vagy engedélyezett jog megszerzését, gyakorlását **harmadik személy joga nem akadályozza vagy korlátozza**.

A felek **kiköthetik** a hasznosítási szerződésben, hogy a hasznosító meghatározott **határidőn belül köteles megkezdeni a hasznosítást**.

A jogosult és hasznosító közötti szerződéses kapcsolat jellemzően a felek szakértelmén, tapasztalatán és kölcsönös bizalmán alapuló, tartós jogviszonyt létesít. Különös jelentősége van tehát az együttműködésnek, hiszen a hasznosítási szerződés egész tartama alatt felmerülhet az átadott ismeretek kiegészítésének, pontosításának és a gyakorlati közreműködésnek igénye.

A jogosult kötelezettségei közé tartozik, hogy **tájékoztassa** a licencia vevőjét az átadott ismeretanyagra vonatkozó fontos **jogokról és kötelezettségekről**, visszajelzést kell kapnia – többek között – a hasznosításról, a bitorlásáról, és a know-how **továbbfejlesztéséről**.

Az üzleti titokkal kapcsolatos hasznosítási engedély **jogosulatlan továbbengedélyezése (szubdelegációja)** sértheti a **jogosult érdekeit**, ezért a hasznosító az engedélyt harmadik személyre **csak akkor ruházhatja át**, és csak akkor adhat engedélyt harmadik személynek az üzleti titok hasznosítására, **ha ezt a jogosult kifejezetten megengedte**.

4.5. Az üzleti titok védelmének korlátai

Mint minden szellemi tulajdonjog esetében, az Üztv. is tartalmaz kivételeket az oltalom alól. Az **ÜT Irányelvnek** a korlátokkal kapcsolatos **szabályozási megoldása nem mondható egyértelműnek**, az anyagi jogi és eljárási kivételeket az irányelv összemosza, ráadásul olyan kivételeket is szabályoz, amelyeket a hazai jogrend belső logikájából fakadóan nem volt szükséges nevesíteni (pl. szólásszabadság).

Szintén említést érdemel, hogy **a Ptk. korábban** az üzleti titok és a know-how alóli **korlátokat oltalmi formánként, megbontva szabályozta**, ugyanakkor a két fogalom logikai kapcsolatának tisztázását követően lehetőség adódott a kivételek egységes megfogalmazására (kivétel ez alól az Üztv. 5. § (1) bekezdés c) pontja).

A fentiekből fakadóan a hazai jogalkotó eltért az ÜT irányelv szabályozási logikájától, az Üztv. **a korlátok felsorolását az üzleti titok hasznosításának módja szerint tartalmazza**: az Üztv. 5. § (1) bekezdése az üzleti titok **megszerzésének** estében gyakorolható kivételeket,

míg az 5. § (3) bekezdése **több hasznosítási mód** (pl. felfedés, megszerzés, hasznosítás) esetén gyakorolható kivételeket tartalmaz.

Az Üztv. 5. § (1) bekezdése értelmében **nem minősül az üzleti titokhoz fűződő jog megsértésének** az üzleti titok **megszerzése**, amennyiben

- a) a jogosulttól **független fejlesztés**, felfedezés vagy alkotás;
- b) **nyilvánosan hozzáférhető** vagy **jogszerűen megszerzett termék**, illetve jogszerűen **igény bevett szolgáltatás vizsgálata, elemzése vagy tesztelése** – feltéve, hogy az üzleti titok megszerzőjét nem terhelte az üzleti titok megszerzésére vagy megőrzésére irányuló korlátozás, különösen titoktartási kötelezettség –,
- c) a védett ismeret körébe tartozó műszaki ismeretek és megoldások kivételével a **munkavállalóknak** vagy **a munkavállalók képviselőinek a tájékozódáshoz** és a **konzultációhoz való jogának meghatározott célból**, a szükséges mértékben történő gyakorlása, vagy
- d) **egyéb, a jóhiszeműség és tisztesség követelményével összeegyeztethető**, az adott helyzetben általában elvárható **magatartás útján** valósul meg.

Kiemelést érdemel, hogy az Üztv. 5. § (1) bekezdés c) pontja szerinti kivétel csak a know-how tekintetében irányadó.

Különösen érdekes az Üztv. 5. § (1) bekezdés d) pontjában található korlát, a hazai szellemi tulajdonjogi szabályozásban szokatlan módon **nyílt jelleggel került meghatározásra**, hiszen bármely, a jóhiszeműség és tisztesség követelményével összeegyeztethető, az adott helyzetben általában elvárható magatartás a rendelkezésbe értelmezhető. A nyílt végű korlátozás jelentős **rugalmasságot ad a szabályozásnak**, konkrét tartalommal a bírói gyakorlat fogja kitölteni.

Emellett **nem minősül az üzleti titokhoz fűződő jog megsértésének** az Üztv. 5. § (3) bekezdése alapján

- a) a jogszerűen megszerzett üzleti titok **munkavállaló által a munkavállalók képviselője számára történő felfedése**, ha a felfedés a munkavállaló vagy a képviselő tájékoztatáshoz és konzultációhoz való jogának gyakorlása céljából a jog gyakorlásához szükséges mértékben történt,
- b) ha az üzleti titok **megszerzése**, illetve az ügyben eljárni jogosult szerv számára történő **felfedése jogszabálysértés vagy az üzleti tisztesség általános követelményeibe ütköző magatartás** megelőzése, elkerülése, következményeinek elhárítása vagy csökkentése céljából, a közérdek védelmében, a cél által indokolt terjedelemben történik (ún. *whistleblower-kivétel*),
- c) ha az üzleti titok **megszerzését, hasznosítását** vagy **felfedését** közvetlenül alkalmazandó **uniós jogi aktus vagy törvény írja elő**, vagy teszi lehetővé.

Az Üztv. 5. § (3) bekezdés c) pontjában szabályozott korlát ugyancsak kiemelést érdemel, ugyanis a szellemi tulajdonjogi szabályozásban kifejezetten **atipikusnak tekinthető**, ha nem az adott ágazati törvényben jelenik meg a kérdéses jogi oltalom minden korlátja (tehát pl. a szerzői jog korlátaival kizárólag az Szjt.-ben találkozhatunk, más törvény erről nem rendelkezik). A rendelkezés ugyanakkor nyitva hagyja annak a lehetőségét, hogy más

törvények, sőt akár közvetlenül alkalmazandó uniós rendeletek is korlátozzák az üzleti titokból fakadó jogokat.

A kivételek mögötti célként egyrészt a független fejlesztés elismerése, a munkavállalók jogainak biztosítása vagy egyéb közérdek (pl. jogsértés megelőzése vagy felfedése, jogszabály engedélye) azonosítható.

Végezetül érdemes rámutatni, hogy az **ÜT Irányelv a Ptk.-hoz képest több kivétel nevesítését tette szükségessé**, így az irányelv átültetését követően bizonyos szempontból csökkent az üzleti titok védelmének erőssége.

A Kúria arra is felhívta a figyelmet, hogy az Üztv. nem hozott létre egy, a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvénytől (Mt.) független abszolút szerkezetű jogviszonyt. Amennyiben a munkavállaló a munkáltató sérelmére tanúsít üzleti titkot sértő magatartást, az Üztv. rendelkezései nem függetleníthetők az Mt. vonatkozó rendelkezéseitől, hanem azokkal együtt alkalmazandók. A konkrét ügy tényállása szerint a felperes – egy nemzetközi cégcsoporthoz tartozó szoftverfejlesztő vállalkozás – egy külföldi projekten dolgozott munkavállalói révén, amelyet egy alvállalkozói szerződés alapján teljesített. A projekt megszűnését követően a munkavállalók egy részét az alperes cégek vezetői különböző eszközökkel, prezentációkkal és munkaszerződés-tervezetek előkészítésével toborozták át az újonnan alapított alperesi társasághoz. Ennek eredményeként a felperes 27 munkavállalójából 20-an – köztük a csoportvezető – felmondtak, és rövid időn belül az alperes cégnél helyezkedtek el. A felperes arra hivatkozott, hogy a munkavállalók adatai is üzleti titok körébe eső információknak minősülnek: azoknak a konkurens alperesi vállalkozás általi megszerzése tette lehetővé a munkaerő tőle való elcsábítását. A Kúria hangsúlyozta: az Üztv. szabályai a munkáltató és a munkavállaló egymás közötti viszonyában is alkalmazandók, az Mt. rendelkezései mintegy kiegészülnek az Üztv. rendelkezéseivel – de a jogvita eldöntése a munkaügyi bíróság hatáskörébe tartozik. (BH2023. 34.)

4.6. Bitorlás és jogérvényesítés

4.6.1. A bitorlás esetei

Az Üztv. az üzleti titokhoz fűződő **jog megsértésének** (bitorlás) **eseteit** az Üztv. az egyes **hasznosítási módok szerint tartalmazza**. Az Üztv. 6. §-a szerint az üzleti titokhoz fűződő jogot megsérti, aki az üzleti titkot jogosulatlanul 1. **megszerzi**, 2. **hasznosítja vagy felfedi**, vagy 3. a fentieket **vegyesen valósítja meg**.

1. Jogosulatlan megszerzés. Az üzleti titok jogosulatlan megszerzését jelenti, ha az üzleti titkot az azt megszerző személy **a jogosult jogszerű ellenőrzése alatt álló**, az üzleti titkot tartalmazó vagy az üzleti titok megismerésére alkalmas **dokumentumhoz, dologhoz, anyaghoz vagy elektronikus adatállományhoz való engedély nélküli hozzáférés** vagy ezek bármelyikének engedély nélküli **eltulajdonítása**, vagy ezekről engedély nélküli másolat készítése útján szerzi meg.

Az üzleti titok jogosulatlan megszerzését jelenti **bármely egyéb**, az üzleti titoknak a jogosult hozzájárulása nélkül történő, **a jóhiszeműség és tisztesség követelményébe ütköző megszerzése**.

2. Jogosulatlan hasznosítás vagy felfedés. Az üzleti titok jogosulatlan hasznosítását vagy felfedését jelenti az üzleti titoknak a jogosult **hozzájárulása nélkül történő hasznosítása vagy felfedése**, ha ezt olyan személy valósítja meg, **aki**

- a) **jogosulatlanul szerezte meg** az üzleti titkot;
- b) az üzleti titokra vonatkozó **titoktartási megállapodást** vagy az üzleti titokra vonatkozó más **titoktartási kötelezettséget sért**; vagy
- c) az üzleti titok hasznosításának korlátozására vonatkozó **szerződéses kötelezettséget** vagy **más kötelezettséget szeg meg**.

3. Vegyes hasznosítás útján megvalósuló, rosszhiszemű jogsértések. Az üzleti titokhoz fűződő jog **megsértését jelenti** az is, ha az üzleti titkot megszerző, hasznosító, vagy felfedő személy **a magatartása tanúsításakor tudott, vagy tudnia kellett arról** (rosszhiszeműség), hogy az üzleti titokhoz közvetlenül vagy közvetetten **olyan másik személytől jutott hozzá**, aki az üzleti titkot a 2. pont alapján **jogosulatlanul hasznosította vagy fedte fel**.

Az üzleti titok jogosulatlan hasznosítását jelenti továbbá **a jogsértő áru előállítása, kínálása, nyújtása vagy forgalomba hozatala**, illetve jogsértő áru ilyen célból történő **behozatala, kivitele vagy raktáron tartása**, ha az ezt megvalósító személy **tudott vagy tudnia kellett** arról, hogy az üzleti titok hasznosítása a 2. pontba ütközik.

4.6.2. Az üzleti titok bitorlásának polgári jogi jogkövetkezményei

Az Üztv. 7. §-a értelmében az üzleti titokhoz fűződő jog megsértése esetén a jogosult a jogsértés ténye alapján (tehát **objektív szankcióként**) – az eset körülményeihez képest –, a jogsértő költségére **követelheti a jogsértés megtörténtének megállapítását, továbbá e mellett követelheti**

- a) a jogsértés **abbahagyását** és a jogsértő **eltiltását** a további jogsértéstől;
- b) a jogsértő áru **előállításának, kínálásának, nyújtásának, forgalomba hozatalának** vagy **hasznosításának**, illetve ilyen célból történő **behozatalának, kivitelének** vagy **raktáron tartásának megtiltását**;
- c) a jogsértő áru **megsemmisítését**, vagy **kivonását a kereskedelmi forgalomból**, feltéve, hogy a kereskedelmi forgalomból történő kivonás nem csökkenti az üzleti titok védelmét,
- d) a jogsértő áru **visszahívását** a kereskedelmi forgalomból vagy **jogsértő mivoltától való megfosztását**;
- e) a jogsértő általi **adatszolgáltatást** a jogsértő áru előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevőkről, a jogsértő hasznosításra kialakított üzleti kapcsolatokról;
- f) a sérelmes **helyzet megszüntetését**, a jogsértést **megelőző állapot helyreállítását**,
- g) a jogsértéssel elért **gazdagodás visszatérítését**;
- h) az üzleti titkot tartalmazó vagy az üzleti titkot megtestesítő **dokumentumok, tárgyak, anyagok vagy elektronikus adatállományok összességének** vagy egy részének **megsemmisítését**, vagy a jogosult részére történő **átadását**, és
- i) követelheti az ügyben hozott **határozat közzétételét**.

Ahogy látható, az üzleti titok szankciórendszere – bár alapvetően még mindig a Ptk. személyiségi jogi szankciórendszerén alapul – eltér a többi ágazati törvénynél megszokott

rendelkezésektől. Ez nem csak az objektív szankciók körén érhető tetten, az Üztv. több olyan kiegészítő rendelkezést és addicionális jogkövetkezményt is szabályok, amelyek a többi szellemi tulajdonjogi oltalom esetében nem találhatók meg.

Ilyen, csak az üzleti titok védelménél megtalálható rendelkezés az Üztv. 7. § (9) bekezdése is, amely alapján a jogsértő áru kereskedelmi forgalomból történő kivonásának elrendelésekor a bíróság, a jogosult kérelmére elrendelheti az árunak a jogosult vagy a jogosult által meghatározott **jótekonysági tevékenységet ellátó civil szervezet számára történő átadását**. A rendelkezés alapvetően azt hivatott biztosítani, hogy a jogsértés útján létrejött, ám rendeltetésszerű használatra alkalmas termékek (pl. élelmiszer, ruházati cikkek) megsemmisítése helyett lehetőséget biztosítson azok jogszerű forgalomba helyezésére.

Az Üztv. 7. § (13) bekezdése azt a célt hivatott szolgálni, hogy azokban az esetekben, amikor vélelmezhető, hogy bizonyos, a jogosult álláspontját alátámasztó iratok a jogsértő birtokában vannak, **a bizonyítási teher megforduljon**. Eszerint az üzleti titokhoz fűződő jog megsértése miatt indított perben az egyik fél tényállításait már **elvárható mértékben valószínűsítette**, a bíróság a bizonyító fél kérelmére az **ellenérdekű felet kötelezheti** a birtokában lévő okirat és egyéb tárgyi bizonyíték bemutatására, valamint a szemle lehetővé tételére illetve banki, pénzügyi és kereskedelmi adatok közlésére, illetve a birtokában lévő ilyen iratok bemutatására.

Az Üztv. 8. § (1) bekezdésében a hazai jogban ugyancsak egyedülálló, különleges szankció található, ez az **alternatív pénzbeli ellentételezés** (a teljesség kedvéért megjegyezendő, hogy a szellemi tulajdonjog területén a Jogérvényesítési irányelv bár lehetőséget ad a nemzeti jogalkotónak egy ehhez hasonló szankció alkalmazására, de ennek átvételére a hazai jogban nem került sor). A jogkövetkezmény lényege, hogy **az objektív szankciók helyett a bírság** a jogsértő kérelmére **dönthet úgy**, hogy **pénzbeli ellentételezés megfizetését rendelheti el** a jogosult javára, ezzel mintegy **olyan helyzetet előteremtve, amelyben sor került volna a hasznosítás jogosítására**. Erre abban az esetben kerülhet sor, ha a jogsértő a hasznosítás vagy a felfedés időpontjában nem tudott és nem is tudhatott arról, hogy az üzleti titokhoz olyan másik személytől jutott hozzá, aki azt jogosulatlanul hasznosította vagy fedte fel (tehát **a jogsértő jóhiszemű volt**), **a felróhatóságtól független szankciók alkalmazása aránytalan hátrányt okozna** a jogsértőnek, és az **ellentételezés olyan mértékű, amely észszerűen ellensúlyozza a jogosult számára a jogsértéssel okozott hátrányt**. A bíróság itt gyakorlatilag **utólagosan legitimálja**, jogszerűvé teszi az egyébként jogellenes felhasználást.

Az üzleti titokhoz fűződő jog megsértése esetén a fentieken túlmenően a jogosult a polgári jogi felelősség szabályai szerint, **szubjektív szankcióként kártérítést is követelhet** (sérelemdíj követelésére akkor van lehetőség, ha az üzleti titok párhuzamosan megfelel a magántitok követelményeinek is).

Végezetül, az Üztv. 13. § (1) bekezdése alapján bíróság a jogosult kérelmére az ellenérdekű féllel szemben **ideiglenes intézkedésként** elrendelheti az üzleti titok felfedésének vagy hasznosításának abbahagyására kötelezést vagy az attól való eltiltást, ideértve az azzal a személlyel szembeni abbahagyásra kötelezést és eltiltást is, akinek a szolgáltatásait a jogsértés elkövetéséhez igénybe vették; a jogsértő áru előállításának, kínálásának, forgalomba hozatalának vagy hasznosításának, jogsértő áru ilyen célból történő behozatalának, kivitelének vagy raktáron tartásának megtiltása, illetve a valószínűsíthetően jogsértő áru – ideértve a

behozott árut is – lefoglalása vagy meghatározott személynek történő átadása, forgalomba hozatalának vagy forgalmazásának megakadályozása érdekében.

Ismétlő kérdések

1. Hogyan jellemezné a magántitok és az üzleti titok kapcsolatát?
2. Hogyan jellemezné az üzleti titok és más szellemi tulajdonjogok kapcsolatát?
3. Mi az üzleti titok fogalma?
4. Mi a know-how fogalma?
5. Ki az üzleti titok jogosultja?
6. Milyen vagyoni jogokat biztosít az Üztv. az üzleti titok jogosultjának?
7. Milyen korlátai vannak az üzleti titok védelmének?
8. Milyen úton kerülhet sor az üzleti titok hasznosítására?
9. Hogyan valósulhat meg az üzleti titok bitorlása?
10. Milyen eszközöket biztosít az Üztv. a jogsértés elleni fellépésre?

A, Á

ábrázolhatóság	225, 228
adatbázis ... 53, 61, 90, 93, 104, 105, 106, 115, 122, 126, 143	
adatbázis-előállító	156, 166
adatszolgáltatás	20, 189, 272
Alaptörvény.....	36, 66
alkotói mozgástér	46
arculatátvitel (merchandising).....	79
árújegyzék	230, 234, 236, 239
árjelző.....	225
földrajzi árjelző	243
árva mű	53, 97, 117
átdolgozás 62, 76, 87, 104, 111, 117, 129, 139, 140, 146	

B

befejező vágás	146
belenyugvás	239
<i>Berni Unió Egyezmény</i>	23, 27
bestseller klauzula	131, 132
bifurkáció	221
bitorlás.....	40, 57, 73, 208
formatervezési minta bitorlása	262
földrajzi árjelző bitorlása.....	249
jellegbitorlás	38
szabadalombitorlás	221
találmánybitorlás	220
üzleti titok bitorlása.....	271
védjegybitorlás	242
Bolar kivétel.....	204, 206, 207

C

cenzúra tilalma	49
------------------------------	----

D

<i>deepfake</i>	73
<i>design (formatervezési minta)-oltalom</i>	252
díjigény	173
díjigényre szorítás	93, 97, 115, 160, 161, 164
díjszabás	180

E, É

egyéni, eredeti jelleg	22, 46, 62, 88
<i>életműszerződés tilalma</i>	127, 130
előadóművész	121, 157
elsőbbség ... 196, 202, 208, 217, 232, 240, 253, 255, 258	
bejelentési elsőbbség	217, 240, 260
belső elsőbbség.....	240, 261
kiállítási elsőbbség	217, 240, 260
származtatott elsőbbség	217
uniós elsőbbség	217, 240, 260

eredetmegjelölés	243, 247
érzékelhetővé tétel	77, 78, 126, 157

F

fájlcsere	188
felhasználás	77, 78, 79, 179
~kisjogos	170
-i módok	80
felhasználási szerződés	125
~értelmezése	129
~felmondása	133
~formája	126
felhasználók által generált tartalom (UGC)	44
feltaláló	200
feltalálói lépés	198
feltalálói tevékenység	196, 197, 208, 218
filmalkotás	53, 90, 93, 121, 145
filmelőállító (producer)	121, 148, 163
fizető köztulajdon	90, 177
folklór.....	52, 157
formalitásmentes oltalom	49
formatervezési minta (design)-oltalom	252
földrajzi árjelző	243, 248
földrajzi jelzés	243, 247
független jogkezelés	170, 173

G

gazdagodás visszatérítése	190
--	-----

H

hagyományos kifejezés	246
hagyományosan különleges termékek	246
hangfelvétel-előállító	121, 160
háromlépcsős-teszt	99
használatiminta-oltalom	195
hatásos műszaki intézkedés.....	40, 186

I, Í

ideiglenes intézkedés.....	37, 191, 214, 221, 274
igénypont	204, 216, 217, 219
aligénypont.....	204, 217
főigénypont	205, 217
információs társadalommal összefüggő szolgáltatás	34, 150, 165
integritás (előadás egységének) védelme	160
integritás (mű egységének) védelme .75, 100, 112, 145	
ipari alkalmazhatóság	197, 198
iparjogvédelem.....	21
Iparjogvédelmi Szakértői Testület	37

J

jogdíj	173, 179
~beszedés	179

¹⁶ Az alapvető fogalmak félkövér kijelöléssel kerültek megjelenítésre.

~felosztás.....	179
jogérvényesítés	179, 188, 220, 242, 249, 262, 271
jogkezelés.....	170
független jogkezelés.....	170, 173
közös jogkezelés.....	170, 173
jogkimerülés	
formatervezési oltalomra nézve.....	259
szabadalmi jogra nézve.....	204, 209
szerzői jogra nézve.....	82, 98, 118
védjegyjogra nézve.....	236
jogsértés	189

K

kapcsolódó jogok	155
kártérítés	20, 190, 220, 222, 242, 273
kényszerengedély	204, 206
szabadalmi kényszerengedély.....	209
kereskedelmi forgalomban nem kapható mű (OOC)	53, 117
kiállítás	89
kizárólagos jogok	17, 20, 21, 22, 65, 169, 195, 202, 233, 256
know-how (védett ismeret)	267
követő jog	89, 177
közkincs	119, 138, 157, 196, 207
közös jogkezelés	169, 173
~alapelvei.....	174
előírt közös jogkezelés.....	175
-i adatok jogosulatlan eltávolítása vagy megváltoztatása.....	187
kötelező közös jogkezelés.....	176
önkéntes közös jogkezelés.....	175
közös jogkezelő szervezet	170
reprezentatív közös jogkezelő szervezet	170

L

lajstromozás	23, 29, 49, 195, 216, 239, 244, 260
licenciadíj	213, 235, 257
licenciaszerződés	
formatervezési mintaoltalmi licenciaszerződés	257
know-how licenciaszerződés.....	268
szabadalmi licenciaszerződés.....	203
szoftver licenciaszerződés.....	139
üzleti titok licenciaszerződés.....	269
védjegy licenciaszerződés.....	235
linkelés	87, 166

M

megkülönböztető képesség	23, 225, 228, 230
szerzett megkülönböztető képesség.....	229
merchandising (arculatátvitel)	79
mesterséges intelligencia (MI)	34, 47, 56, 62, 72, 109, 158, 261
monista és dualista rendszerek	19, 65
monopol helyzet	174
munkaviszonyban létrehozott használati minta	
alkalmazotti minta.....	256
szolgálati minta.....	256
munkaviszonyban létrehozott találmány	201

alkalmazotti találmány.....	201
szolgálati találmány.....	201
munkaviszonyban megalkotott mű	53, 70, 71, 76, 93, 132, 133, 145, 146
mű egységéhez (integritásához) való jog	75, 100, 112, 145
mű nyilvánosságra hozatala	69
mű visszavonása	71, 76, 126, 134
műsor	52, 86, 87, 145, 162

N

nemleges megállapítás	222, 262
nemzeti elbánás elve	27
növényfajta oltalom	199

Ny

nyilvános előadás	83
nyilvános haszonkölcsönbe adás	82
nyilvánossághoz közvetítés	84, 159, 163
kódolt sugárzás.....	86
közvetlen betáplálás.....	86, 132
műholdas sugárzás.....	85
on-demand.....	86, 159, 161
simulcasting.....	86
sugárzás.....	85, 147
továbbközvetítés.....	87

O,Ó

oltalmi idő	24, 215, 259
--------------------------	--------------

Ö,Ő

önkéntes műnyilvántartás	23, 57
ösztönzés	20, 38, 91, 99, 110
ötlet	51, 61, 72, 87, 200

P

párhuzamos alkotás	73
párhuzamos oltalom elve	15, 143
Párizsi Unió Egyezmény	27, 240, 260
paródia	88, 101, 110
peer-to-peer (P2P)	188
plágium	24, 72, 89

R

rádió- és televízió-szervezet	121, 162
reprográfiai díj	93, 98, 105, 106, 177

S

sajtókiadó	121, 164
sérelemdíj	20, 190, 242, 273
streaming	83, 86, 107, 161, 188

Sz

szabad felhasználás	99, 142, 144, 156, 159, 161, 165, 167
~esetei.....	101
szabadalmas	200
szabadalmi oltalom	195
szabadalom	
függő szabadalom.....	210

gátló szabadsalom.....	210
származási jelzés	243
származási ország elve	104
szellemi alkotások joga	14, 17, 21
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) ..	17,
57, 171, 178, 181, 183, 195, 197, 205, 209, 211,	
216, 239, 244, 260	
szellemi tulajdonjog	17, 19, 20, 26, 29, 30, 36
személyhez fűződő jogok.....	19, 66, 112, 119, 160,
162, 163, 202, 256	
szerző	55
~emlékének megsértése.....	67, 88
felvett név.....	58, 74, 160
ismeretlen szerző.....	58, 69, 97, 120
szerzőtárs.....	59, 120
szerzői alkotás (szerzői mű)	45
~azonosítható része	79, 92
~fajai	50
~sajátos címe	79, 92
együttes mű	60, 120
gyűjteményes mű.....	61
jövőben elkészítendő mű.....	53, 130, 134
közös mű	59, 120
nem befejezett mű	49
összekapcsolt mű.....	59, 120
reklámozás céljára létrehozott alkotás	53, 93
származékos mű	61, 87, 137
szerző halála után fellelt mű.....	70
vizuális mű	53, 89
szerzői jog	21
szerzői jogdíj	91
arányos jogdíj.....	92
megfelelő jogdíj.....	98
szerzői jogi jogharmonizáció	32
Szerzői Jogi Szakértő Testület	37
szerzői jogosult	63
elsődleges jogosult	63
másodlagos jogosult	63
szoftver.....	50, 53, 90, 93, 105, 115, 119, 126, 127,
136, 199, 254	
szolgai másolás	48, 88
szomszédos jogok	121, 155, 156

szöveg- és adatbányászat	108
---------------------------------------	-----

T

találmány	195
szabadalmaztatható találmány	196
találmányi díj	201
tartalomjegyző szolgáltató.....	110, 150
~felelőssége.....	152
terjesztés.....	82, 159, 161, 163
territorialitás	26
többszörözés..	80, 101, 103, 104, 108, 159, 160, 163
efemer többszörözés	101, 107
ideiglenes többszörözés.....	101, 107
intézményi célú többszörözés.....	101, 106
magáncélú többszörözés..	98, 101, 105, 156, 158,
164, 167	
TRIPS megállapodás ...	29, 100, 196, 208, 211, 264

U,Ú

újdonság	22, 196, 198, 253
~kutatás	216, 218

Ü,Ű

üreshordozói díj	93, 98, 147, 160, 161, 176
üzleti titok	264, 266
üzletszerűség	82, 104, 116, 151, 167

V

vagyoni jogok 19, 77, 80, 90, 93, 96, 144, 148, 158,	
162, 166, 169, 201, 202, 257, 268	
védelmi idő	23, 70, 119
védett ismeret (know-how)	267
védjegy	225
~fajtái	226
együttes védjegy.....	226
tanúsító védjegy	227
védjegyvoltalom	225
véleménynyilvánítás	39, 73, 110
versenyjog	37, 174, 182
visszterhesség vélelme	91

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

BACHER Gusztáv – SZECISKAY András: A szabadalombitorlás miatt elrendelt ideiglenes intézkedéssel okozott kárért való helytállási kötelezettség. *Európai Tükör*, 2019/3.

BAKSAY-NAGY György – GRAD-GYENGE Anikó: *Design és jog: Bevezető a design védelmének lehetőségeibe*. Budapest, MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Magyar Művészeti Akadémia, 2020.

BAKSAY-NAGY György: Dizájnvédelem az autóiparban. *Iparjogvédelmi és Szerző Jogi Szemle*, 2017/3.

BARTA Judit – VÁGNER Tamás: Az üzleti titok védelme a magyar magánjogban. *Miskolci Jogtudó*, 2019/1.

BARTA Judit: *A tervezői tevékenység komplex bemutatása valamint az építészeti, műszaki alkotások és terveik szerzői jogvédelme*. Budapest, Patrocinium, 2018.

BÉKÉS Gergely: *Az előadóművészi jogok*. Budapest, Gondolat, 2025.

BÉKÉS Gergely – MEZEI Péter: Eredetiség és azonosíthatóság. In: GRAD-GYENGE Anikó – KABAI Eszter – MENYHÁRD Attila (szerk.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018.

BÉKÉS Gergely – MEZEI Péter: A sampling megítélése a magyar szerzői jogban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2010/6.

BÉKÉS Gergely: Az előadóművész. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2021/3.

BÉRES Evelin Erzsébet: A mobilapplikáció és ami mögötte van – az applikációkhoz kapcsolódó szellemi tulajdon-jogok I-II. rész. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2021/6.–2022/1.

BOYTHA György: A szerzői jogok átruházására irányuló jog meghatározásának és alkalmazásának kérdései. In: FALUDI Gábor (szerk.): *Liber amicorum: studia P. Gyertyánfy dedicata: ünnepi dolgozatok Gyertyánfy Péter tiszteletére*. Budapest, ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, 2008.

BOYTHA György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2000/3.

CSEHI Zoltán: A tagállami jog alkalmazása az uniós védjegyrendelet kapcsán. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): *„Szellemi alkotások az ember szolgálatában”*. Professzor Dr. Tattay Levente tiszteletére szervezett emlékkonferencia tanulmánykötete. Budapest, Pázmány Press, 2022.

CSEHI Zoltán (szerk.): *Boytha György válogatott írásai. Selected essays, Ausgewählte Schriften, études choisies.* Budapest, Gondolat, 2015.

FALUDI Gábor: Az üres hordozó díjigény mint kötelem. *Jogtudományi Közlöny*, 2019/12.

FALUDI Gábor – Lukácsi Péter (szerk.): *A védjegy törvény magyarázata.* Budapest, HVG-ORAC, 2014.

FALUDI Gábor: Az új Ptk. hatása a szerzői jogi és iparjogvédelmi jogátruházási szerződésekre. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): *Quaerendo et Creando – Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapjára.* Szent István Társulat, Budapest, 2014.

FALUDI Gábor: A szerzői jogi és iparjogvédelmi jogátruházás a Ptk. háttere előtt. *Jogtudományi Közlöny*, 2013/12.

FALUDI Gábor: *A felhasználási szerződés.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999.

FALUDI Gábor: A szerzői jog átruházhatósága a magyar jogban. *Magyar Jog*, 1995/3.

FICSOR Mihály: *Collective administration of copyright and neighboring rights.* WIPO, Geneva, 2004.

FODOR Klaudia Franciska – GUBICZ Flóra Anna: Szócikkek az IJOTEN Internetes Jogtudományi Enciklopédia Szerzői Jog és Iparjogvédelem rovatából: Szerzői jogi felhasználási szerződés. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2024/6.

GÖRÖG Márta – MEZEI Péter (szerk.): *Innovatív társadalom – innovatív szellemi tulajdonvédelem.* Szeged, Iurisperitus, 2020.

GÖRÖG Márta: Az elhunyt szerzőhöz kapcsolódó (személyhez fűződő) szerzői jogról. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2005/4–5.

GYENGE Anikó: *Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere.* HVG-ORAC, Budapest, 2010.

GYENGE Anikó: „Érted haragszom, nem ellened”. Néhány gondolat a védelmi idő meghosszabbításához. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2009/1.

GRAD-GYENGE Anikó: A mesterséges intelligencia által generált tartalmak értelmezésének lehetőségei a szerzői jog útján. *Magyar Jog*, 2023/6.

GRAD-GYENGE Anikó: A tartalommegosztó platformszolgáltatók és más közvetítő szolgáltatók szerzői jogsértésekért való felelőssége a Digital Services Act tükrében. *In Medias Res*, 2022/2.

GRAD-GYENGE Anikó: A szerzőnek a mű lehívásra hozzáférhetővé tételhez szükséges joga korlátozásának arányossága az európai jogfejlődés tükrében. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): „Szellemi alkotások az ember szolgálatában”. *Professzor Dr. Tattay Levente tiszteletére szervezett emlékkonferencia tanulmánykötete*. Budapest, Pázmány Press, 2022.

GRAD-GYENGE Anikó: *Egy modern szerzői jog*. MTMI, Budapest, 2022.

GRAD-GYENGE Anikó: Szellemi alkotások az információs társadalomban. In: CZÉKMANN Zsolt (szerk.): *Infokommunikációs jog*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2019.

GRAD-GYENGE Anikó (szerk.): *Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez: Útmutató a gyakorlat számára*. ProArt, Budapest, 2017.

GRAD-GYENGE Anikó: Mindent a védjegyekről. *Infokommunikáció és Jog*, 2014/9.

GUBICZ Flóra Anna: Fényképek az interneten, avagy a fényképek világhálón való megjelenéséhez köthető szerzői jogi problémák. *Infokommunikáció és Jog*, 2017/különszám.

GYERTYÁNFY Péter – LEGEZA Dénes (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2025.

GYERTYÁNFY Péter: Meddig terjedjen még a szerzői jog? *Jogtudományi Közlöny*, 2001/9.

LONTAI Endre – FALUDI Gábor – GYERTYÁNFY Péter – VÉKÁS Gusztáv: *Magyar polgári jog – Szerzői jog és iparjogvédelem*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2020.

GYERTYÁNFY Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a védelem tárgya és a mű egysége. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2012/4.

GYERTYÁNFY Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a szerzői jogi törvény hatálya. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2012/6.

GYERTYÁNFY Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a szerzők személye; a többszerzős művek. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2013/2.

GYERTYÁNFY Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a jogok keletkezése, forgalmuk; a személyhez fűződő jogok. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2013/3.

GYÖRI Erzsébet: A követő jog története, gyakorlata Magyarországon (1979-2009). In: TATTAY Levente (szerk.): *Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól*. Szent István Társulat, Budapest, 2009.

HARKAI István: Az Európai Unió Bíróságának döntése a YouTube és Cyando egyesített ügyekben: A közvetítő szolgáltatók felelőssége az InfoSoc- és Elker-irányelvek tükrében,

figyelemmel a CDSM-irányelv 17. cikke által előrevetített változásokra. *Jogesetek Magyarázata*, 2021/4.

HARKAI István: *Az internet hatása a többszörözési és a nyilvánossághoz közvetítési jogra*. Szeged, Iurisperitus, 2021.

JÓKÚTI András: Európai szabadalmi oltalom. In: JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULYOK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Budapest, HVG-ORAC, 2020.

JÓKÚTI András: A földrajzi árujelzők oltalma. In: FALUDI Gábor – LUKÁCSI Péter (szerk.): *A védjegy törvény magyarázata*. Budapest, HVG-ORAC, 2014.

KESERŰ Barna Arnold: A szellemi tulajdon-jogok forgalomképessége – a jogátruházás lehetőségei. In: GRAD-GYENGE Anikó (szerk.): *Szellemi tulajdon az akadémiai szférában*. Budapest, SZTNH, 2025.

KESERŰ Barna Arnold: *A fenntartható fejlődés hatása a szellemi tulajdon-védelem rendszerére*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

KISS Zoltán Károly – KISS Dóra Bernadett: *A vizuális művészetek és a jog: 1. A képzőművészet szabályozása*. Budapest, Médiatudományi Intézet, 2019.

KOLLARIK Tamás – TAKÓ Sándor (szerk.): *Film és jog a gyakorlatban. A filmalkotás folyamatát övező egyes magánjogi kérdések*. Budapest, MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, 2021.

KOLTAY András: A művészet szabadsága, a nem létező alapjog. In: CSEPORÁN Zsolt – KUCSERA Tamás Gergely – KOCSIS Miklós (szerk.): *Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai*. Budapest, MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, 2016.

KOVÁCS Krisztián: Szellemi alkotások kényszerértékesíthetősége. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): *„Szellemi alkotások az ember szolgálatában”. Professzor Dr. Tattay Levente tiszteletére szervezett emlékkonferencia tanulmánykötete*. Budapest, Pázmány Press, 2022.

KÖHIDI Ákos: *Fájlcseré és felelősség*. Budapest, NMHH, 2016.

LÁBODY Péter: Algoritmikus szűrőmechanizmusok a szerzői jogok védelmében. In: TÖRÖK Bernát – ZÓDI Zsolt (szerk.): *A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai: Tanulmányok a mesterséges intelligencia és a jog határterületeiről*. Budapest, Ludovika, 2021.

LÁBODY Péter: Szerzői jogi „user-szabadságok” a globális tartalommegosztó platformokon. *In Medias Res*, 2021/1.

LÁNCOS Petra Lea: A Törvényszék ítélete a Tokaj-ügyben. Az E-Bacchus rendelet módosításának megsemmisítése iránti kereset elfogadhatatlansága. *Jogesetek Magyarázata*, 2013/1.

LANDI Balázs: Szellemi értékek nemzeti mértéke, avagy nemzeti értékek szellemi mértéke: a Hungarikum. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): „*Szellemi alkotások az ember szolgálatában*”. *Professzor Dr. Tattay Levente tiszteletére szervezett emlékkonferencia tanulmánykötete*. Budapest, Pázmány Press, 2022.

LEGEZA Dénes (szerk.): *Szerzői jog mindenkinek 2*. Budapest, SZTNH, 2023.

LEGEZA Dénes: A kereskedelmi forgalomban nem elérhető szerzői művek szabályozásának fejlődése – Mária Teréziától a DSM irányelvig. In: GÖRÖG Márta – MEZEI Péter (szerk.): *Innovatív társadalom – innovatív szellemi tulajdonvédelem*. Szeged, Iurisperitus, 2020.

LEGEZA Dénes (szerk.): *Iparjogvédelem*. Budapest, SZTNH, 2020.

LEGEZA Dénes (szerk.): *A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből (2010-2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából*. Budapest, SZTNH, 2014.

LEGEZA Dénes: A munkaviszonyban létrehozott művek joggyakorlata napjainkban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2016/3.

LUKÁCSI Péter: A robot mint alkotó? – A mesterséges intelligencia egyes szerzői jogi és szabadalmi vonatkozásai. In: LAMM Vanda – SAJÓ András (szerk.): *Studia in honorem Lajos Vékás*. Budapest, HVG-ORAC, 2019.

LUKÁCSI Péter: A védjegyjog belső versenyjogi korlátai, különös tekintettel az abszolút oltalomkizáró okokra. In: GRAD-GYENGE Anikó – KABAI Eszter – MENYHÁRD Attila (szerk.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018.

MEZEI Péter – HARKAI István: *A platformgazdaság szerzői jogi kihívásai*. Budapest, ORAC, 2024.

MEZEI Péter: Szócikkek az IJOTEN Internetes Jogtudományi Enciklopédia Szerzői Jog és Iparjogvédelem rovatából: Jogkimerülés a szerzői jogban és az iparjogvédelemben. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2025/3.

MEZEI Péter: NFT-k a szerzői jog világában. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2022/3.

MEZEI Péter: Sampling az Európai Bíróság előtt – Szerzői jogok kontra művészeti szabadság. *Európai Jog*, 2019/3.

MEZEI Péter: *Jogkimerülés a szerzői jogban*. Budapest, MTMI, 2016.

MEZEI Péter: A linkelés szerzői jogi vonatkozásai: Négyszögletes dugó a hatszögletű lyukba? *Infokommunikáció és Jog*, 2015/61.

MUNKÁCSI Péter: Stuck in a Waltz. In: P. Sean MORRIS (szerk.): *Intellectual Property and the Law of Nations, 1860-1920*. Leiden, Brill, 2022.

MUNKÁCSI Péter – KISS Zoltán: Magyarország 1922-es csatlakozása a Berni Egyezményhez In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): *Quaerendo et Creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, Szent István Társulat, 2014.

NEMESSÁNYI Zoltán – UJHELYI Dávid: Breaking the news? A kiegészítő (szerzői) jog szerepe és megítélése. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2016/6.

POGÁCSÁS Anett: A tudományos eredmények létrehozatalában való részvétel egyes szerzői jogi kérdései. In: GRAD-GYENGE Anikó (szerk.): *Szellemi tulajdon az akadémiai szférában*. Budapest, SZTNH, 2025.

POGÁCSÁS Anett: A szerzői jog és a média. In: KOLTAY András (szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Budapest, Wolters Kluwer, 2025.

POGÁCSÁS Anett: „Néma gyerekek...” A szerzői jogi felhasználási szerződések értelmezésének egyes aspektusai. *Iustum, Aequum, Salutare*, 2022/2.

POGÁCSÁS Anett: Formalitásmentes oltalom elve a szerzői jogban – pusztá hagyománytisztelet vagy a modern szerzői jog kiindulópontja? In: JUHÁSZ Ágnes (szerk.): *Elmélet és praktikum: Hagománytisztelet és modernitás*. Miskolc, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2022.

POGÁCSÁS Anett: *Különbözőség az egységben: A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára*. Pázmány Press, Budapest, 2017.

POGÁCSÁS Anett: Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben. *Infokommunikáció és Jog*, 2017/1.

SÁPI Edit: Pizza és opera – a reklámok szerzői jogi megközelítése. *In Medias Res*, 2025/1.

SÁPI Edit: Az MI és a szerzői személyhez fűződő jogok ütközéspontjai. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2024/5.

SÁPI Edit: A feltűnő értékkülönbség kezelési lehetőségei a szerzői jogi viszonyokban. *Miskolci Jogi Szemle*, 2021/1.

SÁPI Edit: Innovatív megoldások a szerzői jogban. In: CERTICKY Mária (szerk.): *Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában*. Szeged, MOE, 2020.

SÁPI Edit: Az érvénytelenség vizsgálata a felhasználási szerződésekben. In: SÁPI Edit – KRISTON Edit (szerk.): *Érvénytelenség és hatálytalanság a polgári jogban*. Miskolc, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, 2019.

SÁPI Edit: *A színpadi művek szerzői joga*. Budapest, Patrocinium Kiadó, 2019.

STRIHÓ Krisztina: *A merchandising szerződés*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020.

SZILÁGYI Gábor: Bifurkáció vagy egységes eljárás, alapvető szempontok a magyar szabadalmi jogban. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): *„Szellemi alkotások az ember szolgálatában”*. *Professzor Dr. Tattay Levente tiszteletére szervezett emlékkonferencia tanulmánykötete*. Budapest, Pázmány Press, 2022.

SZUPER Blanka: A szabadalmi kényszerengedély kihívásai és kihívói pandémia idején. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): *„Szellemi alkotások az ember szolgálatában”*. *Professzor Dr. Tattay Levente tiszteletére szervezett emlékkonferencia tanulmánykötete*. Budapest, Pázmány Press, 2022.

TAKÓ Sándor: Logók, márkák a filmvászonon. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): *„Szellemi alkotások az ember szolgálatában”*. *Professzor Dr. Tattay Levente tiszteletére szervezett emlékkonferencia tanulmánykötete*. Budapest, Pázmány Press, 2022.

TAKÓ Sándor: A filmforgalmazás magánjogi kérdései. A filmforgalmazási szerződés. In *Medias Res*, 2018/2.

TAKÓ Sándor: A filmkészítés folyamatát övező polgári jogi kérdések Magyarországon és az Egyesült Államokban, különös tekintettel a szerzői jogra. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2014/1.

TATTAY Levente: Közösségi formatervezési minta. *Európai Jog*, 2017/6.

TATTAY Levente: *Versenyképesség és szellemi alkotások az Európai Unióban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016.

TATTAY Levente: A védjegyek a gazdasági versenyben. *Védjegyvilág*, 2016/1.

TATTAY Levente: A formatervezési minták: A szellemi alkotások mostohán kezelt területe. *Gazdaság és Jog*, 2013/2.

TATTAY Levente: A Tokaj eredetmegjelölés és a hét nemzetközi egyezmény. *Gazdaság és Jog*, 2012/4.

TOMASOVSKY Edit: [A DSA és az európai uniós szerzői jogi acquis kölcsönhatásai, különös tekintettel a kutatási célú hozzáférés szabályozására](#). In: KOLTAY András – SZIKORA Tamás – LAPSÁNSZKY András (szerk.): *A vadnyugat vége? Tanulmányok az Európai Unió platformszabályozásáról*. Budapest, ORAC, 2024.

TOMASOVSKY Edit: [A követő jog alapproblémái és szabályozási kérdései](#). Budapest, ORAC, 2023.

TOMASOVSKY Edit: Fenntarthatósági szempontok érvényesülése a szerzői jogban. *ProFuturo*, 2021/1.

TOMORI Pál: A művészek jogállásáról. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): *Quaerendo et Creando – Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapjára*. Szent István Társulat, Budapest, 2014.

UJHELYI Dávid: A szerzői jog célja és emberképe a szellemi alkotásokat megalapozó elméletek tükrében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2014/5.

UJHELYI Dávid: Az IP Clause értelmezési lehetőségei az Egyesült Államok szerzői jogában. *Iustum Aequum Salutare*, 2015/4.

UJHELYI Dávid: Megjegyzések a büntető törvénykönyv szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése tényállásához. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2015/6.

UJHELYI Dávid: A versenyjog és szellemi tulajdonjog kapcsolódási pontjai, különös tekintettel a közös jogkezelésre. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2021/5.

UJHELYI Dávid: *A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere a hazai szerzői jogban*. Budapest, Ludovika, 2021.

UJHELYI Dávid: De mekkora úr a kényszer? A közegészségügyi kényszerengedély jogintézményének története, szabályozása és aktualitása a szabadalmi jogban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2022/4–5.

UJHELYI Dávid: Lát-e szöveget a jogalkotó kalapácsa? – A generatív mesterséges intelligencia nemzetközi, uniós és hazai szerzői jogi szabályozásának lehetőségeiről. *In Medias Res*, 2025/2.